

Ioan Cotoc

CÂND PĂZEAM EU NOAPTEA CAII

Povestiri
EDIȚIA a II-a

Editura **MOON**
Arad, 2021

Ioan Cotoc

CÂND PĂZEAM EU NOAPTEA CAII

Povestiri

EDITIA a II-A

Editura **MOON**

Arad, 2021

Coperta I-Imagine din hotarul satului Leasa, în fundal:
Vârful Râpii (fotografie din anul 1932)
Coperta IV-Culorile toamnei
Conceptul grafic al lucrării-Ioan Cotoc

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
COTOC, IOAN

Când păzeam eu noaptea caii : povestiri / Ioan Cotoc. -
Ed. a 2-a. - Arad : Moon, 2021
ISBN 978-606-95214-2-7

821.135.1

Ficei mele Irina-Bogdana

Cuprins

Cuvânt către cititor la ediția I	11
Cuvânt către cititor la ediția a II-a	12
Cap. I Începuturi	13
Serile târzii, la lumina lămpii	16
Seara-I -.....	16
Seara a II-a	22
Seara a III-a	28

Ioan Cotoc

Seara a IV-a.....	32
Seara a V -a.....	34
Seara a VI -a.....	40
Seara a VII -a.....	46
Seara a VIII-a.....	50
Seara a IX -a.....	53
Seara a X -a.....	57
Cordonul ombilical	59
Vecinii, frăgarul și bunul simț.	61
Cânepa și curentul electric	63
Zvonuri și adevăr.	65
La săniuș	70
Ursul lui Aurel.....	73
Școala și piaptănuț de câlți	75
Dealul Lupcina. Întâlnirea cu lupii.	83
Morile de apă	88
Un liceu ratat.Revenirea la matcă	95
Rana din picior și ... colbul drumului	100
Cu giobul în straiță.....	103
Bunica Iosana.....	108
Cap. II Adolescență	112
Din nou plugar.	112
Tunelul Gorgana și dracul.....	114

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Când păzeam eu noaptea caii.....	116
Câinele lui Șterpelescu	124
Și de pe cai se poate zbura	126
Dragoste de adolescent.....	129
Grumba trebuia plătit.....	133
O toamnă și o primăvară la plantație.....	134
Ucenic la tâmplărie.....	136
Sfinții Petru și Pavel	138
O casă veche acoperită cu paie	140
Locuitorii casei bătrânești	149
Cap. III O tinerețe trăită.....	156
Anii de mai târziu.....	156
Licean întârziat	160
Bojdeuca	169
Un oraș cu iz de istorie și legendă.	171
Joc la Gura Văii	176
Cu oiștea-n gard.....	178
Cu sania la Rișculița	182
Suru.....	184
Potcovitul cailor	192
La școlile cele mari!	196
Povestiri din studenție.....	199
Olteanul și ardeleanul.	205

Ioan Cotoc

Pâinea și alte bunătăți	208
De pe vremea când benzina se găsea mai greu decât fetele cinstite	210
Gigi și Mariana Drăghicescu	216
Ce facem cu bețivii?.....	219
Atunci am văzut moartea	220
Un politician în Deltă	230
Mitică.....	237
„Nesimțitul” în supermarket	243
Au rămas datorii neîmplinite!	245
Unul la apus, altul spre miazăzi.	248
Cap. IV Familie și societate	252
În sfârșit, sunt și eu „tovarășul inginer”	252
Inginer și răcan.	252
Întâmplări, cu și fără umor, din depou.....	255
Ce poate face un iz de răchie!	255
Pune-ți casca pe cap că vine controlul.	258
Coadă de topor.....	260
Relația cu „întunericul”	262
Când nu-ți mai pasă de nimic!.....	265
Fierbea mămăliga și unii nu știam !.....	267
Și mămăliga bubuie!	278
Ce face un om pensionat la vârsta de de cincizeci de ani?	288

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Facerea de bine	294
Legatul ovăzului sau mărturisirea despărțirii de sat!	299
La pescuit !.....	303
Cap. V Oameni ai satului.....	305
Antone-a Laii.....	305
Laița Sonului	309
O nedeie la Banciu	316
Cotocii. Nuțu.....	319
Petru Craiu și Marița.....	326
Ioan din capătul satului și Nistor de la Higi	329
Șandor de la Higi.....	334
Gica Soficii și nepotul său Victor	338
De la Coza, la Tinu Lichii și mai departe	342
De la mitralior, la militarul de carieră.....	348
Familia Adămoi.....	353
Cap. VI Gânduri despre societate.....	358
Două imagini cu bețivi	358
Gânduri din nopțile fără somn	360
Cât sunt de bătrân?	362
Ohsawa și mândria	366
Horea	375
N-am aflat ce-i comunismul.	376
Oare de ce conducătorii țării sunt tot mai netebnici ?.....	379

Ioan Cotoc

Trebuie să fii foarte prost ca să crezi că tu n-ai fost prost niciodată !.....	383
De ce a înnebunit Avram Iancu ?.....	385
Oare eu am ascultat de cineva vreodată?.....	387
Cum poți ajunge extremist ?	391
În prag de alegeri 2020.....	393
O lume de ființe degenerare	396
Postfață	401
Note	404
Notă despre autor	416

Ioan Cotoc

Cuvânt către cititor la ediția I

Cartea de față are caracter de scriere memorial-autobiografică. Prin evocările autorului și a unora dintre personajele sale, narațiunea se întinde pe o perioadă de timp dintre cele două războaie mondiale, până aproape de zilele noastre. În mare parte acțiunea povestirilor se desfășoară în satul Leasa, satul de baștină al autorului, apoi urmează drumul acestuia, după plecarea sa la studii.

Cuprinsul lucrării, ca și alte scrieri de acest fel, este structurat în trei părți: Copilăria, adolescența și perioada de maturitate, care cuprinde și o parte a anilor de pensie și unele gânduri personale.

Personajele cărții sunt reale, purtând numele cu care au fost cunoscute de contemporani. Limbajul folosit este, în mare parte, limbajul locului, al zonei respective, cu denumiri de locuri și oameni, cu nume transformate prin eliminarea unor foneme, cu lipsa articolului necesar la unele cuvinte și chiar cu lipsa unor acorduri gramaticale.

Povestirile despre perioada de maturitate a autorului, pe lângă evocarea unor personalități (profesori de liceu ori de facultate) cuprind și unele anecdote care au circulat atunci, în acele medii.

Cititorul cu nostalgie după anii copilăriei, după viața satului ori după bunici, sper că va găsi aici o lectură plăcută și cu suficiente doze de umor. Scrierea are și multe pasaje care pot constitui documente istorice pentru cei pasionați de realitatea și viața unui sat zărăndean, într-o perioadă mai lungă de o sută de ani.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

„Pot fi liniștit, va fi cine /Aici pe pământ, să transcrie cu tuș violet/Tot ce eu voi tăcea, sub pământ.”¹.

Autorul

Cuvânt către cititor la ediția a II-a

Ediția I a cărții a fost gândită să se tipărească în două volume pentru a fi mai bine legate. Primul volum intitulat „Când păzeam eu noaptea caii”, s-a epuizat. Din volumul al doilea „Alte povestiri cu cai”, mai am doar câteva exemplare. Din acest motiv am gândit să public a II-a ediție sub titlul „Când păzeam eu noaptea caii”, care să cuprindă povestirile din cele două volume, cu unele mici corectări și completări, la care am mai adăugat câteva titluri noi.

Autorul

¹ Carolina Ilica, *Din foc și din ghiață*, Edit. Cartea Românească, 2003, pag. 166.

Cap. I Începuturi

Tatăl meu vorbea puțin iar cu mine vorbea și mai puțin. Rareori îmi spunea ce trebuie să fac. Dacă mama îmi spunea să aduc lemne în casă, ori să-i fac țevile pe sucală², trebuia să o ascult, dar în lipsa unor solicitări precise, îmi găseam singur o activitate. Vorbesc acum de perioada vârstei de la trei-patru ani în sus, de care pot să-mi aduc aminte bine. Și ce puteam eu să fac, atunci, era ceva nelimitat: puteam să cioplesc, folosind cuțitul, briceagul, ori chiar un toporaș; puteam să mă fac mecanic și, în acest scop, căutam o ladă cu chei fixe, apoi începeam să demontez lagăre de la părțile componente ale unei batoze vechi, ce se găseau sub peretele șurii.

Dar dacă era iarnă, sau ploua, nu puteam sta afară. Nu era nici o problemă că eu tot îmi găseam o activitate. Cel mai mult îmi făceam de lucru cu cărțile. Se afla la noi în cămară o ladă. O fostă ladă de cătănie, a cuiva din familie, în care se aflau mai multe cărți, cred că toate au fost cărți de școală ale

² Sucala era un mecanism rudimentar format dintr-un ax de lemn cu o roată, tot de lemn, pe post de volant. Acest ax se rotea în două lagăre realizate pe capetele cutiei suport. Pe capătul axului se fixa câte o țeavă, făcută din lăstari de soc și pe care țeavă, rotind axul cu ajutorul mâinii, se bobina băteala pentru țesutul pânzei la război. Această țeavă cu firul de băteală bobinat pe ea se punea în suveică. Vezi desenul dinaintea titlului!

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

fraților tatei și nu numai. Erau vreo trei cărți de citire, de la clase diferite. Ele conțineau și noțiunile de gramatică și cele de istorie ori geografie, ce trebuiau învățate în anul respectiv. Se mai aflau, în acea ladă câteva catehisme și cărți de rugăciuni și o tăbliță pentru clasa întâi, cam zgârâiată și cu un colț rupt. Nu am găsit în acea ladă nici un abecedar.

Dacă mă vedea cu toporul în mână, tata mă întreba:

- Ce vrei să faci cu săcurea ceia?

- Cioplesc un țapuș pentru poivan.

Săcurea era o toporișcă mai mică, bună pentru tăiat nuiele de gard ori pari pentru fasole, dar cu ea se tăiau și curcubetele pentru porci, se tocau și urzicile pentru păsări și atâtea altele. La atâtea întrebări săcuricea mai ajungea să lovească și prin pietre. Tăișul ei era mai bun pentru strivit decât pentru tăiat.

- Dă-mi-o să ți-o ascut!

Pila pentru ascuțit era băgată în peretele șopronului, cu capătul între două lemne și era învelită într-o zdreanță sau într-o hârtie. După fiecare utilizare, pila, era frecată cu un cărbune (să nu ruginească), era învelită în hârtia ei și pusă la locul din perete. Și erau mai multe pile acolo: una sau două late; triunghiulare, mai mici și mai mari, pentru diferite ferăstrae; pile rotunde și rașpile pentru lemn.

-Na, ți-am ascuțit-o. Acuma dă cu ea în pietre sau în picioare! Ai grijă să nu îți tai și degetele! Acesta era tot instructajul. Nu era interdicție pentru topor, ciocan ori cuțit. Așa se formau deprinderile. Se mai cioplea uneori și pielea, se mai strivea și un deget cu ciocanul, dar se și câștiga experiență. Acuma să nu credeți că eu chiar făceam țaruș (țapuș) pentru poivan. Nu puteam să-l fac, nu mă asculta toporul.

Ca să poți ascuți un țaruș cu toporul trebuie să înveți să cioplești, adică toporul să „te asculte”, să lovească unde gândești și vrei tu. Pentru aceasta mâna, care ține toporul,

Ioan Cotoc

trebuie să dobândească o anumite pricepere, o anumite experiență. Cum altfel dacă nu încercând? Sigur că, la aceea vârstă, sub greutatea toporului și a forței de lovire, mâna obosea repede, dar aduna ceva pricepere.

-Ai făcut țăpușul?

-Nu l-am gătat, mai fac mâne.

Tata schița un zâmbet abia vizibil, poate puțin ironic și dădea să plece.

-Bine, numa să nu uiți!

Serile târzii, la lumina lămpii

Seara-I -

Trecea ziua și venea seara. Toamna și cât era iarna de lungă, serile erau pline de forfoteală. Cum se întuneca devreme, și iosagul era alinat mai devreme, apoi începea lucrul în casă, la lumina lămpii cu petrol. Copilul curios din mine aștepta cu nerăbdare seara. Atunci își dezlegau vorbele oamenii mari și bătrânii. Femeile, cum terminau de melițat cânepa, aveau de lucru zi și noapte. Cânepa, fuioarele adică, trebuiau toarse, apoi puse pe râșchitor, legate în păpuși, socotite³ și apoi jurebia⁴ pusă la albit, cu leșie de cenușă, în pârlău⁵. După albire, jurebia se pune pe vârtelniță și firul se face ghem. După ce are suficiente gheme, gospodina gândește o anume pânză, pentru o anume trebuință gospodărească și trece la urzitul acestei țesături, pe unealta numită urzoi. Abia acum urmează să se aducă în casă o

³ O păpușă conținea un anumit număr de fire. după numărul de păpuși se știa ce fel de urzeală se poate face pe război, lățimea spetei, deci a țesăturii și numărul de ochiuri la ițe.

⁴ Cantitatea de fire pusă odată pe râșchitor. În industria textilă, acestei cantități și forme, i se spune scul.

⁵ Ciubărul de spălat rufe cu leșie fierbinte

Ioan Cotoc

unealtă mai mare, numită războiul de țesut. Am înșirat această tehnologie a cânepii, dar până să ajungem la război a trecut și timpul și am ajuns în câșlegi, adică în perioada anului dintre sărbătoarea Bobotezei și începutul postului sfintelor Paști. Atâta amar de lucru, o femeie singură greu l-ar putea face. Din acest motiv se adunau vecinele seara într-o casă mai încăpătoare, a uneia dintre ele și acolo puteau munci mai cu spor, fără să le fie somn. Și nu erau singure.

Acolo se adunau și bărbații. În astfel de seri ei nu se omorau cu lucrul. De obicei gazda mai robotea ceva: desfăcea boabele de porumb de pe coceni; pregătea funduri pentru coșuri de nuiete; cioplea colți de greblă, ori făcea alte multe lucruri mărunte, trebuitoare în gospodărie. Bărbații din vecini veneau doar pentru vorbă, pentru povești și pentru faptul că se simțeau bine împreună. Sigur, într-o astfel de seară, nu lipsea nici sticla cu vinars, fie de-al gazdei, fie aducea unul din vecini și după câteva guri de băutură, se mai dezlegau și vorbele. În acest timp pe sobă, într-o oală de pământ, fierbeau boabe de porumb. Și mai cu o gură de vinars, mai cu o mână de boabe, dar mai ales cu povești nici nu auzeau cântatul cocoșilor, de miezul nopții. Uneori, când plecau acasă, auzeau primul cântat, de dimineață, al cocoșilor.

În astfel de seri, se adunau în casa noastră trei, patru, chiar și cinci bărbați. Aveau loc. De obicei, se adunau aproape de sobă, nu atât pentru foc cât pentru lumină. Seara, lampa se muta din locul ei obișnuit, de deasupra mesei, în partea a doua a încăperii, după sobă, acolo unde femeile aveau nevoie de lumină pentru tors. Vecinii obișnuți ai serilor de la noi erau baciul Macavei, cel cu grădina din spatele casei noastre, baciul Traian, cu casa în aceeași grădină cu noi și moșul⁶ Lăița, vecinul de gard, din partea

⁶ Soțul moașei

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

dreaptă. Dar, nu rareori, mai veneau de peste uliță, vecinul Aurelu Marii (Necedu), baciul Tinu Lichii (fărtatu lui tata) ori baciul Gheorghe a Trinii (în acei ani el era cel mai bătrân pe Deal). Și începeau poveștile:

-Îți mai aduci aminte Lentule de când ați umblat voi cu batoza pe la Prăvăleni, ori Ciungani? îl întreabă Aurel pe tata. Aurel era cu câțiva ani mai tânăr decât tata, dar nu cu mulți, făcuse războiul și el.

-Îmi aduc aminte, focu s-o mănca de batoză, că mi-am rupt oasele și pe-acolo, încarc-o, descarc-o, mută iorganu⁷, priponește-l să stea locului și învârte-te, căâată-i ziua de lungă. Mă și mir cum nu amețeam. Iacă așa trudeam cam o lună de zile și ne alegeam cu câțiva saci de grâu pentru iarnă.

-Da ce oameni erau oamenii de-acolo că mie, când îi văd în târg la Hălmagiu, mi se par mai altfel decât noi, mai tăcuți, mai închiși ?

-Sunt oameni și ei, muncitori și poate mai de cuvânt și mai uniți decât noi. Poate că traiul lor acolo pe dealuri, în pădure și mai ruți de lume, i-a făcut cumva mai temători, mai bănuitori. Poate că unii dintre ei s-au retras acolo din te

⁷ Parte componentă a aceluia tip rudimentar de batoză, care de fapt era un ansamblu de roți dințate prinse într-o carcasă , cu rol de multiplicator de turație. Roata de la intrare era acționată prin tracțiune animală (de către un cal) și se mișca în plan orizontal. Roata de la ieșire se mișca în plan vertical, avea o turație mult mai mare și printr-o curea de transmisie acționa batoza. Batoza nu făcea altceva decât sfărâmarea spicului astfel că boabele de grâu cădeau pe arie împreună cu pleava. De pe arie boabele împreună cu pleava erau trecute printr-un ciur cu ventilator, acționat manual, care separa boabele de grâu din pleavă. Sistemul s-a pretat în localitățile de pe dealuri, greu accesibile, cu grâu puțin și a funcționat până după al doilea război mondial, prin satele Prăvăleni, Ciungani ș.a. Calul era legat cu hamul de o rudă metalică (o bară) lungă de 5-6 m, și prinsă rigid de roata de intrare a multiplicatorului de turație. Conducătorul de un om, calul executa o mișcare circulară pe un cerc cu raza de lungimea barei metalice.

Ioan Cotoc

miri ce pricini, or fi fugit de asuprire, ori de oamenii stăpânirii. La ei, acolo în sat, nu poate pătrunde oricine și nu ușor. Au semnele lor, numai de ei știute, că dacă se apropie cineva, chiar înainte de a ieși iscoada din pădure, ei știu. Apoi au câinii. Niște câini ciobănești mari ca vițeii. Fără să fie stăpânul de față nu poți trece de ei că te rup.

-Eu am umblat pe acolo când eram tânăr, zice baciul Macavei. Am fost cu tata după lemnele din care am făcut șura. Atunci mi s-a părut că-s pe altă lume, ori în altă țară. Nici nu prea îi înțelegeam tot ce vorbeau, că vorbeau cumva mai aspru și spuneau cuvintele mai retezat, scurtate. Da-și aveau rostul lor. Ei nu se temeau de nimeni acolo. Vânau și cu pușca, dar puneau și curse. Primul război nu trecuse de mult și ei aveau arme, și cu glonț și cu alice, ba și cu țeava retezată. Aveau ascunzișurile lor prin pădure și semnale, numai de ei știute: cântat de pasăre, lătrat de vulpe, boncănit de cerb, țipăt de buhă, ori cine mai știe ce alte sunete, cu care-și vesteau pericole ori oameni necunoscuți. Pe acolo s-au aciuat și unii lotri. Atunci încă se mai vorbea de Cercel. Poate că și Totu s-o fi ascuns pe-acolo. Despre Totu ăsta ziceau că nu fură decât aur. Atacă dubele care cară aurul la bănci, ori pe cei despre care afla că au aur pe-acasă: notarăși, advocați ori popi. Avea el informatorii lui. Și cât au umblat jăndarii după el nu l-au prins cu nimic. Nu i-au găsit aur și nici nu l-au putut dovedi de hoție.

Măi da unde-i sticla ceia, mai este ceva în ea?.Că de nu, mă duc să aduc una de la mine. Noroc! Cât ține-n butoi e bine, când s-o găta om mai vedea. Anu ăsta o fi ceva vinars că am adunat și prune și mere. Eu am adunat într-o bute vreo opt măsuri de coarne. Să văd ce-o să iasă!

Cred, că v-am mai spus eu, că nu lipsea mult să mă însor la Prăvăleni. Avea omu ăla, care ne-a vândut lemnele, o nepoată zdravănă, frumoasă, că nu-ți era rușine să ieși cu ea-n târg. M-a făcut să bat drumul de câteva ori până la

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Prăvăleni. Nu ne-am fi potrivit în nici un fel. Da umblând pe-acolo, m-am ales și eu cu poveștile.

- Oricum, zice tata, chiar dacă stau ei acolo pe dealuri și în pădure, viața lor este mai liniștită decât a noastră. Ei cosesc puțin, chiar dacă au boi și câte o vacă. Animalele stau la pădure până se lasă neaua. Dacă pot cosi o clae de fân și mai adună ceva frunzar, scot animalele în primăvară. Porcii cresc singuri în pădure. De multe ori se pomenesc că le vine scroafa acasă și fată purcei sălbatici. Asta nu-i mirare că îi vedem și la târg în Hălmagi, de multe ori. Când este jir, porcii vin din pădure aproape grași. Și până cade zăpada groasă, porcii, nici nu vin să guițe după mâncare la casa omului. De semănat, seamănă puțin porumb, vreo trei patru măsurii de grâu de vară și pun cartofi, să aibă cu ce ieși din iarnă. Nu muncesc așa mult ca noi. Le rămâne timp și de vânat și să culeagă bureți ori poame pădurețe. Dacă, la doi trei ani, cresc o pereche de boi pentru vânzare, au și banii de care au nevoie. Și iarna pot sta liniștiți să spună povești cu vâlve.

-Mi-am adus aminte, se bagă-n vorbă baciul Macavei, de o întâmplare cu niște purcei de ăia sălbatici , într-o sâmbătă, la târgul din Hălmagi...

Pentru mine, care eram culcat în pat și se credea că dorm, poveștile din această seară s-au oprit aici. Am adormit fără să mai aflu ce s-a întâmplat cu purceii sălbatici la târgul Hălmagiului.

Acum, că am povestit dintr-o seară de toamnă târzie, să vă imaginați că ziua de toamnă se împărțea între a-mi face de lucru în casă ori, dacă era timp frumos, mai alergam pe-afară. Nu se putea să nu mai găesc eu un măr pe-o creangă, în merii de pe coastă, ori câteva prune. Și până găseam eu o bătă potrivită să dau poama jos, puteau să treacă și câteva ceasuri. Eu aveam timp! Și cât de bună era poama aceea pentru care muncisem eu! După atâta oboseală mă așezam la

Ioan Cotoc

masă și mă uitam pe o carte ce o aveam pe acolo. Mă făceam că citesc. Doream să știu ce scrie acolo. Și am învățat să citesc. Nu știu să vă spun cum am învățat să citesc. În vecini era Ioan, băiatul moașei și Sabina, fata baciului Traian, mai mari decât mine cu șase ani. Ei mai veneau pe la noi și eu mergeam la ei. Poate m-au învățat și ei câte o literă. Și nu este exclus să mă fi ajutat chiar tata uneori. Sigur este că eu am învățat să citesc înainte de a trece în cel de al șaselea an. Această afirmație este adevărată, pentru că eu am fost trimis la școală de la vârsta de șase ani, și când m-am dus la școală știam să citesc, aproape cursiv. Dar despre plecatul la școală vom vorbi altădată.

Dragostea de citit a putut fi trezită și de bunica Iosana, mama tatălui meu. Ea nu a știut citi dar știa să povestească foarte frumos. Cred că a reținut multe povești de la cei trei copii ai săi, care au urmat școala din sat.

După ce „mă obosea”cartea îmi făceam de lucru pe la grajd, să văd dacă vițelul a băut apa, ori dacă are de mâncare. Îmi plăcea să mă simt și eu gospodar. Poate mai băteam un țăruș în gard, într-o gaură prin care am văzut că trecea găina vecinilor. Așa de bine îmi amintesc de aceste îndeletniciri că parcă le retrăiesc aieva. Dar iată că se face o nouă seară și eu așteptam nerăbdător să se pună cina și să-mi spună să mă culc. Nu de somn îmi era mie ci speram la o nouă „clacă”, să se mai adune vecinii la povești.

Seara a II-a

*Eu .. nu ucid cu mintea tainele
Ce le-ntîlnesc în calea mea!*⁸

Si iată că vecinii, rînd pe rînd, au început să se adune. Mai întîi veneau femeile, fiecare cu furca și fuioarele ei. Pentru torsul fuioarelor era graba! Cusutul cămeșilor se mai putea amîna. Dacă vreuna dintre femei avea fuioare mai multe, (o fi semănat cânepă mai multă cu gîndul că trebuie să facă oarecari lucruri de trebuință, lipideie⁹ ori ceva zestre pentru copii) și nu dovedea singură atîta tors, dădea veste în sat că va face o clacă pentru tors fuioare și anunța ziua când vrea să facă claca. Acum vorbim doar de faptul că fiecare torcea pentru sine. Bărbații veneau mai tîrziu, după ce mai treceau odată pe la grajd să vadă cum s-au alinat animalele.

Cel care a venit primul, în această seară a fost baciul Macavei. El a adus și o sticlă cu vinars și a pus-o pe masă pentru mai tîrziu. După el a venit fîrtatu Tinu, împreună cu cumnatul său, Aurelu Marii, (Necedu). Tata adusese un tolceu¹⁰ de cucuruz să-l sfarme de pe coceni. S-a așezat cu el în colțul cel mai depărtat al casei. Mai depărtat de masă și de sobă, ca să aibă loc și femeile cu lucrul lor. Desfăcatul boabelor de pe cocean se făcea manual, folosind pentru aceasta o unealtă simplă din metal, făcută ca o brățară pentru palma omului. Și brățara avea pe o parte niște colți (dinți) care intrau între boabele de porumb. Știuletele de porumb

⁸ Blaga Lucian, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1981, pag 7

⁹ Cearceafuri

¹⁰ Coș de nuiele cu două cozi, utilizat în gospodărie la diferite munci printre care și culesul roadelor toamnei.

Ioan Cotoc

ținut într-o mână, era prins în palma celeilalte mâini, între degetele mâinii și acea unealtă și prin răsucire, boabele erau desfăcute de pe cocean. Desfăcatul se putea face și fără acea unealtă (gheară) folosind, în locul ei, un alt cocean dar în acest fel se desfăcea mai greu și mai încet. Baciul Macavei și-a luat un scăunel și a venit lângă tolceu să-l ajute pe tata. Când au ajuns Tinu și Aurel, porumbul era aproape gata.

-Mai venim și noi la ajutor? întrebă Aurel.

-Suntem aproape gata, îi răspunde baciul Macavei. Mai bine dați voi cu sticla ceia încoacea și să-mi spuneți părerea, că țuica aia-i de doi ani.

-He, he, he, (așa râdea Necedu).Da cum ? Ai uitat unde-ai pus-o?

-Am avut o butelcă de cinci litre pusă în pod, pentru clacă la coasă. Acuma coasa o trecut și mai o țără, că facem țuica nouă.

-Doamne ajută! Și Aurel trage o înghițitură, trecându-i sticla lui Tinu. Mă ăsta-i curat de prune. Bun vinars baci Macavei! ăsta nu stă-n gură, cred că are mai bine de cincizeci¹¹ hehe, he.

-Eu cam așa opresc vinarsu, pe la cincizeci și patru. Alții zic că-l opresc la șaizeci. Mie mi se pare prea tare de șaizeci. Nici poșircă nu-i bun, cum îl fac ăia dinspre Brad.

În acest timp terminaseră munca la desfăcutul porumbului și baciul Macavei se mută pe laviță. El umblase mult prin țară și mai ales cu lucrul pe la carierele de piatră, (Maidan, Ciudanovița, ș.a.). Cunoștea și Aradul, dinainte de Război, (al II-lea) și când avea poftă „poveștile” nu se mai terminau. Crezându-se că eu dorm, poveștile erau neîngrădite (fără perdea). Uneori baciul Macavei povestea despre casele de toleranță, (nu știu dacă din experiență sau din auzite).

¹¹ Tăria țuicii. Cincizeci de grade alcool

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Atunci femeile mai puneau întrebări, alteori râdeau în hohote. Dar acum l-a îmboldit chiar nana Mali, nevastă-sa:

-Mai sara trecută ziceai că ai vrut să te însori la Prăvăleni, ori la Ciungani, acolo ce vinars ai fi băut?

-Vedeți voi, se adresează baciul Macavei bărbaților, ele zic că vin aici să lucre, da ascultă tăice poveștile noastre!

-Că dacă lucrăm nu-i musai să ne astupăm urechile, fu răspunsul nanei Mali.

-Și dacă mă însuram cu aia, nu mergeam eu acolo, că o aduceam pe ea aici.

-Asta era și mai bine, că te duceai să-i lucrî zestrea la Prăvăleni, i-o-ntoarse nana Mali.

-Da! Și ce era rău? Barem aveam lemne de foc, să nu mai dau atâția bani la pădurar.

-Și poate te întâlneai și cu vâlva sau poate cu Totu, ori cum i-ați zîs voi la hoțu ăla.

-Cu Totu nu te puteai întâlni decât dacă ar fi vrut el. Ori cu mine, ce treabă să aibă Totu?.Cu vâlva poate că dacă m-aș fi întâlnit găseam și eu undeva un bruș¹² de aur. Ce, era rău? N-aș mai fi umblat cu straița-n spate, pe unde-am umblat, să adun un ban. ... Da cu vâlvele astea, dacă începi poveștile nu se mai găta. Despre vâlva băilor¹³ orice băieș știe câte o poveste. Unii au văzut-o ca pe o femeie frumoasă, așa ca la treizeci de ani, alții ca pe o femeie îmbrăcată cu haine negre. Spunea unul, pe tren, venind de la Brad, că pe el și ortacii lui, vâlva i-a scăpat de la o moarte sigură. Erau în șutul al treielea și cândva s-au oprit să mănca oarece, din ce li se pusese în straiță. Și nu s-au așezat ei bine că odată li s-a arătat o femeie frumoasă și le-a zis: „În clipa asta să plecați de aici și cât mai iute”. Vâlva s-a făcut nevăzută, parcă nici nu fusese acolo, era așa ca o părere. Dar au văzut-o toți. S-au

¹² Bulgăr, bucată, bolovan

¹³ Mină

Ioan Cotoc

ridicat repede și au plecat, înapoi pe galerie și în spatele lor s-a auzit zgomotul prăbușirii minei, acolo unde lucraseră ei ... Am mai auzit una că, un inginer descoperise într-un loc o bucată mare de aur, un filon, așa îi spun ei. Inginerul a chemat băieșii, cu unelte să scoată aurul, dar înaintea sosirii lor, s-a arătat vâlvă neagră și i-a zis inginerului: „lasă-l acolo”. Inginerul nu a ascultat și când au ajuns băieșii, l-au găsit pe inginer cu ochii holbați la ceva în peretele băii și înțepenit. Murise! Însoțitorul inginerului era așa de speriat că abia au putut înțelege de la el ce s-a întâmplat. Aurul dispăruse, poate a fost ascuns de vâlvă, că ortacii nu l-au mai văzut. Însoțitorul inginerului, din acea noapte și-a pierdut mințile. Nu degeaba se spune că aurul este blestemat și cel care se îndrăgostește de culoarea lui, nu sfârșește bine: dacă nu-l omoară mina, îl omoară hoții ori se strică de minte.

Dar nu numai aurul are vâlvă, că toate averile au vâlvă și animalele au vâlvă lor, mai ales cele sălbatice, prădătoare. Cred că vă mai amintiți și voi de familia ceia de la Poinari, care într-o noapte a fost prăpădită, unul câte unul, de lupi. Și nu a fost altă pricină decât că și-au bătut joc de vâlvă lupilor. Vâlvă asta era zdrențosu cela care venea și pe aici. Trăgea aici la voi să doarmă, că nana Iosana¹⁴ îl primea și pe vâlvă și pe legătorul de ciubere ori pe alți amărâți, care nu aveau unde înnopta. O familie mai înstărită de la Poinari, soacra și bărbatul ei, feciorul și nora, locuiau așa, puțin mai la marginea satului. Într-o sară de iarnă, cu zăpadă mare, feciorul s-a dus la grajd să vadă cum s-au alinat animalele și între casă și grajd a fost atacat de lupi. Nici n-a apucat să strige că, lupii, i-au spintecat beregata. Văzând că feciorul nu mai vine înapoi, a ieșit din casă tatăl său. Acesta și-a văzut feciorul căzut și a început să strige după ajutor, dar a fost și el atacat și sfârtecat de lupi. La gălăgia bătrânului, au ieșit

¹⁴ Bunica autorului

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

din casă soacra și nora. Pe soacră au rupt-o lupii cel mai rău. Nurorii i-au sfârtecat un picior și au lăsat-o vie. Vorbeau oamenii prin târgul Hălmagiului, după această grozăvie, că acea soacră s-a certat cu vâlva lupilor și el a amenințat-o, la care amenințare ea l-a făcut mincinos, spunându-i că doar se laudă și nu ascultă lupii de el. Dar se pare că au ascultat!

Aici trebuie spus că într-o seară de toamnă târzie, la un an sau mai mult, de la întâmplarea de mai sus, acel om-vâlvă, a fost găzduit tot la noi dar afară, pe târnaț¹⁵. I-a pus tata acolo o furcă de paie și vâlva s-a acoperit cu bunda lui. Nu cerea de mâncare, dar dacă i se dădea un blid de zeamă caldă, mulțumea. La noi a fost în acea seară Florea Rada. Poate să fi băut Florea ceva și în altă parte și cu ce a mai primit la noi, când a ieșit din casă avea poftă de vorbit cu Vâlva.

-Dormi baci Ioane? (poate așa îl chema pe vâlvă)

-Du-te-n treba ta și lasă-mă-n pace. Florea era bun de bășcălie¹⁶și continuă:

-Da baci Ioane spune drept, de aia tânără de la Poinari ți-a fost milă de-ai lăsat-o vie, ori ți-o plăcut de ea?

-Du-te în drumul tău omule. Să știi că nora-i femeie de treabă și avea copil mic.

-Mă duc, da spune-mi cum faci când îți chemi „cățelașii”, cum îi aduni? Supărat străinul scoase un șuietat ușor și lângă Florea apărură ca din pământ doi lupi zdraveni.

-Acuma îi vezi? Ai noroc că știi că tu ești nepotul lui nana Iosana că i-aș lăsa „să se joace” o țără cu tine. Acuma du-te acasă! Leule, Marin, lăsați-l în pace, duceți-vă la ale voastre! Și lupii s-au făcut nevăzuți, la fel cum au venit.

-Când am pornit spre spatele casei, unde era întuneric, am simțit pielea de găină-spunea Florea. Nu credeam ce am

¹⁵ Prispă

¹⁶ Bătaie de joc , zeflemea

Ioan Cotoc

văzut, dar trecând pe lângă grajd, spre baciul Macavei, am auzit sforăitul cailor în grajd și zgomotul făcut de ei cu lanțurile de la iesle. Au simțit și ei fiara. Nu știu cum am ajuns acasă și de câte ori m-am uitat în spate să văd dacă Leu și Marin nu-s pe urmele mele.

Când s-a întâmplat povestea aceasta eu eram elev în casa a VI-a, la Școala din Hălmagiu și eram găzduit la sora mamei, mătușa Letiția. Cred că povestea am auzit-o, poate într-o seară de sâmbătă¹⁷, spusă de Florea la noi în casă.

Astăzi, aceste întâmplări, ni se par simple basme dar în lumea veche erau crezute. În acea lume mai erau taine. Stihiile și animalele sălbatice mai ascultau de unii oameni. Tainele și lucrările Firii erau crezute și respectate.

Târziu, peste ani, aproape om bătrân, atent fiind la o slujbă a tainei sfântului Maslu, în timp ce se citeau blestemele sf. Vasilie cel Mare, există acolo un pasaj înfricoșător, în care demonii, duhurile rele, sunt trimise în locuri neumblate, în bălți, în locuri pustii, unde nu calcă picior omenesc căruia să-i mai poată face rău. Și de câte ori mi s-a întâmplat să ascult aceste pasaje, gândul mă ducea la copilărie, în lumea satului. În serile târzii, despre care am povestit, și voi mai reveni la ele, sau mai târziu, adolescent fiind, când păzeam caii în țarină, în nopțile de toamnă, împreună cu oameni bătrâni cum era baciul Gică a Soficii, se vorbea despre astfel de locuri bântuite de duhuri necurate, locuri existente și în apropierea satului: Încrușișări de drumuri, Iazul morilor în zona Plopilor, zona peșterii de la tunel ș. a. În unele dintre aceste zone, pentru alungarea duhurilor rele, oamenii satului au ridicat cruci. Când cineva depăna o poveste despre o întâmplare dintr-un astfel de loc, simțeai pe corp pielea de găină ori te lua cu frig și-ți făceau

¹⁷ Sâmbăta veneam acasă cu părinții și plecam la Hălmagiu luna, împreună cu ceilalți copii.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

cruce să nu ai parte de așa ceva, ori să nu visezi urât. Cele mai repetate întâmplări erau cu oameni care ajunși în apropierea unui astfel de loc n-au mai știut unde se află și când s-au dezmeticit erau în cu totul altă parte, fie că se deplasau singuri ori chiar cu căruța. Astăzi nu prea se mai vorbește despre aceste locuri, crucile respective s-au prăpădit și am ajuns să credem, așa cum chiar dracul dorește, și anume faptul că el nu există. Așa să fie oare?

Seara a III-a

Intr-o altă seară de iarnă a venit „la povești ”baciul George a Trinii. El venea mai rar. Nu se angaja în povești lumesti¹⁸. După religie, el era de cult penticostal. Cum nu era încă un lăcaș destinat acestui cult, participanții își desfășurau activitatea în casa baciului George, care primise să găzduiască, vremelnic, această activitate. La vremea sa, baciul George, a fost unul dintre cei mai frumoși feciori și mai apoi, bărbați din sat. A fost unul din cei șase copii ai lui Coza¹⁹ și cum, de multe ori în acele vremi, la căsătorie, tinerii se orientau, mai ales, după asigurarea existenței, el s-a dus ginere la Trina, vecina lui de gard. Cred că Trina era moartă când am început eu să-i cunosc pe vecini. Rețin din spusele unora că această Trina era destul de rea. În concepția ei, locul

¹⁸ Frivole

¹⁹ Vezi poz.59 și 59 B,pag.186-187, din Monografia„Rădăcini și Neamuri” a satului Leasa, autor Ioan Cotoc,Editura Partoș, 2016, Timișoara

Ioan Cotoc

bărbatului în timpul iernii era lângă butucul de tăiat lemne. Ori dacă acolo nu avea ce să facă, atunci să se ducă la pădure. Copiii acestei familii au fost două fete. Alt prilej de nemulțumire pentru Trina! Fetele erau socotite sărăcie în familie. Ele aveau nevoie de zestre și împuținau averea. Spunea una dintre vecine că pe una dintre fete, de care probabil nu-i plăcea Trinei, o trimitea iarna cu caprele pe Măgură, îmbrăcată destul de slab și la observația vecinelor, Trina zicea: „Lasă că soiul rău nu pierde, pe asta nici jivinele sălbătice nu o mănca”. Voi mai spune că de la Trina a rămas o înjurătură curioasă: „Mânca-vă pențele Aradului” (ori poate „panțele”). Nu am găsit nici o altă înjurătură sinonimă. Am găsit doar o posibilă explicație care ar putea avea un oarecare înțeles dacă acel cuvânt, „pențele” ori „panțele”, ar fi o transformare fonetică a cuvântului „pantzer”, de la trenul blindat, cu care armatele năimite ale revoluționarilor unguri au îngrozit valea Crișului Alb (și nu numai), în iarna spre primăvară a anului 1919. Dar s-o lăsăm pe Trina în pacea pământului și să ne întoarcem la discuția cu baciul George. El venise să-l întrebe pe tata dacă poate să-i are o holdă în Dealul Higiului, una care era aproape de pământul nostru de acolo.

-Bine, am s-o ar că tot mă duc acolo la plug la ale noastre, am să-ți spun când o fi vremea.

-M-am gândit, intră în vorbă moșu Lăița, cum oare s-o întâmplat că, pe Dealul Higiului, cel mai mult pământ îl au familiile Cotoc și Țirei. E drept că mai au și alte familii pământ acolo²⁰ dar mai puțin.

-Se spune că locurile care au fost lucrate în vechime erau toate pe dealuri, zice baciul George. Locurile de la Criș au fost băltoase și se inundau de mai multe ori în fiecare an. După ce s-a mutat albia Crișului s-au mai retras bălțile și au

²⁰ Acolo

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

început oamenii să are către baltă. Crișul a fost mutat târziu, după anul 1870, când se pregătea construcția căii ferate. Secătuirea bălților rămase pe vechiul fâgaș s-a făcut mult mai târziu, după primul război. Eu am stat de vorbă cu unul dintre cei care au venit să cerceteze populația de pe la noi, prin anii 1930, poate mai târziu. Acela zicea că este profesor la București și că are o echipă de studenți cu care lucrează. Trebuiau să adune date despre starea de sănătate a populației, despre medici, alimentație, fântâni și mai multe²¹. Acest profesor spunea că foarte demult, pe aceste locuri a fost o mare. Era apă peste tot și numai dealurile mai înalte și munții își scoteau vârfurile din apă. Și zicea profesorul că marea era foarte întinsă, cuprindea toate câmpiile către Arad, Timișoara, către Oradea și toată pusta Ungariei. De ce și când s-au retras apele nu mai știm. Profesorul zicea că apele s-au retras din pricina pământului care s-a ridicat. Ce să credem noi? Nici învățații nu-s prea siguri. Dar unele semne și urme ne pot face să credem că poate să fi fost adevărat ce se spune.

-Baciu George, se bagă Florea în vorbă, poate că de atunci o fi rămas scoicile care se văd în țaglele dealului de la Strajă, cum urci spre Higi. În țaglele ălea se văd straturi de nisip și scoici. Și poate că de asta s-a și măcinat dealul, pe unde trece drumul. Când eram eu mai tânăr, abia ce venisem din cătănie, a fost pe la carieră unul despre care ziceau că-i geolog. Asta-i meserie care se ocupă de minereuri. Și geologul ăsta zicea că cel mai bine se vede, că aici a fost un fund de mare, pe steanul de la Baltele, lângă Gurahonț. Dacă te uiți la steanul ăla când bate soarele pe el, lucește de crezi

²¹ Este vorba de acțiunea organizată de Dimitrie Gusti și pentru care au fost mai multe echipe, pe diferite probleme în special în satele Tisa și Vârfuri

Ioan Cotoc

că-i pe malul apei care l-a tot lovit cu valurile ca să-i dea o așa formă.

-Apăi voi sunteți mai tineri, ați fi auzit și mai multe, zice baciul George. Eu vă mai zic că profesorul, de care vă spuneam, vorbea și despre o vreme când locurile acestea ar fi fost acoperite cu ghețari. N-am prea înțeles eu când și de ce s-au topit ghețurile, nici dacă asta o fi fost după retragerea apelor, dar el zicea că numele locului Zăpoza ar veni de la urmele curgerii ghețurilor. Sunt oameni învățați, cu multă școală care știu ce-o fost mai de mult dar nouă nu știu la ce ne folosește. Nouă ne vine greu să credem că Crișul a curs, până nu de mult, pe la Lese. Acuma, acolo sunt holde dar atunci se prindeau pești cu leasa²². Nu ne vine a crede că într-o vreme se lucrau lazurile²³ din pădure, că erau vremuri cu multe ploi și inundații și ca să aibă ce mânca în timpul iernii, oamenii săpau lazurile din pădure și puneau cartofi. Asta poate fi cauza holdelor de pe Dealul Higiului, de la Poieni, de la Muncel, ori alte locuri înalte. Dar mai târziu, când s-au mai retras apele și Crișul nu a mai curs după vrerea sa, oamenii s-au întins și către vale, pe la Plopi, Iezer, Falce, Balta Plopilor, ori pe la Lese.²⁴

²² Unealtă de pescuit construită din nuiete împletite

²³ Loc defrișat unde pădurea nu era foarte abruptă și se putea cultiva la nevoie

²⁴ Denumire păstrată de pe vechea albie a Crișului. Era locul unde se puneau lesele pentru prins pește

Seara a IV-a

În acea seară venise la noi moașa Saveta²⁵. Ea se bucura de un oarecare respect mutual între femeile de pe deal și chiar din sat. Familia ei moșise aproape un sfert din copiii satului. Soacra sa, Ruzali (Rozalia), îi moșise și pe fiii și fiicele bunicii Iosana.

Puțin mai târziu, au venit și unii bărbați din vecini dar acum nu era important cine mai era în casă ci faptul că se începuse, nu știu din ce motiv, o discuție despre laptele vacilor și moașa se plângea că, de la o vreme, nu mai poate aduna smântână de pe lapte și laptele lăsat la prins, ori cel acru se zăruiește. Mama a-ntrebat-o pe moașa dacă mai folosește zeama de usturoi la grajd.

-O folosesc, cum să nu? Stropesc peste tot dar fără folos. Într-o sară s-a dus Laița la grajd, o țără înainte să merg eu la muls și a văzut fugind din grajd un mât mare, alb cu pete, cum nu este nici unul pe tot Dealul.

-Ei că n-am avut eu la îndemână atunci o furcă, zice moșu Laița, să-l întăp, să văd cine boala mâine în sat.

²⁵ În acele timpuri nu erau la îndemână medici ginecologi ori măcar asistente de specialitate pentru asistarea femeilor gravide. Instruirea acestora, pentru a deveni mame, era făcută de către aceste moașe sătești, de către nașă dacă avea aceeași experiență, ori de către o prietenă mai în vârstă, a viitoarei mame. În sat erau câteva femei care dobândiseră, în timp, din familie, unele cunoștințe practice despre acest moment din viața tinerilor. Moșitul, ca și nășitul, se păstra peste generații. Familiile satului își schimbau nașul ori moașa doar în situații cu totul deosebite. Nașterea era un lucru aproape la fel de firesc precum a fost căsătoria. Așa că femeile nășteau chiar și în timpul lucrului, la sapă, la seceriș, ori la fân, pe ogor. Sigur că erau și probleme și mortalități dar erau privite ca fapte de viață care se puteau întâmpla, fără a putea fi evitate.

Ioan Cotoc

-Ori să-l însemni ca pe Ciulu, că se spune că ăla așa și-ar fi pierdut urechea. L-a prins cineva la grajd și l-a schilodit, zice Lena lui Aurel.

-He, he, he, se bagă Aurel în vorbă, dacă băgai furca în mâț trebuia să-l țâi până dimineată. Poate era una tânără și nu-i mai dădeai drumul, sau o dădeai la nana Saveta s-o smotocească și s-o întrebe cine este și de unde vine.

-Voi pe toate le luați în răs, zice moașa, dar să știți că lucrurile ăstea se petrec, ori credem noi ori nu mai vrem să credem.

-Ca și cu vrăjitorii, schimbă Aurel discuția.

-Păi da, se bagă în vorbă nana Țalina, cumnata bunicii Iosana. Acuma aproape că nu mai credem nici în vrăjitorii. Să știți voi că și strigoaicele și vrăjitorii sunt tot oameni. Ei au învățat, nu se știe cum, să lucre cu „necuratul”. Țala ascultă de ei și face tot ce i se cere.

-Dar cu ce preț? Întrebă moșu Laița.

-Asta, ei știu. S-or fi vândut lui. Și-au vândut sufletul. Dar știți că și Pavăl Morar a fost trimis de soacră-sa Măriuță la vrăjitorul ăla la Vașcău, că nu i-o mai venit din război nici bărbatul nici feciorul. Și i-o spus vrăjitorul că bărbatu-i mort, dar feciorul trăiește și că lucră sub pământ, într-un loc înghețat. Apăi mai demult a fost la Ocișor una Salomie. Cică locuia într-o scorbură de plop. Despre aia se spunea că poate lega ori dezlega orice și putea face și vrăji de moarte. Acuma nu mai credem decât în Iuănu Ploieșoaiței, când îl chemăm să ne descante de deochi ori de bubă re²⁶!

Dezbaterea lor o fi continuat dar pe mine m-a prins „vraja somnului”, poate prea devreme în acea seară.

²⁶ Aici cu sensul de bube dulci

Seara a V -a

Să nu vă imaginați dragi cititori că serile despre care povestesc au fost serile unei anume toamne ori ierni, ori că au fost, te miri ce șezători ori „seri de club” aranjate. Nu exista așa ceva atunci, nici măcar în imaginație. Și nici nu era nevoie. Aceste seri erau un mod de a fi, un mod de trai și de lucru în acea vreme. De ce erau în casa noastră? Nu știu! Și eu mi-am pus această întrebare de multe ori. Și nu am aflat decât un răspuns plauzibil: Că în decursul anilor, această casă, poate familie, avusese un anume rol în viața de zi cu zi a locuitorilor dinprejurul ei. Este o supoziție. Și tot supoziție este și faptul că această așezare (casă) a fost, la un moment dat, singură în grădina dintre cele două uliți, ulița spre cimitir și ulița spre Dâmbu Stoi. Repet, sunt supoziții. Certă este doar manifestarea acestei tradiții. Numai foarte rar aceste „șezători” se mutau la baci Macavei ori la moșu Laița. La moșul Laița era casă nouă, cu țiglă, dar tot cu o singură cameră, însă mai mică decât a noastră. Casa lor a fost ridicată nu mult după ce moașa Saveta venise noră de la Higi, la Laița Sonului. Casa veche, acoperită cu paie, a ars în urma unui trăsnet. La nana Țalina, șezătorile, nu se puteau ține că deși aveau casă mai nouă, cu două camere, încăperea în care se făcea foc era una mică. La baci Macavei, este drept că era casă ca a noastră, mai mare chiar, dar au crescut patru copii acolo. Și pe lângă copii mai era și familia Docitei. La noi, de la separarea celor doi frați, Petru de Tonu și până după al doilea război, casa putea oferi găzduire pentru lucru în serile lungi de toamnă și iarnă. Poate așa s-a format acest obicei. Că tradiția exista ! Era un mod de viață, un mod de lucru în serile lungi, o necesitate (declarată chiar) de a nu sta singur. Nici nu se putea lucra de unul singur. Te apucau

Ioan Cotoc

gândurile, frica, dorul după te miri ce (cine nu are un dor sau mai multe, care să-l macine, să-i cuprindă gândurile?) și pe urmă venea somnul. Și gata cu lucrul, rămânea nefăcut. Mai trebuie să vă spun ceva. Nici poveștile înșirate aici nu sunt în ordinea în care le-am auzit. Dar vă asigur că sunt reale, sunt spuse și auzite în acele seri. Eu vă povestesc doar câteva din cele ascultate, pe ascuns, din patul meu. Serile lungi au fost sute și mii chiar, în anii copilăriei mele (și ai altora). Un scriitor cu har ar putea izvedi povestiri de mare succes din cele auzite în astfel de seri. Eu nu pot continua. Nu vreau ! Nu am harul de a le închea cu haz. Și nu vreau să vă plictisesc. Chiar și participanții la șezătoare se mai plictiseau uneori:

-Pe asta, nană Savetă ne-ai mai spus-o de multe ori.

-Hai să vă spun eu una pe care am auzit-o în tinerețe, când mergeam pe la cumnată-mea Anișca, pe la Criș, se bagă în vorbă baba Iosana. Nici eu nu mai țin bine minte dacă a fost vorba de unul ce-i ziceau Barna ori de altul, tot așa de pogan. Veneau ei de la Hălmagi și erau bine afumați²⁷. Unul zice:

-Uite mă că-i aproape sară când venim noi de la târg!

-Ei, las-că nu-i decât tri ceasuri, că uite acuma trece trenul.

-Ce tren mă? !Ăla-i tren? Un amărât de motor, ca o cocie. Și aia cu cai slabi!

-O fi cu cai mai slabi decât locomotiva, dar tot tren este. Uite că ajungem aproape odată cu el la rampă (trecerea peste calea ferată). Să-l lăsăm să treacă !

-Ba eu n-am să-l las. Să vedeți voi că ăsta nu-i tren. Am oprit eu bivoul din fuga lui și nu l-oi opri pe ăsta?

²⁷ Băuți-betoci

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Măi Barna, că-i motor ori locomotivă tot tren este și aici este semnul ăsta în cruce, care înseamnă că trebuie să te oprești să treacă trenul.

-Ba io ți-o arăta că nu trece. Și cu brațele întinse înainte, aleargă pe mijlocul căii ferate spre trenul automotor care venea cu viteza lui legală și cu „șignalele” cât mai dese, mai ales văzând că un „voinic” vrea să-l dea jos de pe drumul său. Și Barna urla și cobora Dumnezeii și ridica dracii în urletele sale, dar automotorul nu a putut fi oprit. O fi fost el de putere mică dar tot tren era!

-Acuma, nană Iosană , îmi aduseși aminte de ăla de la Higi. Cred că de Fostoc e vorba. Din vremea când era cu prima muiere. Povesteau de el, vorbește acuma Lena lui Aurelu Marii, că într-o sâmbătă către seară, după ce cu greu l-o scos muierea dintre drăguțe și din Birtu Mare de la Hălmagi, l-o făcut, cumva, să plece către casă. S-or urcat în cocie și el o dat sbice cailor. Avea două șezuturi în cocie, unul în față și unul în spate. Pe muiere o trimis-o pe ăla din spate. Când or ajuns la rampa de la țigani (trecerea peste calea ferată) el o tras de frâe în dreapta și o băgat cocia pe lungul ștrecului. Și-acuma o mai dat câteva sbice cailor și de la țigani până la rampa din Falce²⁸ o ținut-o într-un galop, dintr-o transversă în alta, că biata muiere nu mai putea nici să strige .Abia se putea ține să nu fie zvârlită din cocie pe ștrec și să-și spargă capul de șine ori de tranverse. Când au coborât la drum , muierea nu se mai oprea din plâns.

-Acuma de ce plângi? Am ascultat de tine , să ne grăbim acasă că avem treabă. Iacă ne-am grăbit!

-Poate că de atunci i s-o fi tras muierii, că nu a mai trăit mult!

²⁸ Cam un kilometru

Ioan Cotoc

-Măi moșule, intră tata în vorbă, adresându-se moșului Laița, tu-ai văzut cum o arat Bagița holda lui Șpiranțal, aici după Dâmbu Stoi?

-Mă, să ști că am văzut-o, m-am uitat și nu-mi venea să cred. Am văzut ieri când căram bălegar pe holda de la Peri. Bagița ară ca tractoru. Nu mă mai mir că o părece de cai, la el, nu țâne nici doi ani. M-am uitat la el cum ară. Are plugul băgat pe „mare”, ia brazdă lată din căruț²⁹și dă cu biciul în caii ăia de parcă ar fi bivoli. Brazda e numai pe trei sferturi întoarsă. La primăvară iese fânul de sub ea. E treaba lor. Decât să lucru așa, mai bine dorm! Măi, da bieții cai, parcă erau scoși din Criș. Curgea de-a dreptul apa de pe ei. Eu nu-l judec. Din asta trăiește. Am auzit că poate ara și opt măsurii într-o zi (0,8 ha.)! Mă Lentule, da ăsta nu-i lucru. Și ăia la care lucră el „nu-s învățați” nici să căpălească, da lor așa le place că Bagița ară singur, nu-i trebuie om la cai, și mai ales că nu-i trebuie nici de mâncare. Până așteaptă să-i vină mâncarea, el ară mai mult de o măsură. Este drept că are trei fete și la el acasă nu prea mai are cine lucra, dar nu poți face și noaptea zi. Și tu ști că pământul ăsta de la noi nu poate fi mințit. Dacă doi ani , la rând nu l-ai lucrat cum trebuie, al treielea an, ai lucrat de pomană.

În acea seară venise la noi și baciul Traian cu Lena, nevastă-sa. El nu prea venea seara. Era obosit de la lucrul din cariera de piatră și din propria gospodărie. Lucra în meseria de miner-artificier, la cariera de piatră de la Vârfuri. Artificierii umpleau cu explozibil găurile făcute de minieri în peretele stâncii ori în bolovani dislocați din perete, care erau prea mari pentru a fi spărți de muncitori cu barosul. În acea perioadă, Traian se afla în concediu medical. Avusese loc un accident de muncă în carieră, în urma căruia Traian și încă un artificier, au scăpat de moarte dar s-au ales cu niște

²⁹ Reglaj la căruțul plugului

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

lovituri și răni pe corp. Traian venise ginere la Țalina și la Pătru, cumnații bunicii Iosana, soț la Mărdălina, fata cea mare a Țalinei. El a venit ginere de la Margaiiești, din familia Margău Nicolae. Nu a avut parte decât puțini ani de Mărdălina deoarece aceasta s-a îmbolnăvit de haptică³⁰ și s-a stins în scurtă vreme. A rămas de la ea o fetiță, Sabina, care avea nevoie de mamă. Așa se face că Traian s-a recăsătorit, aducând în acea casă pe Lena, fată a lui Giorgiutu Nuțului și nepoată bună a lui Țalina. Dar cu toate că-i era nepoată, cele două, Lena și Țalina nu s-au înțeles nici odată. Dacă venea Lena seara, nu mai venea Țalina. Dar ce era și mai rău, era că, după ce mai crescuse Sabina, Lena nu se mai înțelegea nici cu ea.

-Trăiene, zice moșu Laița, văzuși moartea?

-N-am văzut-o dar m-am gândit la ea.

-Păi cum s-a întâmpat de nu v-ați putut adăposti, ați tăiat fitilele prea scurte?

-Nu. Fitilele au fost bune. Poate două fitile au fost ceva mai lungi dar greșala a fost a noastră, la numărătoare. Am greșit și că am pus mai mult de zece încărcături, cât era voie. Am pus douăsprezece încărcături, atâtea găuri erau și nu am vrut să rămână două pe mâine-zi. Noi am fost patru artificieri. Ne-am înțeles unde ne retragem fiecare. Fiecare punea trei încărcături, le aprindeam după semnalul șefului că s-au retras toți muncitorii. Și așa am făcut. Șeful a dat semnalul, noi am strigat „ardee”, am dat foc la fitile și ne-am adăpostit. Au început exploziile și noi am numărat. Am crezut că am numărat bine, douăsprezece. Eu eram împreună cu unul de la Mermești și am aprins într-o parte de carieră. Ceilalți doi, erau din Vârfuri și ei au aprins în cealaltă parte. Ei au spus că au numărat doar zece explozii și au strigat când ne-au văzut că ieșim din adăpost, dar noi nu i-am auzit. Am

³⁰ Tuberculoză

Ioan Cotoc

început să verificăm încărcăturile și atunci s-au produs cele două explozii care aveau fitilul mai lung. Nu era timp de fugă. Ne-am trântit la pământ cu capul lângă cel mai apropiat bolovan. Au căzut pietre peste noi și mari și mici. Un timp nu am simțit nimic apoi am crezut că sunt rupt în bucăți și nu mi-a rămas decât capul. Nu puteam să mișc nimic, nici mână nici picior. Au alergat muncitorii și m-au dezgropat din bolovani, m-au pus pe targă și m-au dus la dispensar, jos în gară, apoi de acolo la spital la Gurahonț. Bine că nu a fost rupt nimic. Numai mușchii au avut de suferit. Mermeșteanu a fost ceva mai norocos că a avut în apropiere un vagonet dar, înainte de a se adăposti, a fost lovit în cap de o piatra nu prea mare care i-a spart puțin osul dar fără alte urmări. Asta e. Un pic de neatenție și lași pita la altul. Acuma mai am o săptămână de concediu medical și o iau de la capăt. Așa cum a fost am semănat și eu și am adus ce trebuia din țarină. Mai am de adus fânul de la Pălceasca și pe cel de la Cuciulat.

Despre baciul Traian mai spun doar că avea o anume atitudine față de vărul meu Marin, bucureșteanul, care în acei ani stătea la noi perioade mai lungi. Poate era un fel de simpatie pe care baciul Traian și-o manifesta în felul lui: Îi prindea gâtul lui Marin, după cap, între degetele mare și arătător și îl strângea până când Marin începea să chirăie ca din gură de șarpe „lasă-mă, lasă-mă nenea Traian”. Îl lăsa dar de fiecare dată îi zicea „să ți-i minte gorjene” Nu am înțeles niciodată această atitudine și ce trebuia să țină minte.

În lumea de atunci și de acolo nici nu trebuiau repetate prea des unele subiecte la șezătoare că se găseau destule în fiecare zi: despre munca din gospodărie ori din țarină, despre animale, despre boli, zvonuri din târg, povești ale unora care au mai fost pe la oraș la neamuri ori la spital. O sursă inepuizabilă, de discuții, era cultul penticostal care începuse să prindă adepti și la noi în sat. Și dacă totuși nu mai povestea nimeni, nimic, începeau să cânte. Altfel, venea

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

somnul. Și cântau, care aveau ceva voce pentru cântec, așa cum puteau ele cânta. Doar femeile. În postul Crăciunului colindau. (Pe bărbați nu i-am auzit cântând decât la nuntă, la unele sărbători când îi îndemna băutura și uneori la masa de la sfârșitul vreunei clăci mai deosebite cu căruțele.)

În astfel de seri se stârneau și controverse cu privire la felul arăturilor, de toamnă ori primăvară, la semințele de grâu ori porumb, cum pot scăpa de tăciunele cerealelor, despre morari că au mărit oiumul și atâtea alte probleme, că nu se mai terminau niciodată.

Seara a VI -a

Dea ție Domnul după inima ta! Ps.19-4

Intr-una din seri, adunați fiind bărbații din vecini, dar și Georgiuț, feciorul baciului Macavei, cel dus ginere la Antone a Laii. Giorgiuț a adus vorba despre război³¹. El nu fusese în război. Avea doar vreo șaisprezece ani în anul 1944, când au ajuns rușii în zona noastră. Își amintea destul de bine întâmplările petrecute în acea vreme și mai ales greutățile îndurate de femeile din sat, rămase singure, să ducă și greul muncilor agricole și pe cel al gospodăriei, unele dintre ele având și copii mici. Era spre toamnă când rușii au intrat în sat. Prima lor grijă a fost încartiruirea. Casa noastră fiind mare și în ea erau doar două femei, bunica și mama, părea bună pentru cazarea unor soldați. Aceasta a fost prima socoteală a gradaților care aveau această sarcină. Bunica și mama trebuiau să doarmă pe la grajd. În timp ce rușii își

³¹ Este vorba de al doilea război mondial

Ioan Cotoc

făceau planurile, copilul speriat de gălăgia vocilor necunoscute, a început să țipe din patul în care era înfodolit să doarmă. Când au intrat în casă rușii nu văzuseră că acolo mai este și un copil. (Adică eu !). Mama și-a luat copilul în brațe să-l liniștească. Unul dintre ruși a ieșit din casă imediat, celălalt s-a apropiat de copilul din brațele mamei și a început să-i spună ceva cu duioșie, parcă. Prin semne a dat de înțeles că și el a lăsat acasă un copil așa mic. Poate frica de gălăgia copilului ori anumite reguli ale lor au făcut ca la noi în casă să nu fie încartiruți soldați. Dar au fost încartiruți în fiecare casă din vecini.

- Nană Iosană, îi zice Giorgiuț bunicii, hai mai spune-ne cum căpătași tu calul înapoi de la ruși?

- Apăi numai bunul Dumnezeu știe ce și cum s-o fi petrecut socoteala lor. Voi știți că soldații primeau mâncare caldă odată-n zi, când veneau cu marmidele alea ale lor. Și cine știe ce le dădea și de-acolo. Erau flămânzi tot timpul. Mai cereau mâncare prin sat, dar cred că nu aveau voie, că o făceau așa mai ferit. Cam tot pe ascuns, mai prindeau și câte o găina de prin curte pe care o ciupeau în grabă și o puneau la fiert. Mâncau carnea cu mâna, direct din oală și zeama o aruncau. Chiar dacă nu ne plăcea nouă de ei, mie mi se făcea milă. Ce să zic? Aveam și eu trei feciori în acel război și mă întrebam „oare pe unde-or fi? Or fi tot așa de flămânzi și de păduchioși ca ăștia?”. Cu gândurile astea mai prindeam și eu câte o găină și le făceam mâncare bună. Le-am mai dat și cartofi să-și fiarbă. Slănină nu mai era. Vreo doi dintre ei prinseseră drag de copil, veneau să-l vadă. După câteva zile primiseră ordin de înaintare. Au căutat prin grajduri și au adunat boii și caii pe care i-au găsit. Aveau nevoie de ei să-și care mundirul³² și armamentul, să-l treacă peste munte spre Vașcău. Noi nu aveam decât un cal care era bolnav de

³² Aici cu sensul de inventar cazon

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

suspin³³. Așa cum era, ne ajutam cu el, aduceam din țarină fânul, cartofii, cucuruzul și ce mai era. Mai aduceam un lemn de foc, că venea iarna. Am încercat eu să le explic rușilor care făceau rechiziționarea, că pentru ei calul nu este de folos, că nu ține la greu, dar n-or fi înțeles din semnele mele ori n-or fi vrut să înțeleagă. Am plâns mult și m-am rugat. Așa plângând m-o văzut unul din soldații încartiruiți la moașa. era unul din cei cărora le-am mai dat mâncare și mai venea să vadă pruncul. Nu știu cât o fi priceput el din semnele mele. Am priceput că vrea să mă liniștesc și că voi primi calul înapoi. Mi-a dat de înțeles că dimineața să plec în urma convoiului militar. M-am tot rugat toată noaptea și dimineața, când convoiul a ieșit din sat, am luat-o după el. Când au ieșit la drumul țării s-au oprit să-i aștepte pe alții. Către seară abia ajunseseră pe la Groși. Acolo au primit și ceva mâncare și au început să urce Dealul Mare. Lângă mine s-o mai aflat un bătrân de la Bodești. Zicea că lui i-or luat boii. Când s-o străluminat de ziuă convoiul a ajuns în vârful Dealului și mă gândeam dacă are rost ori ba să mă mai țin după ei, am gândit că până la Ștei tot mă mai duc. Se lăsase un pic de ceață și din ceața asta văd că vine soldatul cu calul meu. Nu știam cum să-i mulțumesc. M-o apucat iară plânsul. Rusul mi-a lăsat calul și s-a făcut nevăzut. Eram tare obosită și mi se făcuse frig dar către seară am fost acasă mulțumindu-i lui Dumnezeu că mi-o ascultat rugăciunile.

- Eu cred, zice moașa Saveta, că soldatul acela a fost un om bun, cu judecată, ce se gândea tot timpul, la ce a lăsat acasă. L-am văzut și eu odată cum se uita la pruncul vostru și avea lacrimi în ochi. Poate că și asta l-o făcut să urmărească locul în care a fost pus calul și să-l ia de acolo după ce și-o făcut treaba.

³³ Astmul cailor

Ioan Cotoc

- M-am gândit și io, zice baba, că fără soldatul acela nu mai căpătam calul înapoi. Războiul are legile lui. Și cine-i putea controla pe ruși? Dar, vedeți voi, la noi în sat nici nu au tâlhărit, cum s-a auzit că au făcut pe la Tisa ori prin alte părți. Or vrut să ia un porc de la o familie de pe ulița bisericii, de la Ioana lui Monuț, numai că o fost în slobozenie unul de la Mărgăiești, Aurel a lui Pătru Floarii și ăsta, auzând larma o slobozât așa, câteva gloanță, în sus și rușii or lăsat porcu.

-Da și tu, nană Iosană, ai umblat după ei cu mâncare, ba odată le-ai spălat și hainele.

- Le-am spălat că erau ca jegu și umblau păduchii pe ele. Le-am pus în pârâu și am băgat pe ele două căldări de leșie fiartă și până dimineața au fost și uscate pe lângă sobă. Că doar tot așa îi despăduchiam și pe ai noștri când mai scăpau în slobozenie. Acuma, că așa or fi socotit ei că trebuie să întorcă binele, că s-or fi nimerit oameni mai buni, că mi-o ascultat Dumnezeu rugăciunile, ori toate laolaltă, s-o făcut că am căpătat calul înapoi. Poate că așa aveau și rânduiala lor cătănească dar nu țineau sama de ea. Nu putem ști.

- Eu cred că ăștia ce s-or nimerit la noi în sat, or fi avut un comandant care ținea la disciplină, zice moșu Laița. Am auzit că prin alte părți au luat ceasuri de prin case, au cotrobăit prin poduri după slănină ori untură, ba chiar și porci din curte au luat. Așa s-a întâmplat la Ociu într-o casă unde se afla în permisie feciorul gazdei. Au tras cu arma și feciorul și rusul. Putea ieși rău. Au tăbărât femeile pe ei. Da, zice că porcul tot l-a luat rusul. Prin alte părți au necinstit fete și femei. Nu te poți pune cu armata!

- Să ne ferească Dumnezeu de alt război. Eu le-am trăit pe amândouă, zice baba. Din primul a venit Tonu³⁴, zicea că din Galiția (pe unde o fi și locul ăla?), zicea că vorbeau pe acolo o limbă cam ca cea rusească, a venit da n-o

³⁴ Tonu-Antonie, soțul babei și bunicul autorului.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

mai fost bun, nu s-a mai făcut sănătos. Lentu ³⁵o venit odată, într-o slobozenie, tot de prin Rusia, poate cu un an, ori mai mult, înainte să ajungă rușii aici. Și era așa de plin de păduchi că a trebuit să-i fierb hainele de două ori în pârlău, cu cenușă și leșie clocotită.

- Atunci, zice tata, numai întâmplarea, ori poate Cel de Sus, o făcut să mai ajung eu acasă. Am scăpat de front și era să mor în țara mea. Atunci, oamenii călătoreau cum se putea. Nu prea erau trenuri de călători. Se circula și cu trenuri de marfă, dar și la trenurile de călători erau atașate vagoane de marfă. Am ajuns în gară la Iași, unde am așteptat mai multe ceasuri să se facă un tren cu care să putem pleca mai departe. Era puhoi de oameni: civili cu saci și canistre, mame cu prunci în brațe, ologi fără o mână ori fără un picior, cătane de pe la toate armele. Cândva, au tras un tren la o linie și spuneau că pleacă în direcția Tecuci. Trenul avea două sau trei vagoane pentru călători și vreo zece vagoane acoperite pentru marfă. Am apucat să urc într-un vagon de marfă cu încă vreo douăzeci de cătane și civili de toate culorile, câți or încăput. Ziua am lăsat ușa vagonului deschisă că se făcuse cald și nu aveam aer. Vagonul avea la ușă o bară, un drug, ca să nu cadă oamenii sau animalele afară în timpul mersului. M-am găsit acolo cu un căpitan de la compania de transmisiuni și cu încă doi soldați cu care am avut misiuni. Noaptea s-a făcut răcoare și au închis ușa. Se făcuse căbușeală în vagon, mai și fumau unii, erau și câțiva copii mici care plângeau, ce să vă spun, ca în vreme de război. Poate că am ațipit și eu puțin, rezemat de spatele altuia, dar m-a trezit țipătul că luăm foc. La capătul vagonului, între civili, au fost unii care transportau petrol. Din neatenție, o canistră s-a răsturnat și până să bage cineva de seamă, o mai fi aprins altul o țigară și a început vâlvătaia. Asta era aproape

³⁵ Feciorul cel mare a bunicii, tatăl autorului

Ioan Cotoc

de Tecuci. Oamenii de la capătul aprins al vagonului se împingeau spre celălalt capăt dar loc nu era. Cu mare greutate s-a deschis o ușă. Capătul aprins al vagonului era cel din spate, după cum mergea trenul. Când s-a deschis ușa parcă ar fi aruncat cineva benzină peste acel foc. S-a aprins acoperișul vagonului și mecanicul a văzut flăcările. A oprit trenul. O parte dintre călătorii de lângă ușă au sărit din mers. Panica a împins călătorii spre drugul ușii așa de tare că nu se mai putea coborî nici după oprirea trenului. Căpitanul a fost aproape de ușă, s-a gemuit la podea și a reușit să scape afară. Am reușit și eu să mă apropiu de ușă dar m-au călcat cu picioarele. Noroc că am putut scoate o mână afară. Căpitanul și cu încă unul, care coborâse după el, m-au apucat de mână și de haine și m-au tras jos de pe podeaua vagonului. Nu vă pot povesti ce a fost acolo. Un iad! Unii oameni au ars în vagon, pe alții i-au scos cu arsuri pe mare parte a corpului, s-au aprins și alte canistre cu petrol, unii soldați au avut cu ei și pușca pe care au atârnat-o în cuiele din pereții vagonului. Când s-a aprins întreg vagonul, au început să explodeze cartușele. Mecanicul a venit, a dezlegat vagonul și l-a depărtat de celelalte să nu ia foc și alte vagoane. Nu a fost strop de apă. Nu s-a putut face nimic. Cei care am putut merge am luat-o pe linie spre gara Tecuci. Pe cei răniți și arși i-au pus în partea din față a trenului să-i ducă în gară. Am scăpat ca prin minune. N-am murit pe front, în Rusia și era să mor aproape de casă.

- Și cum ai venit acasă de la Tecuci.

- Cu alt tren am ajuns la Buzău, apoi cu altul la Ploiești, dar n-am mai găsit nimic de mâncare până am ajuns în Brașov. Acolo am putut cumpăra ceva pită din spatele gării. De la Iași pînă acasă am făcut patru zile și patru nopți.

Ioan Cotoc

Seara a VII -a

În următoarea seară tata avea poftă de vorbă. Nu știu care era povestea pe care o avea în minte dar a vrut să o lege de seara precedentă:

-Asară v-am povestit cum se poate muri chiar dacă nu-i război, numai că năcazurile de atunci, lipsa alimentelor, lipsa gazului, circulația trenurilor, aglomerația, tot în război aveau cauza.

- Lasă că odată chiar că te-am crezut mort, chiar dacă războiul era terminat de mult. Ne pregăteam să-ți facem parastasul de șase săptămâni, se băgă mama în vorbă.

- Atunci am fost cu Bebi³⁶ de la Tisa, după porcei, la Rupea, pe lângă Brașov. Aici, la noi în zonă erau porcei puțini și foarte scumpi. Bebi auzise de pe undeva că acolo, în zona Rupea, sunt porci din rasa Bazna și sunt ieftini. Era anul 1953, cam pe la mijlocul lui februarie. Ne-am hotărât să mergem la Rupea. Am pregătit materialul pentru patru lăzi, în care să putem transporta porceii și am împachetat acest material (șipcile) în saci și am plecat. La târgul din Rupea erau mulți porcei dar și cumpărători erau foarte mulți. Am cumpărat noi niște porcei din târg dar ne trebuiau mai mulți. Am mai umblat și în două sate acolo și am adunat numărul care am socotit noi că ne trebuie. Am montat lăzile și am cărat porceii la gară. Greu a fost și să găsim căruță. La gară mai erau și alții care transportau porcei. Șeful gării a hotărât că face un vagon mesagerie și-l atașează a doua zi la un tren.

³⁶ Sinesie Șerban

Ioan Cotoc

Din zona noastră au mai fost doi oameni de la Bonțești, care au cumpărat mai mulți porci decât noi. Aceștia s-au fâgăduit că ei însoțesc porcii în vagon și au grijă și de ai noștri. Purceii erau toți cam de trei patru luni. Le-am pus puține paie în lăzi, vas pentru apă și grăunțe și am așteptat plecarea trenului. Bebi a plecat când am ajuns cu porcii la gară. Ne-am înțeles că eu voi face un ocol pe la fratele meu Manole, la București, dar, dacă porcii ajung în gară la Hălmagiu până sâmbătă, el să-i scoată în târg. Porcii au ajuns bine și Bebi a dus doar o ladă cu opt porcei la târg. Când i-a văzut lumea a venit după ceilalți la magazia gării. A oprit doar patru porcei pentru noi. De la Rupea eu am plecat spre București. Noaptea a început un potop de zăpadă care a ținut mai multe zile. S-au anulat trenuri, altele aveau întârziere mare, așa că Manole mi-a spus:

- Ce grabă ai tu să pleci acasă, tot nu poți să lucrezi nimic, nici acasă nici la carieră, lasă că pleci duminică. Că uite a trecut atâta vreme de când n-ai fost la mine.

- Am rămas să plec duminică. Vineri seara a început din nou să ningă. Am auzit la radio că ninge în toată țara. Sâmbătă, în București, stratul de zăpada era mai gros de un metru. La radio au comunicat că tot sudul țării este blocat de zăpadă și în țară, pe multe linii de cale ferată, nu se mai poate circula. Ce s-o mai lungesc, că doară știți și voi ce a fost atunci în toată țara. A fost nevoie să intervină armata, s-au scos muncitorii din fabrici, la dezăpezire. Toată țara a fost blocată cel puțin o lună de zile.

- Da, zice mama, țara o fost blocată dar s-or blocat și mințile voastre. Măcar o scrisoare, o telegramă, trei rânduri, „sunt la Manole, sănătos, vin când pot”. Voi vă simțeați bine acolo și noi ne făceam griji că te-or fi omorât tâlharii pe la Rupea, ori în tren. Prima dată ne-a trimis Bebi vorbă să mergem după porci, la o săptămână după ce sosiseră. El ne-a spus că ai rămas în gară să încarci porcii și

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

că, poate, te duci pe la București. Am mai așteptat trei, patru săptămâni și, în sufletul nostru am început să jelim. În a cincea săptămână ne gândeam dacă să-ți facem sau nu parastas de șase săptămâni. În a șasea săptămână, de la plecare, luni seara, iacă Lentu intră pe vramniță cu o straiță în spate. Plângem și eu și mama³⁷, și-mi venea să iau un lemn și să-i bătucesc spatele. N-o fost destul cât l-am așteptat să vină din război, eu doi ani și maică-sa aproape șapte ani, o fost musai să ne mai facă și asta. Nu mai aveam pentru ce plânge? Ne-ai găsit tu motivul!

Tonul mamei, de această dată era molcom dar destul de grav. Când mama s-a oprit din vorbă câteva clipe a fost liniște în casă apoi zice Tinu Lichii :

- Mă fârtate, Vetuța are dreptate. Ce-a fost în capul vostru, cum ați gândit? Sau poate n-ați mai gândit nimic! V-ați simțit voi bine acolo și ăștia de acasă puteau să moară! Bine că n-or murit porcii pe drum, că de atunci s-au înmulțit și pe la noi porcii Bazna.

- Apoi fârtace, zice mama, nu știți voi să prețuiți ce aveți acasă. Sunteți învățați să puneți coada pe spinare, că de treburile casei are cine purta grija.

- Măi, am recunoscut că ai dreptate, zice Tinu, zâmbind blajin așa cum îi era obiceiul.

Nu știu ce au mai vorbit oamenii în continuare, pe mine, somnul m-a trecut în lumea viselor. Poveștile din aceste seri eu le știam. Tata mai povestise despre cum era să moară în tren când a venit în permisie de pe frontul din Rusia. Disparația lui timp de cinci săptămâni, când s-a dus după porci la Rupea, o trăisem și eu alături de îngrijorările mamei și a bunicii. Mă îngrozeam și eu de presupunerile lor despre ce s-ar fi putut întâmpla: că l-o fi văzut cineva că are bani la el și o fi fost tâlhărit și omorât; că umblând acolo

³⁷ Este vorba de bunica Iosana, soacra mamei, căreia îi spunea mamă

Ioan Cotoc

între sate să caute porci, o fi rămas înzăpezit pe undeva și l-au mâncat lupii și dacă, Doamne ferește, s-ar fi întâmplat așa, urmele nu se vor găsi până se ia zăpada; că s-o fi întâmplat ceva rău pe drum spre București, ori de acolo spre casă? Toate acestea erau temeri, pe care mama și bunica le ascundeau de mine. Așa ar fi dorit ele, dar copilul mic are mai multe urechi decât o soacră și ca să fiu mai în actualitate, aveam mai multe antene decât erau pe un bloc pe vremea lui nea Nicu³⁸. Plângeam și eu împreună cu ele, simțeam că s-ar putea să fie ceva foarte rău, nu eram chiar așa mic. Eram în clasa a treia. Incertitudinea a sporit după ce mama s-a mai dus a doua oară să vorbească cu Bebi. La acea discuție a rezultat faptul că atunci când ei s-au despărțit, tata mai avea de plătit și transportat, în dimineața următoare, opt porci dintr-un sat aflat în apropierea gării din Rupea. O temere era alimentată și de acolo. Nici odată tata nu a știut să explice de ce nu a transmis o telegramă. S-a lăsat antrenat de Manole, fratele său, pe la șantierul Termocentrale Sud, unde începuse lucrul și se simțea foarte apreciat. Ajunsese și Manole la mai bine după o perioadă grea și destul de lungă. L-a mai ajutat să-și sistematizeze, cu niște rafturi, o mică magazie, ori cămară, acolo unde locuia, pe str. Petre Ispirescu din raionul Lenin și nu au observat în exterior nimic, în afara munților de zăpadă. A fost bine că s-a întors acasă. Supărarea pentru nesăbuiință a trecut și ea. Mai greu, dar a trecut!

Temerile despre care povesteam mai sus aveau temei în multe întâmplări petrecute în anii de după război, atât cele cu lupi cât și cele cu tâlhăria. Informațiile ajungeau pe cale orală, unele distorsionate, cele mai multe fiind aduse de către cei care călătoreau pe la târguri. Mai apăreau unele informații și prin ziare, dar ziarele erau puține și puțini sătenii le și citeau.

³⁸ Nicolae Ceaușescu

Seara a VIII-a

O întâmplare cu lupi s-a petrecut chiar în acel an, la puțină vreme după întoarcerea tatălui meu de la București, pe la sfârșitul lunii martie. În acei ani, iernile erau mai grele și cu zăpadă multă. Luna martie era încă bogată în zăpadă. Gospodarii mai cărau cu sania bălegarul de la grajduri, în țarină, acolo unde știau că vor face o anume cultură în acel an. Unchiul Mihai, de la Leștioară, fratele mamei mele, venise în permisie din armată și într-o după masă a venit până la noi să ne vadă și să-l vedem. Unitatea sa era la Slobozia. Ne-a povestit despre potopul de zăpadă căzută și acolo, mai ales că în sudul țării zăpada era și foarte viscolită. Într-o noapte cazarma lor a fost acoperită de nămeți. Pentru primele legături între utilitățile cazarmei au croit adevărate tuneluri în zăpadă. Unchiul Mihai nu s-a grăbit să plece acasă. L-a așteptat pe tata să vină de la cariera de piatră. S-au cinstit și cu o țuică, mama le-a pus ceva de mâncare și când să plece începuse să se lase noaptea. Unchiul Mihai era un fecior voinic, bine clădit, nu-și punea problema că se întunecă. Și nici nu se întuneca tare. Era senin și era lună nouă. La plecare, tata ia din șopronul de lemne de lângă cămară o coadă de lopată, dintre cele pe care le avea tot timpul pregătite acolo și i-o dă unchiului.

-Ia-o cu tine, te reazemi în ea dacă luneci. Am văzut la voi la grajd o furcă cu coada ruptă. O pui pe asta în locul ăleia.

Ioan Cotoc

După plecarea unchiului, tata s-a dus la grajd, să se uite la animale și când s-a întors a auzit un strigăt, sau i s-a părut și o cheamă și pe mama să iasă repede afară. Era un strigăt depărtat, care se auzea slab în liniștea nopții, dar suficient de clar „ajutor, lupii, lupii, măăă.” Strigătul s-a mai auzit odată sau de două ori după ce mama a ieșit afară. Baciul Traian, vecinul de gard, ieșise și el de la grajd, dar el nu a mai auzit strigătul. Tata a mai luat o coadă de lopată și Traian a luat o furcă de la grajd și cu felinarele ce le aveau în mâini au plecat spre Leștioară. La Higiu³⁹, se afla la grajd Lentu Mateș, care le-a spus că și el a auzit strigătul dar n-a avut curajul să plece singur peste deal. După Vârful Dealului, nu departe era o grămadă mare de bălegar, clădită bine din iarnă,, să se coacă ”până primăvara și într-o parte a bălegarului se vedea zăpada tăvălită și urme dese de lup. Au văzut ei și urmele de bocanci care plecau de acolo și s-au luat după ele. Nu mai era mult până au ajuns la casa bunicului Laia. Bunicul le-a deschis și când i-a văzut pe amândoi s-a speriat.Ei, erau culcați.⁴⁰

- Ce s-a întâmplat? (Traian nu mai fusese la ei în casă de când a fost, tot cu tata, să o pețească pe mama.)

- Nu v-a spus Mihai nimic?

-.Nu le-am spus nimic, zice Mihai ridicându-se din pat. Nu le-am spus. Ce să-i mai necăjesc că erau culcați.

- Atunci spune-ne nouă, până ne tragem puțin sufletul. Bine că ești acasă!

- După ce am trecut de Vârful Dealului, din dreapta au apărut doi lupi. M-am oprit să-i las să treacă, s-au oprit și ei, plec eu, pleacă și ei. Am văzut bălegarul și am apucat să ajung la el. Lupii au luat poziție în fața mea și au început să mârâie și să-și arate colții. Atunci am început să strig și să

³⁹ Un cătun al satului meu

⁴⁰ Întâmplarea aceasta a avut loc în ziua de sărbătoare a Bunevestiri

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

strâng bine bâta în mână. Unul ataca din stînga unul din dreapta, dar pe rînd. Am apucat odată să-l croiesc pe unul apoi s-au mai domolit. Dar numai câteva clipe, că iar începeau. Și își schimbau locurile. M-am împins cu spatele în bălegar și am început să mă cert cu ei, cu bâta ridicată. M-au mai atacat de câteva ori, până am apucat să-l croiesc pe unul zdravăn de tot că a fugit scheunând. Au mai mârâit de câteva ori la mine și au plecat. Da voi, ... m-ați auzit strigând?

- Te-am auzit când veneam de la grajd.

- Dacă nu aveam coada aia de lopată ori dacă erau trei lupi să mă fi atacat și de pe bălegar m-ar fi dovedit. Eu cred că nici nu au fost prea flămânzi că prea repede s-au dat bătuți. Să ști cumnate că trebuie să aduci altă coadă la furcă, zice Mihai ca să schimbe vorba

- Bine că s-o sfârșit așa. Noapte bună!

-Noapte bună și vă mulțumim frumos! Dumnezeu să vă dea sănătate, le spune moșul Laia din târnaț!

La colțul casei era coada de lopată, plesnită bine pe la mijloc.

Aceasta a fost povestea tatei , când s-au întors de la Leștioara, după aproape două ceasuri de la plecare. Mai târziu, când îmi mai aminteam despre acei ani, am gândit că probabil atunci a fost un număr mai mare de lupi în pădurile din acea zonă, pentru că în perioada iernii, noaptea, se auzeau destul de des urletele lupilor. Uneori am ieșit și eu în târnaț, să le ascult. Erau sinistre în liniștea nopții!

Ioan Cotoc

Seara a IX -a

Lui Dan Sida și urmașilor săi

Maxim, în pronunția locală Maxân, stătea La Deal mai sus decât noi. De fapt casa lui era cea mai apropiată de Măgură. A lui și a lui Niuca. A lui Niuca era mai spre Slog. Maxân era văzut destul de rar prin sat. Lucra la cariera de piatră, cea de la Valea Bobesei. De acolo venea acasă pe la După Deal și de La Slog intra la el în curte. Mica mea povestire despre baciul Maxân este din anii mici ai mei, când mie îmi era frică de el. Nu știu de ce. Poate pentru că el stătea acolo, La Deal. Mai izolat. Sau poate numai pentru fizicul său. Dacă Maxân ar fi participat la o selecție pentru „figuri de daci” sigur ar fi fost printre primii aleși. Era un om de înălțime poate puțin peste medie, bine clădit, lat în spate, vânjos, un om de o putere fizică impresionantă. Iarna purta o căciulă veche de miel care nu mai avea altă formă decât a capului pe care stătea. Nu l-am văzut râzând dar zâmbea des și când zâmbea i se lumina toată fața. (Acel zâmbet a fost moștenit de fiul său Chimu-Ioachim)

Maxân îi spunea lui tata văr și venise atunci la noi să-l întrebe pe tata dacă nu merge la moară că ar vrea să pună și el un sac sau doi de grâu, dacă se poate. El nu prea venea seara la povești, ori venea cu treabă și stătea mai puțin. Și în acea seară a venit mai devreme, doar ce terminasem cu cina, dar până el să spună de ce a venit și să termine vorba cu tata a sosit vecinu Aurel care, dacă l-a întâlnit, voia să-și limpezească o anume întâmplare de la carieră, din zilele trecute. Maxân era ceva mai bătrân decât tata și decât Aurel. S-au așezat pe laviță să povestească și în scurtă vreme a venit fărtatu Tinu. El a adus o uiagă cu vinars pe care i-o dă bunicii:

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Nană Iosană, fii bună și fă-o crampă cu chimin mult, că așa-mi veni în seara asta dor de crampă. Cred că m-o și prins frigul astăzi la carieră.

-Las-o pe camniță, la sobă că ți-o fac mintenaș, numai să termin de spălat vasele astea.

- Baci Maxân, zice Aurel, auzii că nu a lipsit mult să-i împlânți ciocanu în cap lui Șureț?

(Șureț era, atunci, șeful carierei, era și secretar de partid, el împărțea dreptatea acolo și nu prea îndrăznea nimeni să-l contrazică. Probabil că acestea se petreceau în anii 1950-1952)

-Măăăi (așa începea Maxân vorba cu un măi sau eehei prelungit, cum astăzi este folosit „deci” de către foarte mulți, la televizor. Și după acest măăăi urma acel zâmbet de care vorbeam mai înainte). Măăăi, dacă nu era frate-miu Ioan să-mi tragă ciocanul, pe Șureț îl lua cu targa și pe mine mă lua miliția. El o crezut că-și poate bate joc. N-o fost prima dată. O venit și s-o uitat la grămezile de șoatăr să vadă câte vagoane să ceară pe dimineață și când o trecut pe lângă mine o zâs:

- Tu nu încarci!

-Măăăăi, cum nu încarc? Al meu nu-i bun? Mie nu-mi trebuie bani?

- Nu-i bun!Este prea mare!

- Adă măsurătorul (calibrul) ca să vedem, că așa ai zis și data trecută și n-ai găsit nici unul prea mare.

- Nu trebuie să aduc măsurătorul că-l văd eu cu ochii mei că-i prea mare. Lasă-l aici pînă se dezgheață și atunci îl trecem prin calibru.

Șureț a început să rîdă și Maxân a ridicat ciocanul. Ioan, fratele lui Maxân, avea grămada de șoatăr lângă Maxân, a făcut un pas și a blocat ciocanul care se îndrepta cu furie spre capul lui Șureț. N-am înțeles eu atunci dacă a fost

Ioan Cotoc

o bătaie de joc, o glumă sau o provocare, din partea celui Șureț, pe care toată lumea îl vorbea numai de rău.

-Bine măi, încarcă-l, dar să ști că nu se termină așa!
Nu-ți faci tu legea cu ciocanul!

S-au adunat mai mulți oameni din carieră și nemernicul de Șureț a plecat „cu coada între picioare”. Pentru cititorii care nu știu, voi spune că în acei ani, șoatărul-piatra spartă, care se pune pe calea ferată sub traverse, se prelucra manual: Roca din munte se spărgea prin dinamitare. Spărgătorii de piatră spărgeau bolovanii, rezultați în urma dinamitării, cu barosul și aceste bucăți de piatră le cărau cu roaba la locul unde le spărgeau, cu un ciocan mai mic, la dimensiunea necesară. Ciocanul mai mic (cam de 300 de grame), era pus într-o coadă lungă cam de un metru, din lemn de corn, cam de grosimea degetului mijlociu, suficient de elastică pentru a imprima impactului cu piatra forța necesară spargerii. Piatra spartă se aduna grămezi și era controlată de un „normator”. Normatorul avea un calibru (un măsurător) din tablă în care erau făcute două găuri rotunde: o gaură mai mare prin care piatra spartă (șoatărul-produsul finit) trebuia să treacă și o gaură mai mică prin care piatra nu trebuia să treacă. Nu sunt sigur dacă rețin corect dimensiunile, cred că mărimile calibrului erau patru și șapte centimetri. Oamenii își făcuseră obiceiul să lucreze în doi. Era mai ușor. Se întovărășeau după grade de rudenie ori după afinități. Dacă unul spărgea cu barosul, celălalt căra cu roaba. Niciodată nu se întâmpla ca un om să aibă spartă atâta piatră câtă să încarce singur un vagon. Cei doi încărcau grămezile lor de produs în comun. Plata se făcea pe tona de piatră spartă încărcată în vagon. Fiind rude sau apropiați, fiecare știa cât a încărcat și nu erau certuri pentru bani. Dar întovărășirea aceasta mai avea un mare avantaj, poate nedecarat și anume că erau patru ochi. Se supravegheau reciproc. În carieră pericolele erau multiple: de pe stânci mai

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

cădeau pietre, la spartul cu barosul ori cu ciocănelul săreau aşchii de piatră, la încărcatul în vagoane cu roaba pe un podeţ îngust de scândură se putea luneca. Oamenii învăţaseră să-şi poarte de grijă unul altuia. Se atenţionau reciproc chiar şi pentru lipsa căştii de protecţie ori a ochelarilor.

Sigur că erau şi disensiuni, că după dinamitare fiecare voia să-şi aleagă bolovani cei mai buni şi mai aproape de locul său de muncă, ba mai la-nceputuri, îşi furau şi din şoatăr. Cu timpul furturile au devenit o raritate dar înghesuia la pentru o piatră mai bună a rămas. Iarna era mult mai greu: piatra era rece, umiditatea făcea repede pojghiţă de ghiaţă pe piatră, dacă ninge trebuia să scoţi piatra din zăpadă, la încărcat trebuia să împrăştii şoatărul îngheţat cu târnăcopul ca apoi să-l poţi lua pe furcă şi să-l încarci în roabă iar pe scândura de acces la vagon se făcea lunecuş. Accidentele erau destul de dese. Au fost chiar şi mortale. Acestea erau condiţiile de lucru atunci. Şi în aceste condiţii unui netrebnic îi arde de glume. Bine că Maxân a fost oprit la timp. Fratele lui Maxân, Ioan, poate că era ceva mai înalt decât Maxân şi era mult mai voluminos, poate mai gras. Oamenii îl porecliseră Tancu. Era puternic ca un buldozer. Şi Ioan şi Maxân, în ţarină lucrau cu bivoliţe. Maxân a fost căsătorit cu Antiţa, una dintre fetele Ţalinei. Din păcate Antiţa s-a stins de tânăra şi a rămas de ea o fetiţă mică, Lucreţia. După o vreme Maxân s-a recăsătorit cu Măriuţă cu care a avut un copil, pe Ioachim-Chimu, doar cu un an mai mic decât mine. Deci Maxân era cu adevărat văr cu tata după soţia sa Antiţa. În casă a început să se simtă mirosul de chimion prăjit, peste care a năvălit aroma zahărului ars, semn că bunica pregătea crampa baciului Tinu şi în aceste arome, la mine, a venit somnul.

Ioan Cotoc

Seara a X -a

Povestea din acea seară a început-o vecinul Aurel. Era de față și moșul Laița. La început am crezut că-i vorba despre o bârfă, ceva ce-o fi auzit el pe la carieră.

-He he he, s-a terminat procesul! Am crezut că-i o glumă. Toma n-o glumit! He he he he, o dus-o pe domnișoara la doctor și i-o luat certificat. O fost fată mare? O fost! Nană Iosană, ai mai auzit tu așa ceva?

- Eu n-am auzit că, pe vremea mea, nu știu să se fi petrecut așa ceva. Și chiar dacă s-ar fi petrecut, n-avea lumea bani pentru doctori și tribunale. Daaa, bine că-i așa, că ne mai aduce aminte să băgăm sama ce scoatem pe gură. Că vorba spusă zboară ca pasărea și poate face mult rău unora, ba iaca răul se întoarce și la cel ce o slobozât pasărea.

- Acuma să vedem de unde plătește văruru Morariu, că atâția bani nu adună nici dacă-și vinde boii de la car, zice Lena lui Aurel. L-o pus dracul să povestească ce o fi văzut el acolo la pădure ori în canton la Mali. Cine știe unde i-o fi văzut și ce o fi făcut Toma cu fata aia? Și dacă baș o fi făcut ceva și el o văzut ***i s-ar fi umflat limba dacă tăcea?*** Lasă c-am auzit eu că nici el n-o fost ușă de biserică, în tinerețile lui!

- Apăi, poate că se-mpacă ei și cu mai puțin, zice moșu Laița. N-o fi musai să-i dea tăți banii.

- He he he, de-mpăcat le-o-ntins fata vorbă înainte de a ajunge la tribunal, că dacă văruru își retrace vorbele s-ar putea împăca cumva. Văruru n-o crezut că se ajunge așa departe. Da, te pui cu Toma? Toma zicea că oricum el se desparte de muiere și se însoară cu fata aia, că el ține la ea. Acuma nu se mai pune probleme de împăcat că dacă în 30 de zile nu-i dă banii fetei, vine Executoru să- l facă să plătească.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

- Măi da nu te știam așa bine informat, îl „înțepă” moașa Saveta pe Aurel.

- Am venit asară de la baie⁴¹ pe la Mitrie⁴² și acolo era și Toma. Erau mai mulți adunați acolo, la monopol⁴³. Toma era „în formă” și povestea câți bani o dat pentru certificatul medical și cât l-a costat procesul. „Păiii⁴⁴, să nu se pună ei cu mine” Chiar dacă eu „i-am mâncat fetia”, asta nu era treaba lui. Am dovedit că este fată mare? Am dovedit! Acuma să- i plătească cinstea fetei!

Aurel s-a ridicat să plece, că avea o vacă în grajd care trebuia să fete. Atunci nu am înțeles despre ce și despre cine a fost vorba. Astfel de întrebări nu cutezam eu să le pun oamenilor mari. Și în nici un caz atunci „când eu dormeam”. Am adormit așa ...„neinformat”. Zilele și săptămânile următoare vorbeau și copiii despre proces.

Se pare că într-adevăr cel care „nu văzuse bine” și a pierdut procesul a trebuit să vândă boii ca să plătească. Au trecut de atunci aproape șaptezeci de ani, persoanele în cauză au trecut la cele veșnice demult, dar unii urmași mai trăiesc. Acesta este motivul pentru care am evitat numele celor implicați, pe lângă Toma. Cinstea lui Toma n-a fost afectată, nici atunci și acuma, nici atât!

⁴¹ Baie-aici, cariera de piatră

⁴² La Mitrie era cooperativa în casă

⁴³ Alcool din cereale

⁴⁴ Toma lui Țăpăriu, personajul povestirii, ținea la o anumită „prețiozitate” a limbajului său. Îl folosea pe „Păi” înaintea fiecărei propoziții, precum astăzi este folosit „deci”, de către mulți.

Cordonul ombilical

Am amintit în Partea a III-a a monografiei satului Leasa⁴⁵, la Casa bătrânească, faptul că pe grinda casei erau lipite bucăți de ceară, de formă semisferică, în fiecare astfel de bucată fiind înglobat părul tuns de preot la botezul unui copil. Sigur că fiind mulți copii, de la mai multe generații care au crescut în aceeași casă, erau și multe astfel de semisfere lipite pe grindă și înegrite de vreme. Sensul tunderii unei șuvițe de păr la botez, din punct de vedere religios, este unul simbolic însemnând lepădarea de sine (similar tunderii în monahism). Dar cred că există un sens mult mai vechi decât perioada creștinismului și anume acela de adunare a părului tuns pentru a evita ajungerea lui în mâinile vrăjitorilor. Acest păr putea fi folosit pentru vrăjitorie⁴⁶.

Aici însă aș vrea să amintesc despre o altă „relicvă” descoperită în sat. Este vorba despre o bucată din cordonul ombilical, eu fiind copil când am descoperit aceasta. În lada de zestre a mamei era un mic sertăraș, în care ea își ținea mărgelile în șiraguri și zgarda pentru gât. Nu aveam voie să umblu acolo, deși îmi plăceau mărgelile. Mama îmi spunea că băieții nu au voie să umble cu mărgelile că altfel vor plânge ca fetele. Am descoperit între aceste mărgelile un petec de pânză albă, mare cam cât o batistă, în care era înnodat ceva. Nu mi s-a spus ce era acolo legat, dar mai târziu, peste ani,

⁴⁵ Ioan Cotoc *Rădăcini și neamuri, file de monografie a satului Leasa*, Edit. Partoș Timișoara, 2016

⁴⁶ Condrea Aurel Ion. *Folclorul medical român comparat. Medicina magică*, Edit. Casa Școalelor, 1944, republicat, Polirom, Iași, 1999, 488 pagini

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

tot întrebând mi s-a spus că acolo este o bucată din buricul meu. Am dezlegat nodul și am aflat un obiect, ca un bețișor, puțin flexibil, cam de grosimea și lungimea unui chibrit, de culoare alb-gri, fără miros. La întrebarea mea „ de ce este păstrat acolo?” răspunsul a fost că „așa trebuie! pentru cine știe ce, Doamne ferește!”. De la alte femei am aflat că această bucată de buric trebuie arătat copiilor pentru a avea ținare de minte. Am convingerea că scopul pentru care se păstra această bucată de cordon ombilical s-a pierdut în negura timpului și nu-l mai cunoșteau nici mamele noastre. Dar la fel am și convingerea că așa cum, peste mii de ani, de la legământul lui Dumnezeu cu Avraam, referitor la tăierea împrejur, în cea de **a opta zi de la naștere** (Facerea 17-12), s-a descoperit că într-a opta zi de la naștere, corpul copilului începe să producă vitamina K și este capabil să opească sângerarea (descoperire făcută abia în secolul XX), la fel se va descoperii și sensul relicvei buricului.

Sigur că am putea fabula acum să facem legătura cu celulele Stem, dar nu suntem în măsură să răspundem la mulțimea de întrebări: „Mai sunt celulele Stem viabile, păstrate în aceste condiții?”, „ Cum foloseau generațiile pierdute în negura vremurilor aceste relicve?” „Le foloseau pentru boli, le foloseau pentru vrăji?”.

Iată datini pierdute care așteaptă deslușiri de sensuri, de la cercetători!

Vecinii, frăgarul și bunul simț.

Când eu am început să văd lumea, în fața casei bătrânești era un frăgar (dud) cu dudge albe. Și era imens acest copac. Un om nu-i putea cuprinde trunchiul în brațe. Nu era foarte înalt dar coroana lui era foarte largă. Așa l-am văzut de copil. Dar și mai târziu tot așa a fost. Cred că nu era foarte bătrân. Trunchiul nu avea nici un defect, nici scorbura, nici uscăciune. În vremea copilăriei mele, se adunau sub acest copac vecinii de aproape și chiar de peste uliță: moșul⁴⁷. Laița, baciul Macavei, baciul Traian, baciul Aurel a Marii, baciul Tinu (fărtatu) și nu de puține ori veneau și dinspre Deal. Aceasta se întâmpla uneori sâmbătă seara, dar de obicei, în fiecare duminică, de pe la trei după masă și până seara când plecau după vaci la Ocoale. Stăteau la umbră, unii direct pe iarbă, alții primeau „țoale” de la noi, dar erau și care veneau cu dolețul⁴⁸ de acasă. Se întâmpla că unii trăgeau un pui de somn acolo. Vorbeau depre vreme, despre muncile câmpului, despre politică, mai făceau glume, ori comentau vreun eveniment: nuntă ori altă petrecere. Foarte rar se întâmpla ca cineva să încerce o bârfă. Femeile nu prea veneau la discuții, ele aveau timp mai puțin. Noi copii nu prea aveam răbdare să stăm cuminți ore în șir. Iar dacă se întâmpla să fim acolo și se vorbea ceva ce nu era pentru urechile noastre, ni se făcea semn și trebuia să plecăm.

⁴⁷ Moșul-în sensul de soțul moașei. Soția sa, moașa Saveta, a asistat-o pe mama la nașterea mea. Și nu numai pe mama. În sat erau vreo 4-5 moașe. Și moșitul acesta de obicei se moștenea. Soacra moașei Saveta, Rozalia, i-a moșit pe tatăl meu și pe frații lui, etc.

⁴⁸ Doleț, țoală- o pătură veche, un cearceaf de pânză scos din uzul patului sau o haină veche.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Dar acest loc sub frăgar nu era loc de adunare numai pentru duminică sau sărbători. Seara înainte de a pleca la Ocoale după animale, vecinii veneau acolo, schimbau câteva vorbe și se înțelegeau cine pleacă după animale. Dacă unul avea treabă, alt vecin îi aducea animalele. Când dudele erau coapte se urca un copil mai mare sau un tânăr în dud să-l scuture, iar alți patru copii țineau dedesubt un lipideu (cearceaf), în care se adunau dude pentru toți care doreau. Cum de aveau oamenii de atunci atâta timp la îndemână? Și era mult bun simț sub frăgarul acesta. Dacă vorbea un om mai în vârstă, cum era baciul George a Trinii ori baciul Macavei, nu-l întrerupea nimeni. Dar bunul simț nu era numai sub frăgar. Vecinii veneau la ajutor, când vedeau că este nevoie, chiar nechemați. Când se dădea fânul pe clăi ori se dădea fânul în podul șurii, când se tăiau lemne cu fierestrăul (joagărul) etc., venea un vecin pentru o oră, două într-un gest foarte simplu, ca de la sine înțeles, că așa trebuie și nu alt fel. Dar oamenii aceia au îmbătrânit, anii au trecut și noi, copiii lor, nu am mai avut timp să stăm sub dud, nici de povești la gard și aproape nici să ne mai dăm ajutor unul la altul. Și aceasta s-a întâmplat înainte să moară cei bătrâni și înainte să taie tata dudul. Mai târziu, spre bătrânețe, am citit undeva că dudul era nelipsit din curțile oamenilor pentru că avea și un rol tămăduitor. Dacă cineva avea o durere de cap și lua dudul în brațe, stând cu capul lipit de coaja copacului, scria acolo că vibrația sevei din trunchiul copacului avea rolul de regulator pentru tensiunea (sau vibrațiile) celui bolnav și acesta se făcea bine. La noi în sat nu se știa despre aceste moduri de tămăduire.

Cânepa și curentul electric

Spuneam mai înainte, că femeile în cursul săptămânii, nu prea aveau timp să stea sub dud. Pe lângă grija copiilor, pregătitul mâncării, spălatul hainelor, coptul săptămânal al pâinii, mulsul vacilor, curățenia, pentru femeile din satul nostru era un volum de muncă uriaș, prelucratul cânepii (uneori și a inului).

Cânepa punea multe probleme. Întâi că avea nevoie de un teren special în care să fie semănată (un pământ gras, bine mărunțit și cu umiditate potrivită). Apoi după semănat trebuia păzită de păsări, până după ce răsărea. Dacă nu era păzită, în următoarele două zile după semănat, păsările mâncau toate boabele de sămânță. Chiar și cele acoperite de pământ. Culesul era și el o problemă. Întâi se culegea cânepa de vară. Această cânepă era cea cu florile bărbătești și avea paiul mai subțire. În căldura verii, în lanul de cânepă nu se putea sta mult, din pricina căldurii și mai ales a mirosului. Cred că totuși, chiar dacă această cânepă nu era în categoria etnobotanicilor interzise (atunci nu știam de droguri) și se culegea seara, pe răcoare, producea o stare de euforie (poate puțin halucinogenă), unele fete sau femei amețeau, pe altele

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

le auzeai cântând ori le apuca răsul. Culesul cânepii era aproape ca o beție, în special când se culegea cânepa de toamnă.

Cânepa de toamnă, partea femeiască producea acest efect și mai vizibil, dar se culegea și mai greu, fiind mai robustă și pământul mai tare. Din aceasta trebuia scuturată și sămânța.

După cules și uscat, cânepa se punea la topit în bălți sau ape curgătoare. După topire se punea din nou la uscat. Era trecută apoi prin meliță și două rânduri de piepteni, după care rezultau trei produse: calitatea I, fuiorul, calitatea a II-a, trama și calitatea a III-a, câlții. Urma torsul, pusul pe rășchitor, albitul, urzitul, pusul pe război și țesutul. Abia în primăvara următoare, se încheia acest ciclu cu albitul pânzelor și începea un ciclu nou, cu semănatul.

În mare parte aceste operații de prelucrare se făceau seara la lumina unei lămpi cu petrol. M-am gândit de multe ori și la acest lucru, mai ales că la noi în casă mai sunt și astăzi câteva „valuri” (suluri) de pânză. Cât s-a chinuit mama mea până când a putut face 10-16 m de pânză, cât este într-un val. (Dar o femeie țesea într-un an mai multe valuri de pânză și pentru mai multe utilități!). Astăzi dacă aprind un bec de 80 de wați mi se pare că nu am lumină suficientă. Dar am făcut școala elementară la lumina unei lămpi cu petrol, numărul opt. Eu mi-am făcut temele și mama, ca de altfel toate femeile din sat, a țesut foarte multă pânză în aproape toată viața ei.

În anul 1968 a fost introdus în sat curentul electric. Curentul electric a adus multe avantaje și posibilități dar, când a venit, a găsit alți oameni: foarte ocupați, nemulțumiți cu cât au, mai egoiști și care nu mai aveau nici timpul să-și pună problema pentru ce aleargă, pentru ce atâta zbatere? A fost nevoie să apară și televizorul, ca fiecare să se închidă în casa lui.

Ioan Cotoc

Astăzi cred că televizor există aproape în fiecare familie dar băi nu cred să fie mai mult de zece în tot satul!

Cei bătrâni s-au obișnuit fără băi. Cei tineri au plecat în lume. Dar poate cineva, cândva, o să citească aceste povestiri și o să-și amintească de trecut. Iar oamenii despre care am povestit nu au fost prea diferiți de ceilalți oameni ai satului!

Zvonuri și adevăr.

A l doilea război se terminase, mai veneau zvonuri că în satul cutare a mai venit un prizonier, că din Moldova de peste Prut sunt încărcate familii întregi de români, în trenuri de marfă și deportate în Siberia, dar mai ales veneau zvonuri despre colhozurile rusești. Despre Siberia nu se auzise nimic în sat până atunci. Oamenii își imaginau acel loc undeva aproape de marginea lumii. Bărbații care fuseseră în război până spre Stalingrad, au mai adăugat știrea că în Siberia este iarnă grea tot anul și că acolo prizonierii sunt puși la lucrul în mină ori la tăiatul pădurilor. Imaginația și zvonurile au făcut impresia unei Siberii ca iadul pe pământ dar mult mai iad decât iadul. Târziu în timp, aproape de anii când pun în pagină aceste gânduri, am avut , cu totul întâmplător, în

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

mână o scriere⁴⁹ în care autorul ei povestește cei peste șase ani de prizonierat în lagărele sovietice, începând de la Verhoiansk. Apoi în lagărele românești, după condamnarea la 16 ani de închisoare, în urma alcătuirii grupului de luptă anticomunistă „Cerna” și a răspândirii unor manifeste, inclusiv la Festivalul Internațional al Tineretului, București 1953. El spune: „... În tot acest timp speram că americanii și englezii nu ne vor lăsa chiar așa părăsiți. Eram convinși că vor veni și că ne vor ajuta să scăpăm de comuniști. Am sperat ... dar ei nu au mai venit!”⁵⁰

În țară, regele fusese izgonit și tot zvonurile au împrăștiat vestea că regele a fugit cu averea țării, pe care a încărcat-o într-un tren și cu care a plecat peste graniță, fără să se spună unde. Aproape că nu se mai vorbea nici despre alegerile din anul 1946, când leșenii au votat la Bănești (acolo era atunci comuna). Probabil că și livada de meri, din apropierea primăriei, își vindecase rănilor crengilor rupte și transformate în ciomege, argumente electorale, pentru a fi votat „Soarele”⁵¹. Nuțu de la Poinari, temutul scandalagiu și bătăuș din acele vremuri, mai era arătat cu degetul prin târgul Hălmăgiului celor care nu-l cunoșteau dar auziseră de „isprăvile” lui electorale și de mârslăniile lui.

Satul se liniștise și se pusese pe munca ogoarelor dar tot mai mulți dintre bărbații apti de muncă începuseră să lucreze în carierele de piatră de la Vârfuri, Leasa, Aciuța ori Tălagiu. În sat veneau ziare cu știri de peste tot dar mai veneau și zvonuri despre unii luptători din munți care nu voiau să recunoască instaurarea regimului bolșevic și

⁴⁹ Alex Constantinescu, *Spirala*, Editura Stampa, 2005, cu o prefață de Aurel Turcuș

⁵⁰ Idem, pag 194

⁵¹ Soarele a fost simbolul (sigla) de vot a Blocului Partidelor Democratice, din care făceau parte și comuniștii la alegerile din nov.1946

Ioan Cotoc

așteptau ajutor american pentru izgonirea rușilor din țară. Tot pe calea zvonurilor se mai afla că s-a început lucrul la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Se vorbea la noi în casă, e drept că mai în șoaptă, că la canal a fost dus și un văr de-al nostru de la Aciuța, Buda după numele de familie, condamnat pentru faptul că-l ascunsese o iarnă întreagă pe unul care a făcut rezistență în munți. Acesta, probabil, a fost unul încă neprins de oamenii noului regim și care nu mai avea unde să se ascundă în timpul iernii. Această familie, Traian Buda, l-a ascuns pe fugar în grajdul vitelor. Acolo, fugarul, și-a săpat un ascunziș sub iesle. Prin iesle își făcuse și intrarea în ascunziș. Mâncare primea seara și dimineața, în șîștarul⁵² în care se mulgea vaca. Toată iarna nu a ieșit din grajd. Ziua, când gospodarul curăța grajdul de balegă, între dejecțiile animale se aruncau și cele ale fugarului și pământul rezultat din săpătura ascunzătorii. Deși au fost mai multe controale ale miliției în sat și chiar în acel grajd, nu s-a descoperit nimic. Sigur că miliția își găsisese niște informatori în sat și bănuia că fugarul este ascuns la cineva dar nu a putut afla nimic până primăvara. Într-o noapte de primăvară, fugarul a simțit nevoia să iasă din grajd. A fost suficient să-l vadă cineva. Au venit securiștii cu miliția și au înconjurat grajdul. La prima somație, fugarul s-a predat. Buda Traian a fost condamnat la opt ani de pușcărie și a ajuns la Canal. Acolo s-a afirmat prin faptul că era cioplitor de piatră. Chiar dacă și aceasta era muncă grea, tot i-a fost mai ușor decât altora. Povestea am auzit-o într-o vineri seara, spusă chiar de acest Traian Buda. Aceasta s-a întâmplat la noi în casă, cândva prin anii 1961-1962. Buda venise de la Aciuța pe jos, peste deal și a dormit noaptea la noi iar sâmbătă, foarte de dimineață, a plecat la târgul Hălmagiului să-și cumpere o vacă. A cumpărat vaca și dupămasa,

⁵² Vas din doage de lemn sau din tablă, în care se mulge vaca

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

mergând spre casă, s-a oprit din drum să-i vedem vaca. Nu a făcut opt ani de temniță ci mai puțin, pentru că se dăduse o amnistiere pentru deținuții politici.

În ziare se vorbea tot mai mult de colectivizare. La cariera de piatră se făcuse o organizație a Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.) și zilnic erau chemați muncitori din carieră să se înscrie în organizație. Unii s-au înscris. S-a făcut o astfel de organizație și în sat. A fost înființată de Gheorghe Băd. El venise din armată unde a fost îndoctrinat și primit în PMR. Miliția îi chema la cercetări pe cei care au avut legături cu partidele vechi și mai ales cu Garda de Fier a legionarilor. În satul nostru fusese organizat un cuib legionar, al cărui conducător era o femeie, Marița de la Valea Lesei. Aceasta a fost soția lui Florea Luciu. Era o femeie îndrăzneată, vânjoasă, că puțini bărbați ar fi putut-o dovedi într-o înfruntare. Autoritățile i-au condamnat, pe Marița și pe Florea, la mulți ani de închisoare. Nu știu amănuntele procesului, poate faptul că avea copil mic, dar numai Florea a făcut închisoare, doi ani și jumătate, la Canal. Apoi a venit grațierea condamnaților politici.

Am înaintat cu povestirea peste mai mulți ani și trebuie să mă întorc la anul 1949. Oamenii din sat aveau acum un mijloc de a câștiga și bani din munca de la carieră. Din puțină agricultură adunau cele necesare traiului de zi cu zi. Erau doar câteva familii care să nu aibă și animale: una sau două vaci , câteva oi sau niște capre. Mai mult de jumătate dintre săteni aveau și animale de povară, cai sau boi, iar alții lucrau pământul cu bivolițele. După război sătenii au început să-și ridice case noi cu fundația din piatră. Pentru pereți, erau echipe de țigani care făceau cărămidă manual, pe care o ardeau apoi în cuptoare cu lemne.

În acel an 1949 a început tata să-și adune materialele pentru o casă nouă. Întâi și-a pregătit piatra pentru fundație, apoi a cumpărat varul bulgări, pe care l-a stins și depozitat

Ioan Cotoc

într-o groapă făcută în pământ. Iarna și-a adus lemnele pentru construcție. Pentru toate aceste transporturi, de piatră și lemne, au fost făcute mai multe clăci la care au fost chemați sătenii, cei care aveau căruțe cu cai ori cu boi. În anul următor, vara, a fost făcută înțelegerea cu o familie de cărămidari de la Câmpul Tisei⁵³, să ne facă douăsprezece mii de cărămizi. Și tot în această vară a anului 1950 a fost chemată și o echipă de zidari, care au săpat șanțurile pentru fundație și au zidit fundația casei. Cum terenul din curte era pe deal, la un capăt al casei, fundația ieșise din pământ un metru, iar spre gardul vecinului avea doi metri⁵⁴, numai bine ca sub jumătate de casă să se facă o pivniță.

Copilul neastâmpărat care eram voia să vadă tot, să știe tot și uneori mă puteam și accidenta, alergând peste lemne ori bolovani ori chiar urcându-mă pe schele. Copii de seama mea, în vecini, nu aveam decît două fete așa că tentații de a mai pleca de acasă nu prea erau. Mai mult chiar unul dintre vecini avea și el șura cu grajdurile în construcție.

⁵³ Un cartier al Hălmagiului, aproape de gara CFR

⁵⁴ În limbajul constructorilor, partea de fundație care este deasupra pământului, se numește elevație

La săniuș

Am spus multe din poveștile auzite seara, când femeile torceau fuioarele de cânepă. Dar în zilele de iarnă cu așa de multă zăpadă, de multe ori era greu pentru mame să ne adune de la săniuș. Până am terminat școala în sat, eu nu am mers la săniuș împreună cu băieții din sat. Aveam în vecini două fete de seama mea, Florica și Lenuța (Lenuța era puțin mai mare) și pe Ioan, mai mare cu șase ani decât mine.

Prima mea săniuță avea tăpile din două scânduri, rotunjite în față, peste care era prins podul. Pârția de săniuș putea fi pe coasta din grădina noastră, pe holda lui Aurel-Necedu, dincolo de gard, ori pe Dealu Dâmbului. În oricare din aceste locuri puteam să fiu supravegheat, din când în când, atunci când mama ori bunica mai ieșeau din casă. Eram chemat uneori să mă controleze dacă sunt transpirat pe spate. În astfel de cazuri mi se schimba cămașa ori mai dezbrăcam din haine.

Pe coasta noastră mă dădeam cu sania când eram singur. Dar nu-mi plăcea așa de mult. Sania prindea viteză dar ajungea prea repede la gard. Pe holda lui Aurel era cel mai bine, pârția era mai lungă și puteam dirija săniuța spre uliță. Dacă holda lui Aurel era cu semănătură, vecină cu a lui era holda noastră, pe lângă cimitir și-mi făceam pârția acolo. Cel mai plăcut loc pentru săniuș era pe Dealul Dâmbului. Din Vârful Dâmbului se putea coborâ abrupt spre pârau, pe lângă fântână. Se putea coborâ spre uliță și asta era foarte frumos că plecai pe o înclinație mare din vârf și ajungeai lin spre uliță. Sania se oprea aproape singură. Dar tot din Vârful

Ioan Cotoc

Dâmbului se putea coborâ pe partea sudică ,caz în care, dacă săniuța era bine condusă, se putea ajunge aproape până la școală.

Până pe la șapte ani îmi plăcea să mă dau cu sania pe partea abruptă, spre părau. Rareori ajungeam jos pe sanie. Pe la jumătatea dealului, ori eu mă răsturnam, ori sania și până jos ajungeam de-adura. Vă dați seama că într-o oră de săniuș, aici, eram uzi complet: pe dinafară, de tăvălitul prin zăpadă iar pe sub haine, de transpirație, de la alergatul pe deal în sus cu sania după noi.

Când am mai crescut, mi-a făcut tata o săniuță cu tălpi din lemn de frasin, curbate frumos și încheiată la fel ca sania mare pentru cai. Pe această săniuță puteam sta comod doi copii ori chiar trei iar pe uliță se mai putea urca unul, în picioare, în spate pe tălpi.

Când am avut această sanie, aveam voie să mă duc și cu grupurile de copii de la Deal ori de la Morărești. După ce se făcea drumul de sanie pe ulițele satului, adică începeau să umble săniile trase de cai, întrecerile noastre se mutau pe uliți: de la Dâmbul Stoi în jos, pe Gura Uliții, până la Nistorul Păscuții; mai putea fi și un alt traseu, de la Pavel Morar (Dărău-Bogatu), pe ulița Morăreștilor și în continuare spre Mărgăiești, până se oprea sania. Pe uliță, la urcare, dacă se întâmpla să urce o sanie trasă de cai, goală, ne agățam de ea convoiul de săniuțe.

După vârsta de patrusprezece ani, duminica, participam cu grupul de feciori (uneori mai veneau și fete de seama noastră), la săniuș pe uliță cu o sanie mare (pentru cai). La coborâre, greul îl ducea cel de la rudă (oiște), care trebuia să țină direcția. Când sania prindea viteză mare era destul de greu pentru cel de la rudă să poată alerga așa de repede. La urcuș toți participanții trăgeau ori împingeau de sanie până în vârful dealului, la punctul de plecare. Și să vezi poftă de mâncare după două - trei astfel de coborâri!

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Pe lângă săniuș mai era datul pe ghiață. Cu încălțările ce le avea fiecare. Nu văzusem noi patine. Copiii din partea de jos a satului se dădeau pe gheața Crișului, dacă era înghețat. Uneori grosimea gheții trecea chiar de douăzeci și cinci de centimetri. Vedeam asta când tăiam gheața, cu toporul, să facem ochiuri pentru lăutul hainelor.

Dar această joacă o practicam, mai ales, când veneam de la școala din Hălmagiu și ne opream pe balta din apropierea bisericii. De acolo ne gonea foamea și gândul că mai aveam oarece teme de făcut pentru ziua următoare.

Luna lui decembrie, pentru tinerii trecuți de cincisprezece ani, aducea o activitate în plus: pregătitul colindelor pentru mersul cu duba în sat, în seara de Crăciun. Pentru tinerii care conduceau acest colind prin sat, feciori și tineri căsătoriți, era o treabă foarte grea. Era o acțiune care trebuia susținută timp de 12 – 16 ore, cu colinzi și cu joc, în condiții de respect și bun simț.

Ușor de zis, mai greu de făcut: băutura se dădea în fiecare casă, sticla ajungea la fiecare, după frigul de afară era foarte ușor să treacă pe gât mai mult decât trebuie.

Acesta era și motivul pentru care tinerii sub optsprezece ani nu participau la acțiune decât în jurul casei lor. Dar la învățarea colinzilor și a datinilor erau lăsați. Pentru cei care nu știau încă juca acum era momentul să învețe. Nu-i vedea nimeni când făceau pasul greșit⁵⁵

Am lăsat la urmă o activitate de iarnă a tinerilor în anotimpul alb: schiul. Cred că schiatul, la noi în sat, a început cam tot cu generația mea. Primele schiuri le-a făcut Ioan, vecinul meu, cioplite din lemn de salcâm, la grosimea de aproximativ 10-12 milimetri și rindeluite pe partea de

⁵⁵ Pentru detalii la acest obicei se poate consulta Monografia Satului Leasa – Rădăcini și Neamuri, Editura Partoș, 2016, Timișoara, autor Ioan Cotoc sau pe Internet

Ioan Cotoc

lunecare. Erau lungi cam de un metru și jumătate. Pentru fixarea piciorului era prinsă o baretă de curea. Pe urmă și-au mai făcut și alți băieți din sat schiuri, dar schiurile adevărate au ajuns în sat mai târziu, când eu eram deja la Brad.

Ursul lui Aurel

Această povestire are doar două personaje: vecinul de peste uliță, Aurel-Necedu și Victor, un copil de cinci sau șase ani-atunci, al lui Georgiță Groza, care locuia cu două case mai în susul uliței, față de Aurel. La scena finală ia parte și moașa Saveta.

Pivnița lui Aurel avea ușa de intrare în peretele dinspre uliță. Copilul, Victor trecea pe uliță spre casă în momentul când Aurel tocmai ieșea din pivniță.

-Baciu Aurel, ce ai în podromul cela? întreabă curios copilul.

-Hehe he, am un urs acolo.

-Un urs! ? De unde ai ursul?

-De la pădure.

-Baciule, mi-l arăți și mie?

-Nu ți-l arăt că o să te sperii de el.

-Hai, baciu Aurel, vreau să-l văd, că eu nu am văzut nici un urs!

-Bine, ți-l arat dar nu astăzi. Acuma ursul doarme.

- Dar mâine mi-l arăți?

- Da măi, mâine ți-l arăt!

Mâine-zi strigă copilul la gard:

- Baciu Aurel, Baciu Aureel!

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

- Ce-i măi Victore, de ce strigi?
- Ai zis că-mi arăți ursul. Mi-l arăți?
- Ți-l arăt măi, dar ți-am spus că mâine.
- Dar ieri mi-ai spus că astăzi mi-l arăți.
- Victoraș, eu ți-am spus că mâine, astăzi este astăzi, nu-i mâine.

Mâine zi copilul vine din nou. Vrea să vadă ursul, poate a mai fost și „instruit ” de cineva.

- Baciu Aurel, acuma-i mâne, îmi arăți ursul?
- Astăzi este astăzi. Mâine este mâine.Mâine ți-l arăt.
- Baci Aurel, tu mă minți și nu ai nici un urs.

-Am un urs mare. Dacă te bag acolo la el te mănâncă. Nu mai rămîn nici papucii de tine.

-Baci Aurel, dute-n p... mătii că n-ai nici un urs.Tu mă păcălești!

-Așa-ți trebuie, îi zice moașa Saveta, peste gard, lui, Aurel. Ai vrut să-l auzi pe Victor cum îți răspunde. Bine că ți-o zis de măta și nu de Dumnezeu.

-He he he , lasă că l-am auzit eu și cu altele. Cineva îl învață, are dascăl bun!

-Nici nu trebuie să aibă dascăl, că toată ziua-i pe uliță, de la Morărești până în Vârful Dealului, zice moașa Saveta.

Ioan Cotoc

Școala și piaptănu de călți

Învățător în sat s-a întâmplat să fie în acel an 1950 preotul Ioan Trifan, nepot al bunicii Iosana. A trecut într-o zi pe la noi și probabil văzând cât de greu era și pentru ai mei să se descurce cu toate⁵⁶, îi spune tatei:

-Vere lasă copilul la școală până dă frigul. Se mai obișnuiește și cu alți copii și la anul viitor o să-i fie mai ușor.

Când a început școala, într-o trăistuță de lână, am pus o tăbliță și un grif⁵⁷. Nu știu dacă mi s-a pus ceva de mâncare. Sigur mi s-o fi pus ceva, dar asta nu țin minte. La școală nu am primit abecedar de la început. Scriam pe tăbliță și foloseam abecedarul celui cu care stăteam în bancă. Nu știu să spun cum eram așezați în clasă, pentru că eram elevi din patru clase. Aveam un singur învățător, pe preotul Ioan Trifan. Școala o făceam într-o casă închiriată, la nana Ioana, la Margăiești. Mai știu că anul era împărțit în trimestre și după primul trimestru a venit preotul învățător la noi acasă și atunci l-am auzit spunându-i lui tata:

-Vere, copilul merge foarte bine. Deja știe să citească și să scrie. Este păcat să piardă anul. Am venit să faci o

⁵⁶ Cu gospodăria și cu masa la meșteri

⁵⁷ Griful era un cărbune puțin mai dur care lăsa urme albe pe tăbliță

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

cerere să o duc la Raion și dacă o aprobă, cei de la învățământ, îi dau abecedar și copilul va absolvi clasa întâi”.

Trebuie să spun că în acel an, în clasa întâi, erau doisprezece copii, la vârstă normală de șapte ani, și mai eram eu și o fetiță a cantonierului Bodici din Falce, pe nume Elisabeta, cu vârsta de șase ani. Această Elisabeta, Savetuța, venise la școală fiindcă sora ei, Lena mai mare cu trei ani, era la școală și avea grijă de ea. Așa că pentru mine și Savetuța, învățătorul preot Ioan Trifan, a dus la Secția de învățământ a raionului Gurahonț, cererile de dispensă de vârstă pentru clasa I.

Nu după multă vreme, poate o lună, mi s-a spus că avem aprobare să fim elevi în clasa întâi. Și așa a fost clasa întâi. Dar mai este o aducere aminte din clasa întâi. Acum știu că stăteam în banca întâi cu Aurel Morar și că la ultima oră, noi grăbiți să ne adunăm lucrurile în traistă, în timp ce învățătorul încă vorbea (poate cu clasele mai mari), probabil am deranjat cu zgomotul. Învățătorul ne-a ridicat în picioare și ne-a întrebat cine-i vinovatul. Sigur că nu a aflat (nici noi nu știam). Atunci ne-a pus să ne pedepsim singuri. Adică ne-a pus să ne prindem de urechi, unul pe celălalt și să ne tragem de urechi reciproc. Copii nepricepuți fiind, am tras cât am putut fiecare. Probabil că Aurel a avut și unghile mai mari și putere mai multă că mie mi-a curs sânge din dosul urechiilor și câteva zile m-au durut rănilor.

Din păcate despre *învățătorul* Trifan nu am multe amintiri, ca învățător. Ca preot îl mai am în minte, la altar. Dar despre aceasta voi vorbi puțin mai târziu. Politica s-a amestecat încă de atunci în învățământ și clasa a doua am început-o cu tovarășul învățător Labă.

Despre *preotul* Ioan Trifan voi spune puține cuvinte, fiindcă nu știu prea multe. El era din satul Tisa. Mama sa a fost din satul Leasa, soră cu baciul Antonie, cantorul bisericii

Ioan Cotoc

și amândoi erau nepoți buni ai bunicii Iosana⁵⁸. Înainte de anul 1950 nu știu unde a mai slujit ca preot, am auzit doar că a fost și condamnat pentru apartenență la partidul legionarilor, (atunci era învățător în satul Tisa, apoi a trecut la preoție) și a stat mult prin sanatorii, fiind bolnav de plămâni. Cum apăruseră antibioticele, aceasta a însemnat salvarea multor bolnavi de tuberculoză. Satul Leasa nu a putut niciodată să întrețină, singur, un preot pentru biserică. Din acest motiv biserica din Leasa a funcționat tot timpul ca o filie a bisericii din satul Tisa, preotul slujind alternativ duminicile în cele două biserici, iar la Leasa era și învățător. Mai trebuie spus aici că satul a avut o școală cu două încăperi, într-o clădire aflată pe locul actualei școli. Acea clădire veche a fost construită din cărămidă nearsă (văiugă), prin anii 1919-1920 iar în anul 1947 s-a dărâmat. Din acel an satul a început construcția școlii noi iar pentru continuarea cursurilor a închiriat o încăpăre de la Mateș Ioana.

Oamenii satului nu erau prea bisericosi. În duminicile când preotul era la biserică în sat la noi mă duceam la biserică împreună cu bunica Iosana. La slujbă se adunau câteva femei: nana Ileana, sotia baciului Antonie, Vrivonia, soția episcopului, bunica și mai vreo două. Bărbați erau în total vreo patru-cinci. În altar nu avea cine să-l ajute pe preot, la îmbrăcat și la cădelniță. Baciul Antonie m-a întrebat dacă nu vreau eu să îl ajut pe părintele în altar. Nu-l puteam refuza și nici nu aș fi vrut. Așa că pe lângă activitatea de slujire a preotului, m-am dat bine și pe lângă baciul Antonie și până am terminat clasa a II-a învățasem să citesc și pe cărțile din strană, care erau cu litere chirilice.

⁵⁸ Pentru aceste grade de rudenie se poate consulta cartea: Monografia satului Leasa-Rădăcini și Neamuri, editura Partoș, Timișoara 2016, partea a II-a, gospodăria de la nr.56

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Preotul Trifan, chiar dacă învățător nu l-am avut decât în clasa I, la biserică a slujit aproape trei ani, după care a fost mutat în satul Cuied. Acolo i-a revenit boala și în scurtă vreme a decedat.

La începutul clasei a II-a ne-a venit învățător nou, tovarășul Labă. Nu știu ce merite o fi avut, dar partidul i-a dat o pâine. Cât de bun dascăl a fost, chiar nu știu ce să spun. Pentru el a fost greu să vină patru kilometri, peste deal, de la Hălmagiu, mai ales că venea pe vreme rea și iarna și nu prea avea ce îmbrăca. Cum stăteam în banca întâi, pe mijloc (erau trei rânduri de bănci), vedeam că tovarășul învățător era încălțat cu pantofi maro și în loc de ciorapi avea picioarele înfășurate în ziar. După ce se încălzea la picioare îi curgea apa din pantofi. După Crăciun s-a îmbolnăvit și venea la școală tot mai rar. Cred că pe la sfârșitul lui februarie nu a mai venit la școală. Era primăvara anului una mie nouă sute cincizeci și doi.

Neavând învățător, copiii nu se îngrămădeau la școală. Se topea zăpada. Se auzea că va veni un învățător nou. Și a venit. Eram vreo trei sau patru elevi în clasă. A intrat un tânăr frumos, a spus bună ziua și s-a prezentat: Ioan Roman. De acum eu voi fi învățătorul vostru. Și a fost un învățător foarte bun! Dumnealui avea părinții în satul vecin, Tisa.

Clasa a II-a am terminat-o tot în casa nanei Ioana. Dar începusem să-l iubim pe noul învățător. Nu știu dacă am început clasa a III-a tot la nana Ioana sau în școala nouă. Sigur este că la școala nouă s-a terminat una din cele două încăperi pentru elevi și spre primăvara anului 1953, mă văd în această sală (clasă).

Știu că așa cum este construcția (din piatră), în vinclu (cotită la 90°), cu geamuri mari, intrarea noastră, a elevilor de la Deal, care veneam pe Valea Dâmbului, nu era pe intrarea principală ci printr-un geam al viitorului apartament al învățătorului (care acum era un zid de piatră rupt până la

Ioan Cotoc

fundația clădirii), treceam prin două viitoare camere și intram în coridorul celor două încăperi de școală, din care era gata doar una.

În această încăpere frumosă și spațioasă (așa o văd acum, așa am văzut-o și atunci și cred că așa era, pentru că mai târziu cu câțiva ani, cu băncile scoase afară, avea loc să „joace” satul întreg aici), am absolvit și clasa a patra.

Legat de clasa a III-a, în primăvara anului 1953 (luna martie) îmi aduc aminte că a murit I.V. Stalin, „tătucul nostru”. Știu că într-o sâmbătă (poate bâlciul lui Sântoader), m-au luat părinții la târg în Hălmațiu, cu căruța, și am văzut poza uriașă a tovarășului Stalin, înrămată în negru, prinsă pe fațada birtului mare.

Învățătorul Roman „Ionuț” a fost, pentru noi elevii, un dascăl deosebit. Nu cred că a fost un copil din clasele I-IV, pe care să nu-l cunoască de aproape. Ne dădea de lucru la toți, la unii pe caiete, la alții pe tablă. Ne punea pe cei din bănci, din aceeași clasă să urmărim pe cei de la tablă, dar să nu vorbim. Pe urmă ne întreba ce greșeli a făcut cel de la tablă. Mai avea o metodă că, uneori, ne punea pe cei din clasa a III-a să-i urmărim pe cei din clasa a II-a la anumite teme. Metodele erau foarte bune și nu erau tolerate excesele.

Aș vrea să povestesc aici întâmplarea din primăvara anului 1953 (la sfârșitul clasei a III-a). Era aproape vară. Probabil în săptămâna Rusaliilor. Sigur este că mergeam desculți la școală și îmbrăcați subțire. Spre orele de sfârșit ale programului școlar (poate 12 sau 13) s-a făcut un nor mare care a întunecat și clasa și din norul acela a început să curgă grindină. O grindină nu foarte mare dar foarte deasă și care a ținut mult timp. Atât de mult că de pe Valea Dâmbului și Trăuaș nu curgea apă ci grindină. În spatele clădirii școlii se făcuse taluz de grindină. Intrase grindina peste zidul rupt al geamului, în interiorul clădirii școlii. Cred că nu a ținut mai mult de o oră. Pe urmă a ieșit soarele.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Sigur că noi fiind desculți după unii au venit părinții, unii ne-am „grozăvit” să plecăm prin această depunere de grindină care era aproape până la jumătatea genunchiului nostru de copil. Am ajuns acasă cu picioarele roșii de frig și fiecare dintre noi a intrat în „tratament”.

Urmările acestei grindine pentru noi elevii s-au estompat foarte repede. Dar pentru sat au fost de groază: Porumbul a trebuit reînsămânțat (era la sapa a doua și a fost distrus), toate celelalte culturi au fost compromise (cânepa, grâul, straturile de zarzavat și chiar fânețele). În aceea toamnă nu s-a recoltat nici un fruct (nici prune, nici mere).

Dar răul nu s-a terminat, pentru mine. Toamna porumbul, semănat pentru a doua oară, nu s-a mai putut coace. Așa că a fost cules târziu cu „tuleii” și șușorcile (pănușile) verzi.

În satul Leasa porumbul nu se culegea depănușat. Se aduna cu pănuși, în căruță, se ducea acasă, de regulă în șură și pentru cât se culegea într-o zi sau două, se făcea seara clacă la depănușat.

Părinții mei au urcat pănușile verzi cu tolceul (coș de nuiele cu două cozi) în podul casei noi: (Am povestit undeva că tata începuse construcția casei noi în anul 1950. Acum când se întâmplă aceste fapte, casa era acoperită. Pe podul celor două camere, peste grinzi erau scânduri puse una lângă alta în vederea podirii. Aceste scânduri nu au fost așezate astfel ca ambele capete să ajungă pe grinzi). În acest pod au fost întinse la uscat pănușile de porumb. Ca să nu se mucegăiască pănușile trebuiau întoarse (aerisite) zilnic. Voind să fiu util i-am spus mamei că mă duc în pod să întorc șușorcile (pănușile) de cucuruz

– Ai grijă! A spus mama. Să nu pici de pe-acolo!

Am întors eu șușorcile, nu știu câte, că am călcat pe un capăt de scândură, care nu era pe grindă și am căzut printre scânduri. Căderea a fost „molcomită” (atenuată)

Ioan Cotoc

cumva, că m-oi fi prins cu mâinile de celelalte scânduri. Că până m-a eliberat scândura în cauză, a trebuit să se ridice și ea de celălalt capăt. Poate că nu ar fi fost un caz așa de mare. Dar camera de sub mine era camera „de pe podrom” (camera peste pivniță). Podeaua ei era din câteva scânduri puse doar așa să poată cineva pași acolo. Am trecut și printre aceste scânduri „fără probleme” și m-am oprit în podrom (pivniță) în colții unor piepeni de călți⁵⁹, care erau montați pe o laviță. Și cum pieptenele mic (cel activ) era mai îngust cu 10-15 cm, decât cel stabil și era pus peste acesta într-o parte, trei colți din piaptăn au intrat în partea inghinală a piciorului meu stâng. (Au lipsit câțiva centimetri ca să-mi găurească ouțele). Cred că am urlat de durere, că altfel nu m-ar fi auzit mama, apoi am leșinat. Mama povestea că a trebuit să se urce pe laviță să mă scoată din piaptăn. A apelat de urgență la nănașul Antone, a Cotocilor, care avea acasă o trusă de prim ajutor (pentru carieră): apă oxigenată și feșe. Între timp cineva a pregătit căruța și am fost dus la dispensarul medical, la Hălmagiu, pansat și adus acasă, apt de școală. Însă nu puteam să-mi scot din cap întrebarea ce mă îngrozea: ce s-ar fi întâmplat dacă mergea mama să întoarcă șușorcile?

Nu am putut umbla singur imediat. Poate o săptămână sau două m-au dus părinții la școală. Că eram în clasa a patra. Și nu voiam să lipsesc. Îmi plăcea la școală, nu doar pentru că învățam, nu doar pentru că învățătorul ne punea în întrecere la aritmetică ori la compunere. Îmi plăcea învățătorul, îmi plăceau colegii, îmi plăceau recreațiile.

În activitatea noastră învățătorul Ionuț introdusese muzica. Dumnealui solfegia o melodie la vioară (ciupind corzile) și astfel nouă ne era ușor să învățăm cântecul. Nu știu dacă de acum sau puțin mai târziu, învățătorul Ionuț Roman a introdus și activitatea culturală, la care participau și

⁵⁹ Darac, Scărmanătoare

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

unii elevi, dar mai ales absolvenții, tinerii satului și vara, participau și cei plecați la alte școli.

În intervalul clasei a IV-a învățătorul Ionuț s-a însurat cu o domnișoară Florica. Rădăcinile ei erau tot la Tisa, dar părinții ei locuiau acum în Arad (undeva în Micălaca). Dumneaei era tot învățătoare, așa că au împărțit activitatea la clasă. Doamna avea clasele I-a și a III-a și domnul avea clasele a II-a și a IV-a. Vă rog să mă iertați pentru exprimare. Eu am vorbit cu „domnul” și „doamna” din respect, pentru că așa erau pentru noi. Dar de fapt apelativul era „tovarășul învățător”.

Despre acești învățători voi spune că dumnealor au fost „lumina satului” Leasa de când au venit, de pe băncile școlii de dascăli până când au ieșit în pensie și s-au stins din viață. Au avut momente când viața lor personală suporta bârfe, când morala fiecăruia a fost pusă în pericol. Dar comportarea lor față de sat și mai ales față de elevii lor a fost numai de laudă. Dumnezeu să-i ierte pe amândoi!

În aceea vreme se dădea examen de absolvire a clasei a IV-a. Cum satul Leasa aparținea de comuna Bănești, acolo am fost programați toate satele aparținătoare. Este ciudat că eu nu-mi amintesc de colegii și colegele mele din sat, la acest examen (patrusprezece au absolvit clasa a IV-a), decât de Aurel Morar. Și foarte bine îmi amintesc de Goia Miron de la Bodești, cu care m-am împrietenit de la acest examen!

Știu cum am mers de acasă la examen. Nu m-a însoțit nici unul din părinți. Îmi amintesc examenul de matematică și cel de limbă română, dar și de faptul că în ziua a doua, când m-am dus la examenul de limba română, a început să plouă cu fulgere și tunete. Această ploaie m-a prins pe la pepiniera Bodeștilor și așa, din ploaie, mi-a apărut în față „Mironel”. (Amiciția noastră a durat până la moartea lui. Fie-i țărâna ușoară!).

Ioan Cotoc

Dacă am răcit după ploaia aceasta, dacă s-a amânat examenul? Nu! Așa ceva nu era pe atunci. Ne-am stors hainele de apă și am intrat în sală. Știu sigur că am tras bilete. La limba română a fost examen oral. La matematică cred că examenul a fost scris. Nu îmi aduc aminte ca cineva din sat de la noi să nu-l fi luat.

Dealul Lupcina. Întâlnirea cu lupii.

Toamna anului 1954 ne-a despărțit de o parte dintre colegi. O parte dintre noi am hotărât să trecem dealul Lupcina pentru a continua școala cu „Ciclul doi” la Hălmagiu, iar alții au rămas cu cât au putut aduna până acum.

În acei ani, unamie nouă sute cinzeci chiar dacă noul regim instaurat, avea în plan culturalizarea maselor, deci și școlarizarea, nu erau obligatorii decât patru clase. Ciclul al doilea de învățământ era până la clasa a șaptea. Acesta se putea face la centrul de comună, la Hălmagiu.

Și acum aș vrea să „fabulăm” puțin, deși nu este decât încercarea de a imagina o realitate pentru cititorii străini de satul Leasa. Vă rog să vă imaginați Hălmagiul, pentru noi un oraș adevărat, care era centrul comunei, cu școală, cu cămin

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

cultural, cu sală de biliard, cu birt „de pe vremea lui Avram Iancu”, cu târg săptămânal renumit în tot Zărandul și până în Banat, dar care se afla, față de prăpăditul nostru sat, la est, peste un deal numit Lupcina (peste care sigur aveau cale și lupii între munții Mureșului și Biharia, de unde și numele) și care, la poalele lui, spre Hălmagiu avea o uliță în care își rămâneau opincile dacă voiai să treci pe acolo⁶⁰. Dar noi nu aveam opinci și nici nu ne „puneam mintea” cu acea uliță. O ocoleam de regulă prin grădini. Drumul era cam de patru kilometri, din sat până la Hălmagiu, peste Lupcina

În aceste condiții, nu toți copiii absolvenți de clasa a IV-a din sat continuau să meargă în ciclul doi la Hălmagiu. Din cei 14 absolvenți doar băieții, șase la număr, am mers la Hălmagiu în clasa a V-a.

Nu se punea problema nici de transportul cu căruța și nici de a fi însoțiți. Dar nici de întârziere de la ore nu se putea discuta. La ora opt dimineața eram prezenți în clasele noastre. Noi am fost șase în clasa a cincea, dar făceam drumul la școală cu cei din clasele a șasea și a șaptea, care pentru noi erau „mari”. Ne întâlneam dimineața pe la ora șase și jumătate, la ieșirea din sat spre podul de fier. Acolo ne întâlneam cu cei de la Margăiești și plecam împreună. Uneori ne ajungeam pe drum. Nu se punea problema de starea vremii. Fiecare se descurca (Aș face o paranteză că aici pare a-i fi locul, eu fiind mai mic cu un an decât colegii mei, deci și mai firav, când eram în urcare spre vârful Lupcinii, un coleg mai mare și prieten mai târziu, Roman Darău, îmi zicea: „Hai măi micuțule, ia dă-mi mie ghiozdanul tău” și-mi lua ghiozdanul din spate ducându-l până la puntea peste

⁶⁰ Acea uliță lungă de vreo 400 de metri făcea legătura comunei Hălmagiu cu islazul de pe Lupcina. Ulița era peste un teren lutos și pe ea se scurgea toată apa de pe deal, animalele scoase la pășune călcau lutul plin de apă astfel că acesta devenea foarte lipicios.

Ioan Cotoc

Valea Hălmagiului). Dumnezeu să-l odihnească! (Și acesta este „plecat" acum).

A venit iarna, a căzut zăpada mare, nu era nici pârție. Se mergea în față cu schimbul, băieții mai mari dintr-a șaptea. Ei făceau pârția.

Văzând cât de greu îmi era drumul în perioada de iarnă, mama a vorbit cu sora ei, mătușa Letiția, care locuia în Hălmagiu, să mă găzduiască în perioada iernii. Nu era problemă, că lângă cei doi copii ai săi avea loc și al treielea.

În cele trei luni de iarnă mai erau doi copii din sat, care având o situație materială mai grea, au fost primiți la internatul școlii. Era vorba despre o fată din clasa a șaptea, Sabina lui Toma-Țâpariu și de colegul meu Sabin Luciu. I-am amintit aici pentru a spune o întâmplare din acea iarnă: Fiind zăpada mare și frig, ne-am înțeles cu colegul meu Sabin să plecăm la Hălmagiu duminică după masa, pe lumină. Și am plecat cu câte o trăistuță fiecare în care ni se puseseră puține alimente. Cărțile erau la Hălmagiu. Am pregătit fiecare câte o bătă mai groasă, fără un anume scop, doar ne ajuta la mers. Când urcam dealul Lupcina, pe la jumătatea urcușului , am observat că dinspre fosta pepinieră, urcau doi câini mari. Frica ne-a făcut să-i urmărim. Puteau fi lupi, în drumul lor între munții Mureșului și Biharia. Să întoarcem înapoi nu ne era de folos. Bătele noastre, chiar dacă puteau lovi o vreme, în mâinile noastre slabe nu puteau speria decât o javră de câine. Urcam încet spre culmea dealului, dar cei doi câini urcau mai spornic și oblic peste deal. Ne-am dat seama că vom ajunge pe culme în același timp. Se apropiaseră de noi cam la cincisprezece-douăzeci de metri. Atunci am văzut bine că sunt lupi. A trebuit să ne oprim știind că spre coborâre ne vom intersecta, drumul lor fiind spre stânga, spre pădure, iar al nostru era drept înainte. În mintea noastră de copil știam că strigătul nu ne poate ajuta, eram prea departe ca să ne poată auzi cineva, poate ne

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

și înghețase strigătul în gât de frică, dar am început să vorbim tare între noi, nu știu despre ce, poate fără noimă, lupii s-au oprit și ei, s-au uitat la noi, o clipă, apoi și-au continuat drumul fără să ne mai bage în seamă. După aproape zece minute, drumul lor a luat-o spre stânga și noi ne-am continuat calea spre Hălmagiu. A fost singura dată când am văzut lupi, în libertate, așa de aproape.

Profesorului Iosif Tămaș aș vrea să-i închin aceste rânduri. Dumnealui ne-a predat matematicile, în cei trei ani. Am ferma convingere, la mintea de acum, că un astfel de profesor se naște rar poate așa de rar ca un Iorga, Titulescu, Blaga ori profesor academician Solomon Marcus. Da! La nivelul lui, eu îl compar cu aceste somități naționale. Dumnealui, profesorul Tămaș, a fost miop, cu o miopie avansată, dar un om hărăzit de Dumnezeu nu doar cu știința matematicii, ci și cu darul de a transfera din această știință altora, dornici, să-i pătrundă tainele. Erau și dornici, dar nu prea mulți. Algebra dezvoltă foarte mult gândirea elevului, sistemul combinativ al minții. Geometria dezvoltă logica: Ce date avem, ce ni se cere; pe ce legi (axiome, teoreme) ne bazăm. Era o plăcere și demonstrația pe care o făcea la lecție nouă dar și modul în care pretindea să ne formăm deprinderile de rezolvare a problemelor.

Eu afirm faptul că dragostea de matematică mi-a fost sădită de profesorul Tămaș. Baza și logica judecății matematice pe care el mi-a format-o m-au ajutat toată viața. Astăzi cred că aproape toată viața mea a fost organizată ordonat, ca demonstrația unei teoreme de geometrie. Cred că o singură dată, în timpul vieții sale, i-am putut mulțumi personal, domnului profesor Tămaș, dar în gândul meu i-am mulțumit de multe ori.

Încartiruirea mea trei luni pe an, la mătușa Letiția, avea multe avantaje. Unul dintre acesta era că îmi puteam satisface dorința de lectură. Biblioteca era aproape. Era în

Ioan Cotoc

casa frizerului Borza (jumătatea de casă care era naționalizată). În aceste trei ierni am citit cam tot ce se găsea de Jules Verne (începând cu Insula Misterioasă), Charles Dickens, Andersen, Dostoievski, Hugo (Mizerabili), La Fontaine, Puskin, Mark Twin, Maupassant, Prust, Stendhal, Tolstoi, Rebreanu, Goga, Eminescu, Creangă, Slavici, Sadoveanu și bineînțelele romane polițiste din bibliotecă și mai ales împrumutate de la elevii mai mari. Frâna, la citit, era mătușa Letiția, care seara la ora nouă și jumătate-zece, spunea gata, ne culcăm. După cină, ea mai lucra ceva, iar eu mai citeam la aceeași masă cu ea și la lumina singurei lămpi cu petrol.

Poate că ar trebui să povestesc, pentru coloratura amintirilor, de răutățile ce i le făceau unii elevi profesorului Tămaș, care din pricina miopiei nu putea vedea bine clasa, dar mai ales profesorului Moțica. Acesta, profesorul Moțica, era profesor de muzică, de istorie, dar și de limba română. În clasa a șaptea dumnealui ne-a predat limba română. Dar la muzică l-am avut profesor trei ani, inclusiv la cor. A rupt de multe ori arcușul de capetele noastre. „Derbedeii” îl supărau și atunci nu se uita unde lovea. Era și foarte suferind. A venit din război cu un picior amputat aproape de șold. Avea proteză și uneori (probabil dependent de starea vremii), avea dureri.

Sigur că sunt multe de povestit din perioada școlii de la Hălmagiu, și despre colegi și despre profesori. Dintre colegi unii au terminat învățământul superior: Frații Tonța au ajuns profesori amândoi, Ion Mircea –profesor, Dărășteanu Mihai – inginer, Savetuța Bodici- profesoară, iar alții au făcut școli profesionale, ori au rămas în gospodăriile proprii.

Mă voi opri aici cu școala la Hălmagiu, după ce voi arăta că aici în clasa a VI-a, eu am mâncat pentru prima dată în viața mea o portocală și aceasta nu pentru că am avut eu bani să o cumpăr, ci pentru că mă împrietenisem cu un elev

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

mai tânăr cu un an, Luciu Mircea, fiul vopsitorului Luciu din Halmagiu. Sora lui Mircea, Rodica, era în clasă cu mine și așa ne-am împrietenit. El nu îndrăznea să cumpere. Era cunoscut și probabil se temea să nu afle tatăl său. Bani îi avea poate de la mama sa ori ... el știe de unde. Îmi dădea bani, eu cumpăram în pauză portocalele și în pauza următoare le mâncam, în spatele dughenelor comercianților din piață.

În acea vreme, piața săptămânală se ținea în chiar centrul comunei.

Morile de apă

Nu despre construcția unei mori antrenată de apă voi vorbi, deși ar fi un lucru interesant. Din păcate aceste construcții, păstrate până în zilele noastre, sunt tot mai puține. În apropierea satului meu mai era una la Vârfuri, în repaos. Cât va mai dăinui și aia! Altfel, le putem vedea pe la Muzeul Satului, la Dumbrava Sibiului.

Ioan Cotoc

Eu vă povestesc acum despre una din cele patru mori care erau pe Valea Hălmagiului. Ele erau amplasate cam la limita dintre Hălmagiu și Tisa dar măcinau pentru toate satele dimprejur. O moară era pe partea stângă a Văii Hălmagiului Ramificația iazului acestei mori începea puțin în amonte de podul căii ferate și se întorcea în Valea Hălmagiului, nu prea departe în josul morii. Tatăl meu a măcinat mai puțin la această moară.

Celelalte trei mori aveau un iaz comun, care se ramifica tot din Valea Hălmagiului, dar pe partea dreaptă a văii și după ce învârtea cele trei mori, iazul tăia țarina Tisei, aproximativ paralel cu Crișul, trecea în țarina Lesei și se vărsa în Criș în dreptul locului La Plopi, puțin mai sus de Podul de Fier al căii ferate.

Prima moară în sensul curgerii iazului era cea a lui Nia, apoi moara lui Giuțu și mai jos era moara lui Lungu. Cea mai bine gospodărită și care făcea și făină de bună calitate era moara lui Giuțu, despre care voi vorbi în continuare. Nu de altceva dar măcar să rămână ceva scris despre ce a fost că nici morile nu au lăsat urme și s-au șters chiar și urmele iazului.

Moara lui Giuțu (Crișan Gheorghe) a fost construită de administrația austro-ungară, înainte de anul 1900 și după cum spune unul dintre fiii lui Giuțu (cel emigrat în Statele Unite, tot cu numele Gheorghe), în cartea sa „O Viață Uimitoare”, Giuțu a luat în concesiune această moară în anul 1905 (mai târziu a cumpărat-o). Fără a intra în amănunte, Giuțu a împrejmuțit curtea morii cu gard de piatră, a ridicat în curte grajd, depozit de cereale și șoproane pentru adăpostirea căruțelor și a proprietarilor care rămâneau la moară peste noapte. A extins și clădirea morii cu două încăperi pentru familia morarului și a introdus pe linia de măcinare a grâului un sistem mecanic de cernere, cu site fine, astfel că se obținea o făină albă, de foarte bună calitate. Femeile îi

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

spuneau făină celmuită. (Cuvântul celmuit era folosit în zonă și cu înțelesul de minte clară: om celmuit la cap ș.a)

Spre deosebire de făina albă făcută din grâu decorticat, făina de la moara lui Giuțu, nu era așa de albă deoarece mai conținea și o parte din „coaja ” grâului, deci din tărâțe și tocmai aceasta o făcea valoroasă pentru pâine. Pâinea făcută din această făină era mai dulce și mai gustoasă decât pâinea făcută din făină de grâu decorticat (fără tărâțe).

Mergeam cu tata la moara lui Giuțu chiar de când eram copil mic, poate înainte de școală. Mă fascina toată construcția, de la dirijarea apei pe scocul morii, punerea în mișcare a roții cu palete, învârtirea pietrelor de moară, mecanismul care zgâlția coșul cu boabe ca să cadă boabele ritmic între cele două pietre, cernerea făinii și curgerea ei în covata uriașă (pentru mine, atunci), în care îmi cufundam mâinile amândouă ca într-o zăpadă pufoasă. Dar spre deosebire de zăpadă, făina proaspăt măcinată, care cădea în coș, era și puțin calduță. Pentru tărâțe era o covată separată în care curgeau acestea.

Moara aceasta avea două scocuri de apă, adică două roți erau învârtite simultan și două linii de măcinare. La o linie se făcea făina de care vorbeam mai sus și la altă linie se măcina făina de porumb ori huruiala (făina din amestec de porumb, orz, ovăz și grâu de calitate mai slabă, destinat animalelor).

Periodic, una dintre liniile de măcinare era oprită pentru „ferecarea ”pietrelor de moară. Pentru aceasta coșul, în care se puneau semințele, se dădea într-o parte prin rabatere, apoi cu un dispozitiv cu scripete, ce se afla montat pe grinzile podului morii, se ridica piatra „umblătoare”(cea superioară, care era învârtită de roata morii), se întorcea cu fața de jos (cea activă) în sus și se începea acțiunea de ferecare. Ferecarea consta în lovirea pietrei de moară cu niște ciocane speciale, anume construite, pentru realizarea unei

Ioan Cotoc

suprafețe de o anume rugozitate, astfel încât să poată zdrobi boabele ce cădeau între cele două pietre. Operația se aplica și pietrei de jos. La montare se regla distanța dintre cele două pietre, apoi se măcinau produse pentru hrana animalelor până se curățau pietrele de eventualele urme de nisip rămas de la ferecare. Abia după acest proces se măcina făina de grâu până se „toceau” din nou cele două pietre de atâta măcinat.

Când eram copil și mă lua tata cu el la moară, primul lucru era să ies în spatele morii și să stau pe puntea de scândură ce era pusă peste cele două șuvoaie de apă care intrau în scocul celor două roți. Stăteam pe această punte și mă uitam cum apa prinde viteză în scosul care se îngusta spre roată dar era și înclinat mai tare decât „vadul” de curgere aflat înaintea lui. Dacă era vară, mă așezam pe punte și-mi lăsam picioarele să atârne în apă. Îmi plăcea cum se juca apa cu ele. Eram supravegheat strajnic de nana Saveta, soția lui Giuțu, care se temea să nu cad pe roata morii:

-Vărușule, ai grijă să nu te apropii de roată că dacă te împinge apa acolo poți muri și numai pe tine te are maicăta! Vino în casă că am ceva pentru tine.

Ce văruș eram nici până azi nu știu. Cândva, mi-a explicat odată mama, dar nici pentru ea nu era prea clar. Rudenia era pe linia tatălui mamei, Laia Crișanului, oricum destul de depărtată.

Vara, ușa spre canale, era tot timpul deschisă. Dincolo de canale și iazul morii era o grădină întinsă cu iarbă și pomi. În casă ori afară, pentru mine era cam la fel dacă ușa era deschisă. Priveam fascinat miile de sori ce săreau din roata morii, când soarele era deasupra ei. În timpul acesta, de la jumătatea zilei, de pe scăunuțul meu eram spectator la un concert al naturii, desfășurat aproape pentru toate simțurile mele: Păsările cântau mai rar, moleșite de căldură, dar din iarbă se auzea „melodia” cosașilor. Zumzetul albinelor se auzea ca o voce gravă peste a cosașilor. Apa din

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

scocul morii cânta partea ei de concert, suprapusă unui sunet de fond, produs de cele două pietre de moară. Ochii se delectau cu spectacolul stropilor împrășcați de roțile de moară în care lumina soarelui se desfăcea în sute de curcubeie de o clipă. De pe câmp, albinele însetate, își opreau zborul pe scândurile umede între care curgea apa spre cele două roți. Și pentru a-mi aminti că nu este vis, din când în când, câte un strop minuscul de apă, împrășcată de roata morii, ajungea pe mâinile ori pe picioarele mele.

Clădirea morii era construită pe trei nivele:

Nivelul de jos, pivnița, era la nivelul curții interioare, unde stăteau căruțele. De la acest nivel ieșeau sacii cu măcinișul (făină, tărâțe etc.). În această „pivniță” era sistemul de antrenare a pietrelor de moară, covețile cu măciniș, sistemul de reglare a distanței dintre pietre, două sau trei cântare pentru saci, cărucioarele pentru cărat sacii și multe alte lucruri trebuitoare morii. Pivnița se întindea pe sub toată construcția morii, era ca o hală.

Nivelul al doilea era cel la care era locuința morarului, pietrele de moară, coșurile în care se puneau cerealele. Sacii cu cereale ajungeau aici, aduși din căruțe, cu cărucioare, pe o rampă. Erau cântăriți și puși în ordine, după numele proprietarului, așteptându-și rândul la coș. Acest nivel se rezema pe niște grinzi foarte groase, care ieșeau din construcție spre iaz și susțineau canalele din scânduri pe care curgea apa spre cele două roți. Fiecare canal avea în peretele lateral o ușă cu balama care atunci când trebuia oprită moara, se trăgea puțin de această ușă și apa o închidea singură ca pe un stăvilar. Prin această ușă toată apa curgea în iaz și roata se oprea instantaneu. Lucruri foarte simple dar ingenioase și ușor de supravegheat și manipulat. Încăperea prin care se circula spre aceste canale avea o ușă spre moară și una spre canale și roțile de moară.

Ioan Cotoc

Nivelul trei era podul care susținea acoperișul și care era închis doar deasupra casei. Deasupra morii, pe grinzile podului erau alte instalații: Scripeții pentru ridicat pietrele de moară, sistemul de cernere fină a făinei (la care făina era urcată cu niște curele cu cupe și probabil mai erau și alte instalații ori unelte pe care copilul care eram nu le-a văzut.

Am mai văzut ceva aici: un dinam, un generator pentru producerea curentului electric. Nu știu să spun dacă era curent la tensiune normală sau de 110 volți. Acest generator, puțin mai mare decât o cușmă moțească, era antrenat tot de roata morii, printr-o curea de transmisie și niște roți dințate (aș spune azi multiplicator de turație) și alimenta câte un bec în fiecare loc unde era nevoie de lumină, inclusiv în curte și șoproane.

Aș reveni la nana Saveta că mi-a ajuns la nas miros de pancove coapte. Încăperea aceasta cu o ușă spre moară și cu una spre roțile de moară avea și rolul de bucătărie. Era o bucătorie foarte mare. Pe lângă sobă și o masă mare mai adăpostea două scaune lungi cu spătar, mai multe scaune normale și un spălător de tablă, similar unei chiuvete, la care venea apă de la un rezervor din pod, umplut, bag seama, tot din iaz cu vre-o pompă sau cupe dar n-am văzut cum.

Și cum stăteam eu pe scăunul, nana Saveta pune lângă mine, pe alt scăunul, o farfurie cu o pancovă caldă pe care presărase puțin zahăr pudră.

-Trebuie să mânci că până ajungi tu acasă o să fie târziu și n-o să mai poți merge de foame.

-Da mă duce cocia, nană Savetă.

-Te duce cocia da tot ți-o fi foame și dacă te-o-ntreba vârușana Vetuța ce-ai mâncat la moară, tu ce-o să zici? Că nimic? Trebuie să mănânci!

Nu trebuia să mai zică. Mirosul era prea îmbietor. Am rupt tot câte puțin din ea și când am terminat-o a și venit tata să mă cheme că-i gata de plecare.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

- A fost bună pancova?
- A fost tare bună. Mulțumesc frumos nană Savetă !
- Atunci să mai vii pe la moară!
- Ziua bună nană Savetă!
- Mergeți cu Dumnezeu!

Giuțu a fost unul dintre primii oameni care, după Primul Război, a dus pe valea Crișului, de la Gurahonț în sus, mesajul sectei baptiste (acum cult). Din acest motiv a fost și persecutat de autoritățile vremii. Familia i-a urmat în acest cult, atât soția cât și copiii. Soția Saveta a fost o femeie frumoasă și după spusele fiului lor mai mare, care la rândul său știa de la bunicii dinspre mamă. Saveta s-a căsătorit cu Giuțu când ea avea doar cincisprezece ani și Giuțu optsprezece. Și în scurtă vreme după căsătorie, cei doi s-au mutat la moară. Când eu i-am cunoscut, ei cam trecuseră de cincizeci de ani. Erau doi oameni frumoși, calmi, senini în priviri și părul începuse să prindă culoarea făinii iar ochii nanei Saveta erau tot albaștri și limpezi ca apa iazului din fața bucătăriei.

Tata mergea la moară la Giuțu cam de două ori pe an și dacă se putea mă lua cu el. Mai des mergea la moară la Nia, unde măcina porumb și huruială pentru animale. Acest măciniș nu era pretențios și la moara lui Nia nici nu se stătea la coadă. Ducea sacul dimineața și când se întorcea de la târg, lua sacul cu făina.

La moara lui Giuțu am fost și singur când nici nu puteam da jos sacii din căruță. Îl rugam pe Damu să-mi descarce sacii și să-i ducă în moară. Damu era un fel de slugă la moară. Acolo trăia. Nu avea pe nimeni. Avea o cameră a lui în construcțiile din curte. După ce și-a făcut un mic capital al lui îl împrumuta, cu dobândă, oamenilor în care avea încredere. Tata se înțelegea foarte bine cu el.

Aceste realități au fost în lumea satului și pentru cei ca mine, trezesc anumite nostalgii. Eu le-am amintit aici

Ioan Cotoc

pentru cei care nu le-au cunoscut. Pentru aceștia, aceste realități, sunt clipe de istorie. O istorie care a existat și care nu ne face de rușine.

Nana Saveta, când mă vedea la moară venea la mine, dacă nu cu pancovă, cu o întorsură, ori cu doi gogoși albi de zahăr pudră, ori cu o felie de pâine moale:

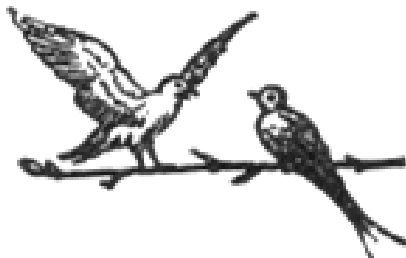
-Ce să-ți pun pe ea, unt sau dulceață?

-Dulceață, nană Savetă.

-Poftim, cu dulceață de gutui!

-Mulțumesc frumos nană Savetă!

.....
-Mulțumesc frumos nană Savetă și te rog să-mi pregătești o pancovă că nu va trece prea multă vreme și poate ne vom reîntâlni!

Un liceu ratat.Revenirea la matcă

*Mi-e dor de soare roșu și apus
De ceace puteam să fiu și nu-s⁶¹*

Din cele povestite până aici sunt sigur că v-ați dat seama că mi-a plăcut învățătura. După ce am terminat școala în Hălmagiu, i-am convins pe părinții mei să mă trimită la

⁶¹ Carolina Ilica, Idem, pag. 124

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

liceu. Nu a fost ușor pentru ei să ia o astfel de hotărâre. Eram singurul lor copil și nu se auzea prea des, prin părțile noastre, de copii de țaran la liceu.

Am plecat pentru examenul de admitere la Liceul Avram Iancu din Brad. În acea vreme Partidul conducea destinele învățământului. Cota de copii de țărani școlarizați la liceu era de șapte procente din totalul de locuri iar pentru copiii de intelectuali procentul era și mai mic. Cei mai mulți admiși erau copii de muncitori. Era anul 1957! Am fost admis la renumitul liceu. Am fost cazat la internatul care se afla departe de liceu, pe strada Horea, probabil o fostă cazarmă militară. Totul a fost bine până iarna. Ca să ajungem la internat traversam centrul orașului apoi treceam podul peste Crișul Alb și intram pe strada Horea, aproximativ paralel cu Crișul. Dormitoarele erau mari (peste 20 de paturi) și pe lângă geamuri bătea vântul. Baia o făceam săptămânal la Băile Publice, la care ajungeam trecând pe același pod peste Criș. Deplasarea se făcea în coloană fapt care încetinea mișcarea. Mai umblam și cu capul descoperit și a început durerea de cap. Doctorul a pus diagnosticul „sinuzită”. Nu știu dacă medicamentele au fost nepotrivite sau eu am tratat superficial această boală. Prin luna martie boala s-a acutizat și părinții m-au dus la Arad, la un medic O.R.L., particular (încă mai erau cabinete particulare în anul 1958). În câteva zile m-a lecut dar mi-a spus să stau acasă în acel an. Toamna următoare pierdusem elanul necesar pentru o nouă admitere.

Voi face aici o întoarcere de câțiva ani înapoi pentru a spune câteva cuvinte despre colectivizare. Întâi au venit zvonurile despre colhozurile sovietice, apoi despre Colectiva de la Zăbrani. Se auzise în sat și despre deportările chiaburilor bănățeni în Bărăgan. Erau zvonuri aduse de oamenii care umblau prin țară, ceferiști ori cei care plecau toamna cu căruțele cu mere ori cartofi și să aducă cereale din Banat. Aceștia puteau ajunge cu căruțele până la Șeitin,

Ioan Cotoc

Periam ori Lovrin. Veneau și ziare în sat dar ele vorbeau altfel despre aceste probleme. Ziarele prezentau doar „viitorul luminos” în cooperativele agricole, viitor la care se opun chiaburii exploataitori, cei ce de zeci de ani au „supt sângele poporului”!

Pe valea Crișului Alb, cam de prin anul 1954, au început să vină „activiștii” prin sat. Adunau oamenii la școală (nu aveam cămin cultural) să-i convingă să facă măcar o întovărășire agricolă, dacă nu vor colectiv. Au fost presiuni mari, inclusiv prin școli și pe la locurile de muncă. Aceste presiuni s-au întins pe durata a cel puțin zece ani dar în câteva comune, Hălmagiu, Hălmăgel, Bănești și Vârfuri, nu s-a reușit această organizare „fericită”. Am arătat în monografia satului Leasa și cine a contribuit la această nereușită. Satele acestea s-au liniștit și își vedeau mai departe de pământul și de gospodăriile moștenite. Revenirea mea în sat a însemnat o nouă perioadă de scormonire a trecutului, a poveștilor și mai ales începeau anii adolescenței care, în lumea satului, începeau de la o vârstă mai mică decât în lumea urbană. Atunci! Familia avea nevoie de mine. La vârsta de patrusprezece ani un băiat era foarte potrivit să umble cu căruța, învăța tainele plugului, mai punea mâna pe coasă măcar pentru antrenament, că o brazdă de coasă era cam greu de dus la această vârstă. Dar uscatul și adunatul fânului, ajutorul la secerat, la prășit, la cules, la îngrijitul vitelor, erau activități în care mâinile unui astfel de tânăr se făceau simțite. Copilul de acum opt ani care asculta pe ascuns și cu nesăț, din patul în care se credea că doarme, poveștile bătrânilor spuse în serile lungi ale anotimpurilor reci, acum se întoarce să înoade acele povești cu altele ce încă n-au fost spuse. Când am plecat la școală, în clasa întâi, poate că un motiv serios ca să mă trimită mai devreme cu un an a fost frica părinților mei să nu mă accidentez printre lemnele și bolovanii existenți în curte. A fost anul 1950 când

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

tata începuse construcția casei noi. Dar nu a trecut multă vreme, decât până în vara viitoare, când deja eram de folos. O ajutam pe mama să ducă mâncarea familiei de cărămidari care erau tocmiți de tata să ne facă douăsprezece mii de cărămizi arse pentru casa nouă. Cărămidarii lucrau și înțelegerea era ca masa de prânz să le fie adusă la locul lor de muncă. Locul unde s-a convenit să „fabrice” cărămida era la Livadă, lângă Valea Hireadului (Valea Lesii). De la noi, de acasă, până la Valea Hireadului era un drum sătesc de cel puțin un kilometru lungime. Lucrătorii de la cărămidă erau doi bărbați, trei femei și patru copilași, cam între unul și cinci ani. Nu era ușor să li se ducă așa o cantitate de mâncare pregătită și pe deasupra și ceva din care să-și pregătească ei cina și micul dejun. Luam și eu în spate și în mâini ce puteam duce și astfel o mai ajutam pe mama. Sigur că unele alimente cum erau cartofii, legume (morcovi, păstrânc, pătrunjel, varză ș.a), sare zahăr, făină, li se ducea, când era nevoie cu căruța cu care li se ducea și pleava pentru călcatul pământului ori nisipul pentru masa de lucru (planșetă). Cărămidarii își făcuseră tabără în toată rânduiala, cu cort, cu loc de făcut focul, cu o masă improvizată din câteva scânduri prinse pe lăteți și pe țaruși bătuți zdravăn în pământ. Pentru apă aveau un izvor bun în apropiere și valea Hireadului. Lângă vale și-au împrejmuț și o latrină. Cu alte cuvinte erau muncitori serioși, își vedeau de treabă.

În mai puțin de o lună, douăsprezece mii de cărămizi erau clădite la soare, în prisme dreptunghiulare, cu intervale pentru ventilație între cărămizi. Uscarea avea nevoie de timp bun și zile călduroase, poate trei-patru săptămâni. În timpul de uscare a cărămidilor unui client, cărămidarii aproape terminau următoarea comandă de cărămidă crudă, pentru clientul următor. După uscare se făcea o mică clacă pentru zidirea cărămidii în cuptorul pentru ars. Clădirea cărămidilor pentru ars o făceau cărămidarii. Era o treabă de meserie

Ioan Cotoc

această clădire, pentru a permite căldurii să treacă uniform spre toată cărămida. În această clădire-cuptor se lăsau patru sau cinci guri de ardere în care se introduceau lemne lungi de un metru și crăpate gros. Se făcea foc continuu vreo două zile și două nopți după care se zideau și gurile de ardere. Peste trei-patru săptămâni cuptorul era răcit și se putea transporta la locul de utilizare a cărămizilor. Transportul se făcea cu căruțele trase de cai sau boi. Acum se făcea o clacă, nu doar pentru căruțe ci și pentru persoanele necesare la încărcat și altele la descărcat și clădit, în interiorul fundației noii construcții. La aceste clăci se puteau folosi și copiii mai mari, care puteau conduce căruțele ori puteau manipula câte o cărămidă. Țin minte că deși nu am avut decât șapte ani, am fost lăsat să conduc căruța la această clacă. Ca orice clacă și aceasta se sfârșea seara, pe întuneric și cu o masă caldă și cu vinars, timp în care, noi cei mici, aveam și sarcina de a pune fân la animale.

Când s-a adus această cărămidă, casa noastră era ridicată în scheletul de lemn și acoperișul făcut, dar fără țiglă. Țigla, în acei ani se procura cel mai greu. Pentru a putea cumpăra țiglă trebuia să dai la stat cote mari de carne de porc, untură de porc, păsări, ouă și lactate. Când aveai predate cantitățile necesare, de astfel de produse, te prezentai cu bonul respectiv pentru programarea la țiglă. Așa se explică faptul că doar în al treilea an, de la începerea construcției, casa a putut fi acoperită.

În vreo trei ani casa nouă a fost zidită și acoperită, dar a mai fost apoi nevoie de o perioadă, destul de lungă, în care să se adune bani pentru lucrările următoare de tencuieli, tâmplărie și pardoseli. Grabă nu era deoarece în casa bătrână se putea încă locui destul de bine.

Ioan Cotoc

Rana din picior și ... colbul drumului

Dă Doamne lumea-napoi/Să fiu iar în sat la noi
(Populară)

S-au temut părinții mei că mă accidentez printre pietrele de zidărie, lemnele de construcție ori securile dulgherilor și nu m-am accidentat la noi acasă, în toată perioada cât s-a ridicat casa până la acoperiș.

Nu știu exact câți ani aveam când vecinul Aurel-Necedu a început să-și facă șura și grajdurile, poate vreo opt. Avea fundația făcută și lemnele de construcție aduse în curte. Veniseră dulgherii să-i cioplească lemnele și să-i ridice construcția. Era pe sfârșitul verii. Cred că era vara dintre clasele a doua și a treia.

-Să nu te prind că te duci la Aurel. Oamenii ăia nu pot avea grija ta. Îți poți tăia picioarele în săcurile lor.

-Ai auzit? Mă atenționează mama.

-Am auzit! Ce să aud, că eu abia așteptam prilejul să mă duc să văd securile. M-am dus la uliță și mă uitam prin gard să văd cum lucră meșterii: udau sfoara pentru trasat în vopsea neagră, făcută din cărbune pisat și apă, o întindeau pe lemn și însemnau linia după care să meargă cu cioplitul, prindeau lemnul în scoabe și venea meșterul cioplitor cu o secure lată la tăiș și cu o coadă ceva mai lungă. Se urca pe

Ioan Cotoc

lemn și dădea cu securea în el mai tare sau mai încet, în așa fel că securea se oprea, de fiecare dată, la linia neagră.

Se făcuse ora prânzului. Maistorii au fost poftiți la masă. Și-au lăsat, fiecare, uneltele unde lucraseră și de unde trebuia reluat lucrul după mâncare. Am intrat în curte, m-am uitat eu la unelte să văd cu ce lucrează dar nu am văzut unelte diferite de cele care le văzusem la meșterii ce au lucrat la casa noastră. Totuși securea celui ce se urcase pe lemn era parcă mai lată la tăiș. Dar și omul ce lucra cu ea parcă era un uriaș. Rar vezi așa oameni zdraveni. Oare cât de grea o fi securea asta? Gândesc eu. Pun mâna pe secure să o ridic dar era prea grea pentru o mână. Prind securea cu amândouă mâinile și văd că pot să o ridic, o pun pe lemn și o întorc cu tăișul în sus și pipăi, cu buricul degetului mare, tăișul securii așa cum vedeam că fac oamenii mari când vor să verifice ascuțișul. Daa, era ascuțită ca briciul. Urc pe lemn, mă așez cu un picior în față, cu celălalt mai în spate și încerc să cioplesc. Securea era prea grea pentru mine, o reazem de lemn și în coborârea mea de pe lemn, prin răsucire am agățat coada securii. Securea s-a întors peste niște așchii mari dar nu a căzut jos de tot, i-a rămas colțul de sus al tăișului în calea piciorului meu stâng, care în coborârea de pe lemn s-a înfipt chiar în acel colț al securii. Locul afectat era deasupra gleznei piciorului stâng, pe partea interioară a piciorului și pe linia osului gleznei, cam la un deget spre interior, față de tendon. Sângele a început să țâșnească la fel ca din gâtul tăiat al cocoșului. Nu aveam nici năframă pentru legătură nici la mama nu mă puteam arăta. Am ieșit în uliță și cu un pumn de colb din drum credeam că voi opri sângele. L-am oprit dar cu mai mulți pumni de colb. Până la urmă sângele s-a închegat, zona afectată nu era foarte dureroasă, am mai stat pe uliță până am fost sigur că nu se mai pornește curgerea sângelui, apoi m-am dus acasă, la podrom (pivniță) unde tot timpul se găseau cârpe spălate. Mi-am înfășurat piciorul cum m-am

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

priceput și m-am ferit de ochii mamei, dar nu pentru multă vreme că m-a chemat să o ajut cu ceva.

-Ce-ai făcut la picior? Ai fost la Aurel?Ce ți-am spus eu?Trei întrebări la care nu aștepta răspuns. Ia să văd !

-Uită-te, da nu mă bate.

-Ce să te mai bat că te-ai bătut tu singur!

Mama mi-a curățat rana de pământ și sânge, a turnat pe ea niște țuică de șaizeci de grade și în timpul acesta a apărut tata de undeva.

-Lasă puțin să se zvânte rana.Tata a plecat spre podrom și s-a întors cu o pânză de păianjen.

-Pune-o acolo, i-a zis mamei.

Mama mi-a pus un bandaj curat și-mi zice:

-Te doare? Lipsea puțin să rămâi olog. Nimic nu ascuți din ce-ți spun. Du-te și dezleagă vițelul ăla să mai alerge și el acolo prin grajd, dar nu sta cu el că ai văzut că zvârle cu picioarele mai rău ca un cal!

Rana s-a vindecat destul de încet că a fost adâncă. Cicatricea ei se vede și astăzi, când îmi dau seama ce puțin a lipsit să-mi secționez tendonul și cu asistența medicală de atunci și de acolo, se împlinea vorba mamei că aș fi rămas olog. Când s-a întâmplat aceasta, în sat nu prea se auzise de tetanos. Poate că modul de creștere al copiilor, desculți și fără o igienă riguroasă a mâinilor și a fructelor ne-a dat o anume imunitate. Trebuie totuși să spun că aproximativ în aceiași ani, în sat la noi, a murit de tetanos un fecior tânăr, Aurel al lui Andoruț. Povestea aceasta am aflat-o târziu, când lucram la monografia satului, mi-a fost spusă de Minodora. Aurel alimenta batoza cu snopii de grâu. Această muncă era continuă și ritmică. Cel care făcea această muncă nu avea posibilitatea să se ocupe de altceva, aproape că nu avea timp nici să-și șteargă nădușeala și colbul de pe față. Lui Aurel îi intrase o țeapă de la spicul de grâu, prin obială, între degetele unui picior. O fi simțit el o „jenă” acolo la pauza de prînz,

Ioan Cotoc

dar nu era prima, nici singura, așa că nu a scos opinca iar seara a observat că se infectase acolo o mică zgârâietură. O fi pansat el cu vreo alifie ori pomadă sătească și a mai trecut o zi sau două. Infecția s-a amplificat, medicul de la Hălmațiu l-a trimis la spital dar a fost prea târziu. Diagnosticul pus după deces a fost „tetanos”. Lumea satului nu auzise despre așa ceva și poate acesta să fi fost motivul că nici nu se ferea de cauzele acestei boli.

Cu giobul în straiță.

La o discuție avută cu Sabina lui Giorgiuț, (acum a lui Veiu), ea afirma că nu crede că eu am purtat giobul⁶² în traistă două veri, la păzitul animalelor.

Eu cred că l-am purtat chiar mai mult, dar sporadic, pentru că în anii mai mari nu mai eram lăsat toată vara la păzitul vitelor. Când aveam șase ani am fost trimis să păzesc porcii la Ocoale, împreună cu Ioan a lui moașa. Ioan era mai mare ca mine cu șase ani. A fost anul în care noi am mai avut cocinile la Ocoale. Nu țin minte câți porci am avut, poate vreo șase (au fost dați la stat pentru cotă în contul țiglei necesară la acoperișul casei). Dimineața, când duceau vitele la Hiread, părinții dădeau de mâncare porcilor. Pe la ora nouă

⁶² Giobul era un vas din doage de lemn, (vezi poza sub titlu) cilindric, oval în secțiune, de cca.0,7-1litri,cu capac, în care se puteau pune produse lichide (lapte bătut,iaurt,brânză dulce cu smântână ș.a)În acei ani nu erau borcane cu capac filetat și giobul era oricum mai bun: era mai ușor și mai rezistent la spargere, dar și un izolator termic.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

eram sculați și noi copiii și cu traista în spate plecam la Ocoale să scoatem porcii din cocini apoi plecam cu ei spre Valea Hireadului, la Livadă, dar mai ales spre locul numit Ogradă, unde erau câteva bălți mari, disputate între porci și bivolițe.

Anul următor, în vacanța după clasa întâi, am păzit vacile. Porcii au fost vânduți la stat pentru materiale de construcție. Cocinile s-au demolat, au mai rămas o vreme, cocinile celor de la Higi, apoi au dispărut și acestea.

După al doilea război mondial, când foametea a fost înfrântă, hrana copiilor păzitori de animale era destul de bună și de variată. Aproape zilnic în traista copilului era giobul cu sămăcișă⁶³ și smântână apoi mai era o bucată de slănină ori două ouă fierte sau fripte jumări. Putea fi un picior de pui fript, o bucată de plăcintă, sau chiar mâncare gătită acasă. Aproape zilnic, la prânz se făcea un foc în apropierea izvorului, unde se frigea slănină ori se încălzea mâncarea. Lângă slănină era ceapa uscată, apoi cea verde, apoi roșiile și ardeii. Fructele cele mai timpurii erau frăguțele sălbatice și căpșunile de pe Pietriceauă. Urmau cireșele. După sărbătoarea Sfântului Petru începeau să fie bune merele.

În timpul cât și vacile stăteau la umbra arinilor din vale, după ce mâncam de prânz, plecam la scăldat la Criș, împreună cu fetele care păzeau vitele. La vite rămâneau unul sau doi bătrâni. Baia o făceam la Criș, în Dosul Brazilor, uneori în comun și cu fetele ce păzeau vitele la Zăvoi. Era un vad bun pentru scăldat în Criș, în josul unor bolovani mari de pe care noi săream și pe sub apă mai atentam la picioarele ori chiar chiloții⁶⁴ fetelor. Adâncimea apei depășea un metru și

⁶³ Brânză dulce

⁶⁴ În acei ani, în lumea satului, nu exista costumul de baie. Puține femei și fete începuseră să poarte chiloți pe sub poale. Fetele mai mari făceau baie cu niște poale mai subțiri și cu o bluziță subțire ori maieu.

Ioan Cotoc

jumătate lângă bolovani și scădea în josul vadului. Vadul acesta avea nisip pe fund și era destul de lung că se putea și înota.

Nu în fiecare zi se putea merge la Criș. Dar noi, copiii mai mici, ne bălăceam și în apa văii Hireadului (Valea Lesei). Vara, când creșteau temperaturile și ploile erau puține, scădea apa în vale. Pe albia văii curgea doar un firicel de apă, destulă ca să înprospăteze apa din locurile mai adânci și animalele să aibă apă bună de băut. Din loc în loc, mai ales pe la cotituri sau pe lângă rădăcinile unor cioate de arini, apa văii a făcut scobituri în albie, bulboane, unele chiar de un metru adâncime, în care supravețuia populația apei: pești, broaște, șerpi și raci. În unele din aceste bulboane, pe care mai ajungea soarele, noi copiii păstori, făceam baie. Nu doar baie. Unde descopeream niște pești mai mărișori ne făceam și planul cum să-i prindem. Și spre seară, înainte de coborârea vitelor de la Hiread, coboram noi copiii⁶⁵ să prindem peștii. Tulburam puternic apa, astfel că peștii nu mai aveau aer și ieșeau cu gura la suprafața apei. Pentru prinderea lor noi foloseam coșuri de nuiele cu care îi ridicam din apă. Peștii mai măricei îi prindeam cu mâna, la rădăcina cioatelor. Când coborau vitele, la apusul soarelui, aveam și noi câțiva peștișori proaspeți, pentru cină. Partea proastă era că peștii nu creșteau așa de repede cum am fi vrut noi.

Când era timpul coacerii frăguțelor și a căpșunilor sălbatică ne urcam pe dealul numit Pietriceaua și culegeam, fie în coșulețe făcute de noi din scoarță de tulpini tinere de arin ori de mestecăn, fie le înșiram pe fire de păiuș ori pe prepeleac. Pe lângă ce mâncam în timpul culesului, pe acestea le duceam făloși acasă.

⁶⁵ Am făcut afirmația că eu eram singurul băiat cu fetele la vite. Sezonier, așa a fost. Au fost însă și perioade când au mai păstorit și copiii Irinei de la Vale, ori Ioan a lui Trifon, pe care noi îl poreclisem Burlic.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Nu doar frăguțe erau de cules. În sezonul bureților ne duceam în pădurea Domnescu. Era o pădure bătrână de stejari⁶⁶, pe loc aproape șes, vecină cu locul de pășunat. Culegeam ciupercile pe care le cunoșteam cu numele de roiniță, bureții iuți, lăptuci și mai puțin hribi. Gălbiorii nu se făceau în zonă.

Următoarele veri am mai păzit animalele cu întrerupere. Începuse să se simtă un ajutor în gospodărie din partea mea: fie ajutând-o pe mama să ducă mâncarea la cărămidarii care făceau cărămida pentru casă, fie pe la fân ori chiar primind unele sarcini în propria curte. Pe măsură ce mai trecea o vară, în vara următoare eu stăteam tot mai puțin la păzitul animalelor. Dar pe măsură ce treceau anii se mărea diferența în preocupări dintre mine și fete. Trebuie să vă spun că la Hiread rămăsesem singurul băiat între cinci sau șase fete, dintre care două erau mai mari cu trei și șase ani. Fetele aveau lucrul și vorbele lor, uneori mă și trimiteau de la umbra lor nevrând să le aud discuțiile. Acesta a fost și motivul care a făcut să-mi încolțească un gând de „răzbunare”. Acest gând era alimentat și de atitudinea Sabinei care îi spunea mamei toate prostioarele ce le făceam eu pe acolo și mama mă certa de fiecare dată. Aflasem de la fete despre întâlnirile Sabinei cu un fecior de la Mermesti, pe la pădurea Domnescu și cum băiatul era mai brunet, eu o cicăleam cu „țiganul”, deși el nu era țigan. Într-o zi pe o căldură de august m-am apucat să fac un umbrar. Topor aveam, arini și mesteceni erau din belșug. Am tăiat două fire de arin mai groase pe care le-am fixat cu un capăt în pământ la distanță de circa doi metri iar la partea superioară le-am împreunat și le-am legat cu o nuia de mesteacăn. O altă bucată de lemn am fixat-o drept coamă peste primele două și am obținut scheletul unui cort. De acest schelet am prins

⁶⁶ Pădurea a fost tăiată cam pe vremea când eu am plecat din sat.

Ioan Cotoc

ramuri cu frunze, de arin și de mesteacăn și în mai puțin de un ceas am făcut un umbrar răcoros și suficient de mare. Au venit fetele, Sabina și Mali, să mă laude că uite pot face și lucruri bune, nu doar răutăți și să mă întrebe dacă pot să stea și ele acolo. Le-am spus că pentru ele am făcut umbrarul. Dar cum ele erau mai răutăcioase, în special Sabina, au dat de înțeles celorlalte fete, Linuța, Florica și Letița lui Chimu, că ele nu ar avea loc în colibă. Ea doar cu Mali își împărtășea secretele.

Nu au trecut decât trei-patru zile până când Sabina m-a „pârât” iar la mama pentru ceva. Nu mă supărau așa de mult dojenelile mamei cât faptul că o vedeam supărată. Așa că mă gândeam cum să i-o plătesc Sabinei. Era o răutate de copil, recunosc, dar cred că aceste mici răutăți apar în toate grupurile de copii. Ele se sting de la sine, așa cum au apărut, fără mânie.

Prilejul de răzbunare a venit peste o zi sau două, când fetele mi-au spus din nou ceva urât. Atunci am hotărât să dau foc colibei. Vă imaginați un morman de frunze uscate, cum arăta coliba, avea nevoie doar de un chibrit. Când au început să pârâie frunzele, cu zgomotul specific focului, în partea din spate a umbrarului, focul pătrunsese deja în interior. Spaima celor două nu a fost așa de mare cât furia că le-am luat umbra și mai ales faptul că celelalte fete râdeau de ele. Până seara am stat la distanță de ele, să nu mă poată prinde. Dar seara a trebuit să mă feresc și de mama, căreia Sabina îi povestise, pericolul „de moarte” la care le-am supus în acea zi.

Povești din copilăria trăită în acea vreme sunt nenumărate, poate voi povesti mai târziu.

Ioan Cotoc

Bunica Iosana.

*„Pedepse cu nuiiua de mesteacăn, /De mama, cu blândețe
aplicate,
Le suprimai, printr-un azil /În faldul poalelor bogate”*

Orice om are două rânduri de bunici. Aceștia sunt părinții mamei și părinții tatălui. Copilul își poate cunoaște bunicii sau nu. Unii bunici pot fi morți când se naște copilul. Eu mi-am cunoscut ambele bunici, dar numai pe bunicul dinspre mamă: Laia Crișanului de la Leștioara. Bunicul Tonu (Antonie) a fost mort când eu m-am născut. Nu știu exact când a murit, probabil în anul 1939, deoarece în 9 decembrie 1938, el mai trăia. Atunci el a făcut un testament pentru copiii săi, înregistrat la aceea dată de Dr. Aurel Sârban la Percepția din Hălmagiu. Iar când s-a căsătorit tata, în 10 februarie 1940, bunicul a fost decedat de ceva vreme. Știu doar că moșul Tonu s-a întors din primul război mondial, de pe frontul din Galiția, foarte bolnav. A stat mult timp în spital la Arad, apoi a venit acasă, dar sănătos nu s-a mai făcut niciodată. Aici aș vrea să vorbesc puțin despre bunica Iosana, mama tatălui meu. Ea a fost cea care a contribuit mult la educația mea în primii ani. Ea m-a învățat să spun primele rugăciuni și cu ea mergeam la biserică. Uneori, când se ducea în „vizită” la neamuri mă lua cu ea și mă învăța cum trebuie să mă port. Mai ales mergeam în sat la baciul Antone a Laii și la baciul Trifon din capătul satului, la care moșu Tonu le era unchi. Cred că am fost odată sau de două ori, cu bunica și la Tisa, pe Gruu, în casa părinților preotului Trifan, a cărui mamă a fost soră a baciului Antone a Laii și nepoată a moșului Tonu.

La nana Ioana a lui Aurelu Floarii la Mărgăiești am fost de mai multe ori. Ei, baba Iosana îi era mătușă. În acea

Ioan Cotoc

vreme nana Ioana era mai mult bolnă. Stătea mult și în sanatoriul de la Brad. Și când venea acasă ne duceam „să o vedem”. Nu cunoșteam atunci cuvântul „vizită”. După anii 1950, nana Ioana s-a însănătoșit. Salvarea ei, și a multora de altfel, a venit de la antibiotice. Este adevărat că se procura destul de greu o penicilină sau o streptomycină, în anii lor de început, dar probabil că sanatoriile le-au primit. Bunica Iosana mai avea un nepot, de vârsta mea la București, Marin, copilul unchiului Manole. Din pricina foametei din București, după război și chiar până după anul 1950, Marin a fost lăsat să stea la noi la Leasa, perioade mai lungi, luni de zile. Baba ne culca în pat cu ea și fiind patul prea îngust pentru trei, într-o noapte dormeam eu cu capul la picioarele celor doi, în noaptea următoare dormea Marin. Așa ne arăta baba Iosana că ne iubește la fel de mult pe amândoi. În satul Leasa, în aceea vreme, nu exista salutul „sărut mâna”. Copiii salutau cu bună ziua, bună seara, ori bună dimineța după caz. Să nu saluți un om (bărbat sau femeie) era o mare rușine. Așa că baba avea grijă de această instruire a noastră. Dar nu numai de aceasta. Copiii erau învățați că nu este frumos să se amestece în discuțiile oamenilor mari (maturi) decât dacă erau întrebați ceva. Nu aveam voie să aducem acasă nici un lucru străin, era socotit furt. Îmi aduc aminte că într-o primăvară am fost cu părinții și bunica să punem cartofi într-o holdă la Falce, lângă ștrec (calea ferată). Mai puneam eu și cartofi în cuiburi, dar mă și plictiseam repede și atunci urcam pe rambleul căii ferate. Îmi plăcea zumzetul liniilor telefonice, în adierea vântului, mai ales dacă lipeam urechea de stâlpul de susținere a firelor. Acolo pe marginea căii ferate, am găsit o eclisă⁶⁷ scoasă de lucrătorii căii ferate

⁶⁷ Eclisă-O bucată de metal care se pune sub talpa șinei de cale ferată, pe traversă, pentru prinderea șinei

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

de sub talpa șinei. Mă gândeam eu că această bucată de fier care suna frumos când o loveam cu piatra, ar fi bună să o fac toacă. (În Postul Paștelui era obiceiul în sat, să se bată toaca de către copii). Am luat eclisa și am pus-o în căruță, care era la marginea holdei. Am atârnat eu cu o sârmă, acea eclisă, undeva la colțul unei cămări ce era în fața casei și am început să bat în ea cu ciocanul. Asta până m-a băgat în seamă baba. A venit la mine și m-a întrebat de unde am luat „fierul”. Ce era să fac? I-am spus. A dezlegat sârma și mi-a pus eclisa în brațe.

-Să te duci cu ea acuma și s-o duci acolo de unde ai luat-o! Dacă te află miliția cu ea, ți-o leagă de gât și te poartă cu ea prin sat, ca pe fiul lui cutare, care nu știu ce furase de la calea ferată și l-au pus să strige pe uliță „Cine mai face ca mine, așa să pățască”. Și m-a urmărit baba cum am ieșit la uliță și am luat-o pe Valea Dâmbului, în jos. Sigur că nu am dus eclisa până la Falce. După ce am scăpat de ochii babei am aruncat fierul într-o rugărie din gardul grădinii lui Măriuță a lui Ioan.

Bunica Iosana nu știa carte. Nu făcuse școală. Dar știa o mulțime de povești. Cam toate poveștile scurte ale lui Creangă, dar și despre Alexandru Macedon. Nu știu de unde le-a auzit, dar seara în pat mi le povestea. Această femeie nu se plângea de nimic, când mai auzea de întâmplări urâte, zicea doar un fel de rugăciune „Doamne nu-i da omului, cât poate răbda”. Era de o modestie rară și de o răbdare la fel. Ținea toate posturile. Se mulțumea cu mâncare puțină și de multe ori mânca în picioare. Când mergeam în „vizită” la cineva nu pleca fără să ducă un dar, orice, dar să ducă ceva: un colac dacă era zi în care s-a copt pâine, o bucată de plăcintă dacă era duminică, câteva mere ori pere; un blid (farfurie) cu făină de mălai dacă se întâmpla să fi fost la

Ioan Cotoc

moară și să fi făcut făină bună de mămăligă și dacă nu avea altceva, tăia din pâine o felie groasă. Acest obicei îl aveau toate femeile din zonă. La fel se întâmpla și cu alte rude când veneau la noi, fie de la Leștioara, Vârfuri ori Aciuța. Mama mea, Vetuța, era mai aspră cu mine. A avea o nuiia de mesteacăn, ruptă dintr-o mătură. Locul nuielușei era după o icoană. Când făceam ceva rău îmi plesnea câteva nuielușe peste fund și „mă făcea scăpat”. Dacă fapta era mai rea, trăgea pantalonașii de pe mine și îmi aplica sancțiunea pe fundul gol. Dar tot „bătaie de mamă ” era. Totuși, țin minte că de câteva ori, când m-am așezat pe scaun am simțit usturimea locului pe unde ajunsese nuielușa. Dacă baba era prin preajmă mă trăgea spre ea și mă înfășura în poalele ei și atunci mama zâmbea în ascuns și pleca de acolo făcând pe supărata. Fiindcă a venit vorba despre bătaie, spun că și la școală se folosea nuiiaua, dar la palmă și foarte rar. Se foloseau și pedepsele „la colț”, statul în genunchi ori statul în picioare. Aceste pedepse le-am întâlnit și în ciclul doi al școlii, la Hălmagiu. După câte știu eu, nici un dascăl nu a depășit măsura, dar nici despre reclamații de la părinți nu am auzit. Dacă pedepsele acestea au fost bune sau nu eu nu vreau să comentez. Au făcut parte din metodele timpului respectiv. Circula o vorbă că „Cine nu se bate de vorbă bună nu se îndreaptă nici cu bâta”. Tata nu m-a bătut niciodată, dar o privire a sa ori o ironie, era pentru mine mai mult decât nuiiaua mamei pe fundul gol. Copilul de atunci a crescut cu nostalgia bunicilor în suflet și mai ales a bunicii Iosana!

Cap. II Adolescență

Din nou plugar.

„ ... tresar ... de-amarul tinereilor mele patimi ”⁶⁸

Revenind la anul renunțării la liceu, la cei patrusprezece ani ai mei credeam că știu și pot să fac orice în gospodărie dar nu era așa. Tânărul care mă consideram nu avea forța fizică necesară nici pentru a duce cu coasa o brazdă de fân și nici pentru a bate în pământ un par pentru căpiță. Puteam pune în căruță plugul și grapa, puteam înhăma caii și puteam ține plugul în brazdă. Puteam prăși dar aceasta nu-mi plăcea. Și mai puteam să mă uit după și chiar să stau de vorbă cu fetele și aceasta îmi plăcea. Ocazii erau destule: vara la adusul vitelor de la pășune, duminicile, la scăldat la Criș; toamna la păzitul vitelor prin țarină ori la culesde porumb dar, mai ales la clăcile pentru depănușatul porumbului în șură. La această activitate poate voi mai reveni; iarna, locul cel mai plăcut de întâlnire era vergelul⁶⁹ la Bancuta. Acest loc era la Dănești, în casa veche a celui poreclit Bancuta. Casa devenise liberă și vreo patru sau cinci ani aici s-au desfășurat aceste petreceri numite vergel, aproape în fiecare sâmbătă. (Căminul cultural a fost construit mult mai târziu). Aceste petreceri au avut un caracter episodic. Au „crescut” împreună cu generația mea, de pe la vârsta de patrusprezece ani ai noștri și până pe la douăzeci și

⁶⁸ Lucian Blaga, Idem, pag. 11

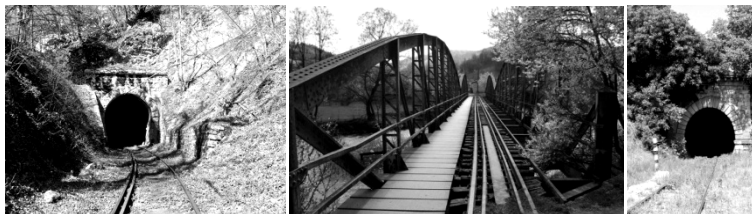
⁶⁹ După tradiție, vergelul era o petrecere cu lăutari, organizată de fete în perioada cășlegilor. Tradiția s-a pierdut dar a rămas prilejul de a face această petrecere sâmbătă seara, ori de câte ori băieții se puneau de acord cu fetele și aveau local. Se arvunea muzica și petrecerea ținea până pe la orele două în noapte.

Ioan Cotoc

are doar explicația că eram mulți tineri, (peste douăzeci) băieți și fete, de vârste apropiate și mai erau și câțiva (fete și băieți) mai mari ca vârstă, care au participat la început dar pe parcurs s-au căsătorit. Sigur că vergelul nu a fost primit cu ușurință de la început, de către părinți, mai ales de cei ai fetelor. La început fetele veneau însoțite de mame. Apoi când mamele au văzut cu ochii lor că acolo nu se face nimic periculos, doar se joacă jocuri populare și uneori câte un tango sau vals (cine știa), au ajuns la înțelegerea că veneau mame mai puține și în anii din urmă mamele nu au mai venit. Nu aș ști să spun acum care a fost cauza reală ce a dus la oprirea acestei activități: nu am mai avut local, nu am mai găsit lăutari (Grumba, cel care cânta la vioara cu goarnă, murise), ori poate a fost de vină vârsta noastră care ne-a împrăștiat din sat la alte activități, mai ales că o parte dintre fete fuseseră „luate”. În anii despre care povestesc acum mai era o posibilitate de întâlnire dintre băieți și fete: la școală. Nu aveam cămin cultural, dar cei doi învățători Ionuț și Florica Roman, tineri și entuziaști, au făcut chemare la școală pentru toți tinerii satului care au vrut să vină. La început au venit mai timid, după discuții personale a învățătorilor cu părinții. A fost organizat un cor mixt, pe voci și cu unele momente de solo, apoi s-au pus în scenă și câteva piese de teatru de prin revistele acelor ani, unele mici scenete și recitări de poezii de către copiii de școală sau de cei mari. Se prezentau astfel sătenilor două spectacole: la sărbătorile de iarnă și la Paști. În câțiva ani a fost spectacol și la sfârșitul anului școlar. Dar și această activitate a avut o durată destul de scurtă, de doar cinci-șase ani, din cauza tinerilor care ne-am împrăștiat dar și din cauza neînțelegerilor, tot mai dese, dintre cei doi învățători.

Ioan Cotoc

Tunelul Gorgana și dracul.

A fost o perioadă de un an sau doi când Georgiuț, ginerele lui baci Antone, a cumpărat de la administrația căii ferate fânul din grădina cantonului de la tunelul Gorgana. Tunelul acesta, singurul de pe linia Arad-Brad, pe timpul comunistilor, era păzit ziua și noaptea de către un paznic înarmat. Paznicii aparțineau de Districtul de Linii al căii ferate. La capătul tunelului dinspre gara Vârfuri se afla un canton care avea o grădină mare, îngrădită, ce se întindea pe lângă Criș la poalele pădurii. În fiecare an fânul de pe proprietățile căii ferate era vândut, cu precădere salariatilor c.f.r. Georgiuț era unul dintre paznicii tunelului.

A fost cosit fânul și otava dar pentru coasa a treia nu mai creștea iarba suficient de mare ca să fie cosită. Cum Georgiuț nu avea cai în acea perioadă și lucram „în comun” i-a spus lui tata să ducă acolo caii când nu are de lucru cu ei. Într-o duminică, a dus tata caii la tunel, i-a legat în poivan și s-a mai dus odată să mute țarușii poivanelor⁷⁰. Noaptea a fost Georgiuț de serviciu și cu învoirea de la impiecat (pentru a părăsi postul, cam douăzeci de minute) a mutat el țarușii. Luni dimineața, când a ieșit din serviciu, tot el a adus caii acasă și îi zice tatii:

⁷⁰ Lungimea lanțului unui poivan era de șase metri.

Ioan Cotoc

-Când îi mai lași noaptea acolo poți trimite pruncul. Este pat bun la canton și îl scoală paznicul când trebuie să mute caii.

A fost bine așa și cât a ținut iarba, în câteva nopți când s-a întâmplat să poată fi duși caii, m-am dus eu și am dormit acolo iar dimineța veneam cu caii acasă, ori pe jos fără cai, dacă era duminică.

Trebuie să-i spun cititorului că drumul sătenilor prin tunel era interzis. Cine trebuia să ajungă din satul nostru la gara din Vârfuri trebuia să ocolească acel picior de munte printr-un Zăvoi și apoi pe malul Crișului, pe lângă grădina despre care vorbesc, ajungea la celălalt capăt al tunelului, de unde își continua drumul spre gară. Acel canton era strategic amplasat acolo deoarece calea ferată, la ieșirea din tunel, trece peste un pod metalic cu două arcade, făcut peste Crișul Alb.

Acel drum, prin Zăvoi, însemna cel puțin treizeci de minute în plus, față de drumul prin tunel. Fiind un cunoscut al paznicilor, eu aveam voie să trec prin tunel.

Într-o zi am mers acasă fără cai și am plecat prin tunel. Paznicul mi-a spus să mă grăbesc pentru că va merge locomotiva să ia vagoanele cu piatră din cariera de la Leasa. În tunel fiind, m-am grăbit să ajung la una dintre nișele de refugiu, ce se afla pe acea parte a tunelului. Nișele erau bine marcate cu var și aproape când să intru în nișă, a intrat și locomotiva în tunel, închizând astfel orice zare de lumină de afară. Stau eu în nișă dar parcă mai simt o mișcare acolo. Zgomotul făcut de locomotivă m-a făcut să uit, pentru moment acea părere. Locomotiva a trecut dar fumul său a făcut întuneric și mai întuneric. Da, parcă auzeam ceva aproape de mine. Am simțit un fior rece pe șira spinării. Om n-am văzut în lumina celuilalt capăt, când am intrat în tunel. În duhuri necurate, ziua, nu prea credeam, deși erau tot felul de povești cu peștera de deasupra tunelului. Mă îmbărbătez și

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

cu teamă întind încet o mână în partea suspectă. Și mâna atinge ceva rece, metalic parcă. În acel moment m-a cuprins frica. Cel de lângă mine a pufnit în râs și a vorbit ceva, nu știu ce. În acel moment mi s-a limpezit mintea. Eu puseseam mâna pe cheia metalică a revizorului de cale. El m-a văzut și a intrat în nișă înaintea mea. Dacă nu i-am zis nimic a înțeles că nu-l văzusem și a vrut să mă sperie puțin. Și a reușit! Chiar dacă umblam eu cu caii, încă mai eram copil!

Astăzi tunelul este tot acolo, și podul de fier, și calea ferată dar paznicii nu mai sunt și nici eu nu voi mai merge cu caii să pască iarba din grădina cantonului!

Când păzeam eu noaptea caii.

*„ Potopiți păienjenișul îngerilor sub copite
Și furați-mă în coama cu intunecimi de rai!
Ce-l mai roade-acum pe tata?Știu: c-ar vrea să mă mărite
C-un fecior mai brad ca bradul, învățat să bată cai. ”⁷¹)*

Bun era obiceiul, în satul nostru, ca toamna, după adunarea majorității produselor de pe câmp să fie aduse în țarină și vitele. În felul acesta se puteau folosi și resturile de produse furajere, care altfel s-ar fi pierdut. Era vorba de

⁷¹ Carolina Ilica, Idem, pag. 10

Ioan Cotoc

locurile pe care iarba nu mai creștea pentru a fi cosită încă odată, miriștile, ierburile din lanurile de porumb, după tăierea cocenilor ș.a. Mai erau pe câmp holde cu trifoi la a treia coasă și tarlalele cu varza de toamnă. Din cauza acestora vitele trebuiau păzite.

Ziua, caii erau la ham. Noaptea, caii erau scoși pe câmp, dacă avea cine să-i păzească. (Se economisea astfel fânul adunat pentru iarnă). Păzitul cailor se făcea fie de oameni mai bătrâni, care nu prea mai puteau duce muncile grele ziua, fie de tineri de vârsta mea, care mai neglijau somnul. Păzitul cailor era și un pretext pentru a putea pleca de acasă, deoarece tinerii plecau de la cai în sat. Lăseau caii în grija unui bătrân și plecau în sat unde știau că sunt clăci la depănușatul porumbului, la care veneau și fete. Nu era greu de furat un sărutat sau mai multe. Grămada de pănuși era mare, lumina ce venea de la un singur felinar, era cu multe umbre, singura problemă era să vrea și fata. Și cam voia și fata, dacă era cel pe care-l voia. De la clacă tinerii se întorceau pe unde știau că mai există lanuri cu porumb semănat mai târziu și mai găseau ei câțiva porumbi buni de fript pe jar. Am uitat să vă spun că nu se putea să păzești caii fără să pregătești lemne și să faci un foc. Iar în jarul focului se puneau cartofii pentru copt în coajă. Alteori, cei ce se înapoiau de la clacă se opreau pe la curțile cu struguri buni și nu veneau cu mâna goală.

Dacă nu se duceau în sat, cei tineri, se întindeau în jurul focului și ascultau poveștile celor mai bătrâni sau bârfele din sat. Oricum, într-o astfel de noapte se dormea foarte puțin și doar spre zorii zilei iar la trezire erai înțepenit de frig și de pământul tare, chiar dacă te înveleai într-o șubă ciobănească. Uneori, dimineața, ne trezeam și vedeam bruma groasă așezată peste câmp. Sigur că tatăl meu cunoștea toate aceste aspecte ale păzitului cailor, dar nu doar ele îl îndemnau să nu-mi dea voie.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Lasă măi pruncule c-o să te sature tu și de dormitul la cai. Tu nu știi ce înseamnă să te trezești dimineața cu corpul înțepenit de neodihnă și de frig.

-Te cred tată dar, te rog, lasă-mă să văd. Cum alții pot și eu nu?

-Bine. Du-te, dar nu cumva să aud de cine știe ce blăstămății făcute prin sat!

Așa a fost începutul. Și nu a trecut mult timp până ce m-am convins de marele adevăr spus de tata cu privire la odihnă. Dar nici prea rău nu era, că rareori se întâmpla să dormi mai multe nopți consecutive pe câmp. Noi mergeam cu caii numai atunci când aveam o înțelegere între noi și un plan. Dar se putea întâmpla să te prindă seara în câmp, la lucru și atunci caii își primeau și ei cina în grajd. În privința avertismentului dat de tata nu era nici un pericol că eu mă asociaz cu prietenii mei Aurel și Victor, iar mai bătrânii puteau fi Nistor, unchiul lui Victor sau Gica Soficii, tatăl lui Nistor. Aceștia amândoi erau buni de povestit și întâmplări și minciuni.

Din întâmplările nopților dormite la cai voi povesti doar una care m-a lecut de frica de a trece noaptea prin cimitir. Trecuseră câteva nopți aproape așa cum am povestit mai sus. De această dată ne-am dus cu caii în locul numit După Deal. Am făcut foc, am copt cartofi în jar, am ascultat povești și cândva, spre miezul nopții, am adormit. Acolo nu prea dormeam, mai mult ațipeam, că te trezea durerea de oase de la pământul tare. M-am trezit și am pus un vreasc pe foc dar ceva nu era în regulă, nu auzeam clopoțelul de la gâtul lui Suru (atunci aveam un cal sur și unul murg și așa le era și numele). Caii aveau piedici metalice la picioare. M-am ridicat, cu bunda în spate și m-am dus printre cai. Era o noapte cu lună dar umblau și nori de ploaie pe cer. Am văzut că o parte dintre cai se trăsuseră spre locul numit Hășcărau, dar ai mei nu erau printre ei. Să cobor spre Hășcărau parcă

Ioan Cotoc

Îmi era frică. Se spunea că acolo este unul dintre locurile în care stau duhurile necurate. M-am întors la foc și am văzut că se mai treziseră și alții. Le-am spus că n-am găsit caii și ei m-au sfătuit să mă culc și o să-i căutăm când se face ziuă. Nu m-am putut liniști. Ce o să-i spun lui tata dacă mă duc fără cai acasă? Am lăsat șuba lângă foc, nici nu mai știam dacă-mi era frig și am plecat să caut caii. Când mai ieșea luna din nor am observat roua scuturată pe o direcție pe deasupra Hășcăraului, spre Dâmbul Stoi. M-am mai liniștit că nu trebuie să cobor spre Hășcărau. Mă amăgeam cu gândul că o să găsesc caii în locurile de straturi de la Dâmbu Stoi, unde erau câteva locuri cu varză de toamnă. Nu se auzea clopoțelul și caii nu s-au oprit la varză. A mai lucit puțin luna și am observat că urmele trec drumul spre Poieni ori poate spre cimitir. Atunci am simțit rece pe spinare. Știam din povești că strigoii nu mai umblă după cântatul cocoșilor, dar nu-mi puteam da seama în ce vreme a nopții eram. Orientându-mă după urme am avut impresia că aud clopoțelul în cimitir. Dar în cimitir nu mai era iarbă deloc. Începe să mi se facă frică. Cunoșteam forma cimitirului, geografia sa, dar frica creștea în mine pe măsură ce mă apropiam. Clopoțelul când se auzea, când dispărea. Norii deveniseră mai întunecoși. Nu mai vedeam nici cruci nici umbre. Noaptea era mai neagră decât negreala. Poate doar imaginația mea mă făcea să aud unele zgomote, inexistente, sau reale de la cine știe ce vietăți de noapte, șoareci ori păsări. Aveam deschise în afară toate cele cinci ferestre ale simțurilor mele. În atmosfera aceasta de frică, bufnita din turnul bisericii scoate primul său țipăt sinistru. Părul de pe corpul meu s-a transformat în țepi de arici. Clopoțelul cailor se auzea tot mai clar. Îmi venea să fug, să ies cât mai repede din cimitir dar mă gândeam că dacă mă împiedic de ceva și cad voi muri acolo. Cred că trecusem de locul vechii biserici și cu toate că ochii se obișnuiseră oarecum cu întunericul nu

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

mai puteam desluși chiar nimic. Simțeam, știam că sunt pe poteca ce trece prin mijlocul cimitirului dar întunericul parcă se transformase într-o pâclă neagră, slinoasă. Poate se lăsase ceața ori se apropia ploaia. Deodată, parcă pe lângă capul meu a trecut un fâșâit ca trecerea unei săgeți, sau poate doar o boare de aer și undeva în față mai spre stânga mea s-a auzit un țipăt disperat, ca de motan călcat dur pe coadă și un lăpăit ca de aripi, apoi s-a făcut din nou liniștea cimitirului, în care acum auzeam doar bubuitul inimii mele. Am ajuns la ieșirea din cimitir, clopoțelul suna aproape dar nu-l vedeam pe Suru. Mai fac câțiva pași spre sunetul clopoțelului și, în dreapta mea, aud un ușor nechezat, ca în șoaptă. Era salutul lui Suru. Parcă ar fi spus: „Ce, te-ai speriat? Vezi ce iarbă avem aici?” Da, vedeam. Nu vedeam! Pentru că nu se vedea nimic. Adică distingeam botul lui Suru care îl întinsese spre mine ca să-l mângâi, dar acum știam că sunt într-o holdă cu trifoi a Giculeștilor, care se afla cu capătul spre cimitir și în care otava a treia de trifoi era deasă și succulentă, dar nu suficient de mare ca să mai fie cosită. Mai mult după zgomotul făcut de piedică, la mișcarea picioarelor, l-am găsit și pe Murgu. Caii aveau căpestrele pe cap. Le-am desfăcut lanțurile căpestrelor apoi, pe dibuite, le-am scos piedicile de la picioare și am plecat la tovarășii de la După Deal. Puteam să merg acasă, caii fiind sătui, dar nu voiam să-i scol pe ai mei cu noaptea în cap și lăsasem bunda lângă foc. Drumul cel mai scurt la întoarcere era tot prin cimitir, dar acum eram cu caii și mai știam și cât este ceasul: în timp ce despiedecam caii a trecut trenul accelerat de ora patru⁷². Mă gândeam că strigoii, la această oră, s-or fi retras și ei în castelele lor de dedesubt. Nu am apucat nici să le povestesc tovarășilor mei unde am găsit caii că s-a pornit un potop de ploaie ca vara,

⁷² Singurul accelerat pe linia Arad-Brad, un tren automotor, care trecea spre Brad la ora 24 și se întorcea spre Arad la ora 4.

Ioan Cotoc

cu stropi mari și din belșug. Am aruncat șuba pe spatele lui Suru și am plecat spre casă. Leg eu caii la locul lor, în grajd, și șterg cu niște paie apa de pe spatele lor. Când să ies din grajd, în ușa grajdului apare tata:

-Noa acuma cred că ți-o plăcut la cai! Nu era mai bine dacă puneam caii în poivan⁷³ pe locul Giculeștilor la vramnița fânțârinului⁷⁴? Când am coborât ieri cu cucuruzul de la Dealul Higiului i-am lăsat o țără să pască în trifoișul ăla că mi-o zis Aurel⁷⁵ că nu-l mai cosește.

Ce să-i spun eu tatii acum? Că el a învățat caii la rele și că puteam muri de frică din pricina asta?

-Lasă tată, uită-te la burțile lor, sunt sătui de trifoi, putem pleca la plug!

Atunci nu i-am spus tatii nimic despre pățanie. M-am dus în pat să mai prind măcar o fărâmă de somn dar retrăind mai târziu, în minte, drumul meu din acea noapte prin cimitir, am înțeles că acea experiență m-a lecuit de multe spaime. Târziu, când i-am povestit tatii întâmplarea, a mijit un zâmbet ca o părere, cum numai la el am văzut și, după un moment de tăcere, mi-a zis: „Da, așa se-nvață toate!” Vorba lui obișnuită era „da, așa se-ntâmplă când n-ascuți ce-ți spun părinții”. De această dată, probabil că a observat că mai „crescusem” și a îndulcit-o puțin

Și ca să închei poveștile cu plecatul de la păzitul cailor vă voi spune una dintre „blăstămățiile” asupra cărora mă atenționase tata în seara când a fost de acord să dorm la cai. Nu știu exact momentul când s-a întâmplat aceasta, în acea toamnă sau cu una mai târziu și nici nu am bănuțit măcar cine a făcut „blăstămăția”. Cineva, poate tot dintre cei care mai

⁷³ Lanț lung de 5-6 m pentru priponit animalele

⁷⁴ Poarta cimitirului

⁷⁵ Proprietarul terenului. Nu avea decât o vacă pentru care trifoiul crud nu era bun

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

dormeau la cai, într-o noapte a luat din țâțâni porțița mică de la intrarea în curte a unui gospodar și a rezemat-o în poarta noastră. Gestul era cunoscut în sat. Se mai întâmplase și la alte gospodării, în alte dăți. Nu cred că avea altă simbolistică decât o atenționare: „știm și noi despre legăturile voastre”. Poate că unele legături se bănuiau, se lăsau să fie vizibile, dar despre altele nu cred să fi bănuit cineva ... dar mai ști? Au fost și situații când a fost mutat carul boiler, grapa, ori căruțul de la plug. Sigur că te duce gândul, nu la o gestică anume ci la o șotie a unora care voiau să se distreze în acest mod, fiind poate influențați de alcool. Dar putea să fie chiar plata unor polițe doar de făptuitori știute. Problema cu porțița a fost rezolvată simplu: tata i-a spus gospodarului că porțița lui este la noi și au căzut de acord să i-o ducă mâine zi când coboară cu căruța pe uliță.

Când nu plecam în sat ne așezam pe lângă foc și așteptam să se coacă porumbul, dacă aveam, ori cartofii băgați în spuză și până atunci dădeam drumul știrilor din sat: ce nunți se pregătesc în cășlegi, noutățile din târgul Hălmagiului, certurile din sat ș. a.

-Ați auzit că ginerele lui Măriuță a plecat la părinții lui la Țohești? întrebă Aurel.

-Eu am spus, de când l-au adus, că ăla n-o să facă mulți pureci la Salvina, zice baci George(Gică) a Soficii. Ția doi nu s-au potrivit și gata.

-Lasă că nu știai dumneata de atunci că nu se potrivesc!

-Ba știam! Mă copii, băgați bine sama la ce vă spun, că acum nu mai ține nimeni socoteală de ce știau bătrânii. Îl știți voi pe Florea de la Leștioară, acela cu casa spre islaz? Ția a avut patru femei și nici una nu l-a putut suporta. Florea avea sârsamu⁷⁶ prea gros și mare pentru ele și nu-l puteau

⁷⁶ Sculă, unealtă. Aici, organul sexual, penis

Ioan Cotoc

răbda. Omul nu știa ce să mai facă dar un bătrîn din vecini, unul pe nume Iustin, i-a zis:

-Floreo nu te năcăji că ai să-ți găsești femeie să ți se potrivească. Du-te, colea spre primăvară, la Câmpeni ori la Abrud și stai cîteva zile pe acolo. Cauți un loc unde vin fetele cu pânzele la albit la vale și te uită bine la șalele lor, când bat pânza cu maiu. Dintre cele care sunt mai late în șale cată să-ți placă una și ai să vezi că aia nu mai fuge. Și uite că are trei prunci cu ea și n-o mai fugit. Voi sunteți prea tineri să știți astea, dar Dumnezeu a făcut femeie potrivită pentru fiecare fel de bărbat. Că unul cu sârsamu scurt nu are ce să caute la una cu mijlocul înalt. .Acolo trebuie sârsam lung.

-Dar, baci George, atunci aia cu sârsamu scurt să nu se mai însoare?

-Nu-i așa. Nu este sârsam prea scurt. Cei de care ziceam mai nainte sunt mai rari. Bărbații cei mai mulți sunt cam la fel cu sârsamu, fără diferențe mari. Dar vedeți voi, unii nici nu prea știu cum să se folosească de sârsam. Când eram tânăr mie mi-a zis o femeie măritată că-s prost și m-a pus să-mi bag un deget în nas.L-am băgat și ea zice:

-Împinge!

-Am împins.

-Împinge mai adânc!

-Mă doare. Ea rupse un fir de iarbă și –mi spuse:

-Acuma bagă-l pe ăsta în nas! Ce simți ?

-Mă gâdilă. Ea începu să rîdă și zise:

-Acuma ai înțeles? Să nu-ți mai fie frică de muieri!

-Da să știți mă pruncilor că asta era o muier care dacă punea mâna pe un bărbat știa ce să facă cu el. Acuma să mai știți.voi că sârsamu ăsta al bărbaților poate fi și bolnav ca oricare alt mădular, mână, picior, ochi sau ureche. Poate să nu se întărească ori să se înmoaie prea repede. Dar am auzit

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

că se poate să fie țapăn tot timpul⁷⁷, că cel care îl are trebuie să-l lege de picior ca să poată umbla printre oameni. Pe ăștia doar babele, cu vrăjitoriile lor, ori medicii îi mai pot vindeca.

-Dar dumneata de unde știi atâtea?

-Știu de când am fost cătană, că acolo auzai atâtea cât nici nu gândești. V-am povestit eu și despre împărăteasa Maria Tereza, cum îi căuta pe soldații cu sârsamu mare, ca să-și facă poftelile cu ei. Ei, asta o fost cu mult înainte de a merge eu cătană. Dar cătanele vorbeau, ce au auzit de la alții.

Aceasta a fost „lecția ” lui baci George din acea seară.

Câinele lui Șterpelescu⁷⁸

*„Când eram june în sat/Puneam
câinii pe lătrat”
(Populară)*

Casa lui Șterpelescu se afla chiar sub priporul uliței spre Deal, parte a satului unde locuiam și eu. Și avea

⁷⁷ Este vorba de cei bolnavi de priapism (erecție continuă)

⁷⁸ Traian era acar la calea ferată. Om harnic, își clădise gospodărie nouă și o împrejmoise cu gard făcut din panouri metalice așezate între stâlpi de țevă și cu soclu de beton. Porecla și-a pus-o singur într-o noapte, la serviciu. Dorind să facă o glumă, i-a dat telefon colegului său de serviciu la un alt post în stația Vârfuri și s-a prezentat drept inspectorul Șterpelescu. Fără a cunoaște conținutul discuției de atunci, care probabil o fi avut hazul ei, se știe că acel telefon i-a consacrat porecla. Așa că nu pot fi tras la răspundere pentru folosirea ei.

Ioan Cotoc

Șterpelescu un câine lup mare și rău. Nu știu dacă era rău cu toată lumea care trecea pe uliță dar pe mine reușea să mă îngrozească. Mai crescusem și eu și aveam „un drum” de făcut seara târziu în partea de jos a satului. Uitam de câine.

Gândul meu era la „drum”. Și când ajungem în dreptul unei găuri din fundația gardului lui Șterpelescu, lăsate pentru scurgerea apei la șanț, mă trezea la realitate câinele, cu niște lătrături parcă nepământene, care făceau să-mi treacă niște fiori de ghiață pe spate și inima să-mi bubuie de sperietură. Mă simțea de la distanță și mă aștepta în liniște până ajungeam în dreptul lui. Atunci își juca rolul și probabil era satisfăcut toată noaptea, de sperietura pe care mi-a tras-o.

M-am plâns, într-o seară, celor cu care eram la cai și mi zice unul ce să-i fac câinelui să nu mă mai sperie. Mi-am pregătit un lăstar de măceș, dintre cei care cresc buieci și cu spinii mari și încovoiați.

L-am curățat de spini, lăsându-i doar pe o porțiune spre vârf, apoi l-am pus pe gard câteva zile să se usuce. În seara cu pricina am luat lăstarul cu mine și când m-am apropiat de locul groazei, câinele s-a repezit. L-am hârjunit cu spinele. El a mușcat, eu am tras. S-a mai auzit în noapte un scelălăit prelung și pe urmă liniște. Am auzit, peste câteva zile, că cineva a otrăvit câinele lui Șterpelescu. Animalul nu mai mănâncă și cică i s-a umflat limba. Câinele și-a revenit destul de repede. Mie mi-a părut foarte rău și mi-am reproșat multă vreme răutatea făcută câinelui, dar vorba ăluia: „omoară-l și pe urmă suflă-i în c... a părere de rău. Tot nu mai învie”

Cât am mai umblat pe acea uliță, zi sau noapte, acel câine nu a vrut să mă mai vadă, nu a vrut să-mi mai simtă prezența, nici peste ani când am avut motive să intru în acea curte. Se ferea de mine ca de moarte.

Am mărturisit această răutate cu sinceră părere de rău, mai ales că, gândind în timp, tot eu am provocat această „dușmănie”: De câte ori treceam cu căruța, în sus ori în jos

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

pe uliță, hârjoneam câinele cu biciul. Dar atunci eram „mare și tare”. Eram în căruță! Când a trebuit să umblu „pe pământ” am devenit „mic și sperios”!

Și de pe cai se poate zbura

Ar mai fi de povestit o întâmplare legată de cai, cam tot din această perioadă și tot toamna. Era o zi răcoroasă și cu ceață. Caii au fost împoivănați în locul numit Gura Holcii. Spre seară m-am dus să-i iau că trebuia adus ceva din țarină (poate cartofii ori dovleci). Am strâns poivanele și le-am atârnat pe gâtul unui cal dar când am vrut să încălesc nu voia să stea locului, ba parcă aveau poftă de joacă. Poate le era frig și lor. Până la urmă am încălecat și am dus caii la adăpat, la Criș. De acolo am plecat, peste țarină, spre casă. Pe Trăuș locul urcă și eu, puțin supărat pe cai, i-am dat pinteni calului de sub mine.

Caii au început să alerge în trap apoi mai tare până ce eu nu i-am mai putut controla și conduce cu lanțul de la

Ioan Cotoc

căpăstru. Și în loc să o ia spre ulița de la cimitir, au luat-o prin livada de meri a baciului Antone. Aici s-a produs prăpădul! Caii erau legați unul de altul cu lanțul căpăstrului calului liber. În goana lor, un cal a luat-o pe o parte a unui pom (măr) și cel călărit de mine a luat-o pe cealaltă parte. Lanțul dintre căpestre i-a oprit brusc. Din inerție eu am zburat, precum baronul Munhauzen pe ghiuleaua de tun, vreo trei-patru metri, în fața cailor iar caii, când și-au ciocnit capetele, au căzut ca trăzniți, unul într-o parte celălalt în altă parte, a mărilor. Liniște totală.

A venit cândva și momentul de trezire. Am simțit că pot să mă mișc. M-am sculat și parcă nu mă durea nimic. Am văzut caii jos și am crezut că-s morți. Simțeam cum mă năpădesc lacrimile. M-am apropiat de Murgu, pe care călărisem. Venele gâtului îi pulsau puternic. Am pus mâna pe cap la el să-l mângâi dar nu am simțit nici un răspuns. I-am tras căpăstrul de pe cap, că lanțul nu-l puteam dezlega și mângâindu-l în lungul corpului am ajuns la piciorul din spate, pe care am încercat să-l mișc. În acest moment calul s-a speriat. A mișcat brusc piciorul și a ridicat puțin capul. După un scurt moment și-a adunat picioarele și s-a pregătit de ridicare. L-am mai mângâiat puțin și vorbeam tot timpul cu el. A reușit să se ridice la prima încercare.

M-am mutat la Suru care nu se mișcase deloc.

-Hai măi Surule nu mă lăsa că ... Nu știi ce i-oi fi spus dar când am tras puțin de lanțul căpăstrului, din câteva mișcări, calul s-a ridicat. Am pus căpăstrul pe capul Murgului și i-am îndemnat să mergem. Mergând pe lângă ei mă tot uitam dacă nu șchioapătă, dacă nu curge sânge pe undeva, i-am mai pipăit mai apăsător pe spate și pe crupe dar nu am descoperit nici o vătămare.

Acasă, am prins caii la căruță și am plecat în țarină la ai mei să încărcăm ce trebuia cărat acasă. Seara în pat parcă mă durea șoldul pe care căzusem. Dar dacă aș fi fost aruncat

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

într-un trunchi de măr? ori crengile mi-ar fi intrat în ochi? ori să-mi fi intrat în cap un țepuș uscat, rămas de la un lăstar tăiat cu coasa?? Și gândurile au încetat oprite de somn.

După vreo două zile mă întreabă tata:

-Măi pruncule (aplativul a rămas până la moartea tatălui meu), tu ai văzut că Suru are ceva la un ochi? M-am uitat și ochiul calului era roșu și din el curgea un lichid ca lacrimile.

-Nu știi tată , poate s-o fi lovit în ceva.

L-a spălat tata zilnic dar degeaba. Peste o săptămâna, sâmbăta, s-a dus tata la târg la Hălmagiu cu căruța și a chemat veterinarul să vadă ochiul calului. Veterinarul i-a dat o alifie și un lichid cu care să fie spălat ochiul calului și în câteva săptămâni ochiul s-a vindecat. Probabil că Suru își izbise ochiul de capul Murgului, la acea împreunare de capete, în viteză, pe după pom.

Au trecut mulți ani și acești cai erau vânduți de mult când i-am povestit tatălui meu această ispravă. Pe fața lui a trecut parcă o umbră și s-a însemnat cu semnul crucii fără să mai zică nimic.

Am mai căzut odată de pe cai și tot în goana lor. Această întâmplare s-a produs, poate cu un an înaintea celei povestite anterior. Căruța era lăsată undeva mai jos de Cuciulat⁷⁹, la o holdă a baciului Antone a Laii. Acolo ei scoteau cartofii. Caii au fost legați în poivan și eu m-am dus să-i iau pentru adăpat.

Am luat caii, i-am legat împreună, am încălecat și i-am dus la Cuciulat să-i adăp. După ce i-am adăpat, probabil i-am umplut frigul că era o toamnă răcoroasă. Au început să fugă, la început în trap apoi tot mai tare, parcă intraseră într-o joacă. Nu i-am mai putut stăpâni și cum terenul era în pantă,

⁷⁹ Un izvor de apă al satului

Ioan Cotoc

pe coborâre adică, am lunecat de pe spatele calului tot mai în față, pe gâtul calului și de acolo am căzut în fața cailor.

Căzătura aceasta nu a fost așa dură ca cea din povestea anterioară, în livada cu meri, am povestit-o doar pentru a vă spune că în momentul căzăturii mele, caii au pus așa o frână că s-au oprit ca ținuiți locului. Picioarele din față s-au oprit să nu mă calce, iar spatele cailor parcă ar fi derapat, unul într-o parte, celălalt în partea opusă. Eu am rămas puțin la pământ pentru a-mi reveni, timp în care caii au rămas nemișcați, cu boturile lângă mine, parcă voiau să mă întrebe: „te doare rău?”

Întâmplarea aceasta confirmă, dacă mai era nevoie, faptul că un cal se ferește din răspuțeri să-l calce pe om. Am îndrăgit caii chiar și pe aceia care aveau năravul de a nu vrea să tragă. Am avut și dintre aceștia dar nu vă povestesc acum.

Dragoste de adolescent

*„Dragoste neocaptă /Domolită cu vrerea
Va veni primăvara /Îți voi da drumul dragoste”⁸⁰*

Vorbeam, mai înainte, de posibilitățile de întâlnire ale băieților cu fetele în derularea anotimpurilor anului. A fost o enumerare a unor situații obișnuite. Când se întâmpla acea „lipitură ” specială făcută de alchimistul dragostei, prilejurile de întâlnire pentru cei doi erau nenumărate. Satul era mic. De pe la vârste fragede fetele „studiau” băieții și băieții se uitau

⁸⁰ Carolina Ilica, Idem, pag. 54, parafrizare

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

după fete. Dar cum fetele creșteau parcă mai repede decât băieții de vârsta lor, ele se uitau după băieții mai mari. Și mai era un aspect de care trebuia ținut seama: chiar dacă în familie nu se vorbea de o educație sexuală, se vorbea, direct sau cu apropouri, de anumite încuscări benefice, profitabile economic. Se vorbea despre calitățile unui anume băiat sau fată, hărnicie, cuminenie, frumusețe, despre calitățile sau defectele părinților acestor tineri. Toate acestea se însumau în mintea adolescentului, băiat sau fată și lucrau în subconștientul său.

Am creat această tablou al relațiilor din familia pentru că pe fundalul său înmugureau și se puteau dezvolta sau nu idilele dintre tinerii satului. De la pubertate chiar, dar eu am zis de la vârste fragede, băieții sărutau fetele. Am enumerat ocaziile. Și un băiat care nu era anormal de timid se apropiase, în timpul unui an sau doi aproape de fiecare fată, chiar și mai mare puțin decât el. O sărutase, poate fusese lăsat să-i mângâie sânii, uneori chiar pe sub cămașă. Se formau niște relații sentimentale dar ele nu se defineau imediat, nu se declarau categoric. În subconștient lucrau și ideile, dorințele părinților. Așa că „îmi place de tine” era o afirmație care, chiar convingătoare, chiar crezută, nu însemna foarte mult. Era un fapt de care cei doi, sau numai unul putea să țină seama la momentul în care se dorea continuarea idilei. Aceste legături ale tinerilor se „afișau” în ochii satului la întâlnirile publice: la adusul vitelor de la pășune, sâmbăta la târg, la biserică, dar mai ales la joc, la nedeie.

Mamele, cu ochiul lor experimentat, simțeau și vedeau ce urmează și în consecință, fie că se pronunțau brusc:

-Ascultă fată, ăla nu-i de tine. Tu nu vezi că în familia lor nimic nu se adună? Lui tată-su și acuma, că-i om bătrîn, îi fug ochii după toate lepădăturile?

Sau îi putea spune:

Ioan Cotoc

-Măi fata mamei, am văzut eu după cine-ți curg ochii, numai că trebuie să gândești bine, că ăia-s de alt neam decât al nostru! Nu știi dacă ar ieși dintre bogătani să te ia pe tine.

Și fata, dacă ascultă de maică-sa pune capăt idilei ori, în al doilea exemplu, o temperează, rămânând în faza „de studiere”. Dar discuții foarte asemănătoare pot avea loc și în familia băiatului. Aceste exemple nu limitează posibilitățile din viața satului dar este bine să se știe că ele au existat și pe măsură ce au trecut anii au avut influență tot mai mică iar tinerii au început să înlocuiască expresia „îmi place de tine” cu „te iubesc”.

Pe lângă aceste relații firești care se legau între tineri s-au mai întâmplat și „accidente”. Băiatul a plecat în armată cu făgăduiala fetei că-l așteaptă. L-a așteptat dar, până la venirea lui, a făcut dragoste ascunsă cu altul. Au fost câteva cazuri în care fetele au născut și fără a fi măritate, ca dovadă că nu prea se ținea seama de sfaturile celor mai în vârstă. Să nu se creadă faptul că satul era total lipsit de ipocrizie și moralitatea dădea pe dinafară!

Dar erau băieți care voiau să „experimenteze” relația cu femeile și cu puțin curaj găseau una proaspăt căsătorită și cu bărbatul plecat militar, ori poate la o școală de calificare. Putea să fie și soția unui ceferist. Cum acesta lucra după un program în ture, în tura lui de noapte soția sa putea să-i dea „lecții” unuia dornic de acestea.

În legătură cu acest exemplu, o întâmplare hazlie s-a auzit în sat: Mitrescu⁸¹ era ceferist la gară și nevasta lui tânără îi „dădea lecții” unuia mult mai tânăr decât ea. Profesoara și elevul aveau și un cod de comunicare: o oală pentru lapte. Dacă oala era pusă seara într-un par din gard, patul era liber în acea noapte și elevul găsea geamul cu

⁸¹ Numele este fictiv dar întâmplarea este reală. Nu vă pot descoperi sursa!

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

zăvorul tras. Totul funcționa foarte bine până într-o seară când la gară s-a prezentat un coleg al lui Mitrescu și îi solicită acestuia să facă schimb de ture, motivând că el trebuie să plece mâine la o înmormântare.

-Măi Mitrescule, te rog frumos, n-am avut cum să te anunț, eu trebuia să te schimb mâine dimineață dar mâine trebuie să plec cu trenul de zece. Uite fac eu tura asta a ta, tu te duci și te culci acasă și vii să mă schimbi dimineață. Ți-am cam stricat eu somnul, te rog nu te supăra ! Să ști că i-am spus șefului.

-Dacă așa stau treburile, scrie-te tu în condică, semnează și servici ușor! Vin dimineață să te schimb.

Și Mitrescu a plecat acasă dar nu imediat. A mai stat puțin să-i spună colegul său despre decedat, cum a murit așa tânăr, despre boala ăluia și prin câte spitale a umblat. Când a ajuns Mitrescu acasă era aproape miezul nopții. Elevul era la lecție dar profesoara, care cunoștea zgomotele casei, a oprit lecția la jumătate și i-a spus elevului: „Pleacă acuma dar nu pe geam. Intră în cămară și te suie în pod. De acolo te descurci tu când se face liniște”.

Disciplinat, elevul a urcat în pod. Fuga pe geam era mai simplă dar riscul de a fi văzut era mare. Sperând că va auzi un sforăit cât mai curând, își face planul de evadare. Va trage câteva țigle aproape de strașină, la capătul casei dinspre uliță și pe acolo, țup în uliță. „Numai de n-ar trece cineva pe uliță tocmai când trag eu țiglele”. Stă el cât stă, nu se mai auzea nici un zgomot și începe să-și pună planul în aplicare.

Prima țiglă i se părea că face un zgomot de ar fi putut să se audă și de pe Măgură. A scos-o. S-a oprit să asculte. Nu se auzea nici un zgomot. Cu celelalte țigle a fost mai ușor. S-a chircit să-și scoată capul printre lățeții de țiglă.

Pe uliță și în apropiere nu se auzea nimic. Era destul de întuneric. A ieșit cu tot corpul pe acoperiș. Se gândea că trebuie să sară peste gardul care era cam la un metru de uliță.

Ioan Cotoc

Și a sărit în uliță, nu s-a agățat în parii gardului nici nu și-a luxat glezna.

Peste o zi s-au două s-a auzit în sat vestea că lui Mitrescu i-au spart hoții casa dar că ... nu se știe ce i-au furat!

În lumea satului din acei ani viața încă se mai desfășura așa și avea farmecul ei. Sau așa credeam noi care eram tineri.

Grumba trebuia plătit.

Pentru mine, care împlinisem șaisprezece ani apăruse o problemă, cea a lipsei banilor: Pe la „acțiunile culturale” aveam nevoie de ceva bani, la vergel trebuiau adunați bani pentru muzică⁸² și pentru proprietarul casei, sâmbăta la târg trebuia oferită fetei măcar o înghețată, vara la nedei trebuia plătită intrarea și la toate acestea mai trebuie spus că prinsesem și noi gustul berii și al vinului etc.,etc.Acum să nu se înțeleagă greșit: nu eram consumatori serioși ai acestor băuturi și dacă un litru de vin care costa doar nouă lei ne ajungea la cinci sau șase tineri, tot bani erau. La noi în sat nu erau tineri ca cei din cântecul de azi:

„Nu știam cât lucră tata,/Eu primeam totul de-a gata”

⁸² La petrecerile noastre (vergelul de sâmbătă seara) cânta Grumba cu vioara cu goarnă însoțit de încă doi

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Da, primeam. Numai că știam că ce primeam erau dați din cei puțini, destul de greu adunați. Și mie nu-mi plăcea să cer, chiar dacă și eu trudeam toată ziua în acea gospodărie.

O toamnă și o primăvară la plantație.

„ ... minuni se numesc toate cele /ce se întâmplă pentru prima dată!”⁸³

Așa îmi aduc aminte că era o toamnă iar eu aveam cincisprezece ani. În sat venise pădurarul Laia și dăduse veste că peste o săptămână va începe plantația pe Măgură. Cine vrea să lucreze la plantație să se anunțe la Minodora. Nu știu ce relații erau între familia pădurarului și a Minodorei, că pădurarul își făcuse un fel de sediu în casa Minodorei, unde venea și cu nevastă-sa uneori la sărbători și la nedeie, dar venea și cu brigadierul ori inginerul Ocolului Silvic.

A început lucrul la plantație. Cei mai tineri băieți eram eu și prietenul meu Victor. Nu știu dacă a fost o anume simpatie ori alt motiv, dar nouă ne-a dat pădurarul sarcina să tundem puietii. Am primit câte o foarfecă pentru tuns via și ni s-a arătat cum să tundem fiecare puiet: trebuia tăiat vârful lăstarului și vârful pivotului rădăcinii, înainte de plantare. Se plantau puietii de salcâm și am început plantația pe dosul Măgurii (fața spre Criș). Puietii veneau legați în snopi de câte cincizeci și aveau lungimea între treizeci și șaiszeci de centimetri. În primele două zile am putut să tundem în ritmul

⁸³Carolina Ilica, Idem, pag. 151

Ioan Cotoc

În care se planta dar au început să vină tot mai mulți săteni la plantat. Au venit și fetele de vârsta noastră, femeile care mai terminau lucrul în câmp, bătrâni și chiar unii bărbați care nu lucrau la carieră. Se putea câștiga un ban. Pădurarul spunea că dacă ne facem norma, ne dă douzeci de lei pe zi. Nu mai știu cât era norma dar nu se putea face. Sau poate că el ne-a spus un număr mult mai mare de puieți care trebuiau plantați într-o normă. Cum nu mai puteam ține ritmul cu plantatorii, am cerut permisiunea pădurarului, să luăm mănunchi de mai mulți puieți de mărimi asemănătoare, din snop și să-i retezăm cu toporul pe un butuc (asemănător cu tăiatul rădăcinilor la snopul de cânepă). Pădurarul a fost de acord, cu condiția să nu stricăm puieții. Așa a fost la început. Apoi, după ce s-a terminat Măgura, ne-am mutat pe Față, la Ocoale. Primăvara ne-am mutat cu plantația pe Dealul Tisei.

Pe lângă faptul că am adunat ceva bani, nu mulți dar nici puțini pentru niște copii, cum eram considerați, noi ne simțeam foarte bine cu fetele. Nu doar cu cele din satul meu ci și cu cele de la Tisa. Faptul că de la Dealul Tisei distanța era mare, ne prindea seara pe drum și lucrătorii mai în vârstă nu mai vedeau ce făceam noi în urma lor. Sigur nu lucruri rele decât că sărutam fetele și le mai și pipăiam, prin anume părți, dacă ne lăsau. Primăvara târziu, spre vară, vreo trei băieți am mai lucrat cu pădurarii la marcat de lemne în pădure pe la Tăuroiu, timp de vreo două săptămâni. Lucrul la plantații a continuat dar eu mi-am găsit altă activitate. P. S. Când scriu aceste rânduri, pădurea plantată de noi, atunci, se taie legal și nelegal, astfel că aproape crezi că ce am povestit eu este o minciună. Parcă acolo nu a fost pădure niciodată!

Ioan Cotoc

Ucenic la tâmplărie

Cum tatăl meu se pricepea la multe treburi în gospodărie, nici mie nu mi-au fost legate mâinile. În satele din zona noastră lucra în acei ani un tâmplar de binale ambulant, pe nume Laia Filipaș, de loc de pe lângă Sebiș. Mergea la client acasă cu masa și sculele de tâmplărie și îi făcea geamurile, ușile și podelele pentru casă. Am vorbit cu el și de acord cu părinții mei, după ce el și-a completat autorizația de la primărie că lucrează cu ucenic, iată-mă inasă⁸⁴ la tâmplărie, primele trei luni, cu zece procente din câștig. Cum baci Laia era un om vesel, jovial și deschis la suflet ne-am acomodat foarte repede și era o plăcere să lucrăm împreună. Nu era o treabă ușoară. Totul se executa manual. Meșterul a adus încă o tețghea de tâmplărie. Eu despicam materialul cu fierăstrăul, din scândură normală sau groasă (dulap), îl degroșam cu rindeaua mică la dimensiunea necesară, iar meșterul îndrepta piesele cu rindeaua mare și le asambla cu clei de oase. Cum treaba mergea bine și s-a văzut sporul, după trei luni meșterul mi-a spus că îmi dă douăzeci de procente din câștig. Acum puteam să dau jumătate din bani în casă. Se înmulțiseră comenzile. Mai greu era când prelucram podele pentru pardoseală și când lucram cu lemn de stejar. Rindeluitul podelelor era operația care o făceam în doi, cu o rindea puțin mai lată decât cea obișnuită, la care meșterul montase două coarne, două mânere laterale, în partea din față. Meșterul împingea rindeaua și eu o trăgem de coarne. Am lucrat în cătunul Higiu la două case, în satul Tisa am făcut binalele la o casă iar la alta am făcut mobilier din scândură de cireș (paturi, masă, scaune, dulapuri). Toamna am revenit la Leasa și ne-am instalat atelierul într-o casă dezafectată a baciului Antone a Laii (despre care am povestit

⁸⁴ ucenic

Ioan Cotoc

că era cântărețul bisericii). Familia lui ridicase casă nouă și ne-au dat de lucru. Construcția veche urma să fie demolată în anul următor dar, până atunci, a fost foarte bună pentru atelierul nostru. Aici am lucrat toată iarna, pentru mai mulți clienți din sat, iar primăvara, o perioadă cam de o lună, ne-am deplasat și pentru o lucrare mai mare la Guravăii. Acum învățasem și să îndrept piesele finale și să le asamblez, dar ceva mă nemulțumea deși relația dintre mine și meșter era foarte bună, aproape de camaraderie. Simțeam imboldul să continui studiile. Și ocazia s-a ivit. Mi-a spus un sătean și neam de-al nostru, ceferist, că la Regionala CFR Timișoara se deschid cursuri de calificare pentru unele meserii care nu cer decât Școala Generală. Le-am spus părinților ce vreau să fac, apoi meșterului și la începutul lunii iunie anul 1962, în urma unui examen de admitere, cu patru candidați pe un loc, eram elev la Grupul Școlar de Calificare CFR de pe str.I.H.Rădulescu, din Timișoara. Dar despre această perioadă voi povesti mai târziu. Acum voi mai adăuga ceva: Urmare faptului că tata era muncitor dulgher la o carieră a căii ferate, beneficia el și familia sa de transportul gratuit pe calea ferată. Acest avantaj mi-a permis mie ca, încă din anii tineri, să cunosc parțial, unele din orașele țării: La București fusesem, de două ori, împreună cu tata, la unul din frații săi; la Arad am fost de mai multe ori, fie cu părinții fie cu vecini; la Oradea am fost, cu părinții dar și cu vecinul Groza, de mai multe ori, fără a mai vorbi de localitățile mai apropiate, Brad, Sebiș ori Gurahonț, unde mergeam și singur. Dintre toate orașele văzute până atunci, mi-a rămas în suflet Timișoara. În subconștientul meu și-a făcut loc dorința de a locui în acest oraș, cunoscându-l chiar foarte puțin. Poate că acum mă apropiam de împlinirea acestei dorințe!

Sfinții Petru și Pavel

*„ ... cu ochii de otravă șarpele pândește
călcâiul adevărului să-l muște-nveninându-l. ”⁸⁵*

Copilul care asculta seara târziu, pe furiș din pat, poveștile celor mari, în serile reci ale toamnei târzii și ale iernii, a crescut și este aproape de vârsta când se rușinează parcă să mai povestească ce știe. Ce a auzit, ce a făcut, ce a gândit. Se apropie de sfârșitul adolescenței, de maturitate. Totuși mai sunt multe de spus, din cele auzite ori trăite până acum. Aici este locul lor și le voi povesti, chiar cu intercalări, înainte de a închide poarta adolescenței în urma mea.

Una dintre aceste întâmplări este cea de mai jos:

Era ziua de sărbătoare a Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Chiar dacă meșterul, cu care lucram eu, era de cult Penticostal, el ținea seama de sărbătorile clienților. Știam că nu voi lucra în această zi și tata mi-a spus că ar trebui să merg la Hălmagi, la Sfat⁸⁶, să mai plătesc o parte din impozitele (cu denumiri diferite) ce mai trebuiau să fi fost plătite, că i-a spus încasatorul sâmbăta trecută, că se aplică majorări la restanțe. M-am dus la Sfat și am plătit ce trebuia apoi urma să mă întorc acasă. Bineînțeles că nu se putea să nu mă opresc, măcar pentru „Bună ziua!” și la mătușa Letiția și să o întreb de sănătate, că doar pe lângă casa ei treceam.

Când am ieșit din clădirea Sfatului m-a izbit o boare de căldură și, așa o groază, că trebuie să mai fac înapoi, spre casă, cei patru kilometri peste dealul Lupcina, că mi s-au muiat picioarele (era data de 29 iunie, ora aprox. 11, soare și o temperatură pe care o las la aprecierea cititorului). M-am

⁸⁵ Lucian Blaga, Idem, pag. 28

⁸⁶ Sfatul Popular=Primărie

Ioan Cotoc

gândit că aş putea să beau o halbă cu bere⁸⁷ ori măcar un sifon cu sirop. Povesteam undeva, anterior, despre bunul simţ, despre ruşine, despre ce se cuvine şi ce nu, la vârstele tinere. Acum când povestesc despre aceste momente, eu le re trăiesc. Dar cititorul? Ştie el oare ce însemna să intre un prunc în birt, în acei ani, (pruncul fiind chiar un tânăr de 16-17 ani)? Era ruşinos, sau aproape ruşinos. Nu intrarea în birt era problema, ci să stai la masă cu băutura înainte.

Am intrat în restaurant. Restaurantul avea la intrare o încăpere mai îngustă , în care era şi un pult pentru servire şi trei mese cu scaune. La capătul opus intrării, se afla o altă încăpere, mai spaţioasă dar şi mai întunecoasă, mai retrasă. Aş fi vrut să mă „ascund” acolo, dar acolo erau nişte cheflii care sărbătoreau vreun Petru sau Pavel, aşa că m-am aşezat la masa cea mai apropiată de uşă şi am cerut o bere. Am primit halba cu bere şi nu am apucat să o simt cum îmi răcoreşte gâtulejul că, lângă mine a apărut un balaoacheş cu vioara. Prima reacţie a mea a fost de blocaj, de surpriză catastrofală. L-am oprit din cântat, i-am spus că nu l-am chemat, că nu vreau să-mi cânte, că nu sunt nici Petru nici Pavel, dar el, pe la spatele meu, când pe partea stângă, când pe dreapta, scotea din strune o melodie de inimă albastră. În răsucirile mele neconvingătoare să scap de această „muscă ”supărătoare, îl văd în uşa restaurantului pe baciul Macavei⁸⁸. Nu am văzut când el a apărut acolo. Poate el m-a văzut cu o secundă înainte de a-l vedea eu. Se uita la mine (probabil că eu eram roşu la faţă de ruşine), se uită la ţigan şi zice „lasă măi băiatul în pace, du-te cântă şi tu la ăia care petrec”.Şi-a luat o

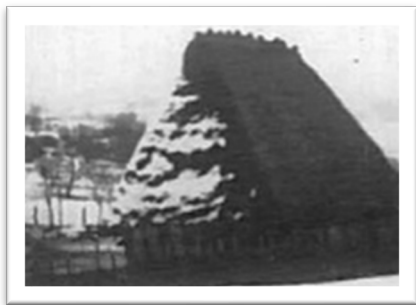
⁸⁷ Berea la sticlă era o raritate şi la halbă era un noroc.Dacă nu mă credeţi, vă rog să cercetaţi!

⁸⁸ Pentru cititorul care nu a reţinut, baciul Macavei era vecinul de gard, povestitorul din serile de iarnă, mai în vârstă decât tata cu vreo 20 de ani.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

halbă de bere și, fără să-mi zică nimic, a plecat în camera din spate.

Nu știu dacă am mai băut din acea bere dar sigur este că mă apucase groaza de ce o să-mi zică tata, după povestea baciului Macavei. Baciul Macavei, fie-i odihna ușoară, s-a stins după vreo zece ani de la această întâmplare, dar n-am auzit să fi povestit ceva, cuiva. Așa erau oamenii pe atunci: priveau, ascultau, urmăreau, așteptau și își făceau o judecată despre cineva! Nu judecau după aparențe, nu judecau în pripă, nu judecau fără judecată (fără filtrul rațiunii) și mai ales „nu băteau toba”. Astăzi se zice „nu dădeau pe goarnă”!

O casă veche acoperită cu paie⁸⁹

*„Mă lovește câte-un
dor de ce-a fost odat
/și copil dar și fecior,*

pe la noi prin sat.” (-populară)

Primul imbold a fost să scriu „casa natală”. Nu era greșit, dar așa fi luat din măreția, noblețea și felul în care și-a îndeplinit misiunea o astfel de casă. În această scriere și pentru ce rămâne despre acest sat, așa vrea să se știe că această casă „zugrăvită” aici, este o casă comună din satul

⁸⁹ Această povestire cu subtitlurile ei se află în partea a treia a Monografiei satului Leasa. Am reluat-o aici într-o formă puțin modificată, gândind că aceste povestiri, poate, vor fi citite de mai mulți oameni și așa dori să nu se piardă informațiile

Ioan Cotoc

Leasa, pentru majoritatea familiilor, trăitoare înainte de anul 1918. Să nu se creadă că de la majoritate până la plin (sută la sută) ar fi fost locuințe mai evoluat. Puteau să fie construcții cu două camere și în ele să locuiască două sau chiar ... patru familii. A fost o vreme când omul era mulțumit să aibă un acoperiș deasupra capului. Pe această casă am descris-o destul de amănunțit în Monografia satului Leasa: Rădăcini și Neamuri. Aici voi spune doar acele aspecte care cred că trebuie integrate în această povestire.

Această casă a fost acoperită cu paie și a fost printre ultimele case cu paie care s-au demolat în sat. Nu știu cu precizie anul în care a fost demolată casa, dar după socotelile mele aceasta a fost între anii 1963-1965.

Tatăl meu spunea că această casă a fost cumpărată de la Lunșoara unde a avut o vechime de două trei generații. De ce au vândut-o nu știu. Sigur este că a fost demontată bucată cu bucată și adusă în sat de bunicul lui tata, Ionuț al Niaiului. (înainte de anul 1900)

Cum a fost construită această casă țin bine minte pentru că am contribuit la demolarea ei și aș vrea să povestesc puțin despre această construcție și din nostalgie dar mai ales să se știe, peste ani, cum au fost casele cu paie din satele acestei zone. Că nu doar aceasta a fost așa ci toate casele unicamerale.

Casa era lungă de opt metri și lată de șase metri și avea un târnaț (prispă) pe toată lungimea casei. Nu toate casele aveau această dimensiune. Puteau să fie și mai mari, dar majoritatea erau mai mici. Casa avea ușa aproximativ la mijlocul peretelui lung. Aceasta era fața casei și era orientată spre sud (spre Valea Dâmbului). Privită din față, în partea stângă a ușii era un geam. Casa avea trei geamuri la fel de mari. Celelalte două erau la capetele casei, simetric amplasate în peretele de șase metri.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Podul era susținut de grinzi de stejar lungi de șapte metri care se sprijineau pe cusuraiele (cosoroabe sau cheotori) celor doi pereți lungi și pe cusuraul târnațului și treceau în exteriorul pereților pentru a suține acoperișul. Sub aceste grinzi (transversale) se afla montată o grindă longitudinală de secțiune mai mare decât grinzile transversale. Podul casei era făcut din scânduri de brad groase de patru centimetri rindeluite pe fața vizibilă. Fața rindeluită a scândurii nu mai era albă după cum nici grinzile nu mai erau curate. Timpul și fumul din casă, amestecat cu umezeala și-au lăsat culoarea neagră peste aceste lemne. Peste acest pod de scânduri era pus un strat de pământ călcat (frământat) cu pleavă. Grosimea stratului de pământ putea să fie cam de cincisprezece centimetri. Stratul acesta de pământ asigura păstrarea temperaturii în interiorul casei.

Aș mai spune că de grinda mare se prindea lampa cu petrol, care era mutată prin casă după necesități. Lampa stătea deasupra mesei, într-un capăt al casei, dar dacă era nevoie se muta spre sobă sau în celălalt capăt al casei unde se lucra fie la coșuri de nuiele, fie la tors la furcă, fie la țesut. Tot pe grinda mare erau lipite niște semisfere de ceară și conțineau fiecare o șuviță de păr tăiată la botez din capul fiecărui copil ce venise pe lume în această casă. Si, Slavă Domnului, veniseră mulți copii!

Vatra casei (pardoseala) era din pământ călcat cu pleavă (un fel de lut galben) a cărei integritate se repara periodic, de regulă atunci când se văruia și casa (de sărbători). Ca să reziste mai bine în timp, să nu se macine, vatra aceasta era dată periodic cu o glazură căreia i se spunea văcălaș. Acest văcălaș era tot din lut dar în care se îngloba într-o proporție mai mare balebă de cal. Văcălașul, după uscare, avea o duritate și rezistență la uzură ceva mai mare decât pământul simplu.

Ioan Cotoc

Da! Mirosea urât acest văcălaș, dar numai până la uscare. După ce se usca, împreună cu varul proaspăt de pe pereți dădea un miros de proaspăt, de primeneală, de liniște!

Încăperea casei era împărțită astfel: în capăt în fața geamului era așezată masa. De o parte și de alta a mesei, lipite de pereți erau cele două paturi cu picioare înalte. Între paturi și masă se așezau două scaune lungi cât patul. Scaunele aveau spătare destul de înalte care treceau puțin de așternutul (salteaua) patului. Pentru ca cineva să se culce în pat, trebuia să se urce mai întâi pe scaun.

În lungul peretelui din spate (opus ușii), de la capătul patului până la sobă, se afla o laviță lungă de vreo doi metri. Lavița era cioplită dintr-o despicătură de lemn, avea grosimea cam de șapte centimetri și avea mai multe utilități: pe ea se montau iarna, când era necesar pieptenii de călți; ziua era loc de odihnă sau de lucru pentru ai casei sau pentru vecini, pe ea se punea coșul cu copilul mic sau copaia pentru pâine ori cea pentru spălatul copilului, iar noaptea putea fi foarte bine un pat.

La capătul laviței urma soba. Soba era cam în mijlocul casei pe lungime, și în dreptul ușii de intrare. Inițial sobele au fost zidite din văiugă (cărămidă nearsă) și aveau unghet (sau budureț). O astfel de sobă era voluminoasă și făcută astfel ca să se poată arde în ea și lemne mai lungi dar mai ales tuleii de porumb pe care nu-i mâncau animalele. (Eu nu am mai întâlnit în sat o astfel de sobă decât în amintirile bătrânilor). Mai târziu sobele s-au făcut zidite din cărămidă având și un cuptor pentru copt plăcinte (sau pâine) ori erau sobe din fontă, cumpărate din comerț. Fumul din sobă ieșea pe un coș de tablă (burlan), sau din zidărie, în pod

De la sobă spre celălalt capăt al casei spațiul, în marea parte a timpului, era liber. Aici mai erau, pe lângă pereți un dulăpior (numit podișor) în care se țineau oalele cu lapte și oalele cu mâncare. Deasupra podișorului era un fel de

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

raft (blidar) cu bare de protecție în față, pe care se așezau în ordine farfurii și crățiți. Mai putea fi și un alt obiect prins de perete sau atârnat care se numea lingurar și în care atârnav lingurile de lemn.

Acest spațiu al casei, deși pare mai gol, el nu era gol aproape niciodată (poate vara). Aici era spațiul de lucru, în zilele ploioase și mai ales, în anotimpurile reci. Aici se făceau clăcile, aici se torcea și se depăna, uneori se și urzea. Tot în acest spațiu se desfăceau manual boabele de pe cocenii porumbului, iar în casele unde erau bărbați pricepuți, împloteau coșuri de nuiele. În acest spațiu, la timpul potrivit, se monta războiul de țesut.

Un capăt al târnațului era ocupat cu o ladă mare numită hambar, în care se păstra grâul pentru consum. Tot din târnaț, pe o scară simplă, se ajungea în pod.

Pentru un copil până pe la șase-șapte ani podul casei era locul cel mai tainic. Am arătat anterior cum era construit corpul casei. Acoperișul era ca și un acoperiș actual, în patru fețe (patru ape), făcut din căpriori (în zonă căpriorii erau numiți corni). Diferența era în faptul că acești corni erau mult mai lungi decât cei de la casele cu țigla. Cam dublu de lungi deoarece înclinația (panta) acoperișului cu paie trebuia să fie mult mai abruptă. Astfel că apa de la ploaie sau zăpada să nu staționeze, să se scurgă și să nu pătrundă printre paie.

În locul lăteților pentru țigla, aici erau lăteți din despicături de lemn prinși de căpriori în cuie de lemn. Peste această construcție se clădeau paiele. Se foloseau paie de secară. Acestea erau mai rigide și mai lungi și aveau un conținut mai mare de siliciu. Se clădea un rând, două de paie apoi se așeza peste ele o șipcă (o despicătură) subțire de lemn sau chiar un lemn rotund (gros ca mâna). După ce se clădea astfel acoperișul până la vârful casei, acolo se așeza la îmbinare un strat mai gros de paie peste care se lega cu căpriorii o bară de lemn. În final acest acoperiș se grebla de

Ioan Cotoc

resturile de paie astfel ca să arate frumos, ca o barbă pieptănată.

Un astfel de acoperiș avea durata de viață între șazeci și o sută de ani. Rezista și la vijelii destul de puternice și la grindină. Dușmanii lui puteau fi șoarecii, păsările și focul.

Șoarecii rodeau paiele în interior și după un timp apăreau denivelări în acoperiș unde se infiltra apa.

Păsările scormoneau acoperișul fie după semințe fie pentru material de cuiburi. Urmările erau ca și după șoareci.

Aceste deteriorări în timp, se reparau destul de ușor. Cu o lopătică din lemn (de lățimea mâinii) se împingeau paie, tot în straturi de jos în sus, în locurile care trebuiau reparate.

Dușmanul al treilea, focul era cel care făcea pe orice sătean să tremure numai gândindu-se la el. De aceea preocuparea pentru un astfel de accident era majoră. De altfel, se spune că satul a și ars odată, aproape în întregime, aprins fiind din greșală în zona Margăiești la o familie în care, unui bolnav i se puneau ventuze. Voi termina construcția acestei case cu această preocupare, antiincendiu, ce se manifesta în podul casei.

Vă povesteam că soba scotea fumul pe un coș în pod. Sigur că vă imaginați că acest fum, în anumite condiții, era însoțit și de scânteile din foc. Prima măsură era protecția coșului (burlanului) la trecerea prin podul de scândură. Această protecție era simplă: în pod era o gaură mai mare decât coșul și coșul era centrat în gaură cu o tablă care îl susținea la distanță față de lemn și acoperea și restul găurii. La capătul găurii la cca. 50-70 cm de pământul podului era montat un cot la 90 de grade, care abătea (schimba) direcția fumului.

Peste această ieșire de fum în pod era construită o băbură. Adică o îngrăditură pe trei laturi de trei metri lungime, un metru și jumătate lățime și doi metri înălțime.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Această îngrăditură era făcută din gard de nuiele, atât pereții cât și tavanul (capacul) și apoi se tencuia (se lipea) cu pământ călcat, o lipitură groasă, în două straturi sau trei, în interior și în exterior.

Cu timpul fumul depunea pe această lucrare în interior un strat gros de zgură, la rândul ei rezistentă la foc, care era ca o glazură neagră și lucioasă. Această glazură era și pe partea interioară a acoperișului, pe paie și lemne.

Am spus la început că acest loc era tainic. Sigur că era. Acest negru de abanos al acoperișului unit cu lipsa celei mai mici surse de lumină și uneori plin de fum, pentru un copil care nu avea voie să se urce pe scară, ce nu putea nici „împinge ușa podului” și care vedea că de acolo se coboară coșul cu porumbul, cocenii, ceapa, usturoiul, fasolea uscată păstăi, ițele și tălpărele războiului dar mai ales caltaboșii, cârnații și mai târziu bucățile de slănină, sigur că era un loc dorit să fie văzut. Și mai erau acolo și alte bunătăți: bidoanele cu untură de la porc (mai târziu în aceste bidoane era păstrată și carne friptă, ori cârnați), costițele de porc afumate, untura legată în sfoară și altele care erau aproape la fel la toate casele.

Poate că cele ce vă voi spune sunt legate de nostalgia copilăriei, poate de soiul porcului (de preparare sigur nu): Slănină așa de bună ca cea afumată în podul cu paie eu nu am mai mâncat niciunde, deși am umblat în toată țara noastră și chiar și în afară. Sigur că important era modul de afumare. Gudroanele grele din fum rămâneau pe băbură. Fumul ajungea rece și mai dispersat la slănină, dar mai ales era temperatura scăzută și aproape constantă vara și iarna. Și cred că la fel de importantă era lipsa luminii (întunericul).

Povesteam că această casă a fost demolată prin anul 1963. Eu aveam atunci vreo 19 ani. Se terminase casa nouă în care se putea locui. Cuptorul, care fusese comun cu familia cumnatului bunicului Tonu era dărâmat de mult. Ce

Ioan Cotoc

era acest „cuptor”?. Era o construcție cu pereți subțiri din lemn de toate esențele, fără tencuială (lipitură), cu o ușă improvizată din scânduri și cu acoperiș (probabil) de țigla solzi sau șindrilă (nu pot preciza). Construcția în sine era foarte importantă pentru că adăpostea niște utilități esențiale a gospodăriilor țărănești:

-Cuptorul de pâine: încăpeau în el șapte-opt pâini de mărimea a două kilograme fiecare și două-trei tipsii de plăcinte. Aceste pâini ajungeau, pentru o familie, cam o săptămână. (Este bine de spus că vecinele nu coceau în aceeași zi și în înțelegere cu „vecina” puneau în cuptorul ei o tipsie sau o lespede cu plăcintă)

-Pârlăul și căldarea pentru încălzit (fierit apă). Căldarea de regulă era fixată în polmorul (masa) cuptorului de pâine, avea un loc în care se făcea focul și coșul de fum era comun cu cel de la cuptorul de pâine. Pârlăul era un ciubăr cu diametrul de cam șaptezeci de centimetri și înalt de un metru, avea un orificiu de curgere aproape de fund, cu un dop ca cel de la putina cu varză și era așezat pe un postament din lemn sau cioplit din piatră, aflat la înălțimea de optzeci de centimetri față de sol. Postamentul acesta susținea pârlăul (putina) și avea rolul să adune lichidul (leșia) care curgea printre doage sau pe orificiul de scurgere. De pe acest postament lichidul scurs din pârlău curgea printr-un jghiab în ciubărul așezat sub postament.

-Mai adăpostea această clădire a cuptorului capra pentru copăia de pâine, lopețile de băgat și scos din cuptor, vase necesare în gospodărie, ciubere, coșuri de nuiete, etc.

Așa s-a ajuns că tata a hotărât demolarea casei bătrânești pentru a folosi lemnul la construcția unui cuptor, respectiv a unei bucătării de vară.

Am început demolarea casei bătrânești. Nu am găsit nimic ascuns în paiele acoperișului sau în strașini (nici arme, nici oale cu bani, nici oale cu vrăji, nici...).

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Am ajuns de la vârful casei la pereți. Pereții aveau o lipitură (tencuială) de pământ călcat cam de zece centimetri pe exterior și tot așa pe interior. Toate lemnele din pereți au fost din stejar, unele lemn rotund, altele cioplite și montate lemn peste lemn în lungul peretelui formând un perete gros cam de douăzeci de centimetri. Îmbinarea lemnurilor la capătul pereților era făcută în „coadă de rândunică”.

Aceste lemne le-am refolosit la construcția unei bucătării de vară cu un cuptor de pâine și restul la construcția unei șuri cu grajd. Parte din lemne au mai fost cioplite, parte scurtate. Nu s-a văzut nici o urmă de carie în ele. După ce și-au făcut „datoria” vreo optzeci de ani la Luncoșoara și încă vreo șaptezeci de ani au mai adăpostit atâtea familii la Leasa aceste lemne au trecut în două construcții „noi” și nimeni, poate, nu le va mai ști vechimea.

Ar mai trebui spus doar că pereții acestei case stăteau pe grinzile de bază, care se numeau subtoaie și care la rândul lor, stăteau puse la nivel, pe niște bolovani (temelia casei). După ce s-a clădit casa, s-a făcut umplutura de piatră și pământ sub aceste grinzi (sau bârne ori subtoaie). Scările casei (treptii) constau în doi bolovani de formă cât de cât regulată (rectangulară), unul cam de un metru pe un metru și jumătate, înalt de optzeci de centimetri și celălalt lung de un metru, lat de jumătate de metru și înalt de cincizeci de centimetri. De pe aceștia se pășea peste subtoaie în târnaț și de acolo în casă.

Și ce casă! Și câți oameni a adăpostit!

Locuitorii casei bătrânești

*„Cum fuge noaptea vânăță, de zi /De ziua-n care toți vom ispăși
Că n-am știut sau n-am putut iubi,/ Pe cei ce ne-au iubit și
răsiubit.”⁹⁰*

Am povestit că această casă a fost adusă de la Lunșoara de bunicul tatălui meu Ionuț al Niaului (Mihai). Este incertă istoria familiei înaintea acestei date. S-ar putea ca acest Mihai (Niaiu) să fi fost dintr-o familie cu baciul Macavei din grădina vecină. Ceea ce știu este că un Mihai a fost și în familia baciului Macavei. Poate că Niaiu nu a mai avut loc acolo și trebuia să-și facă o casă a lui. Acest aspect era ceva obișnuit în acele vremuri, cum se va vedea și în povestirea de față. Sigur este că tatăl meu și baciul Macavei își spuneau „veri”. Dar sigur că dacă erau veri, erau cam de-a III-a generație sau a IV-a generație

Ionuțul Niaului a avut doi feciori Antonie (zis Tonu) și Pătru și trei fete. Toți acești oameni au început viața în casa poveștii de mai sus. Fetele au fost măritate afară din casă. Anișca a fost măritată la Mărgăiești cu Ioan, tata lui Trifon din capătul satului. O altă fată a fost căsătorită la Trăuas și a devenit mamă la Antonia Laii. Cea de a treia se pare că s-a stins înainte de vreme.

„Cercul” abia acum începe. Ionuțul Niaului și-a căsătorit cei doi feciori Tonu și Pătru în casă. Probabil că aveau o stare materială destul de bună (aveau și ceva avere și o batoză care, chiar dacă era rudimentară, sporea venitul casei), astfel că și-au adus o fată de la Aciua slujnică în casă. După ani de zile această fată Iosana după nume, a devenit

⁹⁰ Carolina Ilica, Idem, pag. 136

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

soția lui Tonu. Pătru și-a adus soție de la Higi pe Țalina soră a lui Șandor Dărău.

Încercați dragi cititori să vă imaginați aceste suflete:

Părinți: Iosana căsătorită cu Tonu, Pătru căsătorit cu Țalina, apoi cele 3 surori până la măritiș.

Copiii lui Tonu: Terentie (Lentu), Ioan, Manole ,

Copiii lui Petru: Antița, Mărdălina, Veta și Ioana

Mai adunăm pe bunicul Ionuț și soția lui. Rezultă șaisprezece suflete care toți trăiau în această casă. Ba, tatăl meu mai spunea că și dintre fetele lui Ionuț, două au mai trăit cu ei împreună până au fost măritate.

Sigur că situația lui Ionuțu Niaiului s-a repetat. El împreună cu Tonu le-au făcut casă nouă lui Pătru și Țalina pe o jumătate de grădină și au împărțit averea din țarină, dar lucrurile din curte (șură, grajd, cuptor, ș.a.) s-au împărțit târziu de către noi nepoții și strănepoții și nu fără multe supărări!

Să trăiești împreună șaisprezece persoane într-o singură cameră este greu de imaginat chiar și atunci când există și un consens. Dar din acele persoane, două sunt foarte bătrâne (Ionuț și soția lui) și șapte persoane sunt copii la diferite vârste: patru fete la o mamă și trei băieți la altă mamă (am exclus trei copii morți la o vârstă fragedă).

Am povestit cum era amenajată camera înăuntru. Doar două paturi. Se poate presupune că iarna se mai puneau încă două paturi și câteva pătuțuri mai mici. Sigur este că vara dormeau prin șură ori prin podul șurii. Sigur că iarna mai dormeau prin grajdurile cu animale. Orice om presupune că este greu de imaginat această conviețuire. Dar mai erau și certuri!

Ar trebui să ne imaginăm și faptul că undeva au fost concepuți și cei șapte copii (trei ai lui Tonu și patru ai lui Pătru).

Ioan Cotoc

O problemă destul de grea era și asigurarea hranei pentru atâtea guri, mai ales că au fost și ani de criză, ani de război și ani de secetă. Nu se punea problema să fie puși toți la masă, ori să fie mai multe feluri de mâncare. Mâncau pe rând dintr-o singură strachină, felul de mâncare ce era pregătit. Rețin din ce povestea tatăl meu, că nu toți oamenii aveau un porc pe care să-l taie de Crăciun. Cei care tăiau un porc erau fericiți. Și porcul acela rareori ajungea la o sută de kilograme.

Înainte de anul 1950, poate chiar și mai târziu până pe la anul 1960, din porcul tăiat majoritatea produselor se conservau prin fum. Ultimul produs care ajungea până spre vară, când slănina era gata de mult, era osânza – grăsimea de pe burtă (căreia în general i se zicea untură). Aceasta nu se topea ci se săra bine, se înfășura strâns cu pielița înafară și pătura cu care se închidea „pachetul” era cusută. Apoi untura aceasta se lega cu o sfoară și se atârna la fum. Spre primăvară-vară era gălbuie în tăietură și râncedă. Dar se tăia din ea puțin, felioare foarte subțiri din care se puneau, așa mărime de doi-trei bănuți, în cratița în care se făcea mâncarea de cartofi, varză ori fasole, pentru gust. O felioară așa subțire se punea lângă bucata de mălai (sau pâine dacă era) și cu o ceapă sau un usturoi pleca omul la lucru în țarină, ori la cariera de piatră.

Să ne întoarcem puțin la această „Casă plină” de cele două familii și să ne imaginăm că spre primăvară se mai băgau în casă, sub pat, unul sau două coșuri cu cloțe și apoi puii, ori unul sau doi miei mai plăpânzi și să ne imaginăm mirosul unei dimineți în această casă. Țineți vă rog seama și de obielele din opinci, care se întindeau seara la uscat pe lemnele de sub sobă. Cred că știți că igiena corporală era ca și inexistentă. Oamenii (și copiii) se spălau dimineața, luând apă în gură, o turnau în palme și dădeau cu ea pe față. Asta era tot. Spălatul până la brâu a apărut târziu după război (al

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

II-lea). Picioarele se spălau rar, iar baia corporală era doar odată sau de două ori în sezonul cald, la Criș. Dar nici aceasta nu o făceau toți.

Salvarea era în faptul că oamenii își primeneau hainele săptămânal, iar spălatul lor prin pârluire era și o bună igienizare (sterilizare) a lor. De aceea era așa de important pârlăul și țestul cu căldarea. Pentru că cenușa ce se punea deasupra pârlăului împreună cu apa fierbinte produceau o leșie ce scotea rufele curate. Limpezirea lor se făcea la Criș. Mai rar primăvara, când se topeau zăpezile, rufele se limpezeau la pârlăul din apropiere.

După separarea celor două familii Pătru și Tonu, viața a luat-o pe un făgaș mai normal în fiecare familie, dar a venit războiul al II-lea.

Pe lângă construcțiile ce se găseau într-o gospodărie veche: casa unicelulară, șura, grajdul și cuptoriștea cu rolul ei, mai exista o construcție denumită cămară. Această cămară putea fi diferită, ca utilitate de la o gospodărie la alta dar în principal, de ea era nevoie pentru:

-Depozitarea hainelor de îmbrăcat, în special cele de sărbători. Pentru aceasta acolo în cămară se aflau una sau mai multe lăzi (de zestre sau confecționate anume). În aceste lăzi se așezau nu doar obiectele de îmbrăcăminte ci și valurile⁹¹. de pânză țesută în anii precedenți pentru diferitele utilități. Tot în aceste lăzi se aflau și ștergarele pentru diferitele întrebuințări;

-Depozitarea hainelor cu utilizare sezonieră șubele, hainele groase dar și cele de lucru (de schimb). Acestea de

⁹¹ Un val de pânză era de fapt pânza scoasă de pe război, albită și uscată, bună pentru croit. Această pânză, înainte de a fi făcută "val" (sul) prin roluire, se îndoia în două, pe lungime, astfel că dacă lățimea țesută a pânzei avea 70 cm (sau 80 cm) îndoită rămânea pe jumătate. Lungimea pânzei ieșită din război putea să fie aproximativ între 12-20 m, după ce destinație i-a gândit-o femeia când a urzit-o.

Ioan Cotoc

regulă erau depozitate pe rudă. Adică de grinzile podului se atârnavu câteva bare de lemn (rude) peste care se puneau aceste haine;

-Depozitarea lăzilor pentru făină (de grâu și de mălai);

-Tot aici se mai puteau găsi săculeți cu diferite produse (fasole, nuci, unele plante de leac, etc.) și unele borcane cu produse conservate.

În tinda (târnațul) cămării se afla cel de-al doilea hambar (ladă). Am arătat că era o astfel de ladă și pe târnațul casei. De regulă într-un hambar se depozita porumb iar în celălalt grâu. Era folosit și podul cămării pentru depozitarea diferitelor obiecte sau scule cu utilizare mai rară: piese de la războiul de țesut, căldarea pentru liptari, oale mari de trebuință ocazională etc.

Fiecare familie avea în această cămară și ceva specific al ei ca aranjament și utilitate.

După al doilea război mondial, odată cu construcția caselor moderne, cămările (ca și construcție exterioară) au dispărut. Hainele au trecut în dulapuri, produsele alimentare au trecut în cămara-șpais, alte obiecte prin pivniță ori șură. Dar și bucătăria de vară cu încăperile ei a preluat unele funcții ale vechii cămări. În interiorul casei bătrânești pe lângă mobilierul amintit anterior erau și obiectele necesare sufletului omului și a dăinuirii sale.

Deasupra geamului, în fața căruia era masa se găseau două icoane dintre care una o reprezenta pe Maica Domnului cu Pruncul. Mai existau două geamuri (la alte construcții trei) deasupra căroră, de asemeni era atârnată câte o icoană. Aceste icoane erau de obicei reproduceri pe hârtie a unor icoane bizantine, înrămate și cu sticlă în față. Dar puteau să fie și pictate pe sticlă (mai noi sau mai vechi) dintre care unele aveau o anume valoare artistică. (Din păcate toate aceste icoane cu valoare artistică și de vechime, în anii din urmă au fost achiziționate pe preț de nimic de către anumiți

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

comercianți colorați, care au cumpărat și farfuriile de pe pereți și alte „vechituri” valoroase, chiar lăzi de zestre cu vechime de peste 100 de ani).

Dealungul pereților erau atârinate farfuriile frumos ornamentate, fie din producția autohtonă a olarilor fie produse din porțelan, undeva, în marele imperiu. Chiar dacă nu erau amplasate în tot lungul pereților, sigur se aflau câte două farfuriile așezate una de o parte și alta de cealaltă parte a icoanelor.

Se mai aflau atârinate pe pereți, în unele case, poze (fotografii) cu unii membri ai familiei (din perioada militariei, ori de la căsătorie etc.) dar vechimea acestora nu putea fi foarte mare.

Toate aceste obiecte atârinate pe pereți (icoane, farfuriile poze) erau înconjurate de ștergare frumos țesute ori cusute, care aveau capetele terminate în colți de dantelă, ori împletituri ornament, făcute din materialul ștergarului. La lucrăturile foarte vechi, capetele ștergarelor erau terminate în ciucuri colorați.

Este greu de imaginat cum într-o casă unicelulară, locuită de obicei, de mai mult de zece persoane, cu pardoseala de pământ se putea întreține această zestre decorativă într-o stare de curățenie acceptabilă. Și eu vă spun că am fost în multe astfel de case și aveam un ascuțit simț al curățeniei și al observării, dar nu am văzut aceste obiecte acoperite de praf. Poate că aici își făcea ucenicia viitoarea gospodină (fata familiei) dacă era. Iar ștergarele se spălau cel puțin în perioada curățeniei generale a casei (două pe an).

Tot acest aranjament arătat mai sus era la îndemâna gospodinei casei și el era un indiciu al hărniciei și priceperii femeilor din aceea casă (mamă și fete sau nurori). Sigur că ținea și de starea materială a familiei respective. Dar cât ar fi fost de săracă familia, o icoană tot avea în casă.

Ioan Cotoc

Și oricât de multe au fost invaziile hoardelor de prădători, sătenii au știut să-și apere sufletul și aceste odoare ale frumosului care îi făceau să se simtă bine în sărăcia lor.

Iar zic „ din păcate”. Da! Căci și aceste podoabe, farfuria și ștergare au fost înstrăinate (vândute) din multe familii! Am folosit anterior, undeva, termenul de „obiecte necesare sufletului omului și a dăinuirii sale”.

Da, icoanele și ornamentele din jurul lor erau necesare sufletului omului. Dar în orice familie existau și anumite „documente” ale dăinuirii sale. Unii aveau acte de proprietate (testamente ori acte de vânzare-cumpărare). Alții aveau bilete de bancă (așa cum au fost cele prin care au împrumutat statul și le-au cedat în favoarea Liceului Avram Iancu). În unele case s-au păstrat scrisorile celor de pe front sau din prizonierat și au tot așteptat să vină cel plecat. Dar mai erau și certificatele de naștere, de căsătorie, de moarte. De regulă aceste acte se păstrau într-un săculeț de material textil (ca un portofel), cele mai importante. Dar și cele uzuale (chitanțe, carnete de cote) se păstrau adunate într-un plic sau între două coperti și se puneau fie după o icoană (cea de la masă) fie deasupra grinzii centrale din casă. Așa că această grindă pe lângă părul de botez al copiilor lipit cu ceară pe grindă, mai păstra și niscai hârtii scrise despre acea familie.

Nu este de mirare să găsim așa de puține informații despre o familie, ori chiar despre o așezare, căci doar într-o viață de om (nu într-un secol măcar) trebuiau de multe ori să-și strângă la repezeală avutul într-un sac și să fugă la pădure. Când se întorceau la casele lor găseau urmarea jafului și uneori a pârjolului.

Oare chiar au trecut acele vremuri? Ori se repetă într-un stil modern, nebanuit încă?!

Cap. III O tinerețe trăită

Anii de mai târziu

După terminarea școlii de calificare la calea ferată a urmat o perioadă destul de grea în stația Arad, la Magazia de tranzit, dar spre primăvara anului 1963 am reușit să mă transfer la stația Brad.

În viața noastră întâlnim tot felul de oameni. Pe unii îi îndrăgim de la început iar pe alții, de cum îi vedem ni se face piele de găină și dorim să plecăm cât mai repede din acel loc, să fugim ca de șarpe. Întâlnim oameni anoști care, chiar dacă se prezintă ori ne sunt prezentați, în scurtă vreme ies din mintea noastră. Dar uneori întâmplarea (ori soarta) ne scoate în cale și oameni providențiali, oameni care merită să fie ascultați, să-i urmărești, să stai în preajma lor și să înveți de la ei cât mai multe din câte ei știu. Unii dintre acești oameni au fost hărăziți de Dumnezeu și cu darul de a învăța și pe alții, iar dacă se întâmplă să ajungă conducători peste mai mulți, ferice de cei ce au ajuns să fie sub această căpetenie.

Unul dintre acești oameni a fost Drig Simion (senior). Domnul Drig a fost șef de gară în gara orașului Brad. Spun *a fost* pentru că, acum când scriu el nu mai este de mult. S-a dus la cele veșnice.

Atunci, în gara Brad, se suplimentaseră niște posturi atât la manevranți și acari dar și la șefi de manevră, magazineri și impiegați de mișcare. Suplimentarea posturilor a fost o necesitate legată de sporirea rapidă a activității economice a orașului Brad și a împrejurimilor. În oraș se construiau masiv blocuri pentru locuințe, mina de lignit de la Țebea avea cereri tot mai mari de cărbune, șteampurile de la Gurabarza trimiteau tot mai mult minereu cuprifer la Baia

Ioan Cotoc

Mare. La Luncoi, în Dealul Fetei, se deschisese o nouă gură de mină pentru exploatarea aurului. Aceste activități cât și nevoia de a uni Bradul cu Deva pe calea ferată (un vis început între cele două războaie) au făcut ca gara Bradului să se extindă. Dar această extindere a fost foarte limitată de condițiile sale geografice. Spre oraș, dezvoltarea, era limitată de șosea și de locuințe, pe lângă Criș era limitată de terenul Intreprinderii Miniere Barza (aici se transborda minereul cuprifera, pirita, din trenul de linie îngustă cu care era adus de la Gurabarza, în vagoanele căii ferate, pentru a fi expediat la Baia Mare). În spatele gării, peste șoseaua națională, își desfășura activitatea Intreprinderea Minieră Țebea, care aducea cărbunele de la mină cu funicularul până la niște buncăre, din care apoi era încărcat în vagoanele căii ferate. Singurul loc pentru extinderea activității din gară a rămas spre nord către satul Mesteacăn, unde s-au construit două linii de garaj. Este lesne de înțeles că în astfel de situație și mărfurile care soseau s-au înmulțit, de la cele pentru consumul populației până la armăturile pentru mină și apoi materialele de construcții (var, ciment, cărămidă, oțel beton) materiale pentru noua cale ferată spre Deva ș.a.

Dacă am intrat în detalii, am făcut-o pentru a ști astăzi ce a fost acolo în urmă cu șaptezeci –optzeci de ani.

Voi completa imaginea acestei gări cu o clădire mai mică în care s-a amenajat un punct de lucru al Reviziei de vagoane, iar la capătul opus în această clădire funcționa bufetul gării (ca în orice gară ce se pretindea mare). Pe lângă această clădire era amenajată și o popicărie acoperită. La dormitorul personalului funcționa, în condiții foarte bune de curățenie, o baie pentru personalul stației. De la clădirea Reviziei de vagoane spre oraș (între liniile căii ferate și șoseaua națională) era amenajat un părculeț. Spre nord, față de gară, era clădirea magaziei de mărfuri, cu rampe de

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

încărcare-descărcare și care, deși era foarte spațioasă, devenise neîncăpătoare.

Îngrozit de serviciul de magaziner de tranzit în stația Arad, unde fusesem repartizat după absolvirea școlii de calificare, am aflat despre locurile disponibile din stația Brad. În prima zi liberă am plecat la Brad și m-am prezentat șefului de gară. Am motivat dorința de transfer cu apropierea de casă și cu intenția de a urma liceul la seral. Am rămas cu impresia că liceul a fost argumentul convingător.

Așa l-am cunoscut pe domnul șef de gară Drig Simion (apelativul oficial, atunci, era „tovarășul” dar eu în particular cred că nu i-am spus niciodată tovarăș ci doar în public). Și era un Domn, domnul Drig. Avea un zîmbet pe față aproape tot timpul în care discuta cu cineva, știa să asculte cu amenitate și nu vorbea mult. În finalul discuției mi-a spus: *Dacă ești așa cum te văd vom lucra bine împreună. Ai o cerere de transfer? Dă-mi-o s-o văd!* Și-a pus avizul pe cerere și în mai puțin de o lună a venit ordinul de transfer, (fără intervenții, fără pile și fără mită!)

În apropiere de luna septembrie mi-am manifestat dorința de a urma liceul seral. Domnul Drig m-a încurajat într-un fel aparte „*du-te, vei fi coleg de an cu Răducu al meu*”. Am dat admitere împreună cu alți doi colegi Ștefan Mărușteri acar și Petru Dărău de la districtul de linii. Din păcate, din acel an școlar 1963/64, Liceul Avram Iancu, nu a mai avut secție de seral și cei dornici de studii ne-am înscris la liceul din Gurabarza. Atunci, acel liceu, funcționa cu clase de zi, clase de seral și cu școală profesională.

Voi lăsa activitatea legată de liceu pentru mai târziu, ca să ne întoarcem la gara din Brad. Cu rare și mici animozități, activitatea de serviciu se desfășura aproape armonios. Fiecare își vedea cu seriozitate de sarcinile sale, la locul său de muncă. Mai târziu am înțeles că oamenii făceau aceasta și din respectul ce-l aveau pentru șeful lor pe care nu

Ioan Cotoc

voiau să-l supere cu nimic. Dacă totuși cineva făcea o abatere era tratat fără părtinire, mergând de la o observație aspră (care însemna mai mult decât o diminuare de salariu) și până la tratarea disciplinară conform Codului Muncii.

M-am înțeles foarte bine cu domnul Drig astfel că lucram la dânsul în birou, la o masă separată, chiar și când dumnealui nu era în gară. Ba ajunsesem că uneori zicea: *Ionele, ne oprim, hai să mergem la masă*". Sub casa de fier era un spațiu închis ca un dulăpior. Acolo șeful avea tot timpul două, trei, sticle cu pălincă. O ținea mai mult pentru organele de control. Uneori scotea sticla înainte să mergem la masă și luam câte o gură de țuică. (asta se putea întâmpla doar în zilele când lucram la birou).

Dacă se întâmpla să fiu de serviciu când șeful avea programat control de noapte mă lua cu el prin gară, pe la cabinele de acari, de obicei pe la orele 2-3. Când se apropia de cabina acarului începea să tușească. Sigur că nu găsea pe nimeni dormind. Semna în registrul postului, făcea unele observații, dacă era cazul și plecam mai departe. După mai multe astfel de controale l-am întrebat: domnule șef, de ce mergem în control dacă dumneavoastră îi treziți tușind? (sigur că îi mai trezea și impieगतul cu telefonul). Și mi-a răspuns: *Vezi tu Ionele, acum este o pauză în activitate cam de o oră, acești oameni vin la serviciu obosiți, după o zi de muncă la câmp, sau în gospodărie și este suficient să se așeze pe un scaun că au și adormit. Tu știi că pedeapsa pentru somn dovedit, în timpul serviciului este desfacerea contractului de muncă. Omul pierde serviciul și eu pierd un om bun și nu numai atât. Trebuie să vină altul în locul lui și nu știu ce fel de om vine. Așa că este mai bine să știe că oricând pot veni în control și să se păzească, decât să-l găsesc dormind și să fiu obligat să-l dau afară. Aceasta a fost una din lecțiile de căpătâi pentru mine chiar dacă, pentru moment, nu i-am înțeles întreaga complexitate.*

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Întâmplarea a făcut ca mai târziu, ani la rând, să fiu numai în posturi de control, ori de conducere și control și atunci lecția domnului Drig a fost bine aplicată. Îmi făcusem o imagine de „om aspru” printre cei controlați (chiar rău, după unii). Și mie mi-a convenit această postură pentru că, în foarte multele mele controale nici odată nu am fost pus în situația să-i aplic unui salariat pedeapsa maximă „desfacerea contractului de muncă”. Oamenii aflau când eram pe traseul lor și se fereau de greșeli și era mai bine așa. La aceste aspecte voi mai reveni.

Doresc să mai menționez, legat de gară, frigul din iarna anului 1963/64, care s-a menținut vreo trei săptămâni cu temperaturi între minus douăzeci și opt și minus treizeci și trei de grade Celsius, în fiecare noapte și zăpada era de 50-60 cm.

Licean întârziat

Admiterea la liceul seral nu a fost foarte grea și am început școala.

În clasa a VIII-a seral, am fost admiși peste 60 de elevi, așa că am fost împărțiți în două clase paralele. Dirigintele nostru, timp de patru ani a fost domnul Ionel Golcea, profesor de limba română. Sunt și unele nume de profesori pe care, spre rușinea mea, nu le mai țin minte dar pe majoritatea îi țin minte bine și aș putea chiar să spun multe despre dâșii, dar nu aceasta a fost intenția inițială.

Ioan Cotoc

Voi spune doar că la disciplina matematică s-a întâmplat să avem trei profesori în cei patru ani. Doamna Maria Bulz, o profesoară cu harul de a transmite elevilor cât mai mult din știința sa. Anumite încurcături ale soțului au obligat această familie să plece din localitate, așa că spre sfârșitul clasei a IX-a a venit să ne predea matematica domnul profesor Clonța, de la școala profesională. Dumnealui făcea din matematică aproape o distracție⁹². Era colaborator activ la Gazeta Matematică și la început, până și-a făcut o părere despre fiecare dintre noi, problemele mai grele, le lucra cu colegul Brumă Vasile, pe care îl știa de la școala profesională. Cu domnul profesor Clonța s-a putut învăța serios la această disciplină.

În clasa a XI-a ne-a venit un profesor nou, la matematică, domnul Pienaru Ion. Nu știu câtă experiență avea, era foarte tânăr și lucra cu cartea în față. Explicația dumnealui era mai greoaie și uneori se încurca la problemele ori exercițiile mai grele. Pentru că era mai grăsuț, elevele l-au poreclit Burtică. L-am întâlnit mai târziu pe domnul profesor Pienaru, când deja eram student:

Întâmplarea a făcut să ne întâlnim în trenul accelerat ce mergea de la Brad la Arad. Dumnealui era cu doamna profesoară Cornelia Pleșa. Când am coborât în Arad m-au invitat la restaurantul gării, să ne încălzim cu ceva (era iarna). Trenul meu spre Timișoara, pleca peste o oră iar pentru dânsii, era prea dimineață să meargă în oraș. Am servit câte o sută de grame de rom Jamaica și atunci la masă, pentru buna dispoziție, i-am spus domnului profesor că sunt „supărat” pe dânsul. Îmi stricase o înțelegere ce o făcusem cu o colegă, Smărăndița. Smărăndița mi-a spus că dacă domnul Pienaru nu o lasă corigentă, vine la mine să învățăm împreună la matematică, pentru bacalaureat. Dar Domnul

⁹² Pentru dumnealui, matematica, era ca și tenisul pentru Ilie Năstase

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Pienaru a lăsat-o corigentă (poate din același motiv pentru care eu voiam să-i dau meditații). Ne-am amuzat puțin, le-am mulțumit pentru băutură și de atunci nu ne-am mai întâlnit.

Pe dirigintele nostru, domnul profesor Ionel Golcea, l-am avut profesor de limba română, toți cei patru ani. Pentru mine a fost un profesor excepțional, fiind și diriginte, a știut să țină clasa „în frâu”, fără nici un efort vizibil, fără amenințări, fără ridicarea tonului. Ce își permitea uneori cu „clienții” dumnealui era câte o glumă ironică, poate chiar cu un iz de sarcasm. Exemplific cele de sus cu o oră în care l-a provocat la răspuns pe colegul Vlăduț. Cel care răspundea era verificat și la caietul de notițe și la caietul de teme. Vlăduț nu era prea studios și caietul de teme nu avea de unde să-l arate sau poate nu dorea. Simula că-l caută în geantă. Domnul profesor Golcea a început să zâmbească și-i zice: ***ce-i Vlăduț, nu-l găsești? nu-i ca-n palmă, lasă-l!***

Domnul profesor Ionel Golcea a avut harul rar de a transmite, nu doar informația despre literatură (și cultură, în general) ci, mai ales, respectul pentru corifeii literaturii.

Despre Eminescu și despre Blaga vorbea cu patimă, uneori chiar până la lacrimi. Sigur că Blaga nu era în programa școlară atunci, deși era reabilitat. Dar Blaga fusese profesorul lor la Cluj, mai ales al doamnei Golcea, care, am înțeles că o perioadă, a și lucrat pentru Blaga (traduceri, redactări etc.). Acestea le-am aflat eu mai târziu, chiar de la doamna, când am fost în vizită la dâșii.

Aici este locul să spun că între noi elevii (oameni maturi și serioși) și o parte din profesorii noștri, s-au stabilit niște relații apropiate bazate pe încredere și respect. Dar nu față de toți elevii acești profesori s-au comportat la fel. Probabil dâșii au simțit unde este dorința de asimilare, de progres, de seriozitate. Fac aici o paranteză să spun că aproape jumătate din clasă erau colegi care făceau liceul pentru a-și păstra locul de muncă (erau pe posturi de

Ioan Cotoc

laboranți ori tehnicieni și fișa postului cerea studii medii). Dar noi care învățam pentru continuarea studiilor, am fost cei care am ridicat ștacheta în clasă. Ceilalți au fost obligați să „tragă” după noi. Și au tras! Doar puțini s-au pierdut pe parcurs și cei care au ajuns la bacalaureat, l-au și luat.

Legat de domnul profesor Golcea mai spun o întâmplare care ne-a apropiat. Pe la mijlocul anului întâi, dânsul m-a găsit într-o librărie din Brad, în orașul vechi. Acolo stăteam de vorbă și glumeam cu o fată, Silvia Faur, care era vânzătoare. Ne împrietenisem, oarecum, și ea îmi mai ținea câte o carte bună. Cărțile bune atunci se găseau foarte greu. Domnul profesor Golcea m-a găsit discutând cu Silvia. Și dânsul era interesat de cărțile bune. L-am rugat atunci pe domnul profesor, să-i spună Silviei, când primește o carte care trebuie cumpărată, să-i țină și lui Cotoc un exemplar. Încet am reușit să mărim încrederea între profesor și elev și într-o seară, ultima oră fiind dirigenția, mergând spre autobuz, am îndrăznit să-l întreb pe domnul profesor dacă ar vrea să bea o bere cu noi la Grădina de Vară a restaurantului Crișul. S-a uitat la grupul nostru și a spus zâmbind pe sub mustață: „de ce nu?”. Aceasta a fost spre sfârșitul clasei a VIII-a, spre vară. Grupul nostru a fost același în toți cei patru ani. Eram noi cei trei ceferiști, la care s-au mai adăugat trei, care călătoreau la Brad cu noi. În acea seară fiecare a băut o bere și a plătit unul dintre noi. De vorbit a vorbit domnul profesor. Ne-a povestit câte ceva din studenție. Mai târziu, în grupul nostru, am reușit să-l aducem și pe domnul profesor de fizică Nicanor Siminel, viitorul director al liceului.

Chiar dacă exista un astfel de grad de apropiere cu unii profesori (se va vedea mai târziu că la grupul nostru de elevi au mai aderat și profesori tineri), în clasă se păstra o atmosferă de sobrietate și nu se punea problema să ne depășim „locul de elev” ori să nu ne facem datoria. Doar că

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nu a fost nici odată frica de dascăl. Exista doar respectul. Fără excepție toți profesorii au fost respectați. În patru ani nu au fost în clasa noastră probleme de obrăznicie.

Pe lângă problemele legate de predarea limbii române, conform programei școlare din acea vreme, în cei patru ani, domnul profesor Golcea ne-a vorbit de multe ori și despre alte aspecte ale literaturii, pe care nu le găseam în nici o carte. Aici trebuie să spun că uneori era provocat și de colegul nostru Vasile Matei.

Matei a venit între noi la începutul clasei a X-a. El a făcut școala profesională acolo la Gurabarza, apoi a lucrat în mediu periculos (cu praf) și s-a îmbolnăvit de silicoză și T.B.C. A fost operat de mai multe ori (i s-a scos un plămân, apoi i s-a tăiat din celălalt). El afirma că mai are doar un sfert din capacitatea respiratorie. Acest om a stat mulți ani prin sanatoriile T.B.C. și dacă nu ar fi apărut antibioticele nu s-ar fi putut vindeca. Să ne amintim că era doar anul 1965. În urmă cu trei, patru ani, începuseră să se deschidă porțile închisorilor politice. Matei a avut colegi de spital, pe unii dintre acești foști „mari” în ierarhia politică interbelică, ori chiar scriitori la unele din revistele „condamnate” cum era Gândirea. În spital Matei s-a „lipit” de unii dintre acești oameni de cultură și pe lângă discuțiile ce le aveau „la marginea patului”, ori în plimbările prin curte, a primit de la ei și materiale de instruire: literatură și publicistică. Sigur că despre aceste lucruri se vorbea tot „cu jumătate de gură”, dar acum nu mai era spaima de moarte din anii cincizeci. Așa am aflat mai multe despre Lucian Blaga, Noica, Nichifor Crainic, Voiculescu ș.a. Așa am aflat și despre traducerile lui Coșbuc din sanscrită, chiar dacă ele au fost publicate încă înainte de comuniști (au fost republicate în opere complete, Vol.V, de Editura pentru Literatură în anul 1966)

Târziu, după 1989, când „limbile s-au dezlegat”, am aflat din multe cărți publicate de N.Steinhardt, Florin Duțu,

Ioan Cotoc

Ioan Ianolide, Dumitru Bordeianu, Ion Gavrilă Ogoranu, Marcel Petrișor și mulți, mulți alții, despre grozăviile temnițelor comuniste și despre cei care le-au populat ani și zeci de ani. Abia acum după ce am legat cele citite, cu ce am văzut la mare, la „nudiști” în vara anului 1965⁹³ și cu cele spuse de colegul Vasile Matei, am putut avea o imagine mai clară despre ce s-a întâmplat, în acei ani, cu frunțașii acestui popor și am aflat de grozăviile „fenomenului Pitești”.

Povestea despre colegul Matei ar putea continua dar nu în acest loc. El poate fi un exemplu pentru toți cei care trebuie să înfrunte încercări dure de la viață. Când a revenit la liceu în clasa a X-a el era pensionat pentru boala sa. Fața sa și corpul său erau descărnate ca ale unui anahoret. Dar el iubea viața, se simțea bine între noi, participa la micile noastre petreceri și a vrut el să termine liceul. După liceu s-a retras la fratele său, în zona Lipovei unde, atât cât a putut, a ajutat în gospodăria acestuia.

Chiar dacă la clasă domnul profesor Golcea vorbea mai puțin despre cele arătate anterior, în cerc restrâns își dădea drumul fără reținere.

Ora de dirigenție nu era doar pusă, că trebuia să fie pusă în orar (ce dirigenție să faci cu seraliștii?). Au fost la început câteva ore de cunoaștere, în care am aflat unii despre alții, de unde venim fiecare și ce lucrăm, apoi au început „temele”. Au fost ore de audiții muzicale. Compozitorii aleși au fost Antonio Vivaldi și Ludwig van Beethoven. Vivaldi a fost studiat în clasa a IX-a, în șase ore iar Beethoven a fost prezentat și audiat în clasa a X-a. În clasa a XI-a am discutat

⁹³ În acel an aflându-mă la mare cu un coleg, am vrut să ajungem și la nudiști și acolo am văzut un om aproape schelet și care avea un șorț format din pielea de pe burta de altădată, șorț care îl acoperea aproape până la genunchi. „Trăgând cu urechea” am aflat că omul era proaspăt ieșit din detenție. Subnutriția i-a desființat burta dar a rămas pielea.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

despre câteva apariții literare mai deosebite. Amintesc doar Agonie și Extaz de Irving Stone. Colegul Laza a prezentat societatea vremii oglindită în operă iar eu am prezentat artistul Michelangelo Buonarroti, pictor sculptor și poet. Astfel de activități nu se desfășurau nici la cursurile de zi (după informațiile ce le aveam de la acești colegi). Dar dirigintele a știut cum poate „suplimenta” cultura generală.

Acesta a fost omul și profesorul Ionel Golcea, văzut prin ochii elevului său!

Domnul profesor de fizică Nicanor Siminel era de origini de prin părțile Sibiului. Era mai tânăr decât domnul profesor Golcea (poate se apropia de 40 de ani) și era căsătorit. Domnul profesor Siminel avea o statură impozantă, niște ochelari puțin umbriți și o ținută degajată. Purta sacou ori un pulover și rareori purta cravată. Poate că nu doar sobrietatea ci și ținuta sa îi asigurau dominația asupra clasei. Explica foarte bine și insista mult pe probleme, atât la clasă cât și la teme. Am spus anterior că prin clasa a IX-a ne-am putut „apropia” și de dânsul, cu cercul nostru de ceferiști. La începutul clasei a XI-a m-am dus la dânsul în birou (era acum directorul liceului) și l-am rugat să-mi acorde câteva ore de meditații la fizică (contra cost). Simțeam eu că unele părți nu le stăpânesc bine. Mi-a spus: „*Cotoc, eu o să te meditez și-ți iau banii degeaba. Uite, îți dau o carte de culegere de probleme, îți spun pe care să le rezolvi și dacă te poticnești vii la mine și mă întrebi, în orice zi, în orice pauză, ai voie să vii la mine în birou pentru ce nu poți face singur. Și dacă va fi nevoie te voi medita. Este bine așa?*” Și a fost bine și fără alte mediații, fapt pentru care îi mulțumesc și aici!

Din păcate, la nici un an după ce noi am plecat din Brad, a plecat și domnul profesor Siminel Nicanor în lumea dreptilor, ucis de o boală necruțătoare. Fie-i țărâna ușoară!

Ioan Cotoc

În povestirea despre gara Brad spuneam că în încăperea actualii săli de așteptare clasa I, am locuit doi ani împreună cu colegii Buftea și Mărușteri. Când a fost nevoie să ne mutăm, cei doi colegi, și-au găsit o locuință foarte aproape de gară: o cameră cu un pat dublu, cu intrare separată, într-o anexă făcută anume pentru chiriași. Ei au denumit această locație „Bojdeuca”, după Ion Creangă

Eu am găsit o cameră la domnul Nișca Pompiliu, fost profesor al Liceului Avram Iancu. Acolo trebuia să împart camera cu un alt tânăr, pe nume Puiuleț, ce lucra ca numărător de bani la banca din oraș. Domnul Nișca avea o casă mare pe strada, Zarand, peste linia de cale ferată îngustă, ce venea de la Gurabarza până în gara Brad. Când am mers chiriaș nu știam nimic despre domnul Nișca. Ulterior am aflat că fusese profesor și că făcuse pușcărie pentru probleme politice. Încet, cu trecerea timpului, am fost primit la discuții, în bucătărie, cu domnul și doamna Nișca. Apoi, cum eu aveam drumuri destul de des la Arad, am fost rugat să le aduc cafea proaspăt măcinată. A venit iarna. La noi în cameră era destul de frig. Intrarea în camera noastră se făcea din bucătărie. În bucătărie se făcea foc zilnic de pe la ora 12 până pe la ora 23 ori chiar mai târziu. Uneori gazdele mai „uitau” ușa deschisă și spre camera noastră. Chiar dacă se făcea foc zilnic în bucătărie, într-un an de zile, eu nu am văzut nici odată să se fi făcut mâncare acolo (nici miros de mâncare nu am simțit). Din bucătărie se intra într-o cămară (în care nu erau decât rafturi pline de cărți și o scară de urcare în pod). Tot din bucătărie o altă ușă ducea spre camerele celelalte.

Domnul Nișca avea un program deosebit. Se scula târziu, către orele 10-11, făcea focul în bucătărie (poate și în altă cameră) și își făcea o cafea, apoi la masa mare din bucătărie se apuca de citit. Cândva, probabil că mâncau de prânz (unde și ce mâncau nu am văzut niciodată). Apoi siesta

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

dura până spre seară, când domnul pleca în oraș unde, am dedus mai târziu din spusele dumnealui, împreună cu alte persoane, foști proprietari, își petreceau serile la jocul de cărți. Se întorcea acasă târziu după ora 23 sau după miezul nopții. Eu am primit invitația să îmi fac temele și să citesc la masa din bucătărie. Apoi mi s-a spus să-mi caut cărți, dacă am nevoie, pe rafturile din cămară. Într-o zi căutând o carte, după ce m-am așezat cu ea la masă și am deschis-o, am aflat între file două bancnote de câte 100 de lei. Seara i le-am dat domnului Nișca. Nu a făcut caz de această descoperire, dar mi-a spus că după ce a fost eliberat din detenție obișnuia să ascundă astfel banii. Atunci mi-a spus că în pod, dacă mă duc, voi găsi cărțile grămadă, aruncate din rafturi de miliția care i-a făcut percheziție. De atunci el nu a mai pus cărțile la loc. Zicea: „ce credeau ei că eu nu știu că în sacii cu cărți pe care le-au luat, au pus și cărți valoroase de literatură, traduceri și toată colecția „romanului de 15 lei”.

După acest episod i s-a mai dezlegat limba, puțin, doar ca să afle despre mine ce profesori am, ce intenționez să fac în viață etc. Într-una din aceste discuții am aflat că și dumnealui are o fată care este studentă la Conservator, la Cluj. Eu nu am văzut-o pe domnișoara Nișca decât o singură dată, la începutul vacanței de vară, anul 1966, chiar dacă toată vacanța de iarnă 1965/66 a fost acasă și între camera noastră și a dânzei nu era decât o ușă cu geam și cu perdea. Știam că este în vacanță, o auzeam umblând prin cameră dar fața nu i-am văzut-o. De ce mai era studentă așa târziu nu știu. Poate pentru condamnarea politică a tatălui!

În cursul verii anului 1966, după ce colegul Aurel Buftea a plecat la o școală postliceală la Deva, eu m-am mutat în locul său, împreună cu colegul Ștefan Mărușteri, la Bojdeucă. Dar gândul mi-a rămas pe strada Zarand unde, într-o grădină cu trandafiri, aflată peste drum de casa domnului Nișca, se bronza un boboc de fată, pe nume

Ioan Cotoc

Angela Irimie. Liceană și ea, dar fusese „arvunită” de tatăl său unuia care era student. Stăruințele mele au rămas fără succes.

Din casa domnului Nișca am plecat cu impresia că acolo era multă tristețe și că nopțile pentru dâșii erau prea lungi (domnul Nișca după ce venea din oraș noaptea, se apuca de citit, uneori până pe la orele două, trei dimineața).

Bojdeuca

*„Destulă tihnă-n lumea cealaltă
Măcar aici să pot să simt că sunt!”⁹⁴*

Casa în care m-am mutat, Bojdeuca, era în apropierea internatului de fete⁹⁵ al liceului din Brad și în „drumul” celor care făceau naveta cu trenul. Așa se face că în clasa a XI-a mi s-a mai „colorat” și mie viața. Sigur că mai mult decât în povestirea „Patul”⁹⁶, despre aceste întâmplări nu se poate spune.

Pentru mine, anii petrecuți la Brad au fost ani fără griji, în care nebuniile vârstei se manifestau aproape fără restricții. Chiar dacă munca a fost enormă în acești ani. Nu doar cu școala și temele ei, ci mai ales cu serviciul. Au fost perioade, în primii doi ani, când de două ori pe săptămână,

⁹⁴ Carolina Ilica, Idem, pag. 63

⁹⁵ În prezent, în acea clădire, se află judecătoria.

⁹⁶ Cotoc Ioan. *Cale lungă...Drum de fier*, Edit.Solnes, Timișoara, 2017

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

eram înlocuit la serviciu între orele 15-19, ori între orele 19-22, de către unul din colegi. Când aceștia aveau nevoie de liber (de obicei sâmbăta și duminica) trebuia să le compensez aceste ore, chiar dacă de multe ori făceam două ture de serviciu legate ori două nopți consecutive fără somn. Cu toate acestea am găsit timp și pentru filme, pentru unele spectacole și mai ales pentru fete, pentru colegele de la zi. Ba chiar a fost nevoie să fac și ore de meditații la matematică și istorie, cu unele dintre ele.

Clasa a XI-a a trecut repede, cu pregătirile pentru bacalaureat, cu pregătirile pentru admitere și pentru banchetul de absolvire. Spuneam undeva că la acest liceu s-a muncit cu seriozitate . Argumentez aceasta cu două aspecte:

Deși am avut comisie străină, de la Deva, la examenul de bacalaureat, elevii care nu au avut corigențe și s-au prezentat, au trecut toți examenul,

Din cele două clase paralele (A și B), mai mult de jumătate, au intrat în învățământul superior, în sesiunea din vară și cea din toamnă, ori la unele școli postliceale. Adică toți cei ce intenționau aceasta când au venit la liceu.

După examenul de admitere la Politehnică, de la începutul lunii iulie, am mai lucrat până în luna septembrie, inclusiv. Dar acest interval a fost, pentru mine, ca un concediu prelungit.

Ioan Cotoc

Un oraș cu iz de istorie și legendă.

„Este mult aur în Munții Apuseni, dar mai mult în inima oamenilor, în inima celor ce sunt urmașii neînfricatului Horia.

Am trecut pe aici într-o dimineață de vară și m-am bucurat de marea bogăție a țării noastre - în aur și în oameni de aur. ”

Geo Bogza 30 iulie 1963”

Însemnare a lui GEO BOGZA în Registrul de Vizitatori al MUZEULUI AURULUI Brad. ⁹⁷

„Strigă Iancu-n miezul nopții /Să nu vă jucați cu moșii

Nu știți voi cât pot să-ndure /Și pun mâna pe secure” (cântec popular)

Istoria localității care astăzi se numește Brad are un prim indiciu la anul 21 î.H.cînd de aici se scotea aur dar însemnări scrise, se găsesc doar în jurul anilor 1400, legate de familia Ioan de Brad, din care au provenit primii cnezi⁹⁸.

Pentru un ceferist care a lucrat (sau lucrează) în gara Brad este o mândrie să afle că, lângă această gară, săpăturile au scos la iveală obiecte din epoca bronzului.

Istoria localității care astăzi se numește Brad are un prim indiciu la anul 21 î.H.cînd de aici se scotea aur dar însemnări scrise, se găsesc doar în jurul anilor 1400, legate de familia Ioan de Brad, din care au provenit primii cnezi⁹⁹.

Istoria localității care astăzi se numește Brad are un prim indiciu la anul 21 î.H.cînd de aici se scotea aur dar însemnări scrise, se găsesc doar în jurul anilor 1400, legate de familia Ioan de Brad, din care au provenit primii cnezi¹⁰⁰.

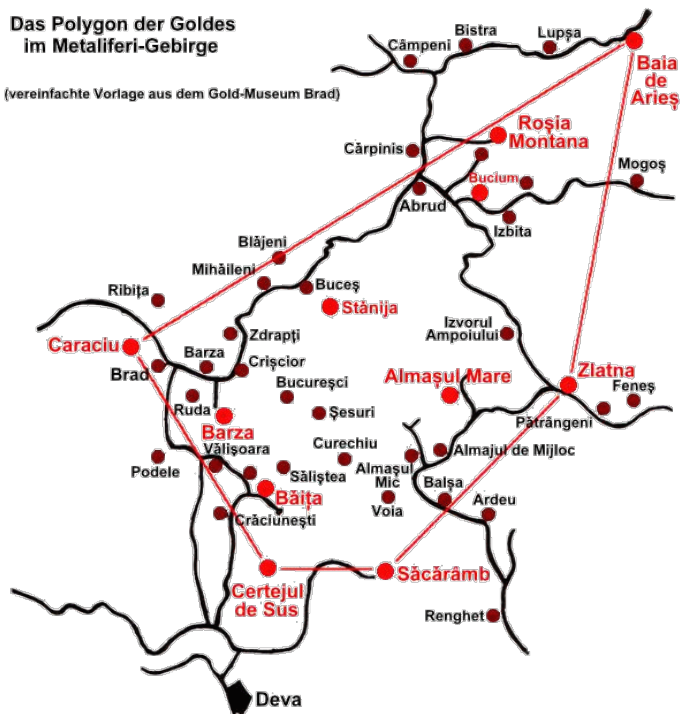
⁹⁷ Istoria orașului Brad. Wikipedia

⁹⁸ idem

⁹⁹ idem

¹⁰⁰ Istoria orașului Brad. Wikipedia

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Poligonul aurului¹⁰¹

Pentru un ceferist care a lucrat (sau lucrează) în gara Brad este o mândrie să afle că, lângă această gară, săpăturile au scos la iveală obiecte din epoca bronzului.

Pentru autor este o emoție deosebită numai gândul la aceste locuri pline de istorie și de faptele de arme ale înaintașilor din revoluția lui Horea, iar mai târziu ale lui Avram Iancu!

Orașul Brad are și o monografie scrisă de Romulus Neag.

¹⁰¹ Muzeul Aurului Brad. Wikipedia

Ioan Cotoc

Prin cele arătate mai sus am vrut să fac o imagine a acestui oraș, drag mie, pentru istoria sa și pentru zona din care și eu provin.

Mai aproape de zilele noastre, în Brad se opresc și unii dintre eroii romanelor lui Marcel Petrișor, fie la liceul Avram Iancu, fie în târgul de scânduri.

Prima mea cunoștință cu orașul Brad a fost, pentru câteva luni, în anul școlar 1957/58, când am fost elev aici. De atunci mi-a rămas gustul de virșle și nostalgia după școala pierdută. Virșle cu acel gust nu am mai găsit niciodată.

Când am ajuns să cunosc mai bine acest oraș, de la limita județului Hunedoara cu județul Arad, în anul 1963, așezarea era în plină expansiune. Orașul Brad fusese reședință de raion, apoi după reorganizarea pe județe, a rămas un oraș legat de activitatea dominantă care era mineritul. Realitatea că aici se găseau locuri de muncă, plătite bine, a condus în primul rând la sporirea populației într-un ritm mai alert decât în alte părți. Trebuie arătat că mult timp în minele din această zonă s-a lucrat cu deținuți (pușcăriași). Aceștia erau cazați în barăci speciale, anume construite, organizate cu toate anexele necesare (cantină, spălătorie, baie etc). Prin anii șaiszeci acest fel de muncă era desființat, dar foarte mulți dintre deținuți, după ispășirea pedepsei, au rămas în zonă practicând același fel de muncă iar unii dintre cei tineri și-au întemeiat familii, cu fetele localnicilor din Brad ori din împrejurimi. Am înțeles acest lucru chiar de la acești oameni, din discuțiile ce le-am avut cu ei, în timpul în care îi duceam sau îi aduceam, la și de la schimburi. (Vreau să spun aici că lucrul în mină îi „topea”, în scurtă vreme, pe majoritatea dintre ei. Am văzut ingineri tineri, frumoși ca brazii și roșii la față și nu doar ingineri, iar după trei ani de muncă în subteran, erau palizi, cadaverici chiar, mai ales când ieșeau din schimb).

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Salariile, relativ bune și faptul că marea majoritate a locuitorilor erau salariați (chiar și femeile), au făcut ca traiul în acest oraș să fie mai scump, cu toate că piața agroalimentară a orașului, era foarte bine aprovizionată. În orașul Brad soseau produse de grădinărit (varză, vinete, roșii, ardei, salată, etc.) din jurul Aradului (Seleuș, Macea, Pâncota, ș.a) și de pe toată valea Crișului Alb, din aval de orașul Brad. De obicei un tren de călători avea un singur vagon pentru bagaje. Joia și sâmbata trenurile se suplimentau cu încă un vagon pentru bagaje și ambele erau pline până la acoperiș cu lăzi și coșuri cu produse proaspete, pentru târgul din Brad.

Dar nu doar minele de aur și cărbune și anexele lor ocupau forța de muncă. Se lucra masiv la dezvoltarea orașului. Se construia Orașul Nou. Apoi reîncepuse construcția căii ferate Brad-Mintia. Am spus că piața țărănească era mai scumpă dar restul produselor alimentare și pentru uzul gospodăriei erau ieftine și se găseau din belșug. Îmi amintesc unele prețuri: roșiile la aprozar erau cu cincizeci de bani kilogramul; un kilogram de salam bun costa șapte-zece lei (nu vorbesc de parizer ori alte produse ieftine); pâinea albă costa doi lei pe kilogram; în orice alimentară se găsea unt (sau unt cu miere), la calup cum se găsea și marmelada; o bere costa trei lei halba; o cutie de cremă de ghetete „Guban” costa trei.lei și treizeci de bani.

În anul 1963 am început lucrul cu un salariu de opt sute și cincizeci de lei iar la plecarea din gara Brad, în anul 1967 salarul meu ajunsese la una mie și cincizeci de lei. Pentru cei care mai primeam produse și de acasă, salariul rămânea aproape întreg. Personal, cei mai mulți bani i-am cheltuit pe cărți (nu pe jocul de cărți!), care nici atunci, nu erau ieftine (cu excepția celor din colecția „Biblioteca pentru toți”, acestea aveau prețul de cinci lei/volum) Îmbrăcămintea

Ioan Cotoc

nu era foarte ieftină: un costum destul de bun costa 600-800 de lei iar un palton costa între 700 și 1000 de lei.

Orașul Brad nu avea, în acea perioadă, decât o singură sală de spectacole și film. În seara când erau programate spectacole (de muzică ușoară, populară, ori teatru), se anulau prezentările de film. În scurtă vreme s-a mai construit o sală modernă și mai mare, pentru spectacole și film, în Orașul Nou.

În perioada la care mă refer orașul avea o echipă de handbal „Aurul Brad”, care juca, în prima ligă, pe locurile frunțase. Acesta a fost motivul pentru care s-a construit o sală de sport. Construcția era inovatoare, modernă pentru acea dată, cu acoperișul pe cabluri, ancorate pe stâlpi prinși în beton. Calculul de rezistență, probabil, a fost făcut prost și în prima iarnă după darea în folosință, o zăpadă mai abundentă a dărâmat acoperișul! Nu au fost victime (echipa tocmai plecase de la antrenament). După un timp sala a fost refăcută, dar echipa nu a mai fost niciodată la valoarea din acea perioadă.

Revenind la piață voi mai spune că, deși statul acaparase toate segmentele comerțului, totuși mai existau și puțini comercianți mici care funcționau, fie cu autorizații individuale, fie prin cooperative. Așa erau unii croitori de haine groase, din postav sau altă stofă, care confecționau pantaloni, veste specifice zonei, scurte groase (cabaturi), cojoace și manufactură mărunță, mercurie etc. Acestea erau expuse într-o „șatră”. Apoi erau tarabele alimentare cu cârnați, mititei, ori cu renumitele „virșle”. Târgul Bradului, renumit altădată pentru căruțele cu scânduri de la Câmpeni, Albac ori Abrud, rar mai putea oferi o astfel de imagine. Pădurile nu mai erau la îndemâna foștilor proprietari. Statul, care gestiona aceste păduri, le vindea prin depozitele materialelor de construcții. Dintre produsele de lemn,

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

butoaiele încă mai dădeau culoare și mireasmă de lemn și rășină de brad, în piață.

Am revăzut mult mai târziu piața Bradului. Erau și acum „șătre”cu mărfuri trebuitoare aduse de prin China, sau de aiurea, erau și haine multe (prin care nu mai deosebești munteanul de cel de la șes , orășanul de țăran, bărbatul de femeie!). Este bine, este rău? Am văzut și butoaie multe. De plastic. Mai ușoare și mai ieftine. Acestea nu au nevoie de cercuri, nici de moți dogari să le repare. Oamenii pun în ele varză la murat ori castraveți și se întrebă iarna „oare de ce nici murăturile nu mai sunt ca altădată?”.

Joc la Gura Văii

Era o sâmbătă seara, zi frumoasă de vară. Eu, probabil student în vacanța după anul doi. Am aflat că este joc la Gura Văii și acolo cunoșteam câteva fete, colege cu verișoara mea, de acolo din sat, dar și de la Pleșcuța, satul vecin.

Verișoara mea se măritase cu un an înainte și nu avea poftă de joc, așa că a venit soțul ei cu mine. Avea și el poftă... de o bere. Pe când s-a încins jocul mai bine s-a făcut seară. Acolo, la cămin, am observat o brunetică frumoasă foc, pe care nu o cunoșteam. Am poftit-o la joc. Fata juca bine și pe deasupra era și „lipicioasă”. Se oprește muzica și

Ioan Cotoc

eu o întreb dacă mai joacă în continuare cu mine. Răspunsul a fost „da”.

În pauză mă duc la vărul meu, afară la o masă, unde el se desfăta cu berea. Vărul Nelu îmi zice:

-Măi Ionele, vezi că aia cu care ai jucat e măritată, soțul ei este în armată.

-Lasă că nu se întâmplă nimic, În cămin este lumină bună, ce pot să-i fac?

Muzica începe să cânte, eu văd unde-i fata și o iau la joc. Mai o vorbă două și fata se face tot mai aproape de mine. Când jocul s-a oprit m-a întrebat dacă nu o conduc acasă. Stătea la nici 100 de metri de cămin. O conduc acasă și în fața porțiței, un pom mare din marginea drumului făcea umbră luminii unui bec din apropiere, astfel că era aproape întuneric.

Fata se lipește de mine și începem să ne sărutăm. Bine că încă nu a deschis poarta să intrăm. Observ că dinspre cămin se îndreaptă doi bărbați spre locul unde eram noi. Îi vede și ea și-mi zice „pleacă acuma, de ăștia n-am cum să mă ascund”. Ea intră în curte eu mă întorc spre cămin, cu intenția să-i ocolesc pe cei doi. Dar ei s-au oprit în fața mea.

-Tinere, îmi zice unul, știu că ești nepotul baciului Iuân, nu facem scandal. Femeia cu care ai fost este cumnata noastră. Fratele nostru este militar. Ce se întâmpla dacă te găseam înăuntru?

-Eu nu știam că este măritată și m-a poftit să o conduc acasă. Nu s-a întâmplat nimic.

-Nici să nu se întâmple!

În timpul cât cei doi m-au oprit, vărul meu, Nelu Boșcă se apropie de noi. El i-a văzut pe „cumnăței ”dar prea târziu.

-Măi Nelule, tu nu i-ai spus vărului tău că fata-i măritată și o poate „lua pe coajă”?

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Mă, vina-i a mea, când am vrut să-i spun a început să cânte muzica și ei au intrat în joc. Am plecat după ei dar voi ați fost cu câțiva pași înaintea mea.

Am plecat de acolo cu strângere de mâini, convins că, și de această dată, am trecut la limită pe lângă un mare pericol. O lecție în plus!

Cu oiștea-n gard

Pentru Marius și Pavel

Cele ce le voi spune aici s-au petrecut într-o vacanță de iarnă, în perioada anilor de la Brad, poate anul 1963. Mi-a fost reamintită de condusul saniei mari pe uliță la „distracția” noastră de duminica.

Mă înțelesesem cu prietenul și colegul meu Ștefan Mărușteri să mergem noi la mine acasă, la Leasa, două-trei zile, în care să transportăm bălegarul în țarina de jos, undeva aproape de Baltă.

În doi lucrul era mai spornic și mai ușor iar noi mai puneam mușchii în mișcare. Am încărcat noi prima sanie cu mult bălegar, gândind că tot drumul era în coborâre. Am înhămat caii și ne-am urcat și noi în sanie. Drumul de la casa noastră până la uliță era destul de înclinat și sania grea a

Ioan Cotoc

prins viteză prea mare pentru a mai putea fi condusă corect, mai ales că era primul drum și zăpada era destul de mare.

La ieșirea în uliță trebuia făcut un cot scurt la stânga apoi, imediat, unul la dreapta pentru a intra pe o scurtătură pe Valea Dâmbului. Nu am mai putut conduce sania să facă acel cot la stânga și în viteza care era a intrat cu oiștea (ruda) în dâmbul de peste uliță. Salvarea cailor a venit de la faptul că ruda saniei era din lemn de frasin și nu s-a rupt. Ruda a intrat mai mult de un metru în pământ iar sania a împins caii din spate. În față caii erau prinși de gât cu o parte a harnașamentului (erau hamuri cu frâna la gâtul calului-grumăzări). Prima urgență era scoaterea cailor dintre sanie și deal. Ștefan intrase în panică:

-.Ioaneeee desfă fuliherțul, desfă fuliherțul!¹⁰²

Am liniștit caii vorbind blând cu ei, le-am dezlegat hamurile de la sanie dar nu puteam să scot grumăzarea de pe capul calului. Lanțul grumăzării era prins de capul oiștei și intrase în pământ astfel că aproape zugruma bietul cal. Era o soluție rapidă să tăiem partea de curea a grumăzării de pe gâtul calului dar asta nu-mi convenea că presupunea înlocuirea grumăzărilor și nu aveam altele. Totuși la calul din stânga, Puiu îl chema, am reușit să trag grumăzarea de pe cap și să-l scot din poziția periculoasă. L-am lăsat în grija lui Ștefan și am adus de acasă un lanț lung și „**fuliherțul**” de la plug. După ce am legat lanțul de partea din spate a saniei, de lanț am legat fuliherțul și l-am înhămat pe Puiu să tragă sania înapoi. A fost nevoie de câteva opinteli zdravene ale calului

¹⁰² Fuliherț sau filihert, este o parte componentă a căruței trase de cai formată dintr-o traversă prinsă pe dricul din față în locul de îmbinare a dricului cu oiștea. De această traversă sunt prinse cu inele metalice alte două piese din lemn, lungi de cca.70 cm. de care se leagă prin lanțuri hamul fiecărui cal. Această piesă se numește hamfău. Fuliherțul pentru plug are secțiunea componentelor mai redusă. Denumirea este preluată, în Ardeal, din limba germană și foarte probabil deformată fonetic.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

ca să smulgă oiștea din pământ. Acum am putut să-l dezleg și pe Voicu, al doilea cal, de la oiște și l-am înhamat la urma saniei. Așa am pus sania pe direcția bună. Aceasta a fost o învățătură pe propria piele dar mai ales pe pielea bieților cai care puteau să-și rupă picioarele.

În acea zi nu am putut duce decât trei sănii de bălegar. Ziua a doua am dus cinci sănii iar pentru ziua a treia ne-au mai rămas doar trei transporturi.

După întâmplarea pățită la primul transport i-am povestit, seara, tatii isprava noastră. A înclinat din cap de parcă ar fi zis „măi măi, puteați rupe picioarele cailor că acolo nu se puteau feri”. Voi ați vrut să puneți tot bălegarul pe prima sanie. Trebuia să puneți puțin, se obișnuiau și caii și voi cu drumul. Primul drum care face și pârția este mai greu. Puteați să coborâți pe uliță și nu se întâmpla nimic și nici drumul nu era cu mult mai lung. La întoarcere veneați pe scurtătură și făceați pârția nouă cu sania goală!

Da! Soluții mai bune ar fi fost. Dar pe urmă nu mai aveam atâtea comentarii și poate chiar am fi uitat de căratul bălegarului cu sania în acea iarnă.

Sperietura lui Ștefan „Ioaneee desfă fulihertul, desfă fulihertul!”, astăzi ar fi putut deveni virală pe internet. Nouă ne-a rămas doar o amintire nostalgică și acum, când Ștefan este plecat de multă vreme dintre noi, o scriu aici pentru cei doi feciori ai săi Marius și Pavel.

Și tot aici aș vrea să amintesc, pentru urmașii lor, că în drumurile mele la Crocna, împreună cu Ștefan jr., i-am cunoscut pe părinții săi Iulia și Ștefan senior și pe Viorica și George, sora și cumnatul lui Ștefan jr.. La nunta lui Ștefan jr., la masă, Viorica mi-a cântat o romanță. Avea o voce foarte frumoasă, cu un tremolo plăcut¹⁰³. Cânta cu multă

¹⁰³ Titlul romanței este „Păstram amorul în tăcere” Deși am mai auzit această romanță, cântată de atunci încolo, de multe ori și la

Ioan Cotoc

simțire și era secundată de George, cu care se armoniza foarte bine. Bacia Ștefan tatăl (seniorul), mi-a dat sarcină, la nunta lui Ștefan jr, să am grijă de cămara cu răchia.

-Dar, bace Ștefane, eu nu-ți cunosc nuntașii, nu știu cine vine să ceară.

-Lasă numa c-o fi bine, că suntem și noi pe aici. Dă-le răchie că este de unde, să se simtă bine!

Seara târziu a venit bace Ștefan pe la mine și-mi zice:

-Ioaneee, las-o mai moale cu umplutul sticlelor, că s-a întâmplat ceva ce nu-mi place: pe masă numărul sticlelor a scăzut, la tine în cămară văd puține sticle goale, unde au dispărut sticlele?

-Bace, satele noastre nu-s prea depărtate unul de altul, o fi și aici la voi meteahna că unii nuntași bagă sticla în buzunar și o pun pe masă acasă la ei și nu pe masa nunții.

-Apăi altceva nici nu poate fi. Numai lipsa de rușine, că doar aici la noi nu-i casă să nu aibă răchie. Da...,ha ha ha, asta bag sama că-i fără bani. Noa lasă, alt bai să nu fie, răchie este destulă. Să fie bine până la gata!

Și a fost bine până la gata. Așa am auzit de la alții și așa cred și eu. Bai este că cei pe care i-am adus aici, în amintire, au plecat toți și unii dintre ei chiar prea devreme! Dumnezeu să-i odihnească pe toți!

concururile de gen, mai bine interpretată artistic și mai corect, glasul Vioricăi nu a fost șters din memoria mea.

Cu sania la Rișculița

Dintre întâmplările de iarnă, cu sania mi-a rămas în minte una hazlie, petrecută în iarna următoare transferului meu la Brad. Colegii mei Aurel și Ștefan preconizau să repete o excursie cu sania trasă de cai, la Rișculița, la casa părintească a lui Aurel. Ei mai fuseseră și în iarna precedentă dar erau nemulțumiți că nu au reușit să răstoarne sania în mers.

La începutul povestirii precedente se văd, în poze, trei sănii. Nici unul dintre modele nu este răsturnabil. Modelul de sanie, folosit în gospodăriile din zona noastră, este cel din mijloc. La această sanie se observă că are două traverse¹⁰⁴ care leagă, la o adumită înălțime, cele două tălpi. Aceste traverse sunt fixate pe tălpile saniei, fiecare, cu doi stâlpișori, **două picioare solide**. Podul saniei se monta pe cele două traverse. Singura posibilitate de răsturnare a saniei era defectarea picioarelor de pe o parte a saniei.

Persoana care trebuia să ne ducă cu sania, de la Baia de Criș la Rișculița, era fratele lui Aurel, acar și el la CFR în gara Baia de Criș¹⁰⁵. Am „complotat” cu fratele lui Aurel să scoată picioarele bune de pe o parte a saniei și să pună în locul lor două picioare cu cepul mai subțire și mai scurt astfel ca să iasă la legănarea noastră. În sanie erau montate trei șezuturi pe care stăteau: D-1 Drig Simeon șeful gării din Brad, cu soția; D-1 Rusu Sabin șeful gării din Baia de Criș, cu soția și copiii d-lui Drig, Radu și Simică, liceeni amândoi. În picioare, pe unde apucam să ne găsim loc eram noi trei, Aurel, Ștefan și subsemnatul. Drumul era bun, cu zăpada bătătorită. Urma ca vizitiul, care era fratele lui Aurel, să ne

¹⁰⁴ Traversele, în limbajul locului, se numesc oplene

¹⁰⁵ Regret că nu îmi mai amintesc numele fratelui lui Aurel

Ioan Cotoc

facă semnul unde era locul potrivit răsturnării. Despre „complot” știa toată partea bărbătească.

Era o zi cu soare strălucitor, pe la ora nouă, când am plecat din Baia de Criș. Zăpada avea grosimea cam de 60-70 de centimetri, pe câmp și temperatura între 15-18 grade Celsius, cu minus în față. Au fost câteva ierni atunci, în jurul anului din poveste, 1963, cu temperaturi foarte aspre și cu zăpadă din abundență. Cred că până în apropiere de sat am făcut aproape o oră, că ne-am mai oprit să privim cu câtă anevoie putea să fugă un iepure speriat, printr-o zăpadă așa mare. Zăpada mai păstra pe alocuri o pojghiță subțire la suprafață, pe care iepurele prindea viteză, dar când țopăiala lui era mai lungă se afunda în zăpadă. Când iepurele s-a depărtat noi am coborât la o bulgăreală.

Aproape de sat, trebuia să ieșim pe un drum lateral spre dreapta, pe care nu erau decât câteva urme de sanie. Am primit semnalul. Știam că picioarele defecte ale saniei erau pe partea stângă. Noi cei tineri ne-am balansat în stânga, apoi puternic în dreapta și piciorușele saniei au ieșit. Podul saniei s-a înclinat în stânga suficient încât ocupanții de pe șezuturi să lunece peste peretele saniei în zăpadă și în primul rând noi cei ce stăteam în picioare. Vizitiul a oprit sania și în timp ce complotiștii se prăpădeau de râs, cele două doamne erau foarte îngrijorate de „accident”.

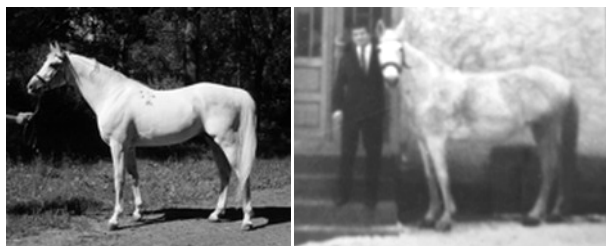
-Nu voi ați spus anul trecut că nu am fost în stare să răsturnăm o sanie? Iaca acum v-am arătat că putem, zice d-l Drig. Acum, că aproape am ajuns, numai bine că v-ați mai înviorat și voi !

Părinții lui Aurel și fratele său, gazdele noastre, ne-au primit cu un păhărel de răchie, cu produsele din carnea porcului și cu plăcintă bulzânească. La masă era bine și în casă era cald dar noi trebuia să fim la Baia de Criș înainte de ora șaptesprezece, să urcăm în trenul spre Brad.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Le-am mulțumit gazdelor noastre pentru ospetie și am dat să îmbarcăm. Doamnele voiau asigurări că nu le mai răsturnăm. Le-am arătat că sania a fost reparată cu picioarele ei bune și s-au liniștit.

Dintre toate persoanele care au participat la acțiunea acestei povestiri, astăzi când scriu, mai suntem în această lume trei sau patru. Toate celelalte persoane au plecat pe rând cu câte o sanie, prin tunelul de lumină, spre o altă lume unde le dorim să aibă parte de odihnă și pace!

Suru

Poate cu un an mai târziu decât cele petrecute în povestirea anterioară, tata vânduse perechea de cai, Puiu și Voicu, primăvara. Spre toamnă s-a dus la târg la Hațeg să cumpere alți cai. Nu știu cu ce gând o fi plecat dar a venit de acolo cu un singur cal. Suru îl chema. Așa îi era și culoarea părului¹⁰⁶. A fost, cred, cel mai frumos și inteligent cal pe

¹⁰⁶ Calul din povestire este cel din fotografia din dreapta, Fotografia a fost făcută la casa părintească din satul Leasa. Calul este ținut de colegul meu de liceu, năsăudeanul Vasile Brumă. În stânga este fotografia unui cal arăbesc.

Ioan Cotoc

care l-a avut tata vreodată. Avea gâtul scurt, pieptul bine dezvoltat, nu era pretențios la alimentație, motiv pentru care nu slăbea nici iarna. Era foarte bun la călărit, nu te scutura la mersul la pas și nici la alergat. Cred că fizicul calului a fost hotărâtor în alegerea lui de către tata. Este posibil să fi fost o încrucișare cu o rasă de cai arabi.

Când a venit cu calul de la târg, tata spunea că este primul cal pe care l-a cumpărat fără să-l încerce la căruță, calul avea șase ani și nu a tras la căruță ci doar la lemne în pădure. Vânzătorul l-a atenționat pe tata că pieptul calului este foarte sensibil la ham.

L-am prins la căruță alături de calul unui vecin. A fost nevoie de puțină acomodare dar s-a adaptat. Muncile de toamnă încep cu transporturi ușoare, dovleci, fân, cartofi, porumb, apoi vin cele mai grele: lemne de foc, bălegar, arăturile etc. Pieptul calului s-a bătut încet și nu a dat probleme. Primăvara, după odihna iernii a trebuit să intre direct la muncile grele. Atunci ne-am dat seama de handicapul său. S-a acomodat foarte greu la ham. Îi făcea tata masaj în fiecare dimineață, îi bătea pieptul cu pumnul, degeaba. Când îl durea pieptul putea singur să împingă îndărăt, cu gâtul, căruța încărcată pe deal în sus. La pădure avea un comportament care ne-a uimit: Când simțea că lanțurile hamului nu sunt întinse, el știa că lemnul vine singur după el și nu aștepta să-i ajungă lemnul la picioare, el schimba imediat direcția, pieziș spre deal, obligând astfel lemnul, care avea viteza prea mare, să încetinească. Pădurea satului meu este pe niște dealuri înalte și abrupte, este foarte rea pentru exploatare. Între două dealuri este o vale lungă și îngustă, pe care curge doar un firicel de apă, numită Valea Bobesei. La un anume loc, pe lungimea văii, este o schimbare bruscă de înclinație. Din acest loc viiturile au luat tot pământul, rămânând doar piatra de andezit, spălată de slabul șuvoi de apă pe o lungime de 30 de metri. Când

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

ajungeam în acest loc opream calul, îl dezlegam de la lemn și împingeam lemnul manual să „coboare” pe acest jgheab (chiar așa se numea și locul, La Jghiab).

Lățimea acestei stânci golașe era de vreo patru-cinci metri și oamenii ori animalele ocoleau jgheabul, pe alături, mai spre pădure, loc destul de abrupt și acesta.

L-am observat pe Suru cum se comportă cu lemnele pe vale dar la jghiab tot le dezlegam de la ham. Din întâmplare, odată, Suru cu lemnele lui aflându-se în față iar eu cu al doilea cal (al vecinului) puțin mai în spate, nu a așteptat comanda de oprire la jghiab. A intrat cu lemnele pe jghiab, mai pe margine și cu experiența lui de pădure a condus lemnele jos fără pericol.

Când a îndreptat lemnele pe vale s-a oprit un moment și a întors capul. Parcă ar fi zis: „Vezi mâi băiete că se poate?” Da, se putea dacă lemnele erau lungi dar dacă era un trunchi gros și mai scurt acesta se putea rostogoli și atunci exista pericolul răsucirii lanțurilor de la ham și calul putea fi trântit, cu urmări grave.

Lui Suru îi plăcea grozav să se joace: când îi duceam traista cu abracul¹⁰⁷ parcă râdea cu ochii. Necheza, așa în surdină și mă prindea cu dinții de mânecă ori chiar de mână dar fără să strângă. Când era terminată mâncarea din traistă, dacă era liber în curte, venea la mine și mă lovea cu capul să-i iau traista, dacă era în grajd, necheza.

-Ai terminat Surule, ți-a plăcut? Hai la fântână.

După ce se adăpa îl lăsam să alerge puțin prin curte dar era ca un copil, voia să alerg și eu cu el. Se oprea lângă mine și mă împingea cu capul. Dacă alergam repede și mă opream brusc, se oprea din goană lângă mine și se ridica pe picioarele din spate ca cei de la circ. Mamei nu-i plăcea

¹⁰⁷ Abrac-hrana calului compusă din ovăz amestecat cu porumb, orz ori tărâțe

Ioan Cotoc

această joacă, se temea să nu cadă calul pe mine. Dacă era legat în poivan, oriunde în țarină, era suficient un fluierat în degete și să mă vadă, smulgea țarușul poivanului ori rupea lanțul și nu se oprea până la mine, chiar dacă ar fi întâlnit în cale trifoi ori culturi de varză.

-Ce mai faci Surule? Era suficient să-l atenționeze cineva că și lua poziția pentru ascultare: se uita fix în ochii celui care vorbea cu el și uneori mai bătea în pământ cu unul din picioarele din față, ori mai elibera două-trei note grave printr-un nechezat în surdină. La potcovit, dacă vorbeai cu el, era un adevărat stoic. Putea să stea cu piciorul ridicat minute multe chiar și atunci când îl mușcau muștele cele rele.

În fantezia mea tinerească mă vedeam călătorind cu acest cal pe târâmurii necunoscute și păduri de poveste.

Cunoscusem la o nuntă la Crocna o fată căreia o să-i spun aici Iulia. Din vara trecută, când ne-am cunoscut, relația noastră se dezvoltase frumos. Ea era dintr-un sat de sub muntele Găina. Eu cunoșteam așezarea acelu sat pentru că fusesem de două ori la Rișculița, la colegul meu Buftea. Era o vorbă că din Rișculița iese fumul în Bulzeștii de jos. Când am fost la târg la Găina ne-am oprit și în Bulzești și la podul Grohot. Întâlnind-o pe Iulia, la Brad, m-au prins fanteziile. I-am spus că mă duc într-o noapte să o fur, pe un cal alb. S-a lăsat și ea prinsă în jocul meu, mi-a spus că doarme singură într-o cameră, cu geam spre spatele casei, că dacă vin dinspre pădure, pot intra în curte să nu mă simtă părinții ei și așa am făcut noi planul în amănunțime, cum ajung eu la casa ei să nu greșesc. Cum atunci era vacanța de vară, ea dormea în fiecare noapte acasă dar ea mai avea de făcut un an la liceu, mi-a zis că fantezia mea este grozavă doar că trebuie să-și termine liceul.

Ne-am despărțit ca doi îndrăgostiți, spunându-mi când mai vine la Brad, am condus-o la autobuz iar eu am rămas cu fanteziile mele în cap.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Eu aveam atunci două ture libere și seara m-am înapoiat la Leasa. După cină am trecut pe la grajd să vorbesc cu Suru;

- Ce zici tu Surule, mă ajuți la noapte să furăm o fată?

Suru bate când dintr-un picior când din celălalt și pune capul pe umărul meu, parcă ar fi zis:

-Ce, te mai îndoiești de mine? Când plecăm?

-Plecăm la noapte Surule, puțin înainte de miezul nopții că este cam departe.

L-am mângâiat pe Suru și am plecat să mă culc. Fantezia prindea contur în mintea mea, până la cele mai mici amănunte. Încet, încet planul se pune în aplicare.

Nu aveam șea pentru cal dar i-am pus o pătură groasă împăturită în patru pe care am legat-o pe cal cu o funie groasă .Pe funie aveam improvizate două scărițe, pentru picioare. L-am scos pe Suru din grajd și am trecut cu el spre baciul Macavei, din grădina căruia am ieșit prin spate la Dâmbu Stoi. Nu mă văzuse nimeni. Am luat-o pe lângă Poieni, pe drumul grofilor spre Câmpul Tisei și am dat drumul frâului. Când am ajuns în șoseaua națională, Suru, nu mi-a mai ascultat comanda să mergem pe șosea. Și-a umflat nările și a luat-o peste țarini printre Țărmure și Poenari de parcă zbura. Nu simțeam trecerea răzoarelor ori a dolmelor. Cerul era senin și plin de stele. Luna era în creștere, aproape să fie plină. Nu știu cum am trecut de Șteia și de Tomești. Și cum de știa calul meu drumul acesta pe care eu nici nu mi-l puteam imagina? Când am coborât spre vale, de unde trebuia să schimbăm direcția spre Rișculița și Bulzești, se lăsase o ceață că nu mai vedeam nici cer nici pământ, venea așa ca vâlătucii, parcă erau caiere imense de câlți. Mă gândeam în sinele meu „nu se vede nimic, nici drum , nici copac, nici munte, cum știe calul acesta să meargă, mai ales pe serpentinele dintre Rișculița și Bulzești?”

Ioan Cotoc

După o vreme calul s-a oprit și a întors capul. Parcă ar fi vrut să zică: „cred că aici trebuia să ajungem”. Se pare că da. După descrierea de ieri, asta ar trebui să fie casa. Daa, se potrivește și geamul. Bat ușor și geamul se deschide. O văd!

-Surule te rog așteaptă puțin, nu te scutura de pătură că ești transpirat. Ne vom întoarce repede. Tu ești un cal năzdrăvan!

Am sărit geamul și Iulia mi-a arătat patul.

-Nu putem sta. Îmbracă-te, trebuie să ajungem acasă înaintea zorilor!

-Te rog, numai puțin stai lângă mine!

Și am stat... În moliciunea patului ei m-a încolăcit cu brațele, mi-a astupat suflarea cu buzele-i moi și mai departe ...

Parcă aud o ușoară bătaie în ușă. Încerc să deschid ochii. Văd lumina zilei și camera mea. Iulia nu este aici. Ce s-a întâmplat? A fost doar un vis ? Nu se poate. Aud glasul lui tata la ușă:

-Noi plecăm la fân. Mâncarea-i pe masă. Ai timp să vii până greblăm noi răzoarele.

Ce să fac? Mă ridic anevoie din pat și mă duc să mă spăl. Aveam un lighean, afară, în care intra o găleată de apă. Mergând după apă la fântână îmi dau seama că mă dor picioarele, într-un fel cum numai după ce călărești mult te dor. Încep să mă spăl și simt pe gât, sub urechea stângă o ușoară iritare. Termin spălatul și mă mut la oglindă. Iritarea era de la urmele dinților Iuliei. Nu se poate! Am fost ori n-am fost astă noapte la Bulzești ? Prea trăiam aievea toate senzațiile. Calul era dus la câmp. M-am uitat la gard și nu se vedeau urme de trecere a unui cal pe acolo. Nu știu cum au trecut cele două zile acasă. Întors la serviciu, în a treia zi dimineața, o aștept pe Iulia la autobuz.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Cum ai făcut? cum ai intrat? Tu ești om normal sau ai puteri ascunse?

Eu fac pe neștiutorul, mai ales că eram surprins că și ea avusese unele trăiri în acea noapte.

-Despre ce vorbești ? Explică-mi!

-Cum despre ce vorbesc? Ai fost la mine în pat toată noaptea și...a fost așa de frumos!

-Ești sigură că eu am fost?

-Da! Uite asta era în patul meu dimineața! (Și-mi întinde pansamentul pe care-l purtam eu la un deget în urma unui accident și a cărui lipsă o observasem și eu în acea dimineață.) Hai să ajungem la bojdeucă și să-ți arăt ce semn mi-ai lăsat aici.

(Arătând cu degetul spre pieptul ei, într-un loc anume)

Puțin mai târziu i-am arătat și eu semnul de pe gâtul meu dar până la despărțire nu am putut explica enigma. După doi ani drumurile noastre s-au despărțit. Iulia a devenit, peste câțiva ani, profesoară și a fost repartizată undeva în nordul țării. La fel a trebuit să ne despărțim și de Suru. Bucuria pentru acest cal nu a ținut decât ceva mai mult de doi ani. Cu mari păreri de rău a trebuit să-l vândă deoarece lucram în comun cu un vecin, care avea tot un cal, dar care nu avea răbdarea necesară pentru problemele de sensibilitate ale pieptului lui Suru. Omul care l-a cumpărat era dintr-un sat mai de la pădure și era pe drum mai tot timpul anului, transportând spre și de la câmpie diferite produse de lemnărit, cartofi, mere ori cereale. Pieptul calului era aproape tot timpul anului bătut de ham și „inteligenta” calului era prețioasă la drum lung La despărțirea de Suru fiecare dintre noi, cei ai casei, a vărsat o lacrimă.

Suru a fost vândut în anul în care eu am plecat la facultate. De ce-și vindeau oamenii caii? Calul este animalul cu cele mai multe defecte: la picioare, la plămîni, la ochi, năravuri rele de lovit cu picioarele, ori că nu vrea să tragă,

Ioan Cotoc

ori că mușcă. Acestea puteau să fie unele motive. O pereche de cai buni costa între 6000 și 10000 de lei. Chiar dacă oamenii din sat mai primeau ceva bani pe munca la cariera de piatră, era aproape imposibil să adune suma pentru o pereche de cai, decât dacă aveau să mai vândă alte animale, vacă, viței ori porci. Odată caii cumpărați se mai puteau face și unele aranjamente: trebuiau vânduți până nu erau prea bătrâni ori până nu se făcea vizibil un defect. La banii primiți era mai ușor să se mai adauge ceva și să se cumpere alți cai. Puteau fi cai tineri crescuți de gospodar. Când aveau patru-cinci ani ajungeau la prețul maxim. Gospodarul îi putea vinde și să-și cumpere alții cu bani mai puțini. Dar mai erau și alte socoteli, că toamna târziu, caii erau ceva mai ieftini, primăvara, mai scumpi, că pentru iarnă trebuia cumpărat fân etc. Trebuie să știți însă, că omul se despărțea de caii lui cu mare durere. Aproape ca beduinul, de El Zorab.

Tata a mai avut cai după ce l-a vândut pe Suru, fie în pereche, fie doar câte unul, dar eu plecând la facultate am lucrat mai puțin cu ei și nu m-am mai atașat de ei așa de mult precum de cei despre care v-am povestit până acum.

Dacă Suru a fost ultimul cal, în gospodăria tatălui meu, de care eu m-am atașat, voi spune câteva cuvinte și despre primul cal pe care mi-l amintesc din copilărie, poate să fi avut eu atunci cel mult șase ani. Acel cal era alb, pătat cu maro, era bătrân și orb dar blând ca o oaie. Această amintire este tot dintr-o toamnă. Calul era legat în poivan pe Trăuaș, lângă grădina baciului Antone a Laii. Mai în sus, spre Valea Dâmbului, pe Trăuaș, mai erau împoivănați și alți cai, poate cinci sau șase. Eu m-am dus să iau calul și să-l aduc la fântâna din Valea Dâmbului, unde venea tata să-l adape. Nu știu acum să spun dacă eu l-am mai încălecat singur pe acest cal. Poate am mai fost ridicat de tata în spatele calului. Țin minte doar atât: am dezlegat calul de la poivan și cum în apropiere era o ridicătură mare de pământ (

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

o dolmă), am urcat în spatele calului. De această dată calul orb nu s-a lăsat condus de mine ci a luat-o printre ceilalți cai, să-i miroase la fund. Primul pe care l-a mirosit i-a dat o copită zdravănă că dacă mă lovea pe mine îmi rupea piciorul. Calul meu nu voia confruntare și bătae, el adulmeca un anume miros și salvarea mea a venit de la Tinu Lichii care se afla acolo tot pentru a-și adăpa caii. El a strigat puternic la cai de i-a potolit iar pe mine m-a luat jos de pe cal. A luat calul meu de căpăstru și cu voce aspră l-a scos dintre cai.

-Acuma du-l de căpăstru și spune-i lui tată-tu să vină el cu calul înapoi. Caii sunt nervoși pentru că aici este o iapă în călduri¹⁰⁸. Mai aflasem ceva:

Chiar dacă era bătrân și orb instinctele nu-l lăsau pe bietul cal! Nu știu ce s-a întâmplat cu el, dacă a murit ori a fost vândut. Știu doar că în anul următor, când tata a început lucrul la casa nouă, avea o pereche de cai.

Potcovitul cailor

Colegului Ion Pantea II

Mi-am propus să mă opresc cu scrierile despre cai, dar iată că zilele acestea, un coleg s-a accidentat rău în timp ce meșterea ceva la partea superioară a unei uși, la parterul blocului. Se afla pe scară și scara a lunecat. Colegul meu a căzut peste două biciclete depozitate acolo, mai precis peste ghidoanele lor și astfel și-a fracturat patru coaste, pe partea

¹⁰⁸ Care umblă după armăsar

Ioan Cotoc

stângă a corpului. Am aflat despre accident și l-am vizitat la spital. Așa mi-am adus aminte despre pățania mea cu calul.

Cititorii să nu creadă că cele, multe, povestite de mine, despre cai, ar putea să fie scornelile imaginației mele. Vă spun cinstit că toate cele povestite, aici sunt întâmplări cât se poate de reale, care mi s-au întâmplat mie și nu altora. În cei aproape douăzeci de ani în care am avut legătură cu caii, în gospodăria tatălui meu, întâmplările au fost chiar mai multe, unele dintre ele fiind chiar uitate. Aceasta pe care o povestesc acum cred că s-a întâmplat destul de târziu, eu fiind student atunci, poate chiar prin anii mari.

Calul se potcovea, cam o dată pe an la potcovar. Potcovarul era fierarul satului, el făcea și potcoavele. Tot potcovarul avea și scule potrivite acestei munci: pentru tăiatul unghiilor, pentru cioplitul și pilitul unghiilor și chiar un jug pentru caii nă răvași. Potcoava se pășuia pe copită în timpul cât era înroșită din foc, pentru a face un contact cât mai bun. Atunci se potcoveau toate cele patru copite ale calului. În timp, unghiile calului creșteau, se mai tocea potcoava, se mai slăbea câte un cui¹⁰⁹, ba chiar se întâmpla ca fierul potcoavei să fie atât de uzat, în față, că potcoava era secționată în două jumătăți. Când potcoava slăbea pe copita calului, din pricinile arătate mai sus, gospodarul trebuia să „strângă” această potcoavă pe copită, să mai „șină” o vreme până când trebuia intervenit la toate cele patru copite și se repeta operația la potcovar.

În acea zi, eu fiind întors în gospodărie, îmi zice tata:

¹⁰⁹ Potcoava era prinsă pe copită cu șase cuie speciale, numite caiele, care aveau capul prismatic și corpul cuiului lățit. Capul prismatic al cuiului se „îngropa” într-un locaș, făcut anume în potcoavă, pentru a proteja capul cuiului de uzură, înaintea uzurii fierului potcoavei.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Hai să mă ajuți să strângem potcoavele la Murgu, că nu mai am cu cine. Vecinii abia își văd de treburile lor.

-Vin, ai cuie? (Era o vreme când nu se găseau caiele în comerțul românesc și le aprovizionam din comerțul făcut cu sârbii, în Talciocul din Timișoara)

-Mai am cuie. Hai să începem până nu se lasă căldura că dacă se pornesc muștele nu mai putem face nimic.

Am legat calul la peretele șurii, eu îi țineam piciorul în poziția necesară și tata executa operațiile care se cereau. Nu era prima dată când făceam aceasta. Unele potcoave necesitau doar două trei cuie înlocuite, alte potcoave trebuiau date jos și copita trebuia „reparată”, apoi se punea din nou potcoava. Nu țin minte ce operații s-au făcut atunci. Știu doar că am lucrat la toate cele patru picioare ale calului. Acțiunea a decurs bine până am ajuns la ultimul picior, piciorul dreapta din față. Piciorul calului trebuia ținut îndoit și strâns între subsuoara aghiotantului și mâinile acestuia, care țineau copita întoarsă, să se poată lucra la ea.(cred că ați înțeles că eu eram aghiotantul)

Cât noi am lucrat la celelalte trei picioare.a venit căldura. Poate calul a obosit să stea doar în trei picioare, poate l-o fi mușcat vreun tăun că și-a încordat piciorul și mi l-a smuls din strânsoarea subsiorii mele apoi a vrut să-l îndrepte, înainte ca eu să-i las copita din mână. Când și-a tras piciorul, genunchiul său „mi-a numărat coastele”, din partea stângă, așa, cam în genul cum un pianist trece degetul peste claviatură. Cum eu nu am bănuir mișcarea calului, să-i slăbesc piciorul, genunchiul său a forțat coastele mele să poată ieși din strânsură. Am căzut jos de durere, nu mai aveam aer. Nu puteam respira. Tata se uita la mine și nu înțelegea ce s-a întâmplat. A fost nevoie de o anume perioadă de timp să-mi găsesc o poziție să respir și să articulez câteva cuvinte.

Ioan Cotoc

Am crezut că mi-au fost rupte coastele. M-am ridicat și, în picioare, parcă era mai bine. Întotdeauna, la un accident, organismul nostru trimite la locul afectat substanțele necesare reparării stricăciunii și a anestezierii durerii. Cei care au pățit anumite traume, imediat după accident, spun „a amorțit”, parcă nu mă mai doare. Așa simțeam și eu. Am ridicat piciorul calului și tata a terminat ce mai avea de făcut la potcoavă.

Dar efectul „autoanestezierii” nu a ținut prea mult. Pe scaun nu puteam să stau că mă durea cumplit. Mi-am pipăit eu coastele, în lungul osului, cu un deget, dar nu am simțit denivelări ale osului. Mă durea foarte tare la orice mișcare a mâinii stângi, iar la strănutat durerea era aproape insuportabilă. A venit noaptea. Poziția, cât de cât suportabilă era pe spate. Cu puțin somn și mai mult chin, la ora șase dimineața, m-am dus cu trenul la Brad, să mă vadă medicul. Verdictul a fost că nu sunt coaste rupte (încă avea elasticitate la acei ani) dar sunt afectați mușchii intercostali. Medicul mi-a scris o rețetă cu un unguent și o cutie de algocalmin, mi-a aplicat un bandaj peste coaste, pe care mi-a spus să-l scot noaptea și mai ales m-a încurajat.

Două luni am oblojit această durere.

Despre accidentul colegului meu I, mi-a spus un prieten comun, domnul D, duminică dimineața la biserică. După slujbă, m-am dus la spital să-l văd pe I. Trecuseră patru zile de la accident. I era ridicat pe marginea patului, era asistat de fiul său C și se afla într-o stare destul de optimistă. Dureri avea, dar erau suportabile. Vindecarea însă, este de durată. Avea mai multe coaste rupte, cu străpungere de țesuturi și înțeparea unui plămân.

I-am spus colegului meu I. că, într-un fel, înțeleg prin ce trece, cu toate că accidentul meu a fost mult mai mic decât al lui. I-am dorit sănătate și putere de a răbda! Am

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

aflat, de la domnul D că prietenul nostru comun, inginerul I, este acasă. Așa că de acum îl voi suna la telefon.

Apropo, știți că și boii se potcovesc?

La școlile cele mari!

Toată clasa a XI-a de liceu am dus „o muncă de convingere” a părinților mei, pentru a primi și consimțământul lor, să merg la facultate. Nu a fost ușor, știind că dacă făceam o facultate tehnică nu mai aveam activitate în apropiere de casă. Părinții voiau să fac școala de impiegați de mișcare și să mă întorc într-o gară de pe valea Crișului, mai ales că era și o perioadă în care puteam face și o însurătoare bună cu una din fetele din sat. Până la urmă au fost de acord (vrând, nevrând) să încerc să dau admitere la o facultate. Tata spunea că acolo îmi trebuie „proptele” și bani ca să pot intra. Când eu am plecat la Timișoara, pentru examen, tata spunea că va pleca și el la târgul din Hațeg¹¹⁰ să-și cumpere cai. La Timișoara, la Institutul Politehnic, concurența era mare. Atunci era nevoie de ingineri! La Facultatea de Mecanică au fost câte patru candidați înscriși pe un loc, indiferent de secție. La secția de Material Rulant, unde eu m-am înscris, am intrat al treilea în ordinea descrescătoare a mediilor.

La întoarcere acasă mi-am aflat părinții în țarină. Le-am spus că am reușit și cu ce notă. S-au bucurat, în felul lor,

¹¹⁰ La Hațeg, în jud. Hunedoara era cel mai mare târg zonal de animale, în special de cai.

Ioan Cotoc

mai ales tata. Întrebându-l dacă a fost la Hațeg după cai mi-a spus că nu:

-M-am gândit că poate ți-ai găsit tu pe cineva care să te ajute acolo și că o să ai nevoie de bani.

Iată că și ei, în sinea lor, tot doreau să-mi urmez îndemnul lăuntric!(Le-am mulțumit mereu pentru aceasta).

De ce m-am dus la Material Rulant? Pentru că intrase „viermele” căii ferate în mine și pentru că mi-au plăcut feroteniile, încă din pruncie.

În anul întâi am fost cazați la căminul II Mihai Viteazul. Eram șase colegi într-o cameră. Căminul avea avantajul că era lângă facultate și lângă cantină dar avea dezavantajul că era zgomotos. Aici erau cazați sportivii și tot aici erau cazați bisiştii. Aici am întâlnit pe unul care era în al cincilea an de studenție, dar tot în anul doi de studii!

Anul întâi a fost deosebit de greu. Din grupa de 26 de studenți proaspăt intrați, doar 19 am promovat anul. Șapte colegi au rămas pe drum. Pe lângă faptul că disciplinele erau multe și temele erau multe, tinerii s-au trezit în fața unui alt fel de studiu în care nu te întreba nimeni, zilnic, dacă ai învățat. Apoi mai era situația că fiecare venea dintr-un mediu lejer în unul academic. Pietrele de încercare au fost matematicile. La Analiza matematică l-am avut profesor pe domnul Vasile Mioc iar la Geometria analitică și Matematici speciale, pe profesorul Octav Gheorghiu. Amândoi erau de o severitate și o sobrietate ieșite din comun.

Voi povesti aici, ceva, despre un alt profesor (care atunci era conferențiar). Numele dumnealui era Marin Trușculescu și ne preda disciplina Studiul Metalelor.

La această disciplină, printre altele, ne învăța să deosebim materialele și după structura lor microscopică: fontă, oțeluri diferite, oțeluri cu diferite aliaje, aliajele nefieroase etc. Pentru învățarea acestor structuri (după modul lor de cristalizare), se foloseau epruvete din aceste materiale,

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

care erau pregătite pentru microscop și care erau fotografiate și în manualul pentru laborator.

Era greu în cele câteva minute, câte îi revenea unui student, pentru privirea (examinarea), și reținerea unei structuri de cristalizare, la microscop. Noi studenții, pentru colocviul pe care îl susțineam, la sfârșitul acestor lucrări de laborator, învățam aproape mecanic (memoram) descrierea fiecărei probe și încercam să ne găsim repere de asociere cu epruveta de sub microscop. (cu alte cuvinte, să fie sub microscop o probă de oțel aliat forjat și eu să vorbesc despre cu totul altă probă, de fontă, bunăoară)

I-a plăcut profesorului cum m-am descurcat. A știut că am învățat mecanic și chiar a glumit că îmi dă altă probă. Dar mi-a dat o lecție:

-Tovarășe student, cam toți faceți așa. Știu că orele de laborator sunt puține, dar simpla memorare, te lasă peste ani. Trebuie să învățați să vă faceți memorări asociative și unele care să dea deprinderi să intre în automatismul acțiunilor voastre: care oțeluri cristalizează fin? care cristalizează fibros? ce reflexe pot avea fiecare? cum pot schimba elementele de aliere efectele luminii?etc. Dacă în felul acesta îți disciplinezi memoria nu va fi nevoie să înveți mecanic. Să știți dumneavoastră, că după vârsta de patruzeci de ani, memoria începe să cocheteze cu uitarea iar mai târziu vă părăsește și nu mai rămân decât acele lucruri învățate asociativ ori altele învățate prin comparație. Pentru aceasta trebuie să ne disciplinăm mintea să se întoarcă mereu la metodă. Astfel se vor forma deprinderi de învățare și de lucru. Mai popular vorbind, ciocanul îl pun tot timpul lângă clește și ambele în același loc, portofelul în același buzunar, ruleta, în buzunarul ei etc și chiar dacă voi uita mai târziu unde am pus ciocanul, rațiunea îmi va spune:lângă clește, pe raftul din mijloc.

Ioan Cotoc

Nu am reușit să explic așa frumos cum a făcut-o prof. Trușculescu dar lecția sa a fost adăugată celor sădite de prof. Tămaș, la matematici, în școala gimnazială și pot afirma că am devenit un om bine organizat și în sistemul de învățare și de memorare a acelor probleme legate strict de preocupările mele. Dar celelalte, colaterale, nu prea au vrut să se așeze pe „rafturile” memoriei mele iar dacă le-am și pus, nu mai știu, uneori, unde să le caut.

Povestiri din studenție

Cursul de Tehnologia materialelor, în anul doi, am avut privilegiul să ne fie deschis de către profesorul consultant Coloman Bakonyi, cel despre care se spuneau atâtea bancuri și legende: ba că a fost spion industrial în tinerețe, ba că era misogin, că vorbea porcos uneori, sau că spunea bancuri deochiate. Pe seama sa circulau și în timpul nostru mai multe bancuri dintre care voi reda câteva:

La începutul practicii studențești de vară, a anului doi, se urmărea tehnologia fabricării unor piese de locomotivă, începând de la furnal, turnare în lingouri, prelucrare la cald, apoi la rece pe utilaje speciale etc. Practica se desfășura la Reșița, la furnale, la turnătorie, în atelierele de prelucrare la cald (forjă, prese, laminoare) ori în atelierele de prelucrare la rece (prin așchiere). Posibilitățile de accidentare gravă erau la tot pasul. Nu eram lăsați să intrăm într-o secție până nu ni

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

se făcea instructajul de protecție. Instructajul domnului Bakonyi a fost scurt:

-Noa dragă, aici dacă nu beliți ochii, beliți p...;

Spuneam că probabil era puțin misogin. Afirma că fetele nu au ce căuta la Politehnică. Totuși veneau și fete. La examenul său de Tehnologia Materialelor, unei fete, i-a „căzut” un bilet cu prepararea oțelului. Fata merge la tablă, desenează corect principiul funcționării furnalului și începe să explice. După un timp profesorul o oprește și îi spune:

-Noa văd că ai învățat să desenezi frumos, dar nu mi-ai spus ce-i acela oțel?

-Domnule profesor, oțelul este un aliaj de fier și carbon.

-Foarte bine, dar cât carbon?

-Douăzeci la sută.

-Noa dragă, atuncea arde, îl punem pe foc. Ieși afară!

Fata nu greșise așa mult, decât că spusese procentul de zece ori mai mare, transformase oțelul în cărbune!;

Odată, fetele l-au reclamat pe profesor la decan că le-a vorbit urât și decanul îi spune profesorului despre reclamație (știa că nu-i poate face nimic). Domnul Bakonyi îl întreabă pe decan,

-Și dumneavoastră ce le-ați spus?

-Eu le-am spus să plece din sală când mai vorbiți urât. Profesorul promite că va fi mai atent și la prima oră de curs întreabă:

-Ați auzit ce vești circulă prin oraș? Se redeschid casele de toleranță!

Fetele se ridică din bănci să iasă afară, dar profesorul le oprește:

-Stați dragă, că încă nu se fac înscrieri!

Le-a plătit-o prompt.!

Și dacă v-am spus povești auzite, despre profesorul Bakonyi, acum o să vă spun o poveste pe care am trăit-o eu.

Ioan Cotoc

Întâmplarea s-a petrecut în anul al II-lea, toamna. Biblioteca Politehnicii era atunci în clădirea Liceului Piarist. Fiind în acea după masă la bibliotecă, nu am observat cum a trecut timpul și când am privit ceasul mi-am dat seama că, dacă nu mă grăbesc foarte tare, voi pierde masa de seară fiindcă depășeam ora de închidere a cantinei. Am predat la rezezeală cărțile bibliotecii și în pas rapid, mai și alergând am ajuns la intersecția din colțul magazinului Materna (Bul. Republicii). Acolo era semafor și în acea vreme iar când am ajuns eu la intersecție, semaforul era pe roșu. M-am asigurat la rezezeală și mi-am continuat alergarea. Am auzit eu un țigal de milițian, dar cum strada era destul de animată seara, nu m-am gândit că acel fluier era chiar pentru mine și am continuat să merg dar, la colțul Operei, când să traversez str.V. Alecsandri văd în fața mea un piept în uniformă de milițian.

-De ce fugi tovarășe? Nu auzi că te fluieră tovarășul milițian? Treci pe roșu, sfidezi regulile de circulație și organele de ordine. Buletinul!

-Tovarășe milițian ,știți,eu sunt student și mă grăbeam la cantină. Se închide și rămân nemâncat. (Cine m-o fi pus să-i zic că sunt student? Parcă i-am dat foc).

-Ce, ești student? Habar n-ai câte probleme avem noi din cauza voastră. Voi sunteți o pacoste pe capul acestui oraș și o ținea așa cu imputări adresate studenților. Buletinul!(Buletinul era deja de două minute în mîna lui. Îl deschide și vede domiciliul)

-Da, tată-tu, te-a trimis la școală și tu ajungi un derbedeu. O să-i facem o scrisoare să-l întrebăm ce educație ți-a făcut. Vino să-ți fac un proces verbal de contravenție și o să-ți dau și o amendă să te înveți minte.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Dumnealui s-a îndreptat spre biroul-borcan¹¹¹, dar când am ajuns acolo a pus buletinul pe un pupitru ce era acolo, a încuiat ușa și a dat să plece. Atunci i-am spus că o să plec dar mă voi întoarce mai târziu.

-Da, că noi nu avem altă treabă decât să așteptăm după tine. O să vii tu la secție!

-Să trăiți!

Am ajuns la cantină în ultimul minut înainte de închidere. Nu am simțit ce mănânc. Mă apucase furia. De ce îl făcea pe tata vinovat pentru prostiile mele? Că acum făcusem o prostie, cu bună știință, eram vinovat. Dar tata, săracu, ce vină avea? Nu eram eu om matur să răspund pentru faptele mele? În această stare de spirit ajung la cămin și povestesc pățania unor studenți „mai mari”. Ei mi-au povestit atunci de ce este așa de supărată miliția pe studenți. În anul 1963, când s-a inaugurat stadionul de fotbal, meciul inaugural a fost între cele două veșnice rivale Poli și U T A. Meciul s-a terminat cu scandal mare între suporterii celor două echipe, mai ales pentru victoria arădenilor. Scandalul a degenerat, a intervenit miliția, s-au implicat și studenții. În final, pentru că miliția băgase în dube și câțiva studenți, „ștafetele”¹¹², au chemat ajutoare din complex. Pe urmă, povesteau cei „mari”, au fost răsturnate dubele miliției și piatra spartă de pe alei a fost transformată în ghiulele. (aleile, din jurul stadionului nu erau terminate, se aplicase piatra pe ele dar nu au reușit să toarne și asfaltul, înainte de meci). Bine a fost că nu au fost victime cu leziuni grave și povestea

¹¹¹ Acest „borcan”era o amenajare de formă cilindrică din plastic transparent, pentru agenții de circulație în care se puteau feri de ploaie, puteau scrie sau mânca. Avea ușă și două trepte de urcare. Construcția era montată pe un suport de beton circular (probabil să fie vizibilă de la distanță și poate să n-o ia vântul)

¹¹² Stadionul este la circa 300 de metri de complex. A fost ușor să se cheme ajutoare din complex. Și ajutoarele au venit, în număr covârșitor.

Ioan Cotoc

s-a terminat cu câteva zile de detenție și niște amenzi pentru cei pe care miliția apucase să-i ancheteze. Pentru stingerea conflictului au intervenit și organele de partid. Conflictul s-a stins dar miliția nu a vrut să uite și, probabil, nici să ierte acel „rateu” în acțiunea sa. A fost bine că m-am informat. Peste câteva zile m-am dus după buletin, la secția de miliție care atunci, cred că era pe str.Lenin, pe undeva pe lângă liceele Loga și Pedagogic. Acolo am fost îndrumat către un birou în care se aflau doi ofițeri, un maior și un căpitan. Cazul meu era de competența căpitanului. Deși era toamnă, acea zi era foarte călduroasă. Tovarășul căpitan era un om foarte tuciu (dar nu cred că era țigan), era destul de gras și probabil ca să nu i se vadă chelia, stătea cu cascheta pe cap. Cu toate că avea vestonul dezbrăcat și pus pe spătarul scaunului, nădușea de căldură și se tot ștergea cu o batistă, mai ales pe marginea interioară a caschetei și pe cap. Eu am fost introdus în încăpere de către agentul de la poartă, am spus „să trăiți” și m-am prezentat. Tovarășul căpitan cunoștea problema mea. A scos din sertar buletinul și prins de el cu o agrafă era un raport pe o pagină și jumătate făcut de agentul care îmi luase buletinul.

-Daa, dumneata (s-a schimbat formula de adresare!) ai încălcat legea și ai fugit de la locul faptei. Ai fost și recalcitrant. Așa scrie aici, tovarășul sergent. Scrie că ești student, poți dovedi? (i-am întins legitimația). Este așa cum scrie aici?

Acum eram calm, am avut timp să judec și îi răspund:

-Da, tovarășe căpitan, nu știu ce scrie acolo despre circumstanțe și vă rog să mă credeți că doar criza de timp m-a făcut să trec pe roșu la acel semafor. În graba mea nu am sesizat fluierul tovarășului milițian, iar dacă scrie că am fost recalcitrant, cred că mai exact am fost iritat de felul cum mi-a vorbit despre tatăl meu. Tata m-a educat cum trebuie și nu

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

este cazul să răspundă dumnealui pentru greșala mea, pe care am recunoscut-o.

-Da, scrie aici să ne adresăm și familiei. Văd că de vorbă ești bun tovarășe student, dar dumneata nu știi câte probleme ne dai dumneavoastră studenții, în acest oraș. Noi ne mândrim că Timișoara are atâtea facultăți. Asta este bine. Țara are nevoie de specialiști, de cadre, dar tinerii care vin aici trebuie să înțeleagă că în orașul acesta trebuie respectată ordinea și legile.

Și așa, timp de mai multe minute, continua să-mi facă „terapia” de aducere pe calea cea bună. Vorbea puțin și iar se mai ștergea pe cap. Era evident că tov. maior se plictisise pentru că am observat un semn discret să se oprească.

-Tovarășe student, te văd om serios sper să nu ne mai dai bătăi de cap. Ai dreptate cu părinții. Ei, săracii, le trag toate. De această dată ne oprim aici. Plățiți amenda și sunteți liber.

Am plătit 15 lei amenda pentru semafor, am primit buletinul și legitimația și cu un mulțumesc și să trăiți, am ieșit pe ușă bine „în doctrinat” și cu gândul să nu mai ajung nici odată pe acolo! Povești din studenție sunt multe, unele auzite altele trăite și de generația mea, de mine chiar, unele savuroase, dar nu le putem afla locul aici. Un lucru sigur voi mai spune, că la întâlnirea noastră pentru a sărbători 40 de ani de la absolvire (în anul 2012), dintre toți dascălii, care ne-au instruit în cei cinci ani, nu mai trăiau decât domnii A.Nanu, M.Trușculescu, A.Nichici, N.Neguț, G.Turoș, și M.Dungan. Secția de Material Rulant era desființată, cu câțiva ani înainte și rămăsese doar o amintire în sufletele noastre

Olteanul și ardeleanul.¹¹³

Nu cred că au fost copii ai perioadei dintre anii 1900 și 1965, care văzând un tren cu o locomotivă în capul lui, fumegând și cântând veșnicul refren „taca, taca-taca, taca ...” , simțind tremurul pământului la trecerea lui, să nu se îndrăgostească de această minunată creație omenească, trenul.

Cu aproape 50 de ani în urmă, un grup de tineri veniți de pe multe meleaguri românești, se prezenta la concursul de admitere, la Facultatea de Mecanică din Timișoara, pentru secția Material Rulant. Concurența era între patru candidați pe un loc. Majoritatea dintre noi eram absolvenți de liceu, care nu știam ce sunt meditațiile particulare (ca în zilele actuale), cunoștințele acumulate, fiind rodul activității profesorilor și silinței noastre de însușire a celor predate.

La specialitatea Material Rulant, în acel an 1967, au fost scoase la concurs treizeci de locuri. Admiterea consta din lucrări scrise, la matematică și fizică. Anunțarea rezultatelor s-a făcut târziu, spre orele 22, prin citirea listei, de la un geam al etajului I. Cei care își auzeau numele își manifestau zgomotos bucuria, împreună cu prietenii sau rudele. Eu nu mi-am auzit numele și deja începusem să mă gândesc la stagiul militar de doi ani, care mă aștepta.

A doua zi am mers și am văzut la afișier rezultatele și spre marea mea bucurie, eram între primii patru admiși, cu viitorii mei colegi Anton Bartl, Ioan Cotoc, Adalbert Koșa și subsemnatul.

Au urmat anii de studenție, cu părțile lor frumoase dar și cu greutățile lor. Anul I am fost cazați la căminul 2 MV,

¹¹³ Acest,, Cuvînt” A fost scris de ing.A.Nicu pentru cartea mea Cale lungă ... Drum de fier

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

câte 6 colegi într-o cameră. Colegii mei de cameră au fost: Bartl Anton, Cotoc Ioan, Farcaș Alexandru, Schwartzman Petru și Petrușca Ștefan, doi moți, doi nemți, un ungar și un oltean.

Consider că această repartizare, în aceeași cameră, a fost un moment important în viața noastră de studenți, ce ne-a ghidat pașii mai departe. Prezența în mijlocul nostru a celui ce venea de la un liceu seral, cu experiența lui, cu un caracter deosebit, moțul Ioan Cotoc, prin cinstea și dârzenia sa, ne-a influențat viitorul. Un coleg și un prieten foarte bun de la care am învățat multe lucruri. Mi-a rămas în minte o remarcă a sa pe la începutul anului I:

-Măi băieți, voi nu știți ce înseamnă munca!

Și văzându-l cum muncește, mi-am zis: la muncă, mâna pe carte, că altfel rămân pe-afară!

Ne sculam dimineața la ora șase și jumătate, ne spălam, ne grăbeam la cantină, pentru micul dejun și la ora opt eram la cursuri, până la ora 14. După cursuri, iar la cantină, pentru masa de prânz apoi Cotoc ne zicea: „stăm și noi o oră apoi mergem la învățat”

Învățam, ne făceam temele, pentru seminarii iar pe la ora 19, din nou la cantină, pentru masa de seară. După cină plecam să învățăm prin sălile de seminar, libere, până pe la orele 22 și uneori mult mai târziu. Lucram în grup, ne ajutam unii pe alții.

Rezultatele după primul an au fost bune și repet că aceasta s-a datorat și impulsului dat de colegul nostru Cotoc.

Ca și la sport, dacă startul a fost bun și în anii care au urmat, rezultatele au fost bune și pe lângă ele s-au adunat și multe amintiri frumoase. Am reușit să ne facem timp și pentru mici partide de fotbal, între colegi, sîmbăta seara la dans, în cantină. Aici cântau unele formații tinere, dar și Phoenix (Această formație era deja consacrată, avea turnee în țară și evoluase în componistică și gen de la formația inițială

Ioan Cotoc

„Sfinții”. În vremea studenției noastre la spectacolele lor de la Casa Studenților, ori în cele câteva seri de la cantină, înghesuiala era de nedescris. Îmi amintesc din acei ani de cântecele Canarul, Te întreb pe tine soare, Pădure pădure...)

Sunt multe de povestit din acei ani: practica de la Hunedoara, după anul II, cu piulițele luate în cap pentru fetele localnicilor dansate la un local; seara de adio pe deal la „Ciupercă”, cu recitalul colegului Tase Dan, din Moartea căprioarei și sub atenta supraveghere a milițienilor, de pe margine, ori trenul pe linia dințată pe care am coborât spre Reșița. Multe, multe, ar trebui spuse despre cei cinci ani. În ei s-au legat și prietenii care, iată, au ținut toată viața.

Dupa facultate, drumurile mele s-au intersectat de mai multe ori cu ale colegului Ioan Cotoc, autorul lucrării „Cale lungă...Drum de fier” amândoi aflându-ne în același serviciu la calea ferată, eu la Craiova, el la Timișoara. Ne știm și ne-am revăzut cu bucuria în ochi și în suflet, de fiecare dată. Este același om muncitor, dârz și loial. Mă bucur sincer că, după cinci decenii, iată un coleg scrie despre viața noastră din studenție dar și despre cea de ceferiști.

Cred că mult mai bine decât am scris eu despre trăsăturile morale și despre caracterul colegului meu, moțul Ioan Cotoc, sunt reliefate aceste trăsături de publicistul Ioan Abrudean în articolul „Trăsăturile morale ale moților”, dar nu este locul aici pentru aceste comentarii !Bravo Ioane!

„Lungă-i calea ferată, scurtă-i viața!”¹¹⁴

Craiova 16 martie 2017, inginer Aurel Nicu

¹¹⁴ Cugetare ceferistă

Pâinea și alte bunătăți

„Când eram copil odată /Mâncam pită coaptă-n vatră”
(Populară)

Despre coptul pâinii aş vrea să spun câteva vorbe. Sunt atâtea cântece, deosebit de frumoase, care trezesc nostalgia mirosului pâinii proaspăt scoasă din cuptor. La noi în sat nu ştiu să se fi practicat coacerea pâinii în țăst. Dacă s-a făcut aceasta trebuie să fi fost mai înainte de anii din care au ajuns informațiile la noi. Eu am văzut un țăst în satul apropiat, Ocișor. Este format din două pietre: o piatră sub formă de lespede care constituie vatra țăstului, pe care se face focul și o altă piatră cioplită sub forma unei căciuli mocănești, scobită în interior astfel ca să intre o pâine de vreo două kile înăuntru. Focul se face pe vatră și încălzește și țăstul care este rezemat într-o parte. Când experiența gospodinei spune că este suficient de cald țăstul, se curăță vatra de foc și se introduce pâinea pentru copt sub țăstul care se închide peste ea. Tot experiența gospodinei este cea care îi spune când este pâinea coaptă. Dar aceasta am văzut-o la Ocișor. La noi în sat sunt cuptoare zidite pentru vreo opt pâini mari, chiar dacă gospodina nu bagă în el decât cinci sau șase. Rămânea loc pentru o tipsie cu plăcintă, pentru una cu cartofi și pentru una două tipsii ale vecinilor. Nici când nu am mâncat cartofi mai gustoși decât cartofii fripți în cuptorul de pâine, fie că erau cartofi noi ori în timpul iernii, cartofi peste care se puneau jumări de slănină și bucăți de cârnaț ori

Ioan Cotoc

costițe de porc. Dar se mai puneau în cuptor, mai ales în zilele de post, felii mari de dovleac. și nu se putea să nu fie făcuți și doi trei cocuți de pâine, mai mari ori mai mici (pițărăi), pentru copii. Se puneau uneori câteva „împăturite” cu varză murată ori cu liptari¹¹⁵.

Înainte de al doilea război nu erau tipsii pentru coacerea pâinii iar pentru plăcinte erau doar tipsii de pământ, făcute de olari. Pâinile se puneau pe foi de porumb (șușorci, pănuși, ghije), pe frunze de nuc, pe frunze de vie ori pe frunze de limbă vecină¹¹⁶. Această frunză de limba vecină se aducea de la pădure, de pe Valea Bobesei și se folosea mai ales iarna, când nu mai erau alte frunze verzi. După război au apărut tipsiile de tablă, dreptunghiulare pentru plăcinte și rotunde, pentru pâine. Dar sub pâinicile mici ori sub pițărăi, gospodinele tot mai foloseau frunzele verzi.

Nu cred că există multe mireisme care să-ți aducă aminte de sat și de copilărie, așa cum este mireasma pâinii proaspăt scoasă din cuptor!

*„Când pâinea-n cuptor semăna cu arama,
Bunica și mama
Scofând-o sfielnic cu semnele crucii,
Purtau parcă moaște cinstite și lucii
Că pâinea, dând abur cu dulce miros,
Părea că e fața lui Domnu Hristos¹¹⁷”*

¹¹⁵ Dulceață de prune

¹¹⁶ I se mai spune și limba cerbului. Este o varietate de ferigă, cu denumirea științifică de *Phyllitis Scolopendrium*

¹¹⁷ Nichifor Crainic, *Mărturii din închisoare*, Editura Floare albă de colț, București, 2015. Fragment din Cântecul potirului, pag.201

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

De pe vremea când benzina se găsea mai greu decât fetele cinstite

Toți suntem egali! /Să nu credeți însă că neghiobul este egal înțeleptului. (Pitagora)

A fost o perioadă, în jurul anilor 1980 când benzina se găsea foarte greu la pompe. Întâi s-a introdus cartela și nu se putea cumpăra mai mult de „un plin” pe lună. Oamenii s-au obișnuit și cu aceasta. Cu un rezervor plin, puteai să mergi o lună de zile cu mașina în oraș, ori să economisești benzina și să o adaugi celei din luna următoare, ca să poți merge cu mașina în concediu.

Oamenii alergau de la o pompă la alta, unde auzeau că se bagă benzină, pentru a-și lua cota. Se ajunsese la situația că se făceau cozi de azi pe mâine pentru a putea ajunge să-ți ridici acea cotă de benzină. Au fost cazuri când s-a terminat benzina de la pompă și au rămas mașini nealimentate, așteptând un nou transport de benzină. Situația a devenit și mai restrictivă, după ce guvernul a hotărât că sunt prea multe mașini care circulă la final de săptămână, ridicând gradul de poluare. S-a hotărât ca autoturismele să circule, la sfârșit de săptămână, alternativ: o duminică, numerele de înmatriculare cu soț și duminica următoare, numerele de înmatriculare fără soț. Această regulă a ținut câțiva ani dar nici așa nu s-au putut asigura cei 40 de litri de benzină, așa că s-a redus cota lunară la 20 de litri.

Se ajunsese, în această situație, că posesorii de autoturisme uzau de orice mijloc posibil pentru a mai face

Ioan Cotoc

rost de câțiva litri de benzină: rude apropiate, distribuitori sau cu relații la pompă erau solicitate să „ajute”, servicii plătite în benzină! Etc. Folosirea gazolinei în amestec cu benzina, ori chiar gazolină ca atare, erau o soluție salvatoare. De unde gazolină? Se fura de la sonde! Cei cu relații la stațiile sondelor furau gazolina și ne-o vindeau nouă, celor dispuși să o cumpărăm. Posesorii de autoturisme cu motoare pe motorină, cumpărau acest combustibil de la cei care-l puteau fura, de la șoferii de autocamioane, de la calea ferată etc. Dacă erai la drum lung, spunea reglementarea că puteai primi, la pompele de tranzit, cinci litri de combustibil. Vă imaginați oare ce cozi erau la pompele de pe litoral, în lunile de vară, pentru câte cinci litri de benzină?

În acea perioadă fiecare șofer avea în portbagaj câteva canistre pentru a se ajuta și la procurarea combustibilului, dar și ca ajutor la un drum mai lung. De ce era această situație? Pentru că „Tovarășul” voia cu orice preț să plătească datoria externă a țării și, în acest scop, vindea peste graniță nu doar combustibilul ci și orice bunuri care aveau căutare la export și mai ales produsele alimentare.

Acesta era contextul în care se desfășoară mica mea „aventură”, afară din oraș, fără benzina de întoarcere. Fusesem promovat în postul de revizor de sector, la Divizia Tracțiune. Era vara, în perioada ultimei săptămâni de seceriș la grâu în Banat. Conducerea Superioară de Partid dădu-se ordin să fie redirijate combinele (secerătorile) din Banat spre zonele țării unde abia acum era copt grâul. În stația Făget erau câteva combine adunate peste noapte și nu au fost introduse în trenul local din acea zi. Scandalul a fost uriaș. La teleconferința de dimineață, de la ora șapte, șeful de gară a spus că mecanicul a refuzat să facă această manevră. Abaterea era „gravă” deoarece s-a încălcat un ordin al conducerii Superioare de Partid și s-a dispus ca mâine zi să

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

fie întocmit dosarul de cercetare și să se comunice măsurile luate.

Cum mecanicul era al remizei Lugoj și această remiză era în „subordinea mea” a trebuit să plec și eu acolo, să particip, din partea tracțiunii la cercetare. În acea zi eram cu programul la Arad. Mi s-a transmis ordinul respectiv, am aflat componența comisiei de cercetare și ora la care se întâlnește comisia, adică ora nouă. La ora 17, când m-am întors de la Arad, nu am mai trecut pe la Divizie. Pentru mine era clar că dimineața se pleacă cu acceleratul de Sibiu, la ora 9. Totuși, eu am mers dimineața la birou, înainte de ora șapte. Când m-a văzut operatorul de serviciu, mă întreabă mirat:

-Păi n-ați mers la Făget?

-Am timp până la ora nouă.

-Vedeți că v-a căutat Șeful de Serviciu. Ei au plecat cu acceleratul de Iași, de la ora șapte.

-Unde-i dispoziția? Citesc dispoziția și era cât se poate de clară: Comisia se întâlnește la ora nouă, în stația Făget. Vina era a mea că n-am întrebat ieri unde se întâlnește comisia la ora nouă și am subânțeles că atunci se pleacă.

Eram nou în acest post, a fost aruncată vina din început asupra mecanicului, deci nu puteam lipsi fără a avea probleme. Ce să fac? Am ieșit în grabă și cu primul tramvai am plecat acasă. Poate la trei-patru minute în urma trenului. Știam că în portbagajul mașinii aveam o canistră de 10 litri, plină cu benzină și în rezervor mai era ceva. Am plecat cu mașina mea cu gândul că voi ajunge la Făget, cu această benzină. La înapoiere...voi vedea!

M-am dus cu viteza maxim admisă și am ajuns acceleratul în Lugoj. Dar nu în gară. Acceleratul ieșea din oraș în timp ce eu intram. Atunci am știut că voi ajunge la timp în stația Făget. Cam pe la „Ana Lugojana” s-a terminat benzina din rezervor. Am alimentat cu cei 10 litri din canistră

Ioan Cotoc

și când trenul pleca din Făget, eu parcam în spatele gării. Comisia asista la defilarea trenului și nu a observat de unde am apărut. Am auzit doar că Șeful de Serviciu d-l ing.P. îi zicea domnului revizor T.ing.G.:

-Vezi că Cotoc al tău n-a venit?

Nu mai puteam sta ascuns:

-Să trăiți!

-Să trăiești. Da unde-ai fost?

-Mai în spate. Am ajuns mai târziu la gară. Nu am mințit prea mult!

Acuma, pentru cei străini de calea ferată, trebuie să spun că șeful gării din Făget era d-l S, finul d-lui Șef de Serviciu S.C, ing.P. Știam de la început că toată această „anchetă” va fi un mare...balon. Mecanicul nici nu știa pentru ce a fost chemat la cercetare. Șeful de gară trebuia să dea vina pe cineva, la teleanaliza de ieri dimineață, ca să scape el de sâpuneală. Pe scurt, stația Făget avea vagoanele sale încărcate cu marfă, care trebuiau expediate și nu a cerut timp de manevră suplimentar pentru vagoanele încărcate cu combine. Dacă mai introduceau și pe cele trei sau patru cu combinele agricole, poate, depășeau tonajul. Mai mult decât aceasta, nu se puteau încadra nici în ferestra de timp, acordată de operator, pentru manevră în stația Făget, așa că a fost „pus la spate” ordinul cu atașarea vagoanelor cu combinele. Din moment ce mecanicul nu era inculpat, eu nu mai aveam decât grija benzinei pentru înapoierea la Timișoara. La un moment dat domnul ing.G. îmi zice:

-Vezi, tovarășe inginer, cum își bat joc de noi toți neisprăviții? Noi am putea pleca, dar n-avem tren decât după masă.

Acum era momentul să-i spun cum am venit. Eu voi pleca așa cum am venit.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Dacă aveți curajul să veniți cu mine, cu mare plăcere vă iau. Întrebați-l pe Șef dacă vrea să vină cu noi! După câteva minute, d-l ing. G îmi zice:

-Ionele, putem pleca. Noi nici măcar nu trebuie să semnăm acest dosar. Să se descurce P și revizorii M cu dosarul și cu „neamurile” lor. Ei rămân să-și termine treaba.

Am plecat. După calculele mele, benzina îmi ajungea să trec de Lugoj dar nu aveam certitudinea că pot ajunge la Timișoara. Aveam eu un plan cu o cunoștință a mea din Lugoj, care la nevoie, o dată pe an, îmi mai făcea câte un plin. Dar trebuia să încerc și pentru cei cinci litri la tranzit. Cum cobori de pe dealul cu vii în Lugoj era o pompă de benzină nouă. Opresc și mă adresez cu rugămintea la unul dintre vânzători, dar fără succes. Când trec pe lângă pompe, mă salută un necunoscut:

-Să trăiți tovarășe inginer Cotoc! Și îmi întinde mâna.

-Să trăiți!

-Nu mă mai cunoașteți! Au trecut câțiva ani.

-Chipul dumneavoastră îmi este cunoscut, poate mi-ați fost elev?

-Am fost elev dar nu la dumneavoastră în clasă, dar am făcut practica în atelier la depou și dumneavoastră, atunci, erați șeful atelierului. V-am rugat să mă dați în echipă la d-l D, care lucrase cândva cu tata.

-Și nu te-am dat?

-M-ați dat. Mulțumesc! Dar ce faceți pe aici?

-Acum sunt pe un post cu sarcini de control, trebuia să ajung urgent la o cercetare în stația Făget și îmi dau seama că n-am benzină până la Timișoara. Dar aici mi-au spus că nu au pentru „tranzit”

-Dacă așteptați vreo cinci minute vă dau eu niște benzină.

-Păi, lucrezi aici?

Ioan Cotoc

-Nu tocmai. Eu am plecat la școala de mecanici ajutori și am lucrat în depou aproape doi ani, apoi m-am însurat și voiam să plec la mare 12 zile. M-am dus cu cererea la șeful de depou, tov. M, care mi-a spus că dacă nu sunt planificat în concediu, nu-mi aprobă. Am încercat să-i explic, că să vedeți sunt proaspăt căsătorit, că doar 10 zile etc.

-Măi dacă pleci fără aprobare, când te întorci, vei avea contractul de muncă desfăcut, pentru părăsirea serviciului.

-Am plecat la mare și când m-am întors, peste 10 zile, aveam contractul de muncă desfăcut. Printr-o relație, m-am angajat la metrologie și m-au specializat în măsurarea volumelor. Apoi, pentru că soția era din Lugoj și avea și serviciu aici, m-am mutat la filiala de aici. Cred că acum au terminat vânzătorii cu hârtiile. Pot să-mi fac eu treaba.

A luat din mașina sa două măsuri gradate, și marcate una de cinci litri și una de zece litri.

-Așa le verificăm pompele, la termenul de scadență ori în caz de reclamații. Indicația pompei trebuie să corespundă cu măsura mea. Unde aveți mașina? Aduceți-o aici!

Domnul V, mi-a băgat în rezervorul mașinii o măsură de cinci litri și una de zece litri de benzină. I-am mulțumit frumos și i-am dorit sănătate. Am plătit benzina la stație și am plecat.

-Măi Ionele, spune-mi și mie ce-ai făcut aici, cum ai făcut rost de benzină?

I-am povestit domnului ing G, cele relatate mai sus și parcă nu-i venea să creadă că totul a depins de o coincidență fericită.

-Vezi tu Ionele, coincidență, coincidență, dar oare dacă era șeful de depou M, în locul tău, mai sărea ăla cu bidoanele să-i dea benzină?

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Nu știi ce să zic, cred că cine are inima bună poate și să ierte.

-Da. Ai dreptate, dar este bine să lăsăm întotdeauna loc de „bună ziua”!

-Așa era domnul inginer G, un om sfântos!

Gigi și Mariana Drăghicescu

„Cât de prostească ar fi tinerețea fără naivitatea ei frumoasă!”

Emile Zola

Povestioara aceasta este din perioada în care eu eram șeful atelierului de reparat locomotive, în depoul Timișoara. Ca în orice activitate și aici aveam tot felul de oameni: tineri și bătrâni, mai buni sau mai slabi meseriași, disciplinați și indisciplinați, mincinoși și corecți,... știți și dumneavoastră cum sunt oamenii! Era perioada finală de trecere de la locomotivele cu abur la cele moderne. Marea parte a meseriașilor de la abur au fost reinstruiți pentru diesel. Ultimul maestru la abur a fost domnul Gavril. Nea Costică. Dumnealui era un om care ținea la meseriașii săi dar și dacă-și punea „pata” pe unul, acela nu mai avea zile bune cu nea Costică. Maistrul Gavril era o fire vulcanică dar avea un suflet bun. Într-o zi vine nea Costică la mine cu o hârtie, un raport, în care îmi spune că dumnealui nu mai poate lucra cu lăcătușii Gigi Tudor și Alexandrescu (de veridicitatea acestui nume nu sunt sigur) că întârzie repetat și sunt obraznici. Nici mie nu-mi plăceau indisciplinații. și eu eram unul dintre conducătorii duri, cu privire la disciplină. Deși nu eram decât de câteva luni venit la atelier îi cunoșteam

Ioan Cotoc

aproape pe toți meseriașii și în special pe cei tineri. (atunci atelierul avea aproape patru sute de meseriași). L-am chemat la mine în birou pe Tudor Gigi. Cu acesta mai avusesem contact direct de vreo două ori. Uneori se punea problema urgentării unor reparații și aceasta presupunea rămânerea unor meseriași la ore suplimentare. Nu le puteam da bani în plus, dar le acordam libere, atunci când aveau și ei nevoie. Și, de regulă, peste program rămâneau cei tineri (unii le spuneau derbedei, deși mie nu mi-a plăcut acest apelativ). Tinerii nu aveau acele obligații de familie legate de ora de grădiniță, de școală, de hrănit bătrâni etc. Eu nu am avut niciodată refuz, din partea cuiva, când am apelat la muncă peste orele de program. De la astfel de „acțiuni” mi-a rămas întipărit numele și chipul lui Tudor Gigi

-Gigi, te rog să-mi spui care este relația ta cu nea Costică, pentru că, uite, mi-a spus că nu mai vrea să lucreze cu tine că întârziii repetat.

-Tovarășe inginer, dumnealui nu ne mai poate înțelege pe noi tinerii, sau cum ni se spune derbedei. Dumneavoastră mă știți și de la școală (Gigi a fost într-o serie care făcuse cu mine cursurile de reciclare profesională de la abur la locomotivele moderne) și de aici, din atelier. Eu nu am spus niciodată că nu vreau, că nu fac, că nu rămân peste program. Dacă-mi ziceți, Gigi astăzi trebuie să dărâmam remiza doi, spun prezent.

-Gigele, până aici ai dreptate. Eu am văzut cu cine lucrez și am încredere în voi, dar acum te rog să-mi spui despre întârzierile de dimineață.

-Vă spun cinstit cum a fost. Duminică, după masă, a venit Adi pe la mine și am plecat în oraș. Prima haltă a fost la Sinaia¹¹⁸. Am văzut că nu avem ce face acolo, am luat un

¹¹⁸ Un restaurant cu grădină

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

coniac mic și am plecat. Ne-am oprit la Cina. Acolo ne-am încurcat cu „două”, pe care le mai abordasem și altă dată dar, ca și atunci, când au văzut că trece de ora douăzeci și trei, s-au tirat. Am plătit și am plecat de acolo dar nu voiam să mergem acasă. Parcă era prea devreme! Am luat-o către Conti (Continental). Acolo era un afiș mare cu Mariana Drăghicescu. Avea program de la ora zero la ora două. Ne-am scobit de bani, că acolo trebuia să plătim la intrare consumația minimă de douăzeci și cinci de lei. N-am mai găsit prin buzunare decât șapte lei. În acest moment apare Mariana Drăghicescu: „Ce-i cu voi? Pe mine mă așteptați? Vă cunosc?”

-Nu, nu ne cunoașteți, dar noi vă cunoaștem și iubim cântecele dumneavoastră, am dori să vă vedem cântând dar, vedeți, nu mai avem bani de intrare.

-Veniiți cu mine! Așezați-vă acolo la o masă. Dragă (îi spune ospătarului), domniile sunt invitații mei, te rog să le dai un coniac sau rom, ce vor ei! Nu ne venea să credem. Programul s-a lungit cu bisuri, cu dedicații și când am ieșit era trecut de ora trei. A sunat el, ceasul, dar nu l-am auzit. Am venit la ora nouă și nea Costică mi-a spus că nu mă mai primește la lucru, că mă pune nemotivat. Nu i-am zis nimic, dar m-am dus în vestiar și m-am îmbrăcat de lucru.

Ce să-i spun eu lui Gigi? Povestea lui era verosimilă. Parcă mi-a stârnit și un pic de simpatie.

-Gigele, te rog să te strădui să nu mai întârzi. Acuma du-te și spune-i maistrului că ți-am dat un avertisment.

-Mulțumesc șefu, să trăiți!

Ce facem cu bețivii?

Povestirea aceasta este tot din perioada serviciului la atelierul de reparații locomotive. Maiștrii îmi semnalau repetat faptul că unii meseriași, la apelul de dimineată miroseau a alcool. Noi aveam, la atelier, fiole pentru testare dar aceasta însemna să întocmești un dosar pentru desfacerea contractului de muncă și implicit pierderea unui lucrător. Maistrul, când îl mirosea pe unul că a băut, îl trimitea acasă și-l trecea în pontaj absent nemotivat. Cazurile s-au înmulțit. Trebuia să facem ceva. Mi s-a propus să folosim alcooloscopul și dacă vom da pe unul sau doi afară ceilalți se vor speria și se vor cumiți. Le-am spus maiștrilor că dacă va fi nevoie, așa vom proceda, dar că eu vreau să încercăm întâi altceva:

Apelul de dimineată se făcea în strungărie unde, după apel, era și un scurt instructaj pentru protecția muncii. În pontaj fiecare om avea un număr de ordine. Am mers într-o dimineată la ora de apel și le-am comunicat lucrătorilor că începând cu ziua de mâine se vor face câte două testări cu alcooloscopul, la întâmplare. Să nu spună că nu i-am atenționat. Maiștrii îi știau pe cei cu patima alcoolului. Pe aceștia trebuia să-i speriem. Mă uitam în fiecare dimineată peste pontaj și alegeam doi oameni pe care-i știam că nu sunt prieteni cu alcoolul, le rețineam numerele de ordine și când era terminat apelul, îi spuneam maistrului să-i testeze pe lucrătorii de la cele două numere. Dacă până acum nu au crezut că se poate să fie prinși, și-au dat seama că ar putea să rămână fără locul de muncă. După ce s-au obișnuit cu sistemul, am început să spun dimineța și câte un număr din dreptul celor pe care-i știam „cu musca pe căciulă”. Frica de

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

a fi prinși și-a făcut efectul și am scăpat de această situație periculoasă fără să dăm pe nimeni afară.

Din acțiunea de mai sus a mai rezultat un lucru bun: meseriașii serioși au apreciat modul în care am rezolvat această problemă.

Atunci am văzut moartea

Întâmplarea pe care o povestesc acum s-a petrecut în anul 1988, în luna iulie, poate august, la mai puțin de un an după ce a fost accidentată Adriana și pentru mine, așa cred eu, s-a produs în niște condiții stranii.

Veneam din stațiune de la Olănești și așa cum am procedat și altă dată, am făcut un ocol pe la Ocna Mureș, unde se afla familia cumnatului meu Nelu, fratele soției mele. Fenomenele deranjante au început chiar pe drumul către stațiune, prin funcționarea proastă a motorului mașinii. Așa cum la autoturismul Dacia se pricepea toată lumea, nici pentru mine mașina nu mai avea multe secrete. Am localizat neregula în carburator, la platine, și am ajuns la Olănești. Cu

Ioan Cotoc

o zi înainte de plecare din stațiune am fost la un atelier auto pentru o verificare. Nu au găsit nimic în neregulă, ba au făcut remarca faptului că platinele sunt noi și bine reglate. Nu mult după plecare, undeva pe Valea Oltului, se repetă simptomele defectului de platine. Am ieșit din drum și constat că jocul la platine era așa de tare dereglat de parcă se rupsesse șurubul de prindere a contactului fix. Remediez defectul și mă tot întrebam ce s-a întâmplat. Situația s-a repetat înainte de Sibiu și apoi după Sebeș, când treceam prin Lancrăm. Începuse ploaia. Am intrat pe un podeț la o casă și desfac din nou carburatorul. Atunci când am verificat starea platinelor, chiar din întâmplare am descoperit că nitul care prindea ciocul contactului mobil, ce călca pe cama distribuției, era slăbit. Un defect de fabricație a contactelor, foarte rar și foarte greu observabil (când distanțierul era pe camă, nitul era împins la locul său și nu puteai observa defectul) Nu aveam platine de schimb. A trebuit, acolo pe ploaie să bat acel nit și am rezolvat definitiv problema.

Vorbeam, la începutul povestirii de niște condiții stranii. De la plecarea din Olănești am avut o stare ciudată. Aveam impresia că se întâmplă ceva, fără a putea localiza ce anume: direcția mașinii era bună și răspundea la comenzi, cauciucurile erau aproape noi. Nu puteam concretiza nici o ipoteză. Am hotărât în sinele meu să nu depășesc viteza și să nu fac depășiri riscante. După ce remediasem și acel defect supărător am crezut că de la el mi s-a introdus acea stare ciudată că s-ar întâmpla ceva rău. Am ajuns spre seară la cumnatul meu, Ne-am bucurat de revedere (un fel de a spune, că pentru noi doliul era instalat pentru tot restul vieții). S-au bucurat și copiii de revedere. Irina avea atunci șase ani. A fost o zi de sâmbătă. Cina s-a întins mai mult iar duminică am mai povestit la o cafea și după masa de prânz am plecat spre Leasa, unde urma să mai rămână soția cu Irina, o săptămână, cât mai avea concediu. De la Ocna Mureș

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

am primit o damigeană de zece, poate cincisprezece litri cu vin și două sticle cu țuică de comină. Am pus damigeana între banchete, cele două sticle tot pe acolo, prin locurile libere (portbagajul era plin cu lucrurile trebuitoare în concediu). Peste damigeană s-a pus o pătură și un prosop de plajă și s-a făcut un pat pentru Irina. Soția mea stătea tot pe bancheta din spate, în spatele șoferului.

Am plecat, poate după ora treisprezece. Deși mașina funcționa bine, acea senzație a unei întâmplări iminente a reapărut. Nu aveam ce face, mă străduiam să fiu mai atent la drum și am limitat viteza. Ajunsesem destul de aproape de casă, undeva cam în dreptul satului Ocișor. Începuse să cadă o ploaie mărunță, drumul se umezise și pe el era noroi căzut de pe roțile tractoarelor care ieșeau din câmp. În față aveam o căruță după care era legat un mânz. Șoseaua era în linie dreaptă, am văzut că din față venea un camion dar era timp suficient pentru depășire. Am depășit căruța dar la revenire pe bandă roțile nu mai voiau să asculte de volan. După câteva fracțiuni de secundă mașina a luat-o brusc spre dreapta. Intrasem în derapaj. Încercând să o redresez pe direcție am desenat deja un „S” pe șosea. Camionul se apropia din față. Mi-am dat seama că dacă mai trag de volan stânga aș ajunge în coliziune frontală cu camionul. Am lăsat mașina să meargă spre dreapta. Aceasta a fost clipa înaintea morții despre care vorbesc cei ce, totuși, n-au murit. Clipa în care îți revezi toată viața, clipa în care și cei fără credință apelează la Dumnezeu, clipa în care cel care crede zice „Doamne, fie după voia Ta!”

Spuneam că drumul era în linie dreaptă, viteza mașinii nu era nici 70 km/h. Pe sensul meu de mers, în partea dreaptă era un deal din care drumarii au mai teșit ca să lărgască drumul și să-i zidească un șanț de piatră, a cărui zidărie se continua înclinat pe teșitura de deal în sus (o taluzare). În acest loc mașina a ieșit de pe carosabil, a trecut

Ioan Cotoc

peste șanț și roata dreapta față a început să urce peretele zidit dar peretele i-a schimbat puțin direcția și mașina s-a răsturnat, ca la cascatorie, cu roțile în sus în șanțul de piatră. Eram conștient de ce se întâmplă și am oprit motorul. Am încercat să aflu ce se întâmplă în spate și Mărioara se chinuia să o scoată pe Irina de sub haine. Prin răsturnare partea stângă a mașinii ajunsese spre zid dar se spărseseră ambele geamuri pe acea parte. Prin acele geamuri ne-am strecurat afară și eu și Mărioara, dar Mărioara nu imediat ci numai după ce luase de pe Irina damigeana și hainele. De la damigeană ieșise dopul și vinul o asfixia pe Irina. Mi-a împins-o pe Irina pe geam apoi s-a strecurat și ea afară. Portbagajul s-a deschis la impact și a lepădat tot conținutul în șanț. După ce am văzut că toți trei ne mișcăm am început să mă uit în jur. Prima mea grijă a fost să nu luăm foc.

Camionul trecuse fără să oprească. Au venit două autoturisme care au oprit. I-am rugat să mă ajute să întorc mașina pe roți. Un șofer mi-a spus că se grăbește, celălalt a început să-mi dea sfaturi să nu mă ating de mașină până vine miliția. Deși i-am răspuns că legea s-a schimbat și dacă nu sunt victime și nici alt vehicul implicat nu este nevoie să vină miliția, șoferul a refuzat să mă ajute și a plecat. În urma acestora a venit un tractor cu remorcă din câmp iar în remorcă erau trei bărbați și niște femei. Tractoristul a tras tractorul la marginea șoselei și a venit să mă întrebe dacă mă poate ajuta. Cei cinci bărbați, care eram, am întors autoturismul pe roți. Parbrizul și luneta erau sparte. Capota motorului era turtită, am ridicat capota și am văzut că bateria era intactă, la locul ei. Prin dopurile bateriei cursese o parte din electrolit. Masca din față era împinsă spre radiator și ventilatorul era blocat și strîmb. Tractoristul a adus un levier pentru a debloca ventilatorul dar fără folos. L-am rugat să vină cu tractorul în fața mașinii, am legat cu un cablu subțire pentru remorcare, ce-l aveam în portbagaj, masca metalică a

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

mașinii și apoi am legat cablul de cârligul tractorului. Tractoristul a pornit și a început să tragă dar, deși eu apăsam frâna, nu a reușit să debloce ventilatorul. I-am făcut semn tractoristului să tragă cu smucituri ușoare și din câteva încercări a reușit să debloce ventilatorul. Din motor cursese ulei pe orificiul jojei. Am pus rezerva mea de ulei dar nu a ajuns sonda la el. Tractoristul a venit cu două flacoane de ulei să mă întrebe dacă pun ulei de motor Diesel.

-Mulțumesc frumos, nu am de ales și nu se întâmplă nimic rău din această pricină. Să ne uităm dacă acum putem îndrepta puțin paleta strâmbă. Și am putut, mai cu levierul lui, mai cu ciocanul meu, paleta se învârtea. Să facem o încercare. Motorul a pornit la prima cheie.

Am verificat exterior întreaga mașină și am văzut că pe roata stânga spate aveam pană. Tractoristul nu schița nici un gest de plecare. M-a ajutat să schimb și roata, cu cea de rezervă. Brațul roții dreapta față, cel care făcuse primul cunoștință cu șanțul și cu zidul, era împins spre spate destul de mult dar roata nu era blocată. Nu aveam ce-i face. Plafonul era turtit și ușa din față, dreapta, nu se putea deschide. Am scos niște bani să-i dau tractoristului dar nu a vrut să-i primească.

- Pentru ce să luăm bani, că v-am ajutat? Să fi trecut și noi ca cele două mașini? Asta nu stă în firea noastră!

- Măcar pentru ulei.

- Păi uite că din ulei nu ai pus nici jumate de litru.

- Cât a fost nevoie.

- Dar cum s-a întâmplat?

- Nu știu. Am depășit o căruță și am intrat în derapaj. Din față venea un camion. Nu prea aveam de ales.

- Poate viteza? Ori roata spartă?

- Roata nu știu când s-a spart, înainte sau în timpul accidentului iar viteza dacă era, acumă nu mai eram vii. Eu cred că nămolul și mâzga asta de pe șosea.

Ioan Cotoc

- Și acum ce faceți?

- Mergem încet până la Hălmagiu, acolo este dispensar și miliție și avem niște neamuri acolo.

- Apoi dacă nu vă mai putem ajuta cu nimic, mergeți în pace!

- Domnilor, vă mulțumesc din inimă pentru omenia dumneavoastră!.Dumnezeu să vă dea sănătate!

Acum, înainte de a pleca, trebuie să mă întorc la momentul ieșirii din mașină. Sigur că mă temeam de un incendiu sau de o explozie, la un astfel de impact, dar nu scăpam din ochi ce se întâmpla în spate.

Mărioara a luat-o pe Irina să o învelească în haine uscate , dar o și cerceta să-i vadă rănille. La ieșirea pe gemul de la ușa din spate ele s-au rănit în cioburile rămase de la geamul securizat. Unele răni au fost superficiale dar în talpa lui Irina, desculță fiind, s-a produs o rană mai adâncă.

Ne-am adunat lucrurile împrăștiate, din șanț, în portbagaj, am mai scos cioburile din mașină și ne-am pregătit de plecare.

-Mărioară, am înțeles că s-a vărsat vinul dar de ce miroase așa puternic a țuică?

- S-a spart o sticlă din cele două.

Plecăm încet. Mașina mai avea intacte doar geamurile ușilor din dreapta. Ajungem la Hălmagiu și oprim la dispensar. Miliția avea sediul în apropiere. Era duminică spre seară. Nu era nimeni, nici la dispensar nici la miliție. A apărut un localnic cu bicicleta și s-a oprit. Era un mecanic de locomotivă dar eu nu-l cunoșteam decât după nume. S-a oferit să -i anunțe pe milițieni și pe asistenta de la dispensar. În așteptare, acolo lângă scările dispensarului am înțeles grozăvia situației și m-au podidit lacrimile. Acolo mi-am adus aminte așa fulgerător despre un studiu dintr-o revistă auto în care se spunea că din statistica accidentelor mașinilor Dacia, cu răsturnare în mers, pe habitacul, nu au fost

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

supraviețuitori. Doamne, Îți mulțumesc! Oare pentru ce m-ai salvat! ?

A venit asistenta și imediat și doi milițieni. În timp ce le-a pansat pe Mărioara și Irina iar Irinei i-a făcut și o injecție antitetanos eu dădeam explicații celor doi sergenți. Unul dintre ei ținea locul șefului de post, aflat în concediu. Le-am spus povestea în variantă cât mai condensată.

- Ați băut?

- Nu. În mașină miroase puternic a băutură dar eu n-am băut. Vă rog să-mi faceți testul alcooloscopic pentru că mașina este asigurată și nu vreau să pierd asigurarea.

- Noi știm ce trebuie să facem, dar nu avem benzina să mergem până la locul accidentului.

- Vă dau eu benzina că mai am în rezervor.

Au șușotit ceva între ei.

-Bine, urcă și să mergem!

Când am ajuns în Dealul Ioneștilor au oprit mașina. Era semnul cu limita de județ și limita de comună.

-Păi unde a avut loc accidentul?

-Acolo în vale unde se îndreaptă drumul.

- Ne-ați indus în eroare. Nu-i pe teritoriul nostru. Mergem înapoi și vă duceți dumneavoastră la miliția comunei Vața, că pe teritoriul ei a avut loc accidentul. De ce ați venit la noi?

- Tovarășe sergent major, eu nu m-am gândit la teritoriu. Am plecat spre Hălmagiu pentru că aparțin acestei comune, am rude aici, știam unde este dispensarul și postul de miliție și e mult mai aproape de locul accidentului decât Vața. Dacă ne întoarcem cu ce voi ajunge la Vața, mai ales că se face noapte?

- Hai să mergem până acolo, să-l vizităm pe... (nu i-am reținut numele, era vorba despre șeful de post). El, cred că acuma se scoală, după masa de prânz!

Ioan Cotoc

Au oprit mașina acasă la șeful de post. Eu am vorbit puțin. Cei doi milițieni l-au ajutat să facă procesul verbal de constatare, după ce le povestisem eu și au văzut locul. S-au oprit la cauze.

-Eu spun că a fost viteză neadecvată cu starea șoselei și îi dăm amenda minimă, zice sergentul major.

- Cred că putem merge pe explozia roții ,zice șeful de la Vața. Și așa are mașina făcută praf, ce amendă să-i mai dăm?

Au mai schimbat câteva cuvinte convenționale între ei și am plecat. Pe drumul de întoarcere a fost tăcere totală. La Hălmagiu am luat furtunul să le scot benzină dar probabil că s-au răzgândit, că nu au primit. Le-am mulțumit pentru serviciul făcut, mi-am luat familia și am plecat la vărul meu Mircea.

Mircea era feciorul mătușii Letiția, era mai mare decât mine cu vreo patru ani. În anii de tinerețe Mircea a fost șofer pe tot felul de camioane. La data accidentului meu era angajatul primăriei pe postul de șofer la mașina pompierilor și era folosit de primărie pentru o mulțime de servicii. Când eu am ajuns la el apunea soarele. S-a speriat când a văzut mașina.

-Acuma ce ai de gând să faci?

-Mă duc la Leasa, dacă am ajuns până aici, o să ajung și până acasă. Am venit doar să-ți spun, ca să nu auzi de la alții și să te rog să mă însoțești marți dimineața până la Timișoara. Nu îndrăznesc să plec singur cu mașina în starea în care este. Trebuie să o duc la constatare și la reparat.

-Sigur că vin. Marți dimineața, la ora opt, voi fi la tine. Acuma nu vrei să vin cu tine până în sat?

-Nu-i nevoie să vii. Mulțumesc! Iar marți să vii pe la nouă. Sara bună!

Am ajuns acasă. Se întuneca, tata a venit să ne deschidă poarta. Le scrisesem din stațiune și ei știau când

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

venim. Am parcat mașina și am ieșit la pupături. S-au bucurat și de noi și mai ales de nepoată, dar bucuria lor ca și a noastră, era înăbușită de durere.

-Ați plecat târziu? întrebă tata.

-Nu, dar am avut ceva probleme pe drum. Am avut un accident.

Ei nu au fost atenți la mașină. Nu mașina au așteptat-o. Ei ne așteptau pe noi. Pentru că, ne-au spus mai târziu, și ei au avut semnele lor care nu erau bune și la care nu s-au mai gândit în momentul când ne-au văzut.

Le-am povestit foarte pe scurt pățania noastră apoi ne-am dus la mașină să descărcăm hainele și ce mai aveam pe acolo și cu coada ochiului îi mai vedeam pe mama ori pe tata ștergându-și câte-o lacrimă ori făcându-și câte-o cruce.

*Pentru cine nu cunoaște zona aceasta, a moșilor crișeni este greu de înțeles cele ce voi spune. Probabil că toată zona țării moșilor este așa dar eu, necunoscând-o în profunzime, mă limitez la ce cunosc din zona mea. **Bucuriile ca și întristările, la noi se trăiesc în surdina, parcă „se rabdă”**. Nu este nimic expansiv, ceva să debordeze. (Cred că am mai vorbit undeva despre aceasta). Oamenii își priveau familia ca pe ceva aproape sacru. Eu n-am văzut pe nimeni să-și manifeste expansiv nici măcar dragostea pentru copilul mic, care sigur nu se poate pune la îndoială. Sigur că era iubit copilul mic, dar sărutat era doar în somn. Cam așa era și cu dragostea între membrii familiei. Nu era îndoiala „mă iubește-nu mă iubește”. Până și trăirile romantice erau oarecum în surdina: farmecul nopților de vară, miracolul primăverii, frumusețea florilor de câmp sau a buchetului dăruit. Acum s-au mai schimbat atitudinile și pe acolo, spun atitudinile pentru că despre cultivarea spiritului nu se pune problema. Vechile idei despre bine și rău, ca și cele despre bunul simț ori despre dragoste au fost luate de vânturile de primăvară și duse la schimb cu ideile datului din coate, a*

Ioan Cotoc

reușitei cu orice preț și a globalizării. Nu spun că este bine sau rău! Dar așa este!

Revenind la părinții mei sunt convins că în sinea lor au gândit ca și mine: Mulțumim Doamne că au ajuns sănătoși! Mașina nu mai are importanță.

Noaptea am început să gândesc în ce mod aș putea eu să transport, la Timișoara, mașina avariata. Nu aș fi vrut să plec cu ea netractată și am încercat o soluție. Dimineața m-am deplasat la cariera de piatră și de acolo pe telefon CFR am vorbit cu colegul meu Silviu Toma (atunci era Șeful Serviciului de Siguranța Circulației pe Regionala CFR) și l-am rugat să vină cu TV-ul de serviciu să mă remorce mâine dimineață. A spus „da” fără ocolișuri.

Mărți dimineața vărul meu Mircea, la ora nouă a venit pregătit să mă însoțească până la Timișoara. Colegul Toma întârzia și pe la ora zece am plecat cu mașina împreună cu Mircea. Pe Tăcășele¹¹⁹ ne-am întâlnit cu TV-ul. Au întârziat așteptând la Secția de Linii Gurahonț să le confecționeze o ștangă pentru remorcare. Era mai sigură decât cablul meu.

Mircea a rămas să-și găsească o ocazie de întoarcere la Hălmagiu iar eu am legat mașina remorcă la TV. L-am rugat pe șofer să nu depășească viteza de 40 km/h și să fie atent și la semnalizările mele. La început, până la Gurahonț, șoferul a mers mai încet. La Gurahonț am oprit, am palpat temperaturile la rulmenții roților și nu am găsit semne de pericol. Am plecat mai departe. Eu aveam ochii protejați cu o pereche de ochelari de soare iar pe cap aveam o șapcă de vară. Șoferul a sporit viteza la 60-70 Km/h. Roțile mașinii din față antrenau praful și nisipul drumului și o parte din acestea ajungeau pe fața mea. Mai rău era când, în zona satelor, TV-ul antrena stropi din balegile călcate. A fost

¹¹⁹ Tăcășele-un defileu renumit pe valea dintre Aciua și Aciuța

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nevoie să mai oprim de câteva ori pentru a-mi spăla ochelarii. Când am ajuns la Timișoara, colegul meu Silviu Toma și șoferul s-au pus pe râs la coborârea mea din mașină. Capul, fața și pieptul erau negre de fum, praf și alte murdării de pe drum. Le-am mulțumit frumos pentru ajutor și l-am rugat pe colegul meu Silviu, care spunea că trebuie să treacă pe la birou, să transmită și la cariera Leasa, pentru ai mei, mesajul că am ajuns cu bine.

Mașina a fost reparată în atelierele Dacia din Calea Aradului după ce a fost desfăcută bucăți. Și spun că a fost reparată destul de bine, că am mai folosit-o eu pe șoselele țării, până în anul 2004. Atunci i-am dat-o Irinei, care a mai folosit-o și ea aproape trei ani, doar în oraș, după care am vândut-o unui tânăr, cu prețul de 300 de euro. Acea mașină ne-a servit familia 25 de ani chiar dacă nu a fost o marcă de mare renume. Când am cumpărat-o, în anul 1982, după o așteptare de un an, la coadă, am botezat-o Leana. Și astăzi ne aducem aminte, cu nostalgie, de Leana și de locurile frumoase prin care ne-a purtat.

Un politician în Deltă

Ne-am cunoscut în anul 2018, prin luna lui august, în Delta Dunării. A fost un sejur de șase zile în Deltă. Tânjeam după Deltă din tinerețe, s-o văd „pe viu” nu doar în

Ioan Cotoc

poze și la televizor. Înainte de a vorbi despre noua mea cunoștință, politicianul, vă voi povesti cum am ajuns în Delta. Am profitat de o ofertă turistică și am cumpărat un astfel de pachet de servicii de la firma ofertantă. Prețul nu era mare, nici oferta la standarde înalte dar eu speram să-mi satisfac nevoia de a vedea Delta „la ea acasă”. Ne-a luat un autocar din spatele Gării de Nord a Bucureștiului și pe la ora 14 ne-a debarcat la Murighiol. De la Murighiol ne-au luat niște bărci mici, rapide, de opt persoane, care ne-au transportat la hotelul Uzlina, un hotel amplasat undeva pe brațul Sulina, la intersecția acestuia cu un alt canal, de la care și-a luat numele și hotelul.

Hotelul avea o piscină și două pontoane la care acostau cele două bărci ale hotelului dar pontoanele serveau și turiștilor pătimași ai pescuitului, căci cei mai mulți dintre ei veniseră aici pentru acest sport. Ni s-a servit masa de prânz și chiar în acea zi a fost organizată excursia „Amurg în Delta”. Trebuie să spun că în fiecare zi erau astfel de excursii, pe diferite trasee, cu cele două bărci ale hotelului și uneori chiar și cu bărci de împrumut de la alte locații, atât dimineața cât și după masa. Mai spun și că în acea săptămână de vacanță, în fiecare zi a fost soare și căldură de vară prelungită.

În dimineața următoare s-a făcut o excursie la Sulina și Letea. Mi-ar plăcea să povestesc despre acest drum interesant dar sunt sigur că voi deforma negativ imaginile, pentru a căror redare ar fi nevoie de adjective și metafore pe care numai un profesionist cu har le are în vocabularul său. Voi spune doar că am traversat lacurile Puiu, Uzlina, Isăcel, Isaccea, am ajuns la Crișan și pe brațul Sulina am ajuns în localitatea cu acest nume. Dacă înainte de anul 1989, orașelul Sulina, avea măcar speranțe și unele mici întreprinderi locale, în anul 2018, mica industrie locală era amintire. Între cele două părți ale localității, tăiate de brațul Sulina, al

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Dunării, nu exista decât o pasarelă metalică, pietonală și nepractică. Oamenii, cu interese în cele două părți ale așezării, traversau apa cu „bărcile taximetru”, plătind câțiva lei pentru fiecare traversare.

În cele două ore, de staționare în Sulina, am putut admira îngemănarea apei Dunării cu Marea, am văzut câteva „firme” ale instituțiilor europene de navigație, vechi de când navigația, monumente istorice locale și o plajă la mare.

De la Sulina am plecat pe un canal, aproximativ paralel cu țărmul mării, numit Cardon¹²⁰, (marcat pe hartă drept canalul Magistral, făcut în anii 1980 în scopul transportării nisipului extra fin din zona Letea la complexul de prelucrare a nisipurilor cuarțoase de pe platforma Caraorman), apoi pe canalul Magearu (Madgearu?), până în satul Letea. Satul Letea împreună cu satul Periprava, (mare lagăr de deținuți politici folosiți la exploatarea stufului, pînă în anul 1964), aparțin de comuna C.A Rosetti (fostă Satanoi-în limbajul lipovenilor). Din satul Letea, transportul spre pădure s-a făcut cu mijloace de safari, auto sau hipo.

Spre pădurea Letea, în mașina de teren, dar mai ales după bariera pădurii, după care deplasarea s-a făcut pe propriile picioare, o tinerică localnică din Letea, absolventă a unei facultăți de turism, ghidul nostru, ne-a introdus puțin în istoria zonei, loc preistoric, fost fund de mare. Cândva, când marea s-a retras, pe locul ei a prins rădăcini o anume vegetație, cu un început nedatat, dar care vegetație a primit denumiri, ba s-a descoperit că unele plante au chiar și însușiri tămăduitoare (ephedra distachia). Pentru a opri dislocarea nisipurilor fine de către vânturile zonei, cândva în istorie, s-a încercat împădurirea locului. Acțiunea de împădurire a fost reluată în perioada interbelică dar un plan

¹²⁰ Toate denumirile și informațiile sunt aflate de la Ghidul conducător de barcă și nu pot garanta corectitudinea

Ioan Cotoc

adevărat de împădurire, cu studii despre speciile de arbori adecvate locului, a fost făcut doar în perioada „răposatului”. Din păcate acest plan chiar dacă a luat contur, arborii plantați sunt falnici, el nu a fost finalizat.

Cât eu v-am introdus în zonă, am ajuns în pădure și am dat de stava cailor sălbăticiți. Am văzut și câțiva mânji între ei, ca dovadă că ei s-au adaptat la mediul dur din sălbăticie și nu doar că rezistă de prin anii 1980, când a început perioada de respingere a calului de la colectivă și din gospodăria localnicilor, dar se și înmulțesc în libertate. De la cai ne-am deplasat în zona pădurii cu arbori vechi, să vedem doi stejari seculari.

În aceste deplasări și între „ședințele foto”, practicate de unii membri ai grupului, eu am fost abordat de către un domn din grup, care mi s-a prezentat Haripol. I-am spus și eu numele și mi-a zis că m-a abordat fiindcă i-am părut trist. Trist eram, dar nu eram omul să mă confesez primului venit.

-Domnule Ion, haideți cu noi să facem o poză de grup, asta rămâne și peste ani ne aducem aminte de aceste clipe.

-Vin cu dumneavoastră, nu vă stric voia, dar s-ar putea să vă strice poza un om morăcănos.

-Lasă supărarea acum, hai să facem poza!

Și am făcut mai multe poze cu arborii seculari și cu ghida noastră și cu autoturismul, ba chiar și cu atelajele cu cai cu care au preferat unii turiști să se deplaseze. La înapoiere, s-a așezat lângă mine să-mi spună să nu mai fiu trist.

-Nu cred că sunt chiar atât de trist, m-am justificat, doar că mi-am uitat aparatul de fotografiat acasă.

- Dacă acesta este motivul, să nu mai fiți trist. Vă promit că vă trimit un set din tot ce am filmat și fotografiat eu, pe ce suport spuneți dumneavoastră, CD ori Stik.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

- Vă mulțumesc foarte mult! N-am îndrăznit să vă rog, dar acum dacă v-ați oferit și aveți atâta bunăvoință, vă rog să-mi dați o adresă și eu o să vă trimit banii necesari și un stik.

-Nu se pune problema nici de bani și nici de stik. Aceasta este problema mea!

Am ajuns la restaurantul din satul Letea, aflat la locul de acostare a bărcilor și acolo fiecare a căutat un loc unde ni se servea masa de prânz după care ne-am înbarcat și ne-am întors spre hotel. Am ajuns aproape la ora mesei de seară dar după un duș de înviorare lumea a ieșit la o bere sub bolțile de vegetație ori chiar pe malul piscinei. D-l Haripol s-a așezat lângă mine, poate convins că nu a descoperit cauza tristeții mele, ori dornic de a-mi vorbi despre dumnealui. Așa am aflat că dumnealui este un membru important al conducerii de partid, al PSD Iași (nu am reținut dacă la nivel de municipiu ori de județ).A observat că informația aceasta nu a avut asupra mea nici un efect și a ținut să precizeze:

-Domnule Ion, eu știu că acum PSD-ul nu este prea iubit și mai ales la voi în Banat. Am și eu câteva of-uri împotriva lui , dar asta este altceva. Noi aici n-am venit să facem politică și ca să fiu sincer, mie nici nu-mi place politica.

- Și atunci cum de ați promovat?

- Domnule Ion, îmi puneți așa niște întrebări directe că nu știu cu cine stau de vorbă!

- Domnule Haripol, stați de vorbă cu un om obișnuit. Sunt inginer, de mult în pensie. În tinerețea mea eram și eu entuziast și am înțeles că pe calea politicii trebuie mers, am plătit cotizație PCR 30 de ani, am fost și în unele comitete de conducere, pentru că așa era cerința ca șeful de unitate-directorul să fie în comitet ca secretar pe probleme industriale-de producție, dar în 22 decembrie 1989 am înțeles că trebuie să mă dau deoparte. Generația mea a greșit ceva în

Ioan Cotoc

convingerile sale. Poate nu atât generația cât cei care au condus-o.

- Eu am rămas în partid, așa cum a fost el transformat până a ajuns PSD. V-am spus că nu-mi place politica dar, vedeți dumneavoastră că fără să fii în politică nu poți să faci nimic, nu poți progresa, nu te lasă. Eu am început imediat după anul 1990 să ies din țară. Făcusem două ONG-uri și pe ele aduceam autoturisme și utilaje diferite. Când n-a mai mers treaba cu ONG-urile mi-am înființat un SRL pentru consultanță. *Aici este bun partidul. Mă știe toată conducerea, am ușile deschise, (încet, cu un aer complicitar), mai ales pe cele din dos. Dacă am nevoie de niște aprobări pe un dosar nu trebuie să stau la coadă. Eu știu care director din Primărie trebuie să aprobe, mă duc la secretara lui cu o ciocolată și cucoana ia dosarul. Intră și iese cu el semnat, că doar n-o să-l țină pe domnul secretar la coadă. Și vedeți dumneavoastră că, în postura asta, eu sunt și foarte informat, cu toate modificările ce se aduc legilor, cu toate hotărârile pe plan local și asta-i foarte important, de multe ori e bine să fii cu un pas înaintea intrării lor în vigoare.*

- Da, dumneavoastră aveți dreptate, în acest sens. Eu oricum sunt prea bătrân pentru aceste probleme și nici nu mai am un motiv pentru care să mă zbat. Dumneavoastră sunteți mai tânăr și presupun că aveți și copii, deci aveți și motivație. Acum, uite, a deschis restaurantul pentru cină. Vă propun să continuăm discuția mâine, când o să vă invit și la un pământ de tărie ardelenescă.

Am intrat în restaurant iar după cină m-am dus pe ponton să admir capturile pescarilor și frumusețea întinderii de apă, la apusul soarelui. Mult nu se mai putea sta afară pentru că, imediat ce apunea soarele, năvăleau cohortele de țânțari. Erau așa de înfomețați că se repezeau pur și simplu, parcă în picaj, de le simțeam greutatea. Când te-a atins te-a și

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

înțepat. Dacă un centimetru de piele era neacoperit, pe acela îl detectau. Noroc că la hotel erau montate plase la toate geamurile.

Următoarea zi am optat pentru o excursie pe lacurile cu multă vegetație și păsări. Barcagiii aveau instrucțiunile lor referitoare la zonele protejate ale Deltei, în zonele strict protejate nu aveau voie să intre. În zonele cu floră și faună cu un regim mai permisiv dar tot protejate și acestea, barcagii intrau cu viteză mică și cu motorul bărcii la turajie joasă pentru a nu speria păsările. În această zi am văzut de aproape o colonie de pelicani, am trecut pe lângă un plaur, pe care o lebădă scosese șase pui. Deși puii erau mari încă nu schimbaseră puful cu penele. Am traversat hectare de nuferi albi și nuferi galbeni și am admirat coloniile stârcilor cenușii și ale cormoranilor. Ne-am întors pentru masa de prânz. Restul zilei a rămas pentru piscină. Se puteau face și două excursii într-o zi și a fost organizată o excursie și la trei mănăstiri dobrogene. Sigur că erau foarte obositoare aceste drumuri, în fiecare zi, dar nu doar obositoare ci și scumpe. Cea mai ieftină excursie costa 100 de lei, iar cele la Sf.Gheorghe ori Letea au costat câte 300 de lei. Dar, pentru aceasta am mers acolo!

Seara m-am ținut de cuvânt și, înainte de cină, l-am invitat pe domnul Haripol la un păhărel de pălincă, ocazie cu care i-am dăruit și una din cărțile mele. Așa, oarecum în glumă, l-am avertizat că după ce va citi cartea n-o să mai vrea să-mi trimită pozele, pentru că eu, în carte, vorbesc foarte critic la adresa clasei politice.

-Domnule Ion, dumneavoastră puteți spune ce vreți acolo că doar nu vorbiți de mine personal. V-am spus că unele lucruri nici mie nu-mi plac. Dar uite pălincă aceasta îmi place! Cât despre poze, o să le primiți sigur. Sunt om de cuvânt, veți vedea.

Ioan Cotoc

Am călătorit împreună în autocar, în pauzele din parcurs mi-a vorbit despre feciorul său care și el are câteva firme și se descurcă bine. Ne-am despărțit în Gara de Nord, la casele de bilete. Mi-a spus „drum bun ”și să aștept pozele!

Nu am așteptat pozele pentru că am văzut că era din același aluat ca majoritatea clasei noastre conducătoare. Domnul Haripol ¹²¹ făcea politica lui și a familiei sale, nu avea un cod al onoarei de partid, nici nu cred că-i păsa prea mult de planurile partidului. Important era să fie la putere și el să aibă un ciolan gras, acolo la Iașiul său.

Mitică

Numele real al acestui turist în Deltă nu-l știu. Am reținut din discuțiile lui cu barcagiul că este bucureștean. Din acest motiv l-am botezat Mitică. Tot ce vă voi povesti s-a întâmplat în barcă, în timpul unei excursii făcute la Sf.

¹²¹ Numele Haripol este dat de autor. Numele real al acestui politician cât și numărul de telefon îl am în agendă.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Gheorghe. Întâlnirea cu acest om a fost o întâmplare, chiar dacă și el era cazat la același hotel cu mine.

La excursia de care vorbesc au fost înscriși mai mulți oameni decât intrau în cele două bărci ale hotelului. Bani erau încasați din prima zi și nici nu se puneau problema să-i restituie. Nici noi nu am fi vrut să renunțăm. Au fost chemați la bărci în ordinea înscrierii. Am rămas fără barcă doar eu și Mitică. Mitică era împreună cu soția și un copil mic, de cel mult un an. Pentru noi au împrumutat o barcă mai mică cu doar două bănci cu cinci locuri, trei în față și două în spate. Mai era un loc lângă barcagiu. Eu m-am așezat în spate și așteptam. Noroc că Mitică l-a întrebat pe barcagiu pe unde ne duce la Sfântu Gheorghe. Barcagiul, un tinerel, a spus că el a primit ordin de la șeful său să meargă pe drumul scurt la Sf.Gheorghe și să se întoarcă repede înapoi. Păi cum, pentru asta am dat trei sute de lei? Mitică s-a dus la recepție, a chemat-o pe șefa hotelului care a vorbit din nou cu șeful barcagiului și până la urmă s-au pus de acord să mergem pe traseul cu lacuri și să ne întoarcem pe canalul principal. Când am pornit, am văzut că Mitică i-a băgat în buzunar barcagiului 100 de lei.

-Tinere, pe mine mă duci să văd Delta, ce trebuie văzut aici, eu sunt un om ocupat. Dacă am ajuns aici vreau să văd nu să mă plimb cu barca. Asta pot s-o fac și la București.

-Bine, am înțeles. Ați văzut că eu nu pot face ce vreau. Aici toată lumea are nevoie de barcă. Șeful meu știe cât durează fiecare drum. Toate bărcile noi sunt dotate cu radar. Dacă mint rămân fără serviciu. Ce fac în Deltă fără serviciu?

-Ești localnic?

-Da, din Murighiol și numai eu știu cât am muncit și cât m-a costat brevetul de barcagiu și ghid în Deltă. V-am spus că suntem urmăriți prin radar, mai ales pentru a nu intra în zonele strict protejate.

Ioan Cotoc

-Lasă măi vrăjeala asta pentru copii. Orice se poate .Scoți radarul din funcție și gata. Dumnezeule, aici este un loc de vis! Cum se numesc frunzele astea ce acoperă lacul?

-Sunt frunze de nuferi. La ora aceasta, când este prea cald, nuferii se închid și nu putem vedea decât întâmplător, unele flori, la umbră.

-Trebuie să iau o rădăcină de asta s-o duc la eleșteu la noi.

-Nu este voie să se ia nimic din Deltă, amenzile sunt foarte mari.

-Nu este voie, nu este voie. Sigur că nu este voie. Unde s-ar ajunge dacă toată lumea ar rupe. Măi tinere tu nu ști multe! Lasă că mai vorbim noi.

În acest moment lui Mitică îi sună telefonul.

-Alo...da eu sunt...da, am negociat 10500 de euro...eu nu sunt în București, este fratele meu acolo...vă dau numărul lui de telefon, notați...păi dacă v-au plăcut mai mult celelalte două, oricare dintre ele are același preț...bine, salut!

-Alo, măi vezi că mă sună ala pentru BMV-ul albastru...Da, cu 10500...bine mă vinde-le pe toate zece până mă întorc eu, ha ha...bine măi. Pa!

Așa am dedus că domnul Mitică se ocupă cu tranzacționarea de mașini „second hand”.

-Barcagiule, de ce sunt parii ăia înfipti acolo?

-Care parii?

-Uite, bețele alea mari, acolo în dreapta!

-Alea sunt niște semne puse de cei care au plase de pescuit acolo.

-Păi ce, au voie?

-Da, au voie pentru că sunt asociații de pescari care concesionează aceste locuri de pescuit.

-Hai cu barca să tragem o plasă de aia să luăm și noi niște pește bun, că la restaurant ne-a dat pește de la market.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Glumiți domnule! Cum să tragem noi plasele lor? Este munca lor. Nu putem face așa ceva.

-Lasă că facem noi mâine dimineață. Venim doar noi doi, aici sau unde știi tu că găsim pește, că eu mâine plec la București. Doar n-o să plec din Deltă fără pește.

-Eu mâine am alt program.

-Lasă măi, mâine ai program cu mine! Să-mi dai telefonul șefului tău să aranjez pentru ziua de mâine. Dar acolo în stânga, zona aia albă ce-o fi?

-Este o colonie de pelicani.

-Păi ia-o într-acolo.

-O să ajungem și acolo, în apropierea pelicanilor dar nu avem voie să-i speriem. Dacă ne apropiem prea tare ei o să-și ia zborul și eu voi fi penalizat. Dar o să fim destul de aproape să puteți face poze. Uite, acolo sunt câteva lebede!

-Barcagiul a urmat traseul unor lacuri, care erau trecute în prospectul excursiei, ne-a mai atras atenția asupra cormoranilor care, spunea el, sunt vinovați de sărăcirea Deltei de pește. Am intrat în brațul Sf.Gheorghe aproape de localitatea cu același nume.

-Măi, acuma ne duci până la mare!

-Vă duc până unde știu eu că mai pot întoarce în siguranță. Aici nu-i de glumit!

Și ne-a dus până unde am putut observa întinderea mării dar nu prea departe de locul în care barca s-a oprit mi s-a părut mie că ar fi îngemănarea apelor, acolo mi s-a părut că ar fi ca o cădere de apă din Dunăre în mare, o impresie stranie. Barcagiul, a întors și unde a găsit loc, a legat barca la mal. Ne-a spus că avem o pauză de jumătate de ceas până la plecare. În localitate toate prăvăliile erau închise, conform programului statornicit acolo, între orele 13-16. Mitică îi zice barcagiului :

-Vii cu mine la masă și comanzi ce vrei!

Ioan Cotoc

Era acolo un restaurant cu o terasă umbrită . M-am așezat și eu la o masă aproape de a lui Mitică și am observat că, dacă tot drumul până acolo Mitică nu i-a zis nimic soției, aici a devenit foarte atent cu ea și cu copilul. S-a dus la vitrine să se informeze de sucuri și desert, l-a,, descusut” pe ospătar despre meniuri și despre vin. Văzând că nu se grăbește plecarea, mi-am comandat și eu o ciorbă de pește și o porție de saramură. Și nu am greșit. Au fost cele mai bune preparate din pește pe care le-am mâncat în Deltă. Ciorba a fost făcută exact ca în imaginația mea, după cele citite și auzite de la televizor ori de la cunoscători.

Peștele pentru ciorbă a fost adus pe un platou separat. La saramură aș fi putut renunța că eram sătul dar când am văzut-o cât de bine arăta, nu aș mai fi putut să o refuz. Și mămăliga era aburindă. Aici și la restaurantul de la Letea au fost singurele locuri în care am mâncat pește proaspăt din Dunăre și bine preparat. După ce am primit saramura, am tras cu ochiul la masa lui Mitică și am observat că li se desfăcea o sticlă de vin.

Mi-am dat seama că voi avea timp berechet, să-mi savurez bunătatea de pește. Așa a și fost. Masa a durat aproape două ore. Eu am avut timp să-mi rotesc ochii peste acea așezare pescărească, pe care anii din urmă aproape au ruinat-o. În lungul falezei erau legate bărcile localnicilor și nu făceai cinci pași fără să fii întrebat „doriți o barcă?”Cred că meseria aceasta de barcagiu era una dintre puținele care le mai aduce bani locuitorilor, de acolo.

Am plecat. Probabil că Mitică a dat telefonul necesar și a obținut barca pentru dimineață. Acum era mulțumit. S-a culcat pe spate, și-a îndoit picioarele să aibă loc și l-a pus pe burta sa pe Mitică junior, cu care s-a jucat puțin apoi au adormit amândoi. Barcagiul a plecat pe canalul Sf. Gheorghe cu viteza de 60-70 de km./h, abia dacă mai reducea ceva la încrucișări ori depășiri. După mai bine de o

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

oră am intrat pe canalul Uzlina și am ajuns la pontonul nostru.

-Ne-am înțeles, la ora opt ești aici, îi zice barcagiului la despărțire.

Ziua următoare era ziua plecării pentru Mitică. Pe ponton, înainte de cină, am aflat că unul dintre pescarii mai „utilați” era cumnatul lui Mitică. Ei veniseră cu mașina proprie, pentru trei zile în Deltă. Au lăsat mașina la Tulcea, de unde au fost aduși cu o barcă a hotelului. Dimineța, când noi ieșeam de la masă Mitică se ducea la barcă, cu două lăzi frigorifice pentru turism. Pe la ora zece, când noi ne imbarcam pentru ultima excursie, Mitică se întorcea cu peștele.

Nu vreau să cred că au dat atacul la plasele pescarilor, cred mai degrabă, că barcagiul a știut unde să-l ducă, la pescari, de unde și-a cumpărat peștele dorit. Dar cu atitudinea pe care i-am văzut-o în ajun mai că-mi vine să cred că au dat atacul la plase. Mitică nu voia să fie constrâns de legi, de interdicții, de bun simț. Legile sunt necesare, dar nu pentru Mitică!

A avut noroc cel de al doilea pescar foarte „utilat”, de pe ponton, un brașovean, care și el venise cu mașina până la Tulcea și căruia îi rămăsese tot peștele prins de amatorii hotelului. Nu a fost nevoit să-l împartă cu Mitică.

„Nesimțitul” în supermarket

Un supermarket ca oricare altul: la intrare funcționau patru linii: citrice, fructe, legume (ardei, roșii, castraveți, dovlecei, varză, salate ș.a) și rădăcinoase (sfeclă, ceapă, cartofi, morcovi, albitură ș.a)

La cele patru linii funcționau doar trei cântare. Se lungise coada la fiecare cântar. Fiecare cumpărător avea în coș câteva pungi pentru cântărit. Așa este că vă imaginați scena? Nu vreți să fiți la ora asta între cumpărători!

Ajung la rând, aproape de cântar. În fața mea, o doamnă, în spatele meu, altă doamnă. Mă uit la dumnealor. Nu ostentativ (ar fi fost nepoliticos!). Cum să nu te uiți la două doamne aflate la o vârstă căutată încă. După îmbrăcăminte și fețele meșteșugit zugrăvite un tinerel le putea cataloga pe la, cel mult 45 de ani, (dar vă spun, cu mâna pe inimă, că erau de vârsta mea. Trecute binișor de șaptezeci!)

Doamna din fața mea, ajunsă la cântar, și-a adus aminte că nu a luat pătrunjel. În dreapta cântarului era o ladă cu o rădăcinoasă bine dezvoltată (păstârnac fără dubiu), se uită îndelung la el și zice:

-Mă scuzați, am uitat să iau o rădăcină de pătrunjel!.

Eu, politicos,

-Mergeți doamnă, că este puțin mai în spatele meu, cu frunze, într-o ladă și fără frunze, în următoarea.

-Eu vreau doar rădăcină, că frunze am luat.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Doamna din spatele meu, probabil impacientată de frânarea înaintării, zice, parcă un pic malițios:

-Păi uite că aveți acolo, în dreapta, o ladă cu pătrunjel rădăcină!

Doamna din fața mea ridică o rădăcină din lada cu albitură, se uită la ea cu nesiguranță și zice:

-Parcă-i prea gros. Nu-mi place!

-Doamnă, aveți dreptate, este prea gros să fie pătrunjel și coaja lui este moale. Mirosiți-l! Nu cred că la cei patruzeci de ani ai dumneavoastră nu deosebiți pătrunjelul de păstârnac!

Doamna din spate:

-Ei, acumă mai gros, mai subțire, mai greșim și noi (cu subînțeleș)

Doamna din față:

-Acumă că-i mai gros ori mai subțire, important este efectul!

Turnura discuției și nehotărârea doamnei mă deranja. Mă grăbeam și eu, am vrut să fiu amabil dar, în urma noastră coada creștea supărător.

-Doamnelor, dacă gros ori subțire nu contează, atunci poate fi păstârnac ori pătrunjel, de om sau de câine, efectul contează.

-Sunteți un nesimțit domnule!

-Aveți dreptate doamnă, *eu nu mai simt* decât aromele de pătrunjel ori păstârnac!

Ioan Cotoc

Au rămas datorii neîmplinite!

„ Spune-mi tu subt, curcubeu, Ileană,/Ești bucuria și norocul meu?

Mi-ai căzut în cale ca o geană /Dintr-o pleoapă a lui Dumnezeu.”¹²² „...,,Iar dragostea-ce boală lipicioasă!/ Nici cât să poți muri nu te apasă /Nici să trăiești pe voie nu te lasă”¹²³

În viața omului, armata și căsătoria au timpul lor. La mine au trebuit amânate. Școala a fost ținta spre care am alergat. Aceasta nu înseamnă că nu am avut și eu simțuri normale, ori că am uitat de cele două mari îndatoriri. Că dacă nu continuam școala eram căsătorit înainte de armată! Această renunțare nu a fost ușoară. Dar cred că, deși fixăm noi ținta, drumul spre ea este deja hotărât! Nu-mi place să cred în predestinare. Ținta poate fi alegerea noastră, dar drumul spre ea poate fi dinainte hotărât. Aș putea spune și altfel: eu aleg drumul și las ținta în seama Celui care hotărăște. Oricum sunt doi care „lucrează” spre țintă. Și atunci gândesc că este mai simplu să nu filozofez, ci să fac eu treaba care depinde de mine. Cea pe care pot să o fac eu și să nu mă intereseze ce și cum face Celălalt. Să am convingerea că El își face treaba mai bine decât mine.

Cred că așa s-a întâmplat și în cazul meu. Am cunoscut percepțele religioase, de mic copil, din biserică, apoi pe la șaisprezece ani, din lecturarea bibliei, dar religios nu am fost. Convingerile, din paragraful anterior, le am din anii părului alb. Pot deci să vă spun că tot timpul mi-a fost gândul la căsătorie și am avut grijă să am și cu cine. Așa cum îmi zicea un sătean mai în vârstă, în perioada cailor¹²⁴: „să

¹²² Lucian Blaga, Idem, pag. 331

¹²³ Carolina Ilica, idem, pag. 68

¹²⁴ Este vorba despre perioada păzitului cailor pe timp de noapte, în țarină

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nu-ți fie rușine să ieși cu ea în lume”.În toată perioada liceului și a primilor ani de facultate, când relațiile deveneau mai serioase, am fost cinstit cu fata: „nu sunt în faza să pot face promisiuni și planuri de familie”.Or fi fost și blesteme, poate s-or fi și prins, unele. Aș vrea să cred că eu n-am dat motive.

Fără povestioare, unele mai hazlii și mai picante decât altele și fără exemple care să-mi pună eticheta de lăudăros, mă întorc la țintă: finalizarea studiilor. Era aproape, nu se mai putea rata.(în ce ținea de mine). În gând și fără să conștientizez îmi făcea loc noua țintă: căsătoria! Eu eram cu alegerea țintelor, cu drumul ...

Terminasem anul doi de facultate, eram „integralist ¹²⁵”.Urlau în mine toate sentimentele omenești: mulțumirea, satisfacția, bucuria,... Nu așteptam de nici unde laude. Cine putea înțelege realizarea? Nu am fost un „expansionist al sentimentelor”, nu am sperat la o recompensă. Mai ales că acasă erau problemele gospodăriei țărănești și tata abia se „îndreptase” după un puseu de spondiloză lombară ¹²⁶. Dar tinerețea găsește soluții să se simtă bine. (Cu condiția să fie liniște și pace sufletească, interioară).

Plecasem, în acea duminică la Vața, o mică stațiune de tratament, la cincisprezece kilometri, de la satul meu spre Brad. Eram cinci ori șase tineri, de vârste apropiate, din sat. Era un tren care mergea spre Brad imediat după ora

¹²⁵ Cred că acesta a fost motivul pentru care am insistat asupra condițiilor de studii, a cerințelor din acei ani, a pregătirii examenului de diplomă, și pentru care am afișat diploma, în cartea mea „Cale lungă ... Drum de fier”. Cei care cârcoteau atunci împotriva diplomelor erau puțini. Acum nu mai cârcotesc că n-au împotriva cui: „diplomele sunt câtă frunză și iarbă”.

¹²⁶ Am mai povestit undeva că în timpul practicii de vară de la Reșița am fost chemat să tai grâul deoarece tata avusese o criză acută de spondiloză lombară.

Ioan Cotoc

dousprezece. Înapoi aveam vreo trei trenuri la intervale de două trei ore între ele. Ne duceam să bem bere, poate să vedem un spectacol la Grădina de Vară, ori doar să ne plimbăm puțin prin parc și să mai povestim de-ale noastre. Treceam pe o alee a parcului și Pavel Sida ne zice:

-Vă rog să mă scuzați puțin că trebuie să stau de vorbă cu un neam de la Timișoara.

Pe alee veneau spre noi un bărbat, o femeie și o tânără. Pavel îi strânge mâna domnului și sărută mâna doamnei. Poate și mâna tinerei, dar aceasta n-o mai știu. Stau ei puțin de vorbă și după puțin timp mă cheamă să mă duc la ei.

-Uite, voi nu vă cunoașteți, deși ar trebui. Domnii sunt de la Timișoara, dar sunt plecați de aici, din Tisa. Iar el este vecinul meu, student la Timișoara.

Ne strângem mâinile.

-Cotoc,

-Mihuț. Uite cum am ajuns să ne cunoaștem, tocmai la Vața. Noi suntem aici în vizită la doamna, arătând spre soția sa, care se află la tratament aici. Am vrut să mai plecăm și noi din oraș. La ce facultate ești?

-La mecanică, am terminat anul doi.

-Înseamnă că sunteți colegi de an și arată spre domnișoara. Și Mărioara a terminat anul doi la filologie.

Din câteva fraze am aflat că sunt ceferiști, au aflat și dumnealor că vorbesc cu un fost și aproape sigur viitor ceferist și încet ne-am despărțit în doua grupuri de discuții: un grup, Pavel cu părinții și un grup, eu și domnișoara. Eu nu m-am mai întors în sat cu primul tren ci cu ultimul. Am invitat-o pe domnișoara la un spectacol de muzică populară, la Grădina și ne-am propus, fără prea mari speranțe și convingeri să ne revedem toamna la Timișoara. Și ne-am revăzut !

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

După un an și jumătate de „revederi”, ne-am căsătorit. În anul patru, iarna.

Nu am renunțat nici la locul din căminul IX, nici la cantină. Pentru noi, timpul până la examenul de licență, la finele anului cinci, a trecut ca o părere, ca un vis! Am așteptat repartițiile și nașterea primului nostru copil. Adriana-Cristina s-a născut în luna iulie, anul 1972. Eu a trebuit să mă prezint la post, dar soția, bine motivată, s-a prezentat la post doar spre sfârșitul anului. Dar aceasta ar putea fi altă poveste!

*Cuvinte vechi, auzi, „iubit”, „iubită”!
Ce morți vom fi când n-o să le mai știm!¹²⁷*

Unul la apus, altul spre miazăzi.

Despre repartiția mea, la terminarea facultății am vorbit într-o altă scriere¹²⁸ și voi mai aminti ceva chiar în titlul următor. Aici este vorba despre repartiția soției mele, Mărioara.

În acel an 1972 (și nu numai), repartiția absolvenților de învățământ superior, se făcea centralizat pe țară, prin acel sistem denumit popular telespiker, în ordinea mediilor cu două zecimale. Se mai ținea seama și de locul de muncă al soțului și de copii, dacă erau. Dar și aceste situații erau

¹²⁷ Carolina Ilica, Idem, pag. 70

¹²⁸ Cale lungă.-drum de fier

Ioan Cotoc

legiferate prin puncte acordate pentru fiecare speță. Soția mea a terminat filologia, dar indiferent ce secție ar fi terminat, pentru absolvenții de universitate, pentru viitorii profesori, în județele Timiș, Arad, Oradea, Caraș și Hunedoara, cu excepția a unul-doă locuri de limba engleză, franceză ori matematică, nu erau locuri. Locurile erau în județele din Nordul Moldovei, în Balta Brăilei, în Deltă și cel mai apropiat, în Gorj. Locurile erau afișate din timp. Fiecare absolvent se fixa pe unul, dar necunoscând mediile absolvenților de la celelalte universități din țară, își mai „alegea” și câteva locuri de rezervă. În sala de repartitie erau numai vaiete și plânsete.

Mărioara, aflată în luna a opta de sarcină, s-a dus zâmbind și a ales Școala Generală din Licurici-Negreni, județul Gorj. Abia am găsit localitatea pe hartă. Când am fost la Târgu Jiu, pentru această problemă, am aflat că în acel sat se putea ajunge cu un autobuz care se ducea acolo de două ori pe săptămână. Alt mijloc de transport nu era.

Era posibil un schimb de repartitie dacă respectai următorii pași: Trebuia să-ți găsești singur locul de muncă. Șeful acelei instituții (Școală, unitate de cercetare, bibliotecă etc.) trebuia să facă o adresă în care să arate că are liber acel post și să ceară pe respectivul absolvent. În învățământ nu era posibil așa ceva deoarece se ajungea la cercetare de fraudă și afaceri cu locuri. Toate locurile vacante trebuiau comunicate; Al doilea pas era să obții negația de la instituția în drept (Inspectorat Școlar, Primul secretar al Județului etc.) prin care să se arate că renunță la tine; Al treilea pas era cererea ta în care să justifici serios (eventual cu dovezi medicale, certificat de căsătorie), necesitatea schimbării repartitiei; Cu aceste documente te prezentai la Ministerul învățământului, Secretariatul pentru repartitii unde, pe cererea ta se punea un „DA”sau un „NU”-se aprobă, o semnătură și o ștampilă.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Am urmat pașii de mai sus, am pus documentele într-un dosar (cum am obținut documentele este o poveste prea lungă), am pus dosarul în geantă, împreună cu două sticle cu pălincă (cu dop bun nu cu cocean) și hai la Ministerul învățământului:

-Tovarășe nu la noi trebuie să veniți.

-Mi s-a spus că schimbul de repartiție îl face Ministerul învățământului.

-Da tovarășe, dar nu aici. Mergeți la biroul care se ocupă de repartiții, la tovarășul Floricel.

-Și unde-i acest birou?

-La Casa Scânteii. Știți unde este aceasta?

-Nu știu, dar o să întreb. Știți să-mi spuneți cu ce mijloc de transport se poate ajunge acolo?

Îmi explică omul pe-ndelete, vede că are de lucru cu un provincial, îi mulțumesc și plec.

La Casa Scânteii, la intrare în acest mastodont erau panouri cu instituțiile cazate acolo: marile ziare, în frunte cu Scînteia, Direcții Generale din unele ministere, Ministerul învățământului cu unele activități etc.etc. Aflu până la urmă și secretariatul cu pricina, situat la un oarecare etaj, în nu mai știu care aripă, bat la ușă și intru. În încăpere erau doi tovarăși la două mese:

-Să trăiți, îl caut pe tovarășul Floricel!

-Da, eu sunt! Mai sunt afară?(Probabil că avusese mulți petiționari înaintea mea. Eu am ajuns târziu acolo-după ora două)

-Nu mai era nimeni afară.

- Dă-mi să văd despre ce este vorba.

Se uită în dosar, se vedea că-i rutinat în această problemă și-i zice colegului:

-Uite măi ce ne face Biblioteca Județeană din Timișoara, cere absolvent de Filologie și noi nu avem unde repartiza absolvenții noștri de la Biblioteconomie. Și tembelii

Ioan Cotoc

de la Gorj care funcționează cu șaptezeci la sută suplینitori, se dispensează de un absolvent de studii superioare. Cum ați obținut asta?(Îmi arată dosarul)

-Nu prea aveam încotro. Eu nu-mi pot găsi loc de muncă în Gorj, cu specialitatea mea, soția trebuie să nască, ce să facem?(În timpul acesta dau să mut geanta dintr-o mână în alta și se aude un clinchet de sticle)

-Eu nu aprob așa ceva.

Fac un pas spre masă, las geanta jos, clinchetul sticlelor s-a auzit mai tare și zic:

-Tovarășe Floricel, vă rog să nu mă puneți pe drumuri că nu scăpați de mine. Noi mai avem o ofertă, eu să mă duc asistent la Institutul nou înființat la Reșița și soția traducător la Combinatul Siderurgic. Dacă se duce soția în Gorj nu ne putem vedea nici măcar săptămânal. Se distruge căsnicia. Voi veni din nou la dumneavoastră pentru alt schimb de repartiție.

-Ce să facem cu ei, zice întrebător tovarășul Floricel, uitându-se la colegul său.

- Este problema ta, eu zic totuși să le aprobi cererea, dacă documentele sunt în regulă. Vezi că tovarășul acesta este foarte hotărât. Zice colegul lui Floricel, cu un pic de zâmbet în colțul gurii.

-Îți aprob, dar să ști că o fac împotriva principiilor mele.

A scris ce trebuia a semnat și a pus ștampila. Pun cererea în geantă și când mă ridic scot cele două sticle și le pun pe masă.

-Ce faci tovarășe, ne mituiești?

-Nu vă mituiesc. V-aș fi lăsat sticlele și dacă nu mi-ați fi aprobat cererea, pentru că v-ați purtat omenește cu mine. Mulțumesc foarte mult! Să trăiți!

Am plecat, ca din pușcă, în speranța că voi prinde trenul pe care-l voiam, în Gara de Nord. În tren am început

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

să gândesc: oi fi avut eu așa o putere de convingere, o fi fost clinchetul acela din geantă, poate o fi fost plictisul tovarășului Floricel, după miile de solicitări de schimb de repartiție, din care cine știe câte or fi fost astăzi, înaintea mea, sau poate toate acestea la un loc. Mulțumesc Doamne, că altfel trebuia să înghițim smogul Reșiței!

Cap. IV Familie și societate

În sfârșit, sunt și eu „tovarășul inginer”

Pe Regionala de căi ferate Timișoara, la repartiția noastră din facultate, era un loc la Depoul Arad. Am optat pentru el și nu puteam să nu-l primesc, ținând seama de media de absolvire cu care am intrat în repartiție. După repartiție, toamna m-am prezentat la post dar am făcut și o cerere către Regionala C.F.R.Timișoara să mă transfere la depoul Timișoara motivând cu faptul că aveam domiciliul în Timișoara, eram căsătorit și aveam un copil

Inginer și răcan.

Pentru mine armata a fost doar o obligație față de țară, pe care trebuia să o îndeplinesc. Au fost șase luni pierdute, în care am învățat ce este un carburator al unui automobil, am obținut un grad de ofițer în rezervă și sămânța unei boli care s-a dezvoltat în anul următor.

Ioan Cotoc

Primul ordin de chemare la încorporare l-am primit la Brad, când eram în clasa a noua a liceului seral. Ajutat de o rudă a mea, care era prieten cu medicul Șerb, internist și director al spitalului din Gurahonț, am fost internat în acest spital cu un diagnostic destul de greu de controlat în acea vreme. Așa am putut amâna armata doi ani. Pentru clasa a unsprezecea era lege care scutea de la încorporare, dar în luna iunie, imediat după bacalaureat, am fost chemat la încorporare. Acum am mizat pe înțelegerea comisiei de încorporare. Șeful acestei comisii era un maior. Când am ajuns la rând am solicitat amânarea încorporării pentru a urma o facultate. Am găsit înțelegere (poate aveau și ei ceva reglementări și indicații în acest sens) și le-am promis celor doi ofițeri din comisie că după examenul de admitere, indiferent de rezultat, mă voi prezenta la raport. Și m-am ținut de cuvânt: M-am dus la comisariat cu rezultatul examenului și cu un litru de pălincă. S-au bucurat și ofițerii de bucuria mea și mi-au urat succes!

După terminarea facultății nu am fost chemat la încorporare în primele serii decât peste un an. Așa că sărbătoarea intrării în al treizecilea an de viață am făcut-o în armată. Eram cel mai bătrân elev militar din plutonul meu. Armata la unitatea din Lipova-Radna nu a adus nici o noutate pentru mine. Știam că în armată se face șmotru, știam că acolo ești la cheremul tablagiilor și că trebuie respectată disciplina cazonă.

Deși era anul 1974, deși aveam comandant de pluton un ofițer locotenent, proaspăt ieșit de la Academie, atmosfera în cazarmă era tot cea veche, metodele așșderea. Dintre colegii de facultate am fost trei în această serie. Toți ceilalți soldați din companie erau absolvenți ai facultății de automobile de la Brașov, marea majoritate, bucureșteni. Școala de ofițeri de rezervă de la Lipova pregătea cadre pentru infanterie dar, în cadrul ei, se pregătea și o companie

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

tehnică-auto și transmisiuni pentru batalioanele de tancuri și infanterie. Pentru instruire și aplicații unitatea avea niște stații de proveniență sovietică foarte grele, mai ales în aplicații. Douăzeci de kilograme, greutatea stației, nu era puțin de cărat în spate, pe lângă raniță și conținutul ei.

S-a terminat și această caznă dar în timpul unei aplicații cu folosirea gazelor de luptă am primit o mască ce avea o fisură greu de observat. Am fost introduși într-un cort apoi s-a dat cu gazul de luptă. (poate iperită). I-am făcut semn comandantului, care a înțeles despre ce este vorba, dar nu m-a scos afară. Locotenentul și-a scos batista din buzunar și mi-a făcut semn să-mi astup spărtura cu batista. Măsura luată nu se putea aplica și era tardivă. Când am fost scoși afară eu nu mai puteam respira. Am fost dus la medic și după câteva zile nu mai aveam senzația de sufocare. A rămas doar o sensibilitate crescută față de gazele de orice fel și mai ales față de sulful din fumul locomotivelor cu abur ale depoului. Pe acest fond, în următorii doi ani mi s-a instalat boala astmatică ce mă însoțește și astăzi.

După armată, în livretul militar mi s-a lipit un ordin de chemare la concentrare și în caz de nevoie trebuia să mă prezint la Lugoj unde funcționa Atelierul de reparații auto al Batalionului de transporturi. Acolo trebuia să funcționez ca adjunct al șefului acestui atelier. Dintre cele cinci chemări ulterioare la concentrare, pentru instruire, fără scoatere din producție, una a fost la Lugoj, la acel Atelier. Trag nădejde că, pentru mine cel puțin, nu va mai fi nici o concentrare!

Întâmplări, cu și fără umor, din depou.

Cu un an sau doi, înainte de repartiția mea, în depou s-a produs un accident de muncă grav, la vinciurile de ridicare a locomotivelor cu abur. Aceste vinciuri (4 la număr), aveau o acțiune unitară, prin arbori cardanici, de la un motor electric. Când vinciurile erau în acțiune, era interzis să se treacă peste barele de acționare. Un lucrător a ignorat această regulă și o siguranță (șplint) a unui șurub i-a agățat salopeta, pe care a înfășurat-o repede în jurul barei (poate a capului cardanic) și l-a obligat pe om să-și îndoieie genunchii, astfel că acesta a ajuns cu fundul pe cardan, i s-au prins și pantalonii de salopetă și odată cu ei i-a fost prinsă și „traista cu bărbăția”. Până a strigat, până a fugit cineva la butonul de oprire a instalației, **omul a fost deja castrat**. Dosarul de cercetare s-a finalizat cu un proces în care s-a încercat inculparea maistrului care răspundea de acea echipă și de manipularea vinciurilor

Ce poate face un iz de răchie!

Povestea de mai jos are oarecum legătură cu cea de la schimbarea de repartiție a soției mele. La depoul Timișoara, după terminarea stagiaturii și a serviciului militar, am fost numit inginer la compartimentul Regie. Eram și Mecanic șef și Energetician șef. Cu alte cuvinte, pe lângă întreținerea mijloacelor fixe, trebuia să fac și aprovizionarea cu utilaje. Pentru această aprovizionare făceam un „necesar” după consultări responsabile între șefii de compartimente și conducerea depoului. Tabelul cu acest necesar de aprovizionare, îl trimiteam pe linie ierarhică la Direcția de ramură, la București, înainte de finele anului în curs, pentru anul următor. Acolo la Direcție se estima ce buget va fi la

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

acest capitol și se definitiva planul pe țară. De regulă se tăiau multe din cele cerute. Nu erau bani.

Apoi așteptam! Așteptam să fim sunați de un funcționar mărunț din Direcție, că în cutare trimestru, de la cutare firmă vom primi un utilaj sau altul, că au fost semnate contractele. Dar se întâmpla ca în trimestrul patru să ni se spună: uite avem niște bani de cheltuit și putem aproviziona niște grupuri de pompare electrice, ori generatoare de sudură etc. Nimicuri, bani risipiți, praf în ochi! Trimiteți urgent necesarul. Și-l trimiteam. Că banii trebuiau cheltuiți și un utilaj de rezervă era aur. Dar ca să primești ceva din această „pomână”, trebuia să „miști din urechi”, să te pui bine și cu cel ce se ocupa de această problemă în eșalonul imediat superior și cu cel de la București, din Direcție.

Până aici a fost o introducere. În anul despre care povestesc ne spune inginerul cu problema că mai sunt niște bani și că au decis să cumpărăm niște mașini de găurit electrice (portabile) de la Electroargeș. Incepuseră să fabrice și românii așa ceva. Este drept că erau de putere mică dar era mult mai mult decât să găurești manual. Era jumătatea lunii noiembrie. Până au venit comenzile semnate s-a făcut decembrie. Aveam un lăcătuș, pe nume Mitică Ștolf, mai „șlefuit” și descurcăreț, pe care îl mai folosisem la astfel de treburi.

-Mitică uite despre ce e vorba: te duci la Electroargeș.

-Nu mă duc tov. inginer. Eu tocmai veneam cu cererea asta pentru trei zile de liber, că am o problemă personală la București. Este o problemă de familie, am citație și trebuie să merg la tribunal.

-Mitică, facem o înțelegere: tu vrei trei zile, eu îți dau o săptămână liber. Rezolvi și problema ta și pe a mea și rupem cererea. Dacă nu rezolvi problema depoului, îți aprob

Ioan Cotoc

trei zile fără salariu. Dar pierzi bani de salariu pe trei zile și banii pentru deplasare!

-Sunt de acord. Sper să aduc mașinile.

- Uite aici comanda și delegația. Vezi să nu întârzi că nu vei fi doar tu cu comanda acolo!

A ajuns Mitică la Electroargeș și a rezolvat problema iar la înapoiere îmi spune :

-Tovarășe inginer să nu mă mai trimiteți la Electroargeș niciodată, că nu mă mai duc nici dacă mă dați afară.

-Păi ce s-a întâmplat acolo de ești așa de speriat?

-În primul rând nici nu au vrut să stea de vorbă cu mine. Că ei au contracte la export, pentru acest produs și nu le pot onora nici pe acelea. Și că nemernicii lui de șefi au mai promis că livrează și căii ferate. De unde?

-Și...ce-ai făcut?

-Când să ies din birou mi-am adus aminte de sticla cu răchie. Aveam una la mine pentru problema mea de la București. Am scos dopul de la sticlă și m-am întors spre masă. Am început să mă rog de omul respectiv, că nu mă pot întoarce fără mașini, că promovarea mea depinde de asta etc. În încăpere începuse să duhnească răchia, că era din aia puturoasă. Și mă pomenesc că țipă la mine:

-Dă-mi măi comanda să ți-o semnez. De voi nu poate scăpa omul!

-Păi vezi Mitică, te-ai descurcat. De ce zici că nu te mai duci acolo?

-Pentru că, după ce am primit comanda semnată, am pus dopul la sticlă și am plecat.

-Cum, nu i-ai lăsat răchia? Doar știai că nu te las în pagubă.

-Știam, dar răchia aia îmi trebuia la București !

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Pune-ți casca pe cap că vine controlul.

În perioada la care mă refer, organele superioare de la Divizia de ramură și Serviciul Siguranța Circulației, aveau obligația prin reglementări speciale, să execute controale în unitățile de bază (depouri). Controlul cel mai amplu era controlul de fond, care trebuia să observe activitatea în chiar toate compartimentele de activitate ale depoului. Acest control se făcea semestrial.

Când s-a efectuat acest control eu eram șeful atelierului de reparații locomotive. Pentru a urmări unele din problemele tematicii de control, pe una dintre locomotivele diesel electrice, aflată la o revizie planificată în acea zi, s-a urcat domnul ing. I S, de la biroul de circulație al diviziei T. Ora la care s-a urcat a fost cea prevăzută pentru pauza de masă a salariaților care mâncau la cantină. Meseriașii care nu mergeau la cantină, de regulă mâncau când le era foame. Domnul ing. S., a intrat în sala mașinilor, unde a găsit lucrători din echipa de „termică” și din echipa de electricieni. Primul lucru, pe care l-a semnalat, a fost că acești meseriași nu aveau cască de protecție pe cap. S-a supărat și a spus să fie chemat șeful de atelier. A venit cineva la cantină să mă cheme. Eu am plecat direct la locomotivă, l-am salutat pe domnul inginer și am întrebat care este problema pentru care am fost chemat. Dumnealui mi-a spus acolo de față cu oamenii:

-Tovarășe șef de atelier, ești indisciplinat și de la dumneata învață și meseriașii. Uite nici dumneata nu ai cască și cum vrei să poarte meseriașii cască?

-Tovarășe inginer, pentru că m-ați chemat, din respect pentru dumneavoastră, m-am grăbit să vin de la cantină direct aici. La canal ați fost?

Ioan Cotoc

-Lasă nu mă lua tu pe mine cu canalul. De ce să merg la canal ?

-Pentru că meseriașii care lucrează în canalul de revizie, la partea inferioară a locomotivei, au cască. Acolo poate fi un accident fără cască, dar aici și să vrei nu poți lucra cu cască. În primul rând nu îți cade nimic în cap și al doilea, că meseriașul stă aplecat pentru efectuarea lucrărilor și nu-i stă casca pe cap.

-Lasă, nu mă înveți dumneata pe mine. **Dacă scrie că trebuie să poarte cască, atunci așa să faci!** Dar dumneata interpretezi legea cum îți place.

-Tovarășe inginer, stați de mult aici pe locomotivă?

-Da. Te-am așteptat destul!

-Tovarășe inginer, dacă dumneavoastră nu ați pățit nimic, de când stați aici și nici eu nu am pățit nimic, pentru ce trebuie cască? Dumneavoastră de ce nu aveți cască?

Această remarcă a mea l-a înfuriat atât de tare pe tovarășul inginer, încât s-a făcut alb la față și a plecat spre clădirea administrativă. Este drept că dumnealui era în vârstă, aproape de pensie, este adevărat că dumnealui fusese șef de depou, la reparații apoi șef plin (coordonator), dar m-a călcat rău pe bătătură. Că voia să-și îndeplinească și dumnealui o sarcină privind revizia unei locomotive este bine. Că nu voia să se murdărească la canal era problema dânsului, dar eu am simțit răutate și rea voință și am reacționat cum s-a văzut. (cred că mai aveam eu, în subconștient, un resentiment pentru unii foști șefi care în afara faptului că au semnat lista de plată și au plesnit peste fund vreo secretară, nu au lăsat nimic în urma lor, în acea unitate).

La foarte scurt timp după aceasta, am fost chemat la șeful de depou și am văzut că tovarășul ing S își luase geanta și pleca supărat din depou.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Șeful de depou mi-a cerut să-i explic ce se întâmplase. I-am relatat cele de mai sus și fără alte comentarii mi-a zis: ai grijă că s-a dus să te raporteze șefului de divizie.

Sigur că la finalizarea controlului de fond, printre alte nereguli semnalate, s-a subliniat și nepurtarea căștilor de protecție. De această dată am fost scutit de sancțiuni.

Pentru necunoscători menționez că, dacă nu din respect pentru superiori și organele de control, atunci măcar de frica de a nu fi pedepsiți lucrătorii purtau echipamentul prevăzut în norme, mai ales că acest control era anunțat. Tipul de cască, stabilit de administrație era nepotrivit unor activități în spații înguste, limitate, unde mai mult se lucra în poziția aplecat când, acest model de cască, nu stătea pe cap. Problema era cunoscută la toate nivelele de conducere dar, ca în politică, nu era dorința de rezolvare. M-am oprit la acest aspect banal pentru a sublinia un adevăr existent peste tot în țară și anume că mulți oameni au făcut umbră pământului degeaba. Afirmatia este dură și gravă dar și mai grav este faptul că unii dintre acești oameni au fost conducători și nu au făcut nimic măcar să îndrepte ceva, dacă nu au construit nimic în locul pentru care au fost plătiți! Considerațiile pe această temă ar putea merge mai departe, dar las cititorului această posibilitate.

Coadă de topor

„Vedem paiul din ochiul altuia dar nu vedem bârna din ochiul nostru” Matei 7.3

Nu, nu este coada din fabula cu toporul. Este vorba despre o coadă adevărată de topor, chiar defectă și prilejul de discuție iscat de aceasta. Când am fost numit șeful atelierului

Ioan Cotoc

de reparații locomotive se mai aflau în exploatare câteva locomotive cu abur, în depourile Regionalei. Pentru acestea se mai programau reparații cu ridicarea de pe osii. După o astfel de reparație era obligatorie o probă de parcurs cu locomotiva izolată, apoi dacă locomotiva se comporta bine, după probă, se putea introduce în circulație. Sarcina de a participa la o astfel de probă era a maistrului dar dacă eu am vrut să intru în cutia de foc la această locomotivă, să învăț ce trebuie văzut acolo, după o probă cu presiune la rece, a cazanului, am vrut să particip și la proba de parcurs. Pentru cine nu știe, o astfel de probă se cerea în scris, Regulatorului de circulație, cu o zi înainte, pentru a i se stabili un grafic de circulație pe o anumite secție. Probele se făceau de obicei pe secția Timișoara-Jimbolia. La ora programată, locomotiva aștepta înaintea semnalului de ieșire din depou pentru a i se permite intrarea în stație și a fi expedită în parcursul de probă.

În acea zi poate am ieșit noi mai repede la semnal ori poate stația nu a avut parcursul liber, astfel că am stat cam mult în fața semnalului. Era anotimpul iernii. În apropierea semnalului nostru era un District de linii. Acolo, afară, un lucrător primise ordin să taie lemne pentru foc pentru birourile districtului. Erau cupoane de traverse din lemn scoase din uz. Pentru că am auzit că lucrătorul se certa cu toporul și înjura foarte colorat m-am apropiat de el. Toporul cădea mereu din coadă. Omul îl pune la loc dar la a doua lovire iar cădea

-Îi bag în p...mamii lor de șefi și de directori, că au umplut birourile de muieri și la un topor nu are cine să-i pună o coadă.

El bombănea în continuare, toporul iar cădea și supărarea omului era tot mai mare.

-Bună ziua.

-Să trăiți.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Nu vrea să stea în coadă ?

-Nu vrea. De o oră nu am reușit să tai bucata asta de traversă. Că foc le trebuie, dar din câți directori sunt acolo unul măcar să se gândească și la noi. Uite cu ce scule lucrăm!

-Dă-i în colo de directori că au ei problemele lor. Măcar pe alea de și le-ar face ar fi foarte bine. Îmi dați voie să mă uit puțin la toporul ăsta?

-Uitați-vă, dar să și tăiați cu el!

Coadă avea capătul puțin mai subțire decât gaura din muchia toporului (se uscaser). Am găsit o așchie potrivită pentru o pană, cu fierul toporului am despicat puțin capul cozii, am pus toporul pe coadă și cu câteva izbituri pe butuc, am îndesat până și fierul toporului pe coadă. I l-am întins omului:

-Acasă nu ați făcut treaba asta nici odată?

-Ba am făcut, da ei de ce nu au scule bune?

Din păcate cazul nu este singular. **Toți știm ce trebuie să facă alții dar ce trebuie să facem noi nu vrem să știm.** Să ni se dea de-a gata. Discuția ar fi continuat, poate, dar s-a pus semnalul pe liber și am plecat.

Relația cu „întunericul”¹²⁹

Organele de securitate aveau sistemul lor de organizare care pe noi, pe executați, nu ne interesa. Am știut tot timpul că în complexul C F R Timișoara, ca mare nod de cale ferată, există un birou al organelor de securitate, în care

¹²⁹ Despre aceasta am scris și în „Cale lungă...Drum de Fier

Ioan Cotoc

își desfășurau activitatea mai mulți ofițeri și aceștia aveau, fiecare, în subordine câte o ramură de activitate.

De activitatea de la tracțiune a răspuns ofițerul Puținelu (fost mecanic) iar după pensionarea sa a venit locotenentul Ionescu. Acesta fusese recrutat din Remiza Lugoj, unde a fost mecanic ajutor. Despre alți lucrători din acest birou nu știam nimic. Îi vedeam la anchetele evenimentelor de cale ferată. Ei nu se prezentau, lumea stătea mai la distanță de ei. Doar pe la evenimente le mai auzeam numele

Dar s-a întâmplat accidentarea mortală a fiicei noastre Adriana, la „practica” obligatorie a elevilor. Elevii au fost duși să culeagă porumbul de pe tarlalele Gospodăriei de partid de la Covaci (km.5). Sigur că acest caz a stârnit mânie nu doar în noi, în părinți și rude, ci și în întreaga școală (Liceul Sanitar) și chiar în oraș. (Am văzut ulterior poze în care se observă lungimea convoiului mortuar de la Casa Tineretului până aproape de Piața Bălcescu. Doar cine nu a vrut, nu a făcut poze. O parte din aceste poze au ajuns și la postul de radio Europa Liberă, unde s-au făcut și comentarii la adresa regimului și a situației din România.

În urma acestor comentarii, în acea toamnă a anului 1987, eu am fost chemat la biroul organelor de securitate și în urma unei discuții, aparent banale, am fost „rugat” să răspund în scris la mai multe întrebări. Voiau să știe ce amestec am eu, sau soția mea, în informarea aceluia post de radio. Cum au ajuns pozele acolo? Cine le-a făcut?

Adevărul este că nici măcar nu am putut bănuși pe cineva. După câteva zile am fost chemat din nou. Mi s-au mai pus câteva întrebări și așa s-a terminat ancheta.

(Puteam eu să le spun atunci că eu am trimis un copil la școală și nu la cules porumbul de pe ogoarele partidului, de la Km. 5. Și dacă l-am trimis la școală, nu trebuia ca școala să aibă grijă de el? Ori dacă Statul de atunci avea

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nevoie de forțe de muncă în agricultură, nu de oameni bine școliți, nu acel Stat era răspunzător de integritatea elevilor? La aceste întrebări nu voia nimeni să răspundă. Ori răspundea cu „băgatul pumnului în gură”).

Această anchetă a fost făcută de șeful acestei echipe de securitate, maiorul M. Cu ocazia anchetei am văzut că sediul lor din gară avea cel puțin două camere (poate trei). După această anchetă, când mă întâlneam cu tovarășul maior pe coridorul birourilor, ne salutăm. În acea perioadă lucram la Serviciul de Siguranța Circulației și birourile noastre erau vecine.

Voi mai povesti doar o întâmplare. În vara anului 1989, m-am întors de la Arad (unde avusesem program), cu un tren accelerat. La peron, când trenul intra în gară, apare tovarășul maior.... Ne salutăm. Spune: „mă bucur că ne-am întâlnit, eu tocmai doream să găsesc pe cineva, cu care să beau o bere până la Timișoara”. Am urcat într-un vagon lângă vagonul restaurant și înainte de a pleca trenul din gară, noi eram la o masă. Ca în orice meserie și birtășii au profesioniștii lor. „Lunetistul” ospătarilor a văzut ce „oaspete” li s-a așezat la masă. Ospătarul a venit prompt, tovarășul a comandat câte o bere și după primul pahar zice „berea asta ar merge mai bine cu ceva lângă ea”. Înainte să primesc eu măcar un răspuns, la mulțimea de întrebări născute în mintea mea, ospătarul i-a citit gândul (sau poate o fi văzut vreun semn) că deja era la masa noastră. Tovarășul îl întreabă:

-Mai ai din ce face și pentru noi un grătar?

-Da, să trăiți, cum să n-am!

-Și te rog să ne mai aduci câte o bere.

Servirea a fost promptă, grătarul a fost proaspăt, pufos (nu reîncălzit) și berea numai bună de băut.

Pe la Sânandrei, eu am chemat ospătarul să achit nota. Da! Am fost invitat, deci nu eu trebuie să plătesc, sau să

Ioan Cotoc

plătim nemțește. Dar nu știam de ce am fost invitat. Tovarășul nu mi-a dat voie să plătesc. I-a dat o sută de lei ospătarului și acesta s-a întors și i-a numărat restul. Am „tras cu ochiul”: ospătarul i-a dat rest tovarășului zece bancnote de zece lei!

Dacă dumneavoastră credeți că știți de ce am fost invitat vă rog să-mi spuneți și mie!

Când nu-ți mai pasă de nimic!

Apropierea sărbătorilor, fie a celor naționale, fie a celor religioase aduceau dispoziții pentru controale inopinate, în marile noduri feroviare ori pe secțiile de cale ferată. (Nu am altă explicație pentru aceste controale decât atenționarea „în această perioadă trebuie să avem grijă, sunt controale!”). În acei ani, mijloacele auto erau puține. Servicul S C avea repartizată o mașină (un buz vechi de șase locuri), cam hodorogită, dar care își făcea treaba. (și șoferul era „mut”!)

Noi, câțiva revizori regionali, care ne înțelegeam foarte bine și am făcut multe controale de noapte comune, ne-am făcut program astfel încât să cuprindem cu o mașină activități din toate ramurile. Am plecat seara înainte de ora 21 și am oprit în stația Arad unde s-au verificat rapid câteva aspecte de la Revizia de vagoane, Instalații, Mișcare și câteva locomotive, aflate la manevră sau în staționare. De acum secțiile de circulație și personalul de serviciu erau în alarmă. Știau că suntem pe teren, trebuiau doar să spioneze direcția în care ne îndreptam. Până la Ineu am oprit doar la un canton

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

și o barieră. În stația Ineu s-au făcut câteva verificări în biroul de mișcare și pe locomotiva unui tren aflat în stație. Vă imaginați dragi cititori că și dacă presupunem că cei de la stația Ineu nu fuseseră alertați de colegii lor din Arad, acum deja știa toată secția până la Brad că sunt în control organele Serviciului S C.

După Ineu ne-am oprit la stația Almaș unde, impieगतul de mișcare de serviciu, era fostul meu coleg de liceu și bun amic Ștefan Mărușteri. Aici s-a încheiat controlul, dar asta știam doar noi. Am luat-o cu noi în mașină pe Ștefănica, soția lui Ș.Mărușteri și ne-am deplasat până în satul Crocna, la casa lui Mărușteri, de unde am luat o sticlă cu pălincă și câteva cu vin, apoi la întoarcere, am văzut că la biserică tocmai se înconșura biserica pentru slujba de Înviere. Am oprit și am intrat în biserică. Oamenii satului ne-au văzut străini și ne-au făcut loc în față unde eu am fost recunoscut de unii săteni. (În satul Crocna, pe lângă Ștefan și rudele lui, mă știa familia fostului meu coleg de serviciu la stația Brad, Petru Omota și mai mulți săteni). La sfârșitul slujbei am primit „paști” și ne-am întors la Almaș. Ne-am mai deplasat până la Gurahonț, doar ca să fim văzuți și acolo apoi ne-am întors la Timișoara.

Ce control a fost acesta? Eu cred că bun! Oamenii au știut că suntem pe secție și s-au ferit de abateri. Acesta era și scopul, să știe că sunt controlați și să lucreze instrucțional.

În dimineața de Paști am fost în Timișoara, devreme (poate ora 4), am băut din țuica lui Ștefan, ne-am mâncat „bunătașile” din geantă, am băut puțin vin și ne-am dus la casele noastre. Aceasta a fost o escapadă. Să nu se creadă că așa erau toate controalele! Colegul Bebe Păcioianu zice „Ioane, dacă se răsuflă treaba cu biserica te băgăm în față”. Nu cred că s-a răsuflat decât acum când o povestesc eu. De altfel, după ce a fost accidentată fiica noastră, eu nu m-am mai ferit de nici un fel de complicații. Duminica la catedrală

Ioan Cotoc

îmi vedeam „urmăritorul”, care era în balconul lateral dreapta, al bisericii.

Acum trei din cei cinci revizori din echipă sunt trecuți la cele veșnice, Mărușteri s-a dus și el, Petru Omota așîșderea .Fie-le pomenirea veșnică!

Mi-au rămas, față de satul Crocna, amintiri frumoase legate de tinerețe. Am văzut acolo obiceiuri care erau pierdute din satele mai apropiate de calea ferată. Se păstrau multe arhaisme în vorbire iar oamenii erau foarte ospitalieri. M-am convins de aceasta la sărbătorile pe care le-am făcut acolo cu colegul meu Ștefan și la cele trei nunți, la care am participat în acel sat.

Fierbea mămăliga și unii nu știam !

Tensiunile în relațiile de serviciu, în special pe linie ierarhică erau cauzate în principal de reducerea tot mai drastică a cheltuielilor și implicit a lipsei tot mai simțite a pieselor de schimb. La reparațiile locomotivelor, ce se făceau în depou, s-a ajuns în situația că luam piese vechi, dar încă funcționabile, de pe locomotivele scadente la reparații capitale și pe care urma să le trimitem la IMMR Craiova¹³⁰ pentru astfel de reparații. Aceste piese le montam pe

¹³⁰ Intreprinderea Mecanică de Material Rulant Craiova executa reparațiile capitale la locomotivele diesel-electrice.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

locomotivele din parcul activ¹³¹ deoarece piese de schimb noi¹³² nu mai primeam. Mai multe locomotive diesel-electrice funcționau doar în două grupe de motoare de tracțiune, la două treimi din putere

Tensiunile interpersonale atât la nivelul unității de bază cât și pe scară ierarhică erau tot mai mari. Indicatorii de producție, cantitativi și calitativi, se țineau tot mai greu sub control. Pe linie ierarhică orice cerere sau observație era interpretată și politic și dacă superiorului cu care erai în discuție nu-i plăcea tonul sau privirea ta încheia discuția cu o formulă cam de felul acesta: ***măi nu știu cum dracu unii se descurcă și alții se plâng*** sau și mai tăios, cu insinuarea; ***ar trebui să continuăm noi această discuție la comitetul de partid!*** Aceste probleme se manifestau în toate ramurile de activitate ale căii ferate.

Planul de transport nu mai era respectat de întreprinderi, nici pe sortimente nici pe destinații și nici cantitativ din motive legate de starea economiei naționale. În consecință planul de încărcări-descărcări de marfă din stații se respecta în proporție mică și trenurile circulau sub tonajul planificat, unele trenuri erau anulate din program iar altele erau planificate să circule suplimentar. Zilnic, aceste probleme și aspecte, erau analizate dimineața și seara, la teleconferința pe ramuri iar dacă se considera necesar, intervenea și directorul general. Aceste teleconferințe nu puteau îndrepta mai nimic. Scopul lor nedeclarat era „pocnitul din bici” și din când în când (sau destul de des) mai erai și plesnit, peste față cu vârful biciului (citește limbii) șefului care dirija discuția de la microfon. (mai ales dacă erai

¹³¹ Parcul **activ** de locomotive cuprindea toate locomotivele bune de serviciu.

¹³² Nici piese mici nici subsansamble (motoare de tracțiune sau motoare de la serviciile auxiliare)

Ioan Cotoc

și „luat în colimator”). Destul de des se întâmpla că, pentru un șef de unitate (depou), stresul unui telespinner de dimineață nu dispărea nici seara, acasă, după cină.

Șefii unităților de bază erau „ridicați în picioare” și la analizele comitetului de partid pe nodul de cale ferată și la analizele lunare de siguranța circulației din propriile unități și la analizele trimestriale de la nivelul regionalei. Ei erau ca niște saci de box (spun aceasta pentru cititorii străini de calea ferată) în care dădeau cu năduf toți șefii lor, mai mici sau mai mari, supărați că, la rândul lor, și ei fuseseră atenționați (citește terfeliți). „Sacul de box” era șeful depoului (vorbim de tracțiune). El nu mai avea pe cine să se descarce. Ar fi fost o mare greșală să transmită această „tensiune” în jos, spre maiștri, meseriași, instructori ori mecanici. Aceștia își făceau datoria cu seriozitate în condițiile sintetizate la începutul capitolului. Pentru muncitor, o observație făcută fără teimei, înseamnă ori că ești prost conducător ori că, tu ca șef, ai o problemă personală cu el. De cele mai multe ori muncitorul se apără iar dacă disputa nu este bine gestionată se sfârșește la comitetul de partid sau printr-o reclamație trimisă la superior de către muncitorul respectiv sau de mai mulți. Și de regulă, în astfel de cazuri, șeful iese pe locul doi, în ochii muncitorilor

La începutul acestui an eram încă la Serviciul de Siguranța Circulației. A venit la Timișoara un ofițer din echipa de securitate a Departamentului Transporturi CF, condusă în acea perioadă de colonelul Olaru¹³³. Acest ofițer, (cred că se numea maiorul Barbu), a venit într-o dată de 12 a lunii (iulie sau august), când la Serviciul SC se ținea analiza lunară a evenimentelor, să ne vorbească „deschis așa ca de la

¹³³ Nu am certitudinea că titulaturile instituțiilor și nominalizările sunt exacte dar restul informațiilor sunt reale.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

om la om” și să afle de ce treburile, la calea ferată nu merg cum trebuie. Și spunea:

... noi știm ce se întâmplă pe regionalele noastre știm cu ce probleme vă confrunțați, conducerea de partid este informată la zi despre acestea. Mai știm și că nu toți conducătorii își văd serios de problemele de serviciu. Uite, de exemplu, noi cunoaștem că șefului de divizie de la tracțiune, tovarășului H, îi plac femeile și chefurile, știm că a fost implicat și în unele probleme care au fost cercetate. Cunoaștem exact când și cu cine și unde a fost și ce afaceri a făcut. Aceasta nu este problema securității statului. Noi informăm conducerea ramurilor de activitate. Ei să-și rezolve administrativ problemele, dacă le consideră periculoase. Pe noi ne interesează problemele de securitate națională. Se apropie Congresul ¹³⁴și nu am dori să aflăm că aici în vestul țării au apărut elemente dușmănoase în unele din unitățile noastre. Știm că aici avem oameni de nădejde și contăm pe dumneavoastră. Mă bucur că am putut vorbi așa între oameni cu deosebită răspundere și vă doresc ... ”

Au mai fost semnalate unele incidente grave chiar, trecute sub tăcere. Mecanicul Milentie Ivan care, fiind retras de la drum cu probleme medicale, făcea serviciu pe locomotiva de manevră în depou, povestește că depoul rămăsese fără motorină. Era consumată și motorina din stocul strategic al ministerului aflată în cele două rezervoare a câte 1000 t fiecare. (Aceasta nu era o noutate, situația se repeta de câțiva ani. S-a ajuns chiar să se tragă cu pompa din exterior, pe gura de curățire, de sub nivelul sorbului rezervorului, adică din spațiul de decantare. Pe riscul șefului care a ordonat aceasta). Întâmplarea povestită de mec Ivan are loc chiar în ziua de 23 august 1989 dimineața. Se aștepta intrarea a trei vagoane cu motorină în depou. Vagoanele au

¹³⁴ Este referire la Congresul al XIV-lea al PCR

Ioan Cotoc

intrat, însoțite de documente, toată suflarea interesată de această motorină a răsuflat ușurată, numai că vagoanele erau goale toate trei. În această situație s-a apelat la „Regie”s-a adus pompa și s-au mai „muls”rezervoarele unor locomotive aflate la reparații în depou. A fost întârziată ieșirea locomotivei pentru trenul accelerat spre București, prin Sibiu și cea pentru trenul spre Reșița. Sigur că tărăboiul a fost mare și se căuta și aici un „acar Păun”. Nu cunoaștem rezultatele anchetei și nici nu avem certitudinea unui sabotaj, cum s-ar fi șușotit atunci. Întâmplarea se însumează spre întregirea tabloului general al stării de tensiune în care se lucra.

Da, se apropia Congresul. Într-o seară la tura depoului, imediat după ora 19, un mecanic vine de la drum, se uită pe afișier și nu se regăsește pe noul program. Supărat, începe să se manifeste: „îmi bag p... în programul vostru, iar ați făcut program numai pentru oamenii voștri, așa nu se mai poate!” Trebuie să vă mai spun că alături de birourile șefilor de tură se afla sala de așteptare a personalului de locomotivă în care era un televizor. La acea oră era „telejurnalul” și se vorbea despre programul partidului. Sigur că înjurătura precedentă se potrivea și la acest program. Cineva însărcinat cu „ascultatul” a transmis nemulțumirea asupra programului și până ce nemulțumitul a semnat de noua comandă au și apărut trei tovarăși frumos îmbrăcați, l-au flancat pe nemulțumit și i-au cerut să spună de ce nu îi place programul partidului, de ce îl înjură? Nemulțumitul, luat „ca din oală” nu știa ce să răspundă. El nici măcar nu intrase în camera cu televizorul. Salvarea i-a venit de la un coleg, mai isteț, care a înțeles ce se întâmplase și lucrurile s-au lămurit pe loc. Rămâne o întrebare: atunci nu erau telefoane mobile, cine a putut informa „organele” într-un timp așa de scurt? Și nu

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

prea există alt răspuns decât că unul din cei doi șefi de tură.¹³⁵

Revizorul de siguranța circulației, se spunea, că are biroul pe teren. Sigur că auzeam multe (unele pe care nici nu am fi dorit să le auzim). Unii lucrătorii din depou, și nu numai, își mai completau venitul cu mici ciupeli din marfă adusă din URSS, ori de pe la Iași și vândută prin talciocul din Timișoara. Dar împreună cu marfa se transportau și zvonurile, care zvonuri mai ajungeau și la urechile noastre, ale celor de pe teren. Chiar dacă aceste zvonuri ajungeau la noi trunchiate ne dădeam seama că pentru cei ce le răspândesc, ele sunt foarte periculoase. Se zvonea că, până la Crăciun, regimul Ceaușescu nu va mai fi !

Începând cu data de 1 septembrie 1989 eu am fost numit șef de depou la depoul Timișoara. Tensiunile pe scara ierarhică se simțeau tot mai tare. Din țările vecine se simțea „vânt de libertate”, postul de radio Europa Liberă transmitea tot mai des emisiuni despre situația tensionată din România.

În jurul datei de 1 decembrie (era început postul Crăciunului), la Clubul CFR a fost programat un concert de muzică populară la care a fost invitat să cânte și Nicolae Furdui Iancu. S-au onorat și multe bis-uri și la final a cântat Nicolae Furdui Iancu. Acesta a interpretat câteva din piesele sale de „rezistență” apoi câteva cântece patriotice și la urmă una sau două colinde. Au început bis-urile, destul de multe, ultimul fiind colindul Noroc să deie Dumnezeu. Sala toată era în picioare și la final aplauzele au continuat minute în șir. Când spectacolul s-a terminat era trecut de miezul nopții, nu mai circulau mijloacele de transport în comun. Împreună cu soția mea am luat-o, pe jos, spre casă traversând centrul orașului, de la Clubul CFR spre cinematograful Capitol. În atmosferă, în răcoarea nopții, se simțea parcă o anume

¹³⁵ Întâmplare povestită în anul 2017 de mecanicul Vasile Pinteș

Ioan Cotoc

„electrizare” (fenomen simțit și de alți participanți la acel spectacol). Eu mă tot uitam în spate să văd dacă nu suntem urmăriți!

În săptămâna următoare am fost chemat la comitetul de partid pe nodul de cale ferată unde se mai afla un ofițer de la punctul de securitate din gară și directorul general Alexandru Ionică. Ofițerul mi-a spus că un mecanic ajutor din depoul Timișoara a vorbit într-un local din localitatea sa de domiciliu (Gătaia parcă, nu sunt sigur) despre o mare manifestație ce este programată a se organiza împotriva lui Nicolae Ceaușescu și că acel mecanic ajutor se afla atunci la ei, la securitate pentru cercetări. Apoi mi s-a spus că mecanicii care fac serviciul pe Vârșeț au intensificat contrabanda cu anumite produse și să am grijă ca nu cumva să aducă și produse de propagandă „ori cine știe ce le mai trece prin cap”. Am fost atenționați că trebuie să mărim vigilența că sunt grupuri, ostile țării, care vor să destabilizeze Republica Socialistă România. Am plecat la depou gândindu-mă la ce aș putea eu face, referitor la cele spuse la ședință. Cred că această dată a fost miercuri 14 decembrie. L-am chemat la mine pe inginerul Ioan Balaș de la biroul de exploatare și i-am spus că în acea noapte vom face un control de noapte împreună. Nu i-am dat nici un fel de informații decât că ne vom întâlni la ora 23 în stația Timișoara Nord, la capătul peronului spre revizia de vagoane. Până la sfârșitul programului am mai stat de vorbă cu instructorul Marton și cu vreo doi meseriași în care aveam încredere. Toți simțeau, aveau impresia că „se coace” ceva dar concret nu știa nimeni ce anume.

Seara, pe la orele 23 ne-am întâlnit în gară, eu și domnul inginer Balaș. La peron, o locomotivă manevra o garnitură de călători. Când manevra s-a oprit i-am făcut semn colegului Balaș să vină. Am urcat pe locomotiva diesel hidraulică și l-am întrebat pe mecanic ce probleme are, dacă

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

are ceva de semnalat. Probabil că și el s-a mirat de prezența noastră, cum de altfel și colegul Balaș. Locomotiva de manevră s-a dezlegat de la garnitură, urmând ca să intre pe vagoanele pe care le dădea completare la acceleratul de București și care se atașau acceleratului ce tocmai intra în stație, de la Vârșeț. Când trenul de la Vârșeț s-a oprit noi (eu cu ing. Balaș) am urcat pe locomotiva ce a sosit cu acest tren. S-a dezlegat locomotiva de la tren, urmând ca în locul ei să vină o locomotivă electrică, și noi cu locomotiva sosită de la Vârșeț să fim dirijați spre depou. Sigur că ne-am salutat cu personalul de locomotivă, la urcarea la bord. Ne cunoșteam și acest personal, de la trenurile accelerate, era riguros selectat și în consecință era și respectat. Porniți spre depou le-am spus:

-Am venit să vă facem un control, în urma unor sesizări din partea organelor de securitate, că faceți trafic clandestin la frontieră și chiar transportați manifeste. Dacă aveți ceva de declarat spuneți acum, cât mai putem trata problema administrativ că dacă intră alte organe pentru cercetare nu vă mai putem apăra.

Cei doi, mecanic și ajutor, s-au arătat sincer mirați de afirmațiile mele și ne-au spus:

-Dacă, din când în când, am adus câte un pachet de cafea pentru familie ori apropiați, ori o pereche de ciorapi pentru nevastă și câte o sticlă de „viniac” pentru noi și asta se numește contrabandă, atunci suntem vinovați. Acum chiar nu avem nimic. Controlați-ne gențile, controlați locomotiva.

-Puneți gențile pe masă. Deschideți-le. Mulțumim! Hai tovarășe inginer să controlăm locomotiva.

A venit mecanicul ajutor cu noi, ne-am făcut că ne uităm peste tot, am mai deschis și câteva uși și capace (pro forma) și le-am zis:

-Rețineți că acum am fost în control. Puteau să fie alte organe de control în locul nostru. Păziți-vă!

Ioan Cotoc

Am coborât de pe mașină în depou, personalul urma să-și execute procesul tehnologic de remizare iar eu și cu ing. Balaș am plecat spre casele noastre urmând ca dimineața (deja era dimineață) să facem raportul de control. Până la despărțire, mă întrebă colegul Balaș:

-Ce control a fost acesta tovarășe șef? Nu ne-am uitat nici sub pupitru, nici în blocurile de aparate, nici în nișele bateriilor, nici în ..., nici în ...

-Acum este târziu .Mâine, poate, am să-ți spun mai multe. Această echipă nu poate nega că i-am controlat. Și dacă găseam câteva pachete de țigări ori de cafea, ce făceam? Le-am fi confiscat (cu ce drept?) sau chemam organele de miliție să ne facă ordine în depou? Mai mult decât atât, dacă personalul nostru era contrabandist nu noi eram cei specializați să-l prindă (puteau foarte bine să aibă rețea de preluare, la puncte fixe, unde să le fi aruncat coletele respective). Acestea erau doar gânduri ale mele, pe care nu le-am mai împărtășit cu colegul Balaș. Dimineața am raportat șefului de divizie efectuarea controlului și constatările, (nu era în practică, dar având în vedere cele din ziua precedentă, măsura trebuia raportată).¹³⁶

După teleconferința de dimineață, l-am rugat pe șeful diviziei să-mi aprobe plecarea din localitate, de vineri de la ora 12 până duminică la ora 20, pentru probleme personale, în satul natal, la părinți (trebuia să tai porcul, poate erau doi?). Așa se face că vineri după masă am plecat la Leasa, în județul Arad, la două sute de kilometri distanță de Timișoara.

¹³⁶ Constatările grave, de forma celor discutate impuneau automat înlocuirea echipei de la trenurile internaționale (respectiv de la frontieră) cu o alta. Dar aceste echipe erau avizate de organele de partid, de superiori și de organele de securitate. Tabelul aprobat cu aceste echipe, ca și cu cele de la trenurile speciale se afla în casa de fier și nu erau multe rezerve. Dacă doi mecanici erau bolnavi și unul avea o urgență majoră, șeful de depou deja avea probleme cu acest personal

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Tatăl meu știa să taie și să prepare porcul. Și eu știam dar de această dată l-am rugat pe mecanicul instructor Adalbert Pataky să vină să ne ajute. Am plecat cu mașina mea vineri, după ora 15.

Acolo la sat am început activitatea sâmbătă dimineața, ne-am oprit pentru masa de prânz și în continuare am lucrat până seara târziu. Televizor nu aveam iar de aparatul de radio nu s-a ocupat nimeni să-l pornească. Seara, după ora 23, era totul terminat și noi am putut să ne culcăm mulțumiți că am isprăvit de făcut tot ce ne-am propus.

Duminică dimineața ne-am sculat mai târziu, am mai povestit cu domnul Pataky despre sat, locuitori și obiceiuri și eu, împreună cu soția, am început să facem bagajele. După masa de prânz, poate pe la ora 15, am plecat spre Timișoara. Ne-am mai oprit pentru o cafea și ca să le salutăm pe rudele noastre de la Romanița și în timp ce ne apropiam de Arad s-a făcut întuneric. La ieșirea din Arad spre Timișoara am observant paletele reflectorizante ale agențiilor militare care dirijau circulația. Privind mai atent am văzut că pe partea dreaptă a șoselei staționa un convoi militar cu camioane, transportoare blindate și tancuri. După ce am trecut de convoi am comentat faptul că militarii au început aplicația de duminică seara. (nici la această oră noi nu știam nimic despre ce se întâmpla în Timișoara)

L-am lăsat pe domnul Pataky pe bulevardul Circumvalațiunii, aproape de domiciliul său și noi ne-am continuat drumul. Din piața Mărăști intenționam să o luăm la dreapta, pe lângă Piața Unirii (drumul nostru obișnuit). Strada era blocată cu focuri întreținute cu anvelope de roți auto și la capătul ei, spre sensul giratoriu de la Mărăști, se aflau soldați cu automate, care ne-au făcut semn să ne continuăm mersul prin altă parte. Am continuat pe str.Oituz, cu intenția ca de la sensul giratoriu al Punctelor Cardinale să

Ioan Cotoc

treceam prin Bastion spre podul Michelangelo. Dar și aici era blocaj făcut de armată. Am tras pe dreapta și am vrut să mă apropiu de primul soldat să-l întreb ce se întâmplă. Am fost somat să mă opresc. Era zgomot mare și se auzeau pocnete ca de împușcături. Am ridicat mâinile în sus și m-am apropiat de soldat să-l pot auzi ce spune. Atunci am auzit cuvântul revoluție și că trebuie să ocolesc. Am continuat drumul pe B.dul Leontin Selejan (azi Tache Ionescu), prin piața Traian, calea Buziașului și pe B.dul Liviu Rebreanu am ajuns acasă, pe str.Arieș.

După ce am intrat în casă am sunat pe telefonul de serviciu¹³⁷ la divizie. Era aproximativ ora 22. La telefon mi-a răspuns chiar șeful diviziei, domnul ing. Nica și mi-a zis să ajung cum pot la depou. Am scos repede bagajele din mașină și am întors să plec spre depou. B.dul L.Rebreanu era blocat la intersecția cu calea Girocului, cu o garnitură de tramvai pusă curmeziș peste drum. Am plecat pe traseul pe care venisem acasă și din calea Aradului, pe str.Circumvalațiunii, apoi pe str.Dunărea, am ajuns la depou. Aici l-am aflat pe ing. C. Dărau, unul din cei doi șefi adjuncți, care m-a pus puțin în temă cu ce s-a întâmplat în Timișoara, cât eu am lipsit. Mi-a spus că s-au organizat în ture de 12/24, cu șeful adjunct Gh.Rotaru și că seara a fost și domnul ing Nica pe acolo. În depou personalul era la program așa că i-am spus domnului ing. Dărau să plece acasă.

¹³⁷ Acest telefon mi-a fost montat, cu ani în urmă, când am fost numit revizor SC și beneficiam de el și ca șef de depou.

Ioan Cotoc

Și mămăliga bubuie!

Am convingerea că fiecare locuitor al Timișoarei, care a trăit evenimentele din decembrie 1989 are propria sa poveste despre ele. Chiar dacă povestitorul dorește să fie cât mai veridic, povestea sa este impregnată de emoții, de observații personale și chiar dacă pare ciudat, această poveste se assemblează perfect, în tabloul faptelor desfășurate în acele zile, pe străzile și în întreprinderile ori instituțiile orașului.

Completez intervalul 15 decembrie ora 15-17 decembrie ora 23, cât eu am lipsit din oraș, cu câteva informații culese de la cunoscuții care au observat de aproape evenimentele:

-,...**vineri, 15 decembrie 1989**, am sosit de la serviciu și am predate foaia de parcurs șefului de tură Crișan Ioan...și după primirea noii comenzi, domnul Crișan mi-a spus că la Piața Maria, la casa pastorului reformat Laszlo Tokeș, s-au adunat mai mulți oameni care protestează acolo ... **Sâmbătă, spre seară**, am plecat cu mașina mea, de acasă, să duc o butelie de aragaz plină, la biserica baptistă „Betel”, unde se pregătea o nuntă pentru ziua de duminică, 17 decembrie. Acolo m-am întâlnit cu colegul meu Vașar Cornel, cu care am plecat să vedem ce se întâmpla la Maria ... Era multă lume. Se opriseră tramvaiele și se scanda „Trăiască libertatea”și„Jos mincinoșii” ... Ne-am întors la biserica Betel și după serviciul religios, de seară, ne-am întors din nou în Piața Maria. Parcă intrase în noi ceva care ne trimeea acolo. Când am ajuns acolo deja sosiseră milițienii și a început scandalul. Am văzut un individ cu o rangă de fier cum spărgea vitrinele fără frică de nimeni, parcă executa o comandă ... Am plecat acasă...Din pat auzeam cum un număr mare de oameni striga „Jos Ceaușescu”. Nu știam

Ioan Cotoc

dacă sunt treaz sau visez. M-am ridicat din pat și m-am dus la geam. Dinspre str.Gheorghe Lazăr venea un număr mare de demonstranți, cred că erau câteva sute, aproape toți tineri și strigau „Jos Ceaușescu”! Din blocuri ieșeau oameni și se alăturau acestor demonstranți ... După puțin timp, pe (str.) Gh.Lazăr, a apărut și o coloană de camioane militare ...

...**În dimineața zilei de 17 decembrie**, împreună cu familia, am plecat la biserică, la slujbă și ceremonia de căsătorie, la care am fost invitați. Le-am spus soției și copiilor să intre în biserică și eu m-am dus să văd ce mai era acolo la Maria ... Atunci era liniște. Zona era împânzită de soldați dar se putea circula. Am aflat că mulți dintre cei care au demonstrat noaptea au fost arestați ... vitrinele spre Iosefin erau toate sparte, în fața librăriilor era cenușă și scrum, de la cărțile arse ... dinspre Calea Șagului venea o coloană militară cu fanfara în frunte ... M-am înapoiat la serviciul religios și la cununia celor doi (tineri), după care am coborât în sala de mese ... acolo cineva, dintre cei nou veniți anunța că centrul orașului era plin de oameni ... În jurul orei 15, când (noi nuntașii) ajunsesem la prăjituri , a intrat în sală pastorul Dan Cocoru (și) ne-a comunicat că în Centru este prăpăd ... s-a dat foc la toate vitrinele magazinelor. La îndemnul pastorului am plecat capetele și ne-am rugat. Peste, (aproximativ) un ceas, a sosit din oraș (fratele) Ion Costea, electrician în depou, și ne-a spus că armata ... trage cu gloanțe de război în demonstranți ... tot ce am mai aflat apoi despre 17 decembrie a fost numai din auzite, nu văzute.¹³⁸”

În dimineața zilei de **luni, 18 decembrie**, am fost chemați toți șefii de unități la Complex, în sala de ședințe a

¹³⁸ Am citat din Vasile Pintea, *Totuși speranța*, Edit. Eurostampa, 2013, pag.108-113.Prin punctele de suspensie am înlocuit sentimentele și comentariile autorului.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

stației Timișoara Nord, unde un membru al Comitetului Județean de Partid ne-a prezentat situația:

- pe plan mondial avem dușmani;
- elemente naționalist-șovine s-au infiltrat în țară pentru provocări;

- pastorul Laszlo Tokeș a fost o unealtă etc.,etc.

- în țară s-a declarat „starea de necesitate”

- să ne întoarcem în uniți și să explicăm oamenilor ... Ordinul a fost întărit și de Directorul General ing.Al. Ionică, pe linie de partid, de către secretarul comitetului pe complex, tovarășul Iucu și, pe linie sindicală, de către președintele comitetului sindical pe complex, tovarășul Pătrașcu.

Întors în depou, am adunat personalul TESA și câțiva mecanici de pe la tură și de prin curte, la școala personalului. Mi-a fost deosebit de greu să le vorbesc. Eu însumi nu știam ce se întâmplă. Le-am explicat, pe scurt, punctul de vedere oficial, fără să comentez nimic. I-am atenționat că este stare de necesitate și că se va trage. Am repetat această comunicare în strungărie, unde am adunat personalul de atelier.

În curtea depoului l-am întâlnit pe Mircea Dorobanțu, fost lăcătuș în depou, apoi administrator al bazelor sportive de la Clubul Sportiv CFR. Acesta mi-a spus, pe șoptite, că sunt foarte mulți morți la morga spitalului județean și că o parte dintre ei au fost trimiși, cu un camion, la crematoriu, la București.

Marti, 19 decembrie, în jurul orei 10, a venit în depou locotenent mj.Ionescu,(de la securitate), îmbrăcat cu o bluză de salopetă și foarte speriat, motivând că vrea să vadă dispozitivul rezervoarelor de motorină și să-și contacteze niște „urechi” (pe care urechi eu le cam bănuiam de mai mulți ani, erau din zona PSI). Tov Ionescu voia să stea de vorbă cu oamenii, la școala personalului. I-am spus că nu

Ioan Cotoc

este bine să se afișeze în fața lor. Lângă noi s-a oprit mec. instructor Marton care l-a sfătuit la fel ca mine. Locotenentul repeta aproape mecanic: „n-avem voie să pierdem puterea politică, n-avem voie să pierdem puterea politică”. Puțin mai târziu a venit în depou șeful diviziei de tracțiune, ing T.Nica. Dumnealui s-a informat despre starea de spirit în rândul personalului. I-am spus că nu sunt nici un fel de probleme de semnalat, personalul își vede de treabă și încă ascultă de mine.

Incepând de luni, 18 dec., s-a cerut, în fiecare dimineață, lista absențelor de la serviciu (la aceasta, poate, ar merita să revin)

Tot marți, afirmă dl.Vasile Pinte: „...fiind liber, am mers spre Operă să văd ce-i acolo...În Piața Operei nu am mai remarcat nici un securist, în civil și cu armă...Armata și milițienii s-au retras până în fața magazinului Mercur...A ajuns și primul grup de demonstranți, toți tineri și toți strigau **Ce ați făcut cu morții noștri? și Nu ne este frică să murim...**Armata și miliția aveau armele în poziție de tragere.La un moment dat s-a auzit o comandă **Arma la picior!**...Am plecat spre casă, trebuia să plec la serviciu. După scurt timp am auzit niște urale mai puternice, ca la un meci de fotbal...Armata a fraternizat cu demonstranții...și atunci am plecat liniștit acasă....Timișoara a devenit oraș liber în 19 decembrie”¹³⁹

Miercuri, 20decembrie pe la ora 14 a venit Directorul General ing.A.Ionică, în depou. Nu știu să spun dacă a venit împreună cu, înainte, sau după șeful diviziei T ing.Nica Tilică. S-a discutat mult la mine în birou, fără ca unul dintre cei doi să se pronunțe asupra viitorului mișcărilor din stradă, sau a urmărilor. (Acum, când scriu, sincer cred, că

¹³⁹ Vasile Pinte,*Op. citat.*pag115-119

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nici ei nu știau nimic în plus față de mine). Directorul General s-a mirat că am doar două-trei cazuri de absențe pe zi, raportate. Față de dânsul am cerut din nou, de la sectoare, prezența și nu au rezultat alți absenți.¹⁴⁰

La plecarea dumnealor, aproape de ora 17, mi s-a recomandat să stau printre oameni și să nu fie oameni de-ai noștri acolo! (adică la manifestații).

Notă: Singurul absent „problemă” era Giurgiu junior. Știam că era împușcat în picior și că a scăpat de „securitate”. Tatăl său venise la mine pentru un sfat, așa că mi-am asumat decizia

Remember: Am venit șef de depou la data de 1 sept.1989, dar eu am mai funcționat în depou aprox.patru ani ca mecanic șef (la regie) și cam tot atâția ani ca șef de atelier reparații locomotive, timp în care cursurile de recalificare (de pregătire profesională) au funcționat efectiv. Când am avut curs cu sudorii, ori cu cei de la locomotive cu abur pentru recalificare la locomotive diesel, activitatea acestora se oprea la ora 14 și intram în școala personalului. Rezultatele s-au văzut și pentru unitate (disciplina era formată, am lucrat doar la partea profesională), și pentru muncitori, care implicit au putut concura la o clasă superioară. La aceste cursuri și în activitatea de zi cu zi oamenii m-au cunoscut „m-au citit”. Cu personalul de locomotivă am avut „contacte” dese. Am avut ore la școlile de mecanici, și la câteva școli de mecanici ajutori, participam destul de des la școala personalului de locomotivă și în comisiile anuale de examinări periodice ale mecanicilor, și nu doar formal. Mulți dintre ei au simțit cum nu i-am lăsat „pradă capriciilor” unui anume instructor regional. Controalele prin însoțiri de trenuri de zi sau noapte nu au fost niciodată cu scopul de a găsi nereguli. De fiecare dată am vrut să fie formative aceste controale (chiar dacă am

¹⁴⁰ Situația absenților....

Ioan Cotoc

găsit și abateri) Am introdus acest remember scurt pentru a se vedea că orice bun demers își arată roadele, în timp. Eu am revenit în depou cu multă încredere și cu multe planuri bune, deși momentul era cu totul nefavorabil (vezi subcapitolul Tensiuni). Am avut încredere aproape totală în instructorii I. Marton, M. Oncu, în maiștri V. Sâtnic și C. Gavrilă, în meseriașii Mitrescu, Nicolae Bec, I.Pop, R.Topliceanu, M.Dorobanțu, în dl Mirea de la laborator, în Giurgiu Ion și Ion Murgu de la magazia de materiale.Pe lângă aceștia au fost și mulți mecanici care m-au apreciat și o parte din personalul TESA. Aceasta a fost o stare de fapt care m-a făcut să-mi păstrez calmul și siguranța în acțiuni în acele zile.

Tot în această zi de miercuri, dimineața, la Elba a început greva generală. Intreprinderea a fost înconjurată de unități militare și de tancuri. Primeam continuu informații din oraș prin Mitrescu, Bec, Mirea ș.a. În jurul orei 10 am fost chemat la biroul instructorilor, de către dl.Marton Iosif. Acolo se afla mec. ajutor Sima Lilian. Acesta mi-a spus că vine de la unchiul său¹⁴¹și abia își stăpânea lacrimile. Acolo, la unchiul său, a aflat că luni (18 IX), la plecarea spre Iran, de pe aeroport, Ceaușescu a dat ordin să se termine cu Timișoara și că, deși a fost chemat din Iran, a spus că-și prelungește vizita. Tot Lilian spunea că a înțeles că nu mai este cale de întoarcere și că va fi măcel.

Pe la ora 11, o parte din oamenii de atelier (Ionele,Zbanca,Conta ș.a.) mi-au spus că vor să plece la demonstrație. Le-am spus că pot să plece dar să se organizeze în formație, să se hotărască ce lozinci strigă și să nu se lase provocați de alte persoane care se pot infiltra printre ei. Mi-au spus că nu au drapele și material pentru demonstrație, că acestea sunt încuiate la magazia de inventar

¹⁴¹ Este vorba de colonelul Sima, de la securitate

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

și nu se găsește cheia. I-am întrebat ce fac ei când pierd cheia de la dulapul personal din vestiar? „Nu cred că o cheie vă poate opri pe voi”. Totuși, în acea zi nu au ieșit la manifestație (decât, poate, individual)

După ora 17, am hotărât să plec acasă, să fac un duș și să-mi schimb lenjeria de corp (nu am mai fost acasă de duminică seara). La telejurnal am aflat că s-a întors Ceaușescu. La ora 20 am primit telefon să mă duc la depou. Se cerea să pregătim locomotive pentru trenuri speciale. Inițial ni s-a spus să avem la dispoziție 7 locomotive. Se bănuia că se vor aduce trupe militare în jurul Timișoarei.

Joi, 21 decembrie, la ora 9 am cerut telefonic audiență la directorul general. La ora 9 și jumătate am fost la dânsul la birou. (Instructorul Marton m-a însoțit până la intrarea în clădirea gării). Pe directorul general l-am găsit la comitetul de partid. Vorbea pe ton ridicat. Am auzit doar atât...„explicați-le că ne blocăm, că nu putem asigura paza și securitatea garniturilor. Să apeleze la rațiune până nu este prea târziu”. M-a văzut și m-a chemat la dânsul în birou.

-Ce este tov.Cotoc, ai probleme?

-Nu, tovarășe director general, dar realmente se complică situația și poate ieși un măcel!

-Eu tot mai cred în rațiune. Nu te speria! Noi am adus trenurile și tot noi le vom duce înapoi sau le vom face să nu mai plece!(cu subînțeles!). Datoria noastră de ceferiști este aici la serviciu și nu în stradă. Dacă noi oprim trenurile (cum o fi ghicit dânsul că eu pentru asta m-am dus acolo?), oamenii nu pot nici veni la Timișoara, nici pleca din Timișoara. În acest timp se auzea zgomotul coloanei de oameni, de la Elba, care ieșiseră în stradă și scandau lozinci: „Nu suntem fasciști”, „Noi suntem români”, „Ceferiști veniți cu noi”etc.etc. (Biroul directorului general era în aripa gării, la etajul I, spre linia de tramvai și cu geamul spre Elba).

Ioan Cotoc

Directorul m-a luat de braț și m-a împins spre geam. Mi-a spus doar atât:

-Îi vezi? Cine-i mai poate opri pe ăștia? Du-te și vom vedea ce trebuie să facem.

Pe drum, spre depou, i-am povestit lui Marton cum s-a desfășurat discuția și ne frământam mintea cum am putea pune în aplicare un plan de sabotaj să îi putem ajuta pe cei din Piața Operei. Dar nu a fost nevoie!

La ora 10 și un sfert, am fost chemat în fața turei de către un colonel din Marele Stat Major al Gărzilor Patriotice, delegat al CC și șef al convoiului militar al celor 7 trenuri. Totul era un mare bluf !

Demonstrații din Centru au golit trenurile de „gardiști” și i-au dus cu ei, în centrul orașului, să-i vadă pe „huligani” și pe „fasciști”, apoi au fraternizat! Între orele 11-12, la mine în birou, după ce l-am servit cu o cafea, colonelul, șeful convoiului militar, mi-a cerut să-i fac legătura cu directorul regional cu probleme de exploatare cu care să trateze întoarcerea la București. În acest timp o fată de la financiar a deschis ușa făcându-mi semn că trebuie să văd urgent ceva. La ele în birou, la un televizor se vedeau huiduielile de la mitingul din București. L-am chemat și pe colonel acolo și după câteva momente a înțeles urmarea evenimentelor. Eu am simplificat puțin povestirea. Colonelul era însoțit de încă un ofițer. Au și plecat imediat, după scena cu televizorul. „Gărzile” din cele 7 trenuri (care de fapt au fost 3) erau niște muncitori oboșiți, luați din schimbul trei, din unele întreprinderi craiovene și de la Filiași, înarmați cu bâte și trimiși să „pacifice” Timișoara. O parte dintre ei au fost aduși de către salariații din depou la cantină unde au fost serviți cu ceai și cu o ciorbă.

Vineri 22 decembrie. Lumea era agitată. Ceaușescu a fugit. Am făcut un apel la postul de radio local: **Tot**

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

personalul, liber de serviciu, este chemat în depou, să-și apere unitatea!

În Centrul orașului, la Operă și la sediul conducerii județului se continuă mitingul. În depou am organizat posturi de pază, cu câte 2-3 oameni, „înarmați” cu cozi de lopeți (!), la rezervoarele de motorină, la cele două puncte de alimentare și două echipe care se deplasau în lungul depoului. Reamintesc faptul că depoul se întinde pe o lungime de 1,5 Km. și nu avea gard decât pe o parte, spre str. Dunărea.

În jurul orei 14 m-am deplasat până acasă. Pe străzi era „delir”. Sunau toate claxoanele, se agitau drapele, se scanda Victorie, Victorie, se ardeau cărțile roșii...

Noaptea 22/23, au fost mulți oameni în depou. Pe la ora 23 au început focurile de armă. Se trăgea răzleț, în spatele depoului, de pe blocurile vecine străzii Dunărea, dar și foc automat, cu trasoare, pe direcția stadionul CFR-Tribuna Oficială.

Sâmbătă, 23 decembrie, am cerut la Complex și la Garnizoană ajutor militar pentru pază. (Nu aveam capacitatea de pază pe o întindere așa mare și aveam responsabilitatea celor două mii de tone de motorină din rezervoare și a locomotivelor care trebuiau să fie pregătite tot timpul pentru remorcare. Tot la fel de vulnerabile puteau fi și cele două plăci pentru scoaterea locomotivelor din cele două remize). Ne-au dat o grupă de militari, cu un ofițer (lt.mj.Sircuța), de la Unitatea de Securitate de pe str.Gheorghe Barițiu. Au venit în jurul orei 14, fără arme

În jurul orei 19, când au început împușcăturile, au plecat, „pas alergător”, la unitate și au primit câte un automat și două încărcătoare. Ofițerul a introdus soldații în dispozitiv, după solicitările mele: la rezervoarele de motorină, la

Ioan Cotoc

rezervoarele de păcură¹⁴², la ferma de porci (punct strategic pentru stația de pompare și pentru punctul de alimentare) și am lăsat doi soldați să patruleze în fața turelor, sub pasarela, la loc vizibil, să se știe că acolo este pază serioasă.

În jurul orei 22 au venit la mine doi mecanici să mă întrebe dacă l-am văzut pe instructorul Coadă Pavel, la adresa căruia proferau niște înjurături groaznice și spuneau că vor să-l omoare că a fost turnător la securitate. Le-am spus că l-am văzut la școala personalului, mai devreme, făcea cafea în biroul instructorilor. M-am temut de o tendință de act criminal mai ales că seara devreme am mai auzit astfel de zvonuri șușotite printre oameni. Din această pricină îl dusesm pe Coadă în automotorul regionalei. I-am spus să se culce pe o bancă și să stea acolo ascuns până se liniștesc lucrurile. L-am încuiat acolo și am ținut cheia la mine până dimineața, când „vânătorii” săi plecaseră. A cam răbdat el frig dar a scăpat ușor. Doar eu nu mai scăpam de el. De câte ori mă întâlnea nu scăpa prilejul să-mi mulțumească, pentru că i-am salvat viața.

¹⁴² În cele două bătălii de păcură mai erau, aproximativ, 500 tone de păcură, din care nu s-a mai scos păcură de mulți ani. Păcura în rezervoare era cvasisolidificată. Pentru a fi scoasă de acolo trebuia introdus abur în serpentinele rezervoarelor, timp de 12-16 ore, pentru a fi încălzită la temperatura de curgere. În mod normal aceste rezervoare nu puteau fi un pericol. Dar dacă ar fi fost dinamitate fumul produs ar fi intoxicat mare parte din oraș iar vizibilitatea ar fi fost foarte afectată.

Ce face un om pensionat la vârsta de de cincizeci de ani?

Ce să facă un om care se pensionează la 50 de ani? Intreprinzător nu am învățat să fiu, deși am încercat. Am fost chemat de o societate româno-grecescă care era la începutul activității. Dacă la început m-am ocupat mai mult de problemele mecanice ale utilajelor, la nici un an ajunseseșeful atelierului de panificație și patiserie. Patronii îmi ziceau director executiv. Leafa era mulțumitoare. Dar eu vedeam că treburile nu sunt pe direcția bună. Acolo erau trei patroni. Presimțeam că nu va dura mult până la discordie. I-am anunțat cu o lună de zile înainte și am plecat!

Mă solicitase un vecin care a reușit să privatizeze partea de construcții din Avicola. Societatea privată se numea Aviconst S A. Avea vreo 20 de acționari dar vecinul meu, domnul Geo Dumitrescu avea majoritatea acțiunilor și el conducea societatea. Despre domnul Geo voi spune puține cuvinte, doar ca să-l cunoașteți:

-,„Domnule, mie nu mi-a plăcut munca niciodată. Tu ai fost învățat la C F R cu munca și cu buna organizare. Vino cu mine și vei fi mulțumit! (Și am fost mulțumit. Dumnezeu să-i dea sănătate!)”

Sediul societății era într-un apartament închiriat, din blocul de locuințe al fostei societăți Avicola. Societatea Aviconst S.A. avea în patrimoniu circa 2 hectare de teren, în spatele abatorului de păsări și pe o parte din teren erau construite trei barăci din bucăți de tablă, obținută din dezmembrări și o încăpereză care și-o zidiseră doi frați amărâți, din resturi de cărămidă adunată de pe diferite șantiere. Acela era căminul lor. Ca dotări avea un camion de 7 tone funcțional, un tractor aproape nou dar descompletat,

Ioan Cotoc

un Aro funcțional, și într-o baracă, avea un dispozitiv basculant cu disc abraziv pentru tăiat metal. Ca unelte mobile avea un transformator de sudură, două betoniere defecte, două motoare electrice recuperate de la diferite utilaje și trei roabe fără roți. Ca forță de muncă avea doi subingineri constructori, un lăcătuș, doi tinichigii doi necalificați, trei sau patru zidari-tencuitori, de calitate proastă și doi bețivi. La această „zestre” de forță de muncă trebuie să spun că totuși a fost și ceva de excepție, prin dăruire și loialitate, doamna Mariana Pocola. Dânsa ținea evidența materialelor pe lucrări. Și tot la forța de muncă o amintesc pe doamna contabilă Lidia Marcu.

Din luna octombrie până la începutul lui martie într-o baracă mi-am făcut „birou” pe un butoi ruginit, întors cu fundul în sus. Am cumpărat din talcioc un ax de polizor apoi pe măsură ce primeam bani am cumpărat roți pentru roabe, piesele necesare pentru betoniere, lopeți, hârlețe și cozi pentru ele. Trebuie să spun că dintr-un alt butoi am improvizat o sobă. Împreună cu lăcătușul și cu cei doi frați am pus în funcție polizorul, din resturi metalice am făcut o masă de lucru, am reparat roabele și betonierele, astfel că echipa de constructori avea uneltele pregătite. Așa a prins „viață” Aviconst-ul. Până toamna am cumpărat un ax cu cuțite și am făcut o mașină pentru rindeluit scândură. Puteam să facem dreptare pentru zidari și pazia la acoperișuri. Era anul 1997. Majoritatea meseriașilor buni din construcții lucrau prin Israel, Germania, Italia, ori alte țări din exterior. Unii dintre acești meseriași se mai întorceau în țară la sărbătorile de iarnă, ori pentru anumite probleme din familie. Societatea, care avea lucrări angajate îi putea angaja pe acești meseriași chiar și pentru perioade limitate. Așa s-a întâmplat că societatea Aviconst a contractat în doi, trei ani la rând (este corect să spun că și cu unele „ajutoare”), mai multe lucrări la stat dar și la particulari. Au venit meseriași buni, au

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

venit și banii. Nu mai cumpăram cimentul și varul cu sacul ci cu camionul, apoi cu vagonul direct din fabrică (sigur că nu aveam discountul firmelor mari de comerț care funcționau deja de mai mulți ani în oraș). Am pus afișul că vindem materiale de construcții, zona era bună. A început masiv să se dezvolte zona Dumbrăvița. Dar a fost ca o explozie pătrunderea materialelor noi (mortaruri pentru gresie și faianță, adezivi materiale de finisaj etc.). Unul dintre meseriașii foarte buni care au lucrat o perioadă mai lungă la Aviconst a fost Damian Minuț, care mai târziu a început să lucreze independent.

Compartimentul de comerț se dezvolta foarte repede, deși nu am reușit să avem nici un produs în exclusivitate. Aici s-a produs o controversă între mine și patron. El susținea că producția ține comerțul, eu vedeam că este invers. Lucrările de construcții la stat se executau cu profitul minim de 10 la sută (și care de fapt nu era al executantului!). Executantul putea câștiga ceva dintr-o eventuală anexă la contract.

De la lucrări particulare dacă s-a lucrat legal profitul înregistrat a fost minim iar dacă s-a lucrat la negru, deși materialele s-au consumat undeva, venit în contabilitate nu au adus. Sigur este că după vreo trei ani de la deschiderea activității de comerț, societatea a avut un profit de peste 600 de mii (milioane?) de lei. Nu știu exact cum evoluase inflația atunci dar sigur este că eu l-am sfătuit pe patron să nu dea acești bani ca dividende ci să-i investească în cumpărarea laboratorului fostului abator cu terenul aferent și vecin de gard cu Aviconst, care a fost achiziționat cu o sumă apropiată de aceste dividende.

Mai trebuie subliniat și faptul că cel puțin două luni pe an, în lunile de iarnă, salariații din construcții trebuiau plătiți, altfel nu aveai cu cine lucra primăvara.

Ioan Cotoc

Sigur este că firma prinsese putere. Am deschis tâmplăria, am cumpărat câteva utilaje bune, am procurat scule pentru echipa de tinichigii și am extins partea de comerț și la oțelul beton.

Dar a venit primăvara următoare când nu era nici o lucrare. Se putea angaja o lucrare la Biserica Studenților dar era pretențioasă și „staful tehnic” al constructorilor de la Aviconst a decis că nu o poate face. Era vorba de acoperișul bisericii în întregime (izolație, structura de lemn, astereală, învelitoare din tablă de cupru). Apoi lucrările se continuau cu placarea exterioară, care de asemeni era o lucrare deosebită. Am stat de vorbă cu părintele Marius Ioana de la această biserică, am făcut cu dânsul un drum până la Curtea de Argeș la Biserica Domnească. De la această zidire s-a inspirat arhitectul Șerban Sturdza când a proiectat Biserica studenților. Am studiat și proiectul și am văzut că se poate executa. Am discutat cu domnul Geo. Pe el nu-l interesa cine și cum execută, ci banii pentru oameni. (Banii erau puțini dar acopereau salariile celor care lucrau acolo). Am luat lucrarea și am executat-o în condiții foarte bune. Cu placarea a fost ceva mai dificil, din cauza faptului că muchiile verticale ale pereților aveau abateri de la paralelism de 10 până la 20 de centimetri. (La placarea bisericii am lucrat cu doi zidari, Pavel Șumalan și Vasile Noje, ajutați de trei necalificați dintre care unul pregătea piatra de calcar: Marius Ajițăritei). Aceste abateri au fost foarte greu de corectat și ne-au frânat productivitatea. Dar am executat lucrarea și acum mă laud cu ea. La acoperiș am lucrat cu cei doi tâmplari: Feri Zacharias și Emil Bosoancă, împreună cu cei doi tinichigii: Sorin Ghilea și Gigi Axene. Apoi am aplicat tabla de cupru și pe Biserica Martirilor. A urmat o reparație capitală la acoperișul blocului de locuințe al parohiei sârbești din Piața Traian, str.Bicaz nr.1. cu învelitorile de cupru la cele două turnuri și aducerea arhitecturii lor la cea inițială (cu ornamentele

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

turnurilor, a celor de pe colțuri și ale nișelor de pe fațadă). Lucrarea s-a extins cu refacerea instalației de scurgere de la subsol și cu amenajarea unei săli de întâlniri, la demisolul casei parohiale. Aici voi aminti numele instalatorului Ionică Giurcan cu care s-au realizat multe lucrări de instalații. Era un instalator bun și se putea conta pe ajutorul lui.

O lucrare care mi-a plăcut și supravegheată tot de mine, a fost cea de la casa cu nr 1 din Gărăna (Caraș). Lucrarea a constat dintr-o subzidire a capătului spre șosea, apoi o consolidare a pereților, construcția mansardei și placarea parțială cu piatră la exterior. Lucrarea s-a început primăvara, tot din lipsa altor lucrări și mai ales pentru a acoperi un împrumut mai vechi. În paralel cu această lucrare a fost luată și una în Cimitirul Calea Șagului (un cavou). La aceste două lucrări am avut un singur zidar mai buniceț (Pavel Șumalan).

Ceilalți lucrători din echipă erau tinichigiii Sorin și Gigel ,un tâmplar(Emil), instalatorul Giurcan și doi necalificați. Ambele lucrări s-au întins nefiresc de mult și cu multe supărări de ambele părți. Aceasta a fost și perioada când am hotărât să mă retrag, din S C Aviconst S A., după aproape opt ani de „construcții”

În acest timp am executat și alte lucrări frumoase cu cei doi tâmplari Feri și Emil (pe lângă acoperișul bisericii), în special copertine la terase și scări interioare

Părintele profesor, preot dr. Marius Ioana.

Aici este locul să spun câteva cuvinte despre părintele preot Marius Ioana. L-am cunoscut, cred, prin anul 1997. Slujea la Biserica Studenților, probabil ca preot misionar în Complexul Studentesc. Eu eram în căutare de „liniște”. Asistând la slujba duminicală, parcă am auzit un limbaj nou. Lipsa limbajul popesc (jargonul), lipsa stilul emfatic și grandilocvent. În următorii ani ne-am cunoscut mai bine. Când firma la care lucram a obținut un contract pentru continuarea lucrărilor la biserică, eu am fost trimis să conduc aceste lucrări. Atunci, stând de vorbă, mi-am dat seama că părintele Marius știe mult mai mult decât spune, că are siguranță în tot ce face, că nu este un „prădător” de timp și mai ales că știe să asculte, să asculte cu amenitate.

Când era posibil mai stăteam de vorbă în chilia veche. M-a făcut să mai stau de vorbă și cu străinul din mine, cu chipul meu cel adevărat. Am vorbit dese ori despre proiectul bisericii pe care îl cunoștea foarte bine, am vorbit despre religii și despre cultură. Sfinția sa se pregătea pentru teza de doctorat, dar alerga și la Facultatea de teologie de la Caransebeș unde, un timp, avea ore dar alerga des și la Sibiu, pentru teza de doctorat. M-am bucurat când am putut să zidesc din resturile rămase pe șantier o nouă chilie, mai mare, unde condițiile de studiu și depozitare a cărților adunate erau mult mai bune.

Părintele Marius a reușit să adune în această biserică oameni din multe zone ale orașului, pe lângă cei ai parohiei. Omiliile ¹⁴³ dumnealui sunt cuplate de multe ori la metabolismul culturii, iar la orele de cateheză și la „convorbirile duminicale” se manifestă o deschidere interdisciplinară și inter-religioasă, rămânând tot timpul fidel

¹⁴³ Predicile

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

dogmaticii ortodoxe, fără concesii. Destul de des îl vedeam supărat din pricina stării de stres și decepție a tinerilor studenți, nu doar de la Teologie, unde are ore, ci mai ales a celor din Complex, de a căror viață și probleme nu este străin. Pentru mulți dintre acești tineri, părintele Marius este și duhovnic.

.Părintele preot dr. Marius Ioana este unul dintre oamenii care au lăsat urme în formarea mea iar Biserica Studenților, este un loc unde se pot forma oameni. Acesta este motivul pentru care m-am oprit să evoc, cu multa-mi nepricepere, acest Loc și acest Om.

Facerea de bine

Despre facerea de bine se poate vorbi mult. Cei credincioși se folosesc de facerea de bine pentru mântuirea sufletului. Oamenii instruiți și cu mintea limpede, fac binele din educație. Orice om care face un bine simte o mulțumire sufletească.

Atunci când viața te pune într-un loc din care poți rezolva multe probleme, spre tine se îndreaptă tot felul de cereri. Și iar zic, dacă ești un om normal și cu mintea limpede, te străduiești să rezolvi aceste cereri, cu atât mai mult când cererile vin de la cei cunoscuți ție și sunt și îndreptățite. Și le rezolvi fără să aștepti vreo plată, un dar, sau un contraserviciu.

În sensul celor de mai sus, în posturile în care am ajuns, am rezolvat și eu multe solicitări. Fie am ajutat copii de pe valea Crișului Alb să intre la școală, fie la repartiție, ori pe alții aflați într-o situație dificilă. Dar nu numai pe aceștia. Pentru aceștia, recunosc, aveam o atitudine mai deosebită pentru că erau disciplinați și muncitori.

Ioan Cotoc

Am ajutat la angajări, în cercetări de abateri, la cererile de reprimiri, la calea ferată și în atâtea alte solicitări, mai mari sau mai mici. Nu am promis nici odată, nimănui, că-i rezolv problema, ci doar că voi încerca. Nu am luat bani de la nimeni niciodată și nu am intrat în anumite cercuri care se ocupau cu admiterea la diferite cursuri, sau repartiții contra unor sume însemnate de bani. Lumea vorbea despre aceste lucruri, chiar și unii colegi de ai mei, dar nominal eu nu am știut pe nimeni (cel mult am bănuțit). Poate din acest motiv, anumite „cercuri” se fereau de mine!

Am avut și situații când nu am putut rezolva solicitările celor care mi s-au adresat. **Chiar oameni dragi mie, au fost dintre cei pe care nu i-am putut ajuta.**

Au fost și situații când unii s-au folosit de numele meu, fără ca eu să știu și astfel și-au rezolvat anumite probleme. Mi-au spus-o mult mai târziu. Să le fie de bine!

Un caz pe care vreau să-l povestesc acum, este cel al consăteanului meu „Y”. Dânsul dorea să fie angajat la depoul de locomotive Z, pe un anumit post. Aceasta se întâmpla cândva, cam în jurul anului 2000. Eu eram ieșit de mult la pensie. A apelat la mine prin intermediul rudelor lui din Timișoara. Eu știam că după anul 1995 nu se punea problema de angajări în funcții auxiliare ci doar să fie disponibilizați cât mai mulți. I-am transmis aceste păreri și că nu pot să-l ajut. După aproximativ un an, prin aceleași persoane, domnul Y, mi-a transmis că a vorbit cu șeful de depou de la Z, care i-a promis angajarea, dacă directorul de ramură, domnul „X”, îi aprobă cererea și că acest domn X, este în cunoștință de cauză. Eu eram solicitat să-l duc doar pe domnul Y, acasă la directorul X.

Acest om X, fusese promovât în anul 1990, de către mine și ajutat de mine în noua funcție la depou. După ce ministrul Bănescu a fărâmițat calea ferată, în mici felii, s-au ivit și niște necesități (și oportunități), la conducerea acestor

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

felii și astfel domnul X a ajuns director. L-am sunat pe domnul X și l-am întrebat dacă știe de domnul Y și dacă primește să-l duc la el acasă. Mi-a răspuns că da, pot să i-l duc. I-am transmis domnului Y „aranjamentul” și în ziua respectivă, spre seară, l-am dus pe domnul Y acasă la domnul X. Am schimbat câteva cuvinte uzuale, despre familie și sănătate, cu domnul X și le-am spus că, dat fiind faptul că nu-i pot ajuta cu nimic, îi las să discute și aștept la mașină. După un timp domnul Y a ieșit și mi-a spus că totul este bine și că are în portbagajul mașinii o jumătate de vițel, un picior pentru mine și unul pentru domnul X și că are și câteva sticle de țuică. I-am spus că eu nu pot să primesc nimic pentru simplul fapt că nu am putut face nimic pentru rezolvarea problemei sale și nici dacă i-aș fi rezolvat-o eu tot nu aș fi primit. În schimb m-aș fi bucurat dacă problema se va rezolva. Nu mai știu dacă l-am ajutat sau nu să ducă cele două pachete în casă, dar după ce a dus vițelul, a dus și țuica și înainte de a ne despărți a insistat să-mi dea și mie o sticlă de țuică. I-am zis că o iau doar ca să nu-mi spună că „sunt de la pădure”. Domnul Y mi-a mai spus odată că are promisiuni serioase că i se va rezolva problema. Ne-am despărțit în stradă. Domnul Y a plecat la rude, sau spre casă și eu am plecat spre casa mea.

Bineînțeles că problema sa nu a fost rezolvată, **nu putea fi rezolvată!** Dar am rămas cu un gust amar (nu de la țuică). Cum a putut acel om X să promită ce știa că nu poate face? Nu pentru că astfel de promisiuni nu se făceau zilnic, de la directori mărunți și până la parlamentul țării, ci pentru faptul că domnul X „crescuse” sub ochii mei și credeam că provenind din rândurile „pălmașilor”, va fi un om cumpătat.

Această situație m-a deranjat și într-un alt plan. Fusesem părtaș la o minciună, la o „mânărie”. Domnul Y chiar dacă nu a fost foarte afectuos înainte de cele spuse,

Ioan Cotoc

după acestea am simțit că firava noastră relație s-a rupt de tot.

Aceasta este o altă față a „ajutorului”!

Este locul aici și pentru a povesti despre un alt fel de ajutor pe care am refuzat să-l dau:

Era în anul 1988, toamna târziu. Pentru înțelegerea contextului povestirii voi reaminti faptul că în perioada anilor 1980-1989, tensiunile pe linie ierarhică, la calea ferată erau tot mai mari și tot mai greu de suportat. Presiunile porneau de la vârful ierarhiei, pe linie de partid și se transmiteau pe linie administrativă spre conducătorii eşaloanelor de bază. Cu toate acestea, indicatorii economici nu se mai puteau realiza și regimul de muncă era tot mai prost.

În paralel cu această situație, în unele activități ale căii ferate, funcționa o corupție aproape generalizată, din care cauză încasările căii ferate erau „în cădere liberă”. Din cele șase ramuri mari de activitate ale căii ferate doar ramurile Mișcare și Comercial încasau veniturile întregii activități feroviare. În consecință aici se localizau și fraudele: organele de control și miliția au constatat că pe unele secții de circulație, călătorii circulau în înțelegere cu „nașul”; în gări, întreprinderile își făceau „legea” împreună cu șeful gării și nu se mai respectau nici planul de transport nici reglementările căii ferate. Acestea sunt doar două exemple dar situația era mult mai complexă și nu se poate rupe de contextul desfășurării relațiilor economico-sociale românești ale aceluia deceniu.

În aceste condiții, fără prea multă judecată, cineva din vârful ierarhiei a dat ordin să se dea „autorizații de control” pe trenurile de călători la întreg personalul din Serviciile de Siguranța Circulației ale Regionalelor de cale ferată. Aceasta a fost o prostie! Nu spun greșală! Controlorii de la regionale nu puteau îndrepta neregulile săvârșite în trenuri cu știința

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

micilor slujbași din Minister (Departament) și „nașii” trenurilor care deversau „cota parte” către acei slujbași. Dar nouă ni se cerea să facem control și să raportăm eficiența la sfârșit de lună.

Acesta este contextul în care am urcat eu în trenul Deva-Brad(acum, când scriu, este un tren imaginar dar atunci era un tren real, chiar era cale ferată de la Brad la Deva). Plecasem după un control în depoul Simeria, cu gândul să fac un ocol pe la părinții mei, mai ales că era o zi de vineri dupămasa.

Conducătorii ne cunoșteau și erau informați de extinderea autorizațiilor de control. Nu se puneau problema unui control inopinat. Conducătorul, când a ajuns în compartimentul meu, m-a întrebat dacă vreau să fac control. I-am spus că nu dar, înainte de a ajunge la Brad, să vină să-mi spună câte bilete de călătorie a emis în tren.

După puțin timp iată că vine conducătorul la mine cu un sătean de-al meu, care era în tren cu soția sa, ca mulți alții fără bilet. Acest sătean probabil fusese la Deva ori Hunedoara să vândă produse din gospodăria proprie (poate lactate, ouă, păsări, legume ori fructe). El nu avea cum să știe că eu sunt în tren. Conducătorul i-a spus aceasta. Cu ce scop? Să-mi „acopăr” eu consăteanul, ca ulterior să poată el face ce vrea? („să mă aibă la mână”). Am gândit puțin apoi i-am răspuns:

-N-am înțeles de ce l-ai adus la mine. Du-te și fă-ți datoria! Tu ai biletele pentru taxarea în tren!

Înainte de stația Brad conducătorul a venit la mine. Avea vreo 12 bilete tăiate în tren. Mi-am notat biletele și i-am spus că în viitor să se ferească de mine (l-am amenințat puțin).

Târziu, eram deja pensionar, la o nuntă, într-un anumit context, consăteanul meu fără bilet mi-a spus oarecum cu

Ioan Cotoc

reproș, că sunt un om de care se tem salariații (el a vrut să spună că sunt un om rău, dar a îndulcit-o puțin)

-Dragă V, dacă-mi cereai 20 de lei pentru bilet ți-aș fi dat, Dacă-mi cereai un ajutor serios pentru cineva de-al tău ți-l ofeream cu drag, în limita normalului dar tu mi-ai cerut să mă înhăitez la rele cu acel conductor pentru 10 lei cât trebuia să-i dai lui. Nu te supăra, dar n-am muncit atâția ani, ca să mă dau pe mâna unui șpăgar dintr-un tren. În locul tău mie-mi era rușine și să mă arăt unui sătean de-al meu. Dar dacă asta este judecata ta, este bine că am fost un om rău!

Legatul ovăzului sau mărturisirea despărțirii de sat!

„Creștii copii și le dai nume /Și rămâi singur pe lume!” (populară)

Despărțirea mea de satul natal a fost lungă și dramatică. Singurul fiu al unor părinți cu o poziție destul de bună în satul lor, eram perfect conștient de faptul că „alegerea” era făcută.

Un depou de locomotive în apropiere nu putea fi. Trebuia să-i ajut pe părinți în aceste condiții, cel puțin cum am făcut-o și în timpul liceului și a facultății. În timpul facultății vacanțele erau pentru mine adevărate provocări, în speranța că voi putea împlini ceva din ce n-am fost, din ce n-am făcut, din ce n-am putut ajuta. Și îi ajutam și atunci și după terminarea facultății.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Aproape la fiecare două săptămâni, singur sau împreună cu soția, de vinerea ori de sâmbăta, după posibilități, mergeam la Leasa.

Acolo, noi nu am fost niciodată musafiri. Ne-am sculat la orele dimineții de acolo și ne-am înhămat alături de părinți la tot lucrul ce trebuia făcut: plug, sapă, fân, seceriș, animale, îngrijirea casei. Dacă am fost acolo în concediu sau o parte din el, activitatea noastră nu s-a deosebit cu nimic de cea a vecinilor din sat, poate doar prin felul cum ne organizam duminica.

Am făcut, oarecum o introducere, pentru înțelegerea aceluia dramatism de care vorbeam la începutul povestirii. Părinții aveau acolo în sat toate cele de trebuință dar nu ne aveau pe noi și nu voiau nici să renunțe la unele activități.

Până când și-au făcut simțită prezența neputințele bătrânețelor!

Au vândut întâi un cal, peste un timp și pe celălalt, apoi au vândut vaca. Ce or fi simțit atunci, doar ei au știut!

Ne-am gândit la ce va urma. Părinții mei nu voiau să fie orășeni.

Nu le permitea ființa lor. Le-am pregătit o casă, cu grădină mare, într-un sat vecin cu Timișoara. Am refăcut gospodăria „pe gustul lor”. I-am adus acolo cu găinile și cu doi porci. Ne vedeam aproape zilnic.

Am reușit să le instalez și telefon. Erau toate bune, dar nu erau vecinii de la Leasa, la discuții. Cumva s-au acomodat. Oricum, „ruperea de rădăcini” a tot fost amânată cât le-a permis sănătatea.

După doi sau trei ani de la mutare au început presiunile pentru vinderea gospodăriei de la Leasa. Tata se mai dusese, între timp pe acolo:

-Pentru ce să o mai ținem? Voi oricum nu o să mai locuiți acolo. Gardurile se rup și grădina ajunge izlaz pentru animalele vecinilor ș.a, ș.a.

Ioan Cotoc

Când le-a venit vremea, au plecat pe rând, întâi mama iar după ea, peste un an tata. Aș vrea să cred că au fost și ei convinși că ultimii ani le-au fost mai ușori aici, aproape de noi.

Am făcut aceste dezvăluiri, poate prea personale, pentru ca cititorul să înțeleagă faptul că pentru mine și soția mea, satul acela, satul meu de naștere, a fost doar o lungă trudă fără finalitate mulțumitoare. Și mă gândesc la faptul că depășirea condiției sociale, într-o singură generație nici nu s-ar putea fără aceste eforturi omenești, materiale și sentimentale, deosebite.

Pentru a înveseli puțin nota de final să vedem ce a fost cu ovăzul din titlul povestirii. Cititorul trebuie să știe că ovăzul nu se leagă snopi imediat după secerare, din cauza paielor sale mai moi și a unor plante verzi care mai pot fi în această cultură.

Acesta este motivul pentru care ovăzul se lasă „în brazdă” una sau două zile după secerare, să se usuce paietele. Mai spun că timpul său de coacere este după secerișul grâului. Acolo, în zona de deal, secerișul ovăzului este cam la mijlocul lunii iulie.

Tata a semănat ovăz într-un loc numit la Plopi, pământ foarte bun, în lunca Crișului și acest pământ ajungea cu un capăt chiar în albia Crișului. Ovăzul a fost secerat cu coasa și lăsat brazde, într-o zi de joi. Vineri seara, eu cu soția și copii, am ajuns la Leasa. Nu știu să spun cu precizie anul, dar a fost în perioada anilor 1982-1986. Dimineața de sâmbătă, tata îmi spune:

-Am ovăz „pe jos” la Plopi, vii să mă ajuți?

-Vin, dar eu leg! (Legatul ovăzului este mai puțin traumatizant decât al grâului, fiindcă ovăzul are paietele mai moi. Dar și așa, după o zi de legat, ai mâinile julite până la cot, chiar cu cămașă cu mânecă lungă încheiată la nasturi. La

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

aceste operații nu se putea lucra cu mânuși. Cu mânușile ce se găseau atunci.)

Am plecat pe la ora șapte să răsucim legăturile pentru snopi, cât mai erau paiele moi. Pe la ora zece ne-am apucat de legat. A mers cu spor până către ora prânzului. Aveam ovăzul legat pe mai mult de trei sferturi de holdă. Dar temperatura zilei de iulie trecuse, binișor, de treizeci de grade. Mă opresc și-i fac semn lui tata, care punea ovăzul pe legătură, că mă duc la Criș. Am intrat în Criș cu pantalonii (blugi) și cămașa pe mine și am ieșit, cu apa șiiroind din haine, între brazdele de ovăz.

-Vezi că dintr-o treabă ca asta te poți alege cu o aprindere de plămâni (pneumonie), zice tata.

Nu-i răspund și încep să leg, mai înviorat acum. După puțin timp hainele s-au uscat, de parcă nu fusesem în Criș și căldura mă copleșea din nou. Am luat-o pe brazdă spre Criș. Dar văd că și tata vine după mine. Bulboana era mare. Am intrat până la gât în apă, mi am dat și pe cap, pun pălăria și ies. Tata m-a imitat întocmai.

-Tată , ai grijă cu pneumonia!

S-a făcut că nu aude. Nu mai era mult și cu încă o astfel de repriză de răcoreală am finalizat lucrarea. Ne-am spălat în Criș și când să plecăm spre casă trecea trenul de ora trei, după masă. Răcoriți și spălați, s-a trezit și pofta pentru bunătățile ce se pregăteau la bucătărie.

Ioan Cotoc

La pescuit !

Lui Aurel Morar

Scriu aceste rânduri pentru unii tineri din sat și pentru prietenul meu Aurel Morar. Tinerii aceștia, unii mi-au fost și elevi ori doar au „beneficiat” că aveau și ei pe „cineva” în Liceul de Căi Ferate Timișoara. Astăzi, când scriu, toți au serviciul lor, familii cu copii și se apropie și ei de anii pensionării. Aurel, din păcate, este chinuit de o suferință ce-l ține la pat.

Chiar dacă metodele noastre de pescuit nu erau permise de rânduielile vremii de atunci, noi le mai aplicam, destul de rar, atunci când ne era dor de pește și de pescuit.

Noaptea, pescuiam, cu comehertul¹⁴⁴. Trei sau patru persoane veneau cu aceste plase astfel să cuprindă toată lățimea apei. Alte trei sau patru persoane aveau rolul gonacilor de vânatoare. Adică, mergând la o distanță de zece-cincisprezece metri, în fața celor cu plasele, băteau apa cu niște bețe lungi să scoată peștii din ascunzișuri. Cei din spate ridicau plasele pentru a putea avansa, în susul râului și dacă aveau norocul să ridice și pești, îi culegeau din plasă.

¹⁴⁴ Comehertul este o plasă de pescuit, de formă pătrată, cu latura de aproximativ doi metri. Plasa era prinsă de două bețe, legate în cruce și arcuite astfel ca plasa să stea întinsă. Cele două bețe erau legate de o bară furcată la capăt, cu ajutorul căreia se putea ridica plasa. Cu această unealtă se putea pescui, cum am arătat, dar și de pe mal, când râul era umflat și apa turbure.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Altă metodă era cea cu ostrea¹⁴⁵. Modul de lucru se aseamănă cu cel dinainte, dar este mai captivant. Cei cu „sulițele” trebuie să cuprindă lățimea râului. Între doi pescari cu ostrea trebuie să fie unul cu o lanternă puternică, să poată lumina prin apă fundul râului. Peștii nu sunt deranjați de lumină. Pescarul trebuie să apropie unealta, prin apă, de spatele peștelui și să i-o împlănte în spate. Față de metoda anterioară, are avantajul că pescarul poate alege mărimea peștelui.

Cea mai simplă metodă și cea mai veche, este prinsul peștelui cu mâna, la copcă. Te bucuri și de răcoarea râului și dacă vrei, poți prinde și câțiva peștișori pentru satisfacerea poftii.

La un pescuit, cu „uneltele naturale”, propriile mâini, am fost într-o după masă a unei zile călduroase de august, cu foarte mulți ani în urmă. Atunci, copila noastră Irina, avea vre-o opt ani și tinerii, despre care vorbeam la început, erau în clasa a douăsprezecea. Irina ne asista de pe margine. Fiecare dintre noi avea o traistă legată la brâu în care să depoziteze eventuala captură. Atunci am prins destul de mulți pești încât am antrenat-o și pe Irina la adunat. Din când în când i se mai arunca și ei pe mal câte un pește și chiar dacă era pe uscat, peștele nu se lăsa ușor prins.

Acesta a fost ultimul pescuit împreună cu acești tineri și cu Aurel. Sunt aproape patruzecizeci de ani de atunci. Le mulțumesc tuturor pentru acele frumoase dar prea puține momente!

¹⁴⁵ .Ostrea este o unealtă ca o suliță. Vârful este metalic, cu trei brațe ca o furculiță. Acest vârf este montat într-o coadă de lemn, ușoară, astfel ca să fie comod de manipulat

Ioan Cotoc

Cap. V Oameni ai satului

„Strămoșii ... vin să-și trăiască-n noi /Viața (de patimi) netrăită.”
146

Când am început să scriu despre acești oameni mi-am adus aminte de o povestire despre un moț (un om din zona moților), care repara ciubere și umbla doar pe jos „*pentru a ajunge cât mai încet la ceace-i prea mult...*”, un om care se mulțumea cu puținul primit pentru munca lui cinstită.

Oamenii despre care vreau să scriu au fost ultimii dintre aceia care s-ar mai fi încadrat în concepția de viață a acelu moț: oameni molcomi, calmi, care se mulțumeau doar cu necesarul pentru existență, nu mai mult, nu în plus, nu adunare de averi. Acei oameni aveau timpul necesar unei judecăți sănătoase, cântăreau vorba înainte de a fi rostită, cântăreau fapta înainte să o săvârșească, știau să se bucure de ceace aveau și știau să prețuiască clipa de răgaz. Poate au fost mai mulți în sat, în această categorie, dar eu voi scrie despre unii pe care i-am cunoscut personal.

Antone-a Laii

Lui Daniel Mateș

Baciul Antone făcea parte dintr-o familie mai mare, cu numele de familie Luciu, a căror grade de rudenie se pierde în sutele de ani de când au fost înnobilați de către puternicii acelor vremuri¹⁴⁷. Tatăl său Nicolae probabil că a

¹⁴⁶ Lucian Blaga, Idem, pag13

¹⁴⁷ Familia Luciu, cu 10 capi de familie a fost nobilitată de către Carol al VI-lea, la 13 august 1720. Vezi Monografia satului Leasa

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

înțeleles mersul vremurilor și l-a trimis pe copilul Antone la școala maghiară din Beiuș. Aceasta se întâmpla chiar în timpul legilor Apponyi¹⁴⁸. Se presupune că Antone a fost mai mic în vârstă decât fratele său Ioan, cel ucis de către hoardele năimite de maghiari, pe malul Crișului, în februarie, an 1919. Puțini au fost copiii care au putut învăța ceva carte, în acele vremuri. Se mai știe doar despre Șandor de la Higi, că a făcut școală ungurească la Beiuș.

Dacă fratele său a fost ucis, Antone a rămas singurul fecior în familie. A mai avut și două surori, una măritată la Tisa, care devine mama preotului Trifan și Antița care s-a dus noră după George a lui Nuțu Cotocilor. Mai știm că mama lui Antone a fost soră cu bunicul meu, tot Antone zis Tonu.

Antonea Laii (a lui Nicolae), fiind știutor de carte a fost și cantor în biserică. Eu la biserică l-am cunoscut, poate pe la cinci anișori ai mei. Nu știu să explic astăzi de ce nu se făcea caz, în acele vremuri, de gradele de rudenie, poate pentru simplul fapt că cele mai multe familii din sat erau înrudite. Tatăl meu era văr primar cu Antone dar pentru că Antone era mai în vârstă îi spunea baciuc iar soției sale Ileana îi spunea nanuță¹⁴⁹. Antone îi spunea bunicii nana Iosana, deși îi era mătușă. Aceste apelative de baci și nană se foloseau pentru toți cei mai în vârstă decât tine, indiferent dacă erau rude sau nu, doar din respect. Acesta a fost motivul pentru care eu am aflat foarte târziu (poate pe la șaisprezece ani) despre unele înrudiri din sat iar despre altele am aflat

¹⁴⁸ Legile Apponyi au fost date în mai, 1907, în timpul când Apponyi a fost ministru al învățământului, în guvernul maghiar. Aceste legi loveau în învățământul confesional al naționalităților, cu scopul maghiarizării forțate

¹⁴⁹ Diminutivele de la cuvintele baci și nană

Ioan Cotoc

doar spre bătrânețe, când începusem să adun material pentru o eventuală monografie a satului.

Mergând pe linia înrudirilor voi mai spune că Antonea Laii se afla exact în același raport de înrudire, precum cu tata și cu familiile Trifon Margău din capul satului, Traian Margău, ginerele lui Petru și Țalina, Aurel Margău (a lui PătruFloarii), Pătru „Musca”și Maxim Sida și aceștia fiind tot gineri ai lui Țalina. Copiii acestora, unii chiar mai trăiesc, sunt în grad de veri al doilea. Și sunt destul de mulți.

Deși în copilăria mea i-am spus baciută, lui Antone și nanuță Ilenei, copiindu-l pe tata, mai târziu i-am spus nanuță fetei lor, Rozalia și baciută soțului acesteia, Georgiută. Antone și Ileana au rămas baci și nană.

Vorbeam,la început de capitol, că oamenii satului acelor vremi erau mai domoli. Aceștia se foloseau de boi și nu de cai. Caii au fost îngăduiți, în locul boilor mai târziu, când conducerea acestor gospodării a fost preluată de copiii ori ginerii lor.

Dacă la început l-am văzut pe Antone în strană la biserică și mai puțin acasă la el ori la noi, pe la șase-șapte ani mă învăța să deslușesc slovele chirilice. Au mai trecut ani și în perioadele când lipseau vitele de povară la una dintre familii, ne mai împrumutam cu aceste vite, cai ori boi. Așa am ajuns să-l cunosc pe baciul Antone mai bine. Nu l-am auzit înjurând nici odată și nici spunând vorbe de ocară.

Între cele două războaie, prin anii treizeci, oamenii luminați ai țării îndemnau sătenii să planteze pomi fructiferi. Această muncă de popularizare a pomăritului se făcea și prin școli și prin biserică. Baciul Antone a înființat în acei ani o livadă de meri pe Trăuaș, pe lângă Valea Dâmbului. Acea livadă a trăit până aproape de zilele noastre, cu roade mai multe atunci când a fost bine întreținută. Acum acea livadă a fost refăcută de nepotul său Viorel (Veiu).

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Am lucrat cu baciul Antone și atunci când s-a construit casa lor cea nouă, la cărat de nisip, piatră ori alte materiale. Îndemnul cel mai des folosit era „nu te grăbi”, „lasă că este vreme”. Mie îmi era mai greu în ritmul lui, mai ales că eu lucram cu caii iar el lucra cu boii.

Antone a avut două fete și un fecior. Fata cea mare, Lucreția a fost dată noră la Tinu Lichii. Feciorul, Traian, un bărbat deosebit de frumos și în putere, s-a dus ginere la Ileana lui Veta Popii, la Gheleșești. Un accident de transport în care Traian s-a prăpădit a adus multă durere în aceste familii. Fata cea mică Rozalia (Ruzali) a fost căsătorită în casă cu Giorgiuț, unul din cei patru feciori ai lui Macavei. Giorgiuț a schimbat ritmul de lucru în gospodărie, motiv pentru care se mai înțepa în vorbe cu socrul său. Uneori a mai înlocuit boii cu cai ori mai schimba planurile socrului. Criticile lui Antone erau mai mult ironii blânde. Când, după o petrecere cu băutură prea multă, Giorgiuț era mahmur, Antonie zicea:

-Lasă-l că o mâncat prea multă zamă și-acuma arge zama-n el, iar răspunsul lui Giorgiuț:

-Acuma că nu mai poți bea mă înțepi pe mine, parcă n-aș ști că și ție ți-o plăcut.

-Mi-o plăcut, dar cu măsură ! Replică la care Giorgiuț începea să zâmbească și ciondăneala se termina. Antone pleca în altă parte, și cum ne aflam în colna de lemne, Giorgiuț scoate o sticlă cu vinars ce fusese pusă undeva între lemnele clădite și-mi zice:

-Năroc! Cui pe cui se scoate. Iei o gură pruncule?

-Acuma nu. Dar lui baciul Antone nu-i dai?

-Acuma nu bea nici el că-i supărat. Da nu-i purta tu de grijă că-l are și el pe-al lui. Și scoate de sub niște cârpe dintr-un colț al colnei o altă sticlă cu vinars.

-Vezi? Asta-i a lui. El crede că eu nu-l văd. Da-l las în pace că-i bătrân și-o fost om bun!

Ioan Cotoc

Mai rău era când , din pricina băuturii sau din alte pricini, de ei știute, Georgiuț o mai bruftulua pe Ruzali. Atunci Antone nu-i mai adresa nici un cuvânt mai multe zile și mie-mi zicea:

-Vezi, îi neam de Cotoci!¹⁵⁰

Baciu Antone s-a dus demult, Dumnezeu să-l odihnească! Baciutu Georgiuț își așteaptă „luntrea”!

Laița Sonului

Lui Sebastian

*”Pușca și femeia nu se împrumută!”
(Zicere din bătrâni)*

Nicolae Luciu, zis Laița, a făcut parte, dintr-o familie Luciu care cu mulți ani în urmă, a fost și aceasta una din cele zece nobilitate. Părinții lui Laița au fost Sonu și Rozalia (Ruzali), o familie respectată în sat, motiv pentru care

¹⁵⁰ Aluzie la misoginismul Cotocilor

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

femeile din această familie au fost moașe la copiii multor familii ale satului, inclusiv copiilor din familia noastră. De fapt părinții mei și cu mine așa le și spuneam: moșu și moașa. Erau vecinii noștri de gard.

Moșu Laița era un om sobru, cumpătat la vorbă și temperat la lucru. Până spre bătrânețe a avut doar boi pentru lucru. Caii au fost aduși în gospodărie de către feciorul său, târziu, atunci când Laița slăbise în puteri.

Laița era cunoscut în sat pentru corectitudinea sa în relațiile cu oamenii și mai ales pentru grija cu care își lucra pământul. Holdele sale se cunoșteau după uniformitatea brazdelor, mărunțirea gliilor, aranjarea răzoarelor și mai ales după roade: porumbul era uniform și cu roade pe fiecare fir iar grâul era des cât trebuie, cu spicul mare și bobat. Dar acest om nici nu intra în holdă dacă pământul nu era suficient de uscat.

-Laiță, ieri nu te-ai dus la plug că-i prea ud locul. Nici azi nu te duci? Îi zicea Saveta, nevastă-sa.

-Taci muiere, eu știu ce pământ e acolo. Ce treabă am făcut dacă mă duc să întorc brazdele și mâine se-ntăresc precum cărămida. Tu numa comandiruești, da nu te duci cu sapa la căpălit. Du-te la ale tale și nu mă mai bate la cap!

Saveta venise noră de la Higi dintr-o familie destul de avută cărora li se spunea „a lui Indrei”. Adusese și o zestre de câteva holde bune. Era o femeie ambițioasă și cinășă. Îi plăcea să comande și să cuprindă tot ce se întâmpla în gospodăria lor.

Când treceam cu căruța pe lângă o holdă a lui moșu Laița ori a lui Iliuț, tata mi le arăta întinzând biciul într-acolo:

-Uită-te! Se vede de departe cine lucră cu tragere de inimă. Holda-i ca masa. După alții parcă o trăznit. Decât să lucră ca ăia mai bine să dormi. Un pământ lucrat pe ud nu-și revine decât în trei-patru ani și atunci lucrat cu grijă și pus pe

Ioan Cotoc

el bălegar fără zgârcenie. De aia nu le place lor de cai. Caii se grăbesc la plug, nu merg întins ca boii și brazda nu se așază uniform. Apoi balega de cal nu-i bună de gunoit pământul, cum este balega de bou.

Moșu Laița a avut un singur fecior, pe Ioan, mai mare decât mine cu șase ani, tocmai bun să învăț de la el o mulțime de prostii copilărești. Când s-a maturizat devenise mai serios, semănând cu tatăl său dar având multe înclinații și dinspre mamă. Două lucruri i-am imputat: alergătura exagerată după agoniseală și faptul că înjura cu patos, foarte urât și foarte des. Nu doar de cele sfinte ci și de toate organele bărbătești și femeiești, de toate câte sunt în cer și pe pământ. Acest obicei al înjurăturilor l-a dobândit de mic și nu se ferea nici față de maică-sa.

Moșu Ioan (așa i-am zis și lui când am mai îmbătrînit amândoi) a sperat că fiul său Neluțu va duce gospodăria mai departe, apoi că nepotul Sebastian, copilul lui Neluțu, va prinde dragostea pentru agoniseala moșului:

-La ăsta-i lasă moșu toată averea, țuce-l moșu de hărnicuț. Așa-i că tu o să rămîi la averea lui moșu? Îl întreba Ioan pe Sebi, care poate că atunci nu avea mai mult de patru ani.

-Da rămân, dar și la cai! (Nu cred că au fost copiii care să nu iubească acest animal). Dar și Sebastian și-a văzut de rostul lui iar acolo a rămas gospodăria și toată agoniseala așteptând un gospodar care să știe ce să facă din ele!

Prima căsătorie a lui Ioan a fost făcută cu Florica lui Tinu Lichii, fata din vecini, singură la părinți și din familie respectată și cu destul avut. Poate cele două soacre, poate o nepotrivire între cei doi tineri, poate prea puțină dragoste ori din toate acestea câte ceva, au dus la despărțirea celor doi.

A doua căsătorie a lui Ioan a fost cu Silvia, fata lui Ilie de la Țărmure. Aceasta a fost o fată mai vioaie, a știut cum să o mulțumească și pe soacră-sa și pe Ioan dar, deși a

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

fost foarte energică, frâiele gospodăriei au rămas la Ioan. Poate că din pricina vioiciunii sale, Silvia, a fost poreclită Sportiva. Nu știm de către cine, probabil de unele șogorițe ori de cele ce o priveau cu o anume invidie.

Ioan și Silvia au avut un copil, Neluțu, care a plecat, pe urmele altor leseni, la Calea Ferată, unde a slujit ca impiegat de mișcare și a urcat treptele ierarhiei până la instructor și șef de gară. Curând va ajunge și el la pensie. Poate atunci se va mai întâmpla ceva și cu speranțele Silviei și cu gospodăria părintească din satul Leasa.

Când îmi aduc aminte de moșu Laița îmi aduc aminte și de **o întâmplare cu un bou**. Da, unul din cei doi de la jug. Era într-o toamnă și tata vânduse caii. I-a cerut lui moșu Laița să ne dea boii să aducem curcubete din țarină.

-Boii sunt în grajd, să le dați apă când plecați și când ați terminat să aduceți carul la noi la cartofi, După Deal.

Nu era prima dată când eu umblam cu boii lor dar probabil că atunci a fost prima dată când i-am scos din grajd. Grajdul lor era în construcție și făcuseră grajd provizoriu din pivnița casei noi. Pivnița era suficient de încăpătoare dar ușa pivniței era cam mică pentru un grajd. Am dezlegat eu boii de la iesle dar nu am așteptat să iasă primul afară apoi să-l dezleg pe al doilea. Când primul bou și-a băgat capul pe ușă s-a grăbit și al doilea. Neavând loc i-a dat un corn între coaste primului, care s-a grăbit să iasă dar boul din spate nu și-a tras capul suficient de repede și a fost prins cu capul în zid și cu cornul între coastele primului. Într-o clipă, boul cu pricina a rămas fără un corn. Nu am știut imediat ce s-a întâmplat dar la fântână am observat că la un bou cornul este roșu. Ce vedeam eu era melcul de pe care a fost smuls cornul. Trebuie să spun că erau boi tineri cu coarne scurte și drepte. Ce să fac? Am înțeles ce s-a întâmplat, am găsit cornul căzut lângă ușă, l-am pus la locul lui și l-am legat cu un bandaj improvizat dar fără folos.

Ioan Cotoc

Am terminat lucrul la noi și am dus carul la holda lor. Părinții mei nu observaseră nenorocirea. Să-i spun ori să nu-i spun moșului?

-Ți-ai făcut treaba? Mă întreabă moșul.

-Am făcut-o. Mulțam ! Dar ți-am făcut și o pagubă.

-Ce-ai făcut? M-am dus cu degetul spre cornul bouului. Sângele supurat se închegase, cornul era aproape de neobservat mai scurt decât celălalt. Primul gest al moșului, când a înțeles că bouul nu mai are un corn a fost de blocaj. Apoi s-a întunecat la față și a dat să plece.

-Măi pruncule ia caru și boii și-i du la tatătu. Ce să fac eu cu ei așa? Țștia nu mai au valoare. Nu-i mai pot vinde! Doar că nu s-a pus pe plâns.

-Moșule îmi pare rău. N-am vrut să se întâmple așa. Putea să se întâmple oricui.

-Nu putea. Numai la voi, care vă grăbiți se întâmplă. De ce nu ai așteptat să iasă primul apoi să-l dezlegi pe celălalt? Voi nu știți cum se crește o pereche de boi ca ăștia ... Erau o grămadă de bani! Ce-a zis tatătu?

-Nu i-am spus, că dacă află mă omoară.

-Cum să nu afle? Ce asta-i de ascuns?

A venit Ioan să se uite la corn. L-a luat în mână, l-a pus pe lângă celălalt, l-a comparat cu melcul și-i zice lui moșu:

-Măi tatic (acesta era apelativul său pentru moșu), acuma ce vrei? să-l omori pe pruncu ășta? S-a întâmplat! Dă-l în p...a mășii de bou, se întărește melcul și n-o să mai vadă nimeni că are cornul rupt. Du-te mă la treaba ta și cu tatătu te descurci cum ști, noi n-o să-i spunem.

Povesteam, pe undeva despre faptul că am crescut cu Ioan, care era mai mare decât mine cu șase ani. Mi-ar trebui mult timp să povestesc această copilărie și tinerețe. Dacă aș fi avut talentul necesar, din întâmplările legate de Ioan ar fi rezultat o scriere de succes. Mă voi mărgini a spune că: am

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

păzit porcii împreună; am aruncat cu bucăți de cărămidă într-un stup mare de viespi, ce se localizase în niște găuri la Vârful Dâmbului și, ca urmare a mușcăturilor, se credea că Ioan va muri¹⁵¹; am păzit vacile împreună într-o vară; am vorbit despre femei; am mers împreună la nedei, inclusiv doi ani după prima sa căsătorie; am mâncat și am dormit uneori împreună; am dinamitat, într-o săptămână a Paștelui¹⁵², butucii de stejar și de salcâm rămași pe coasta cimitirului după tăierea copacilor și câte alte prostii și bazaconii am făcut, că unele și mie mi se par astăzi imposibile ori ireale.

A trecut de atunci o viață de om. A plecat moșu Laița, a plecat, din păcate prea devreme și moșu Ioan. Dumnezeu să-i odihnească! Dar de câte ori mă gândesc la copilărie, îmi vine în minte și această întâmplare și cred că zicerea de la început cu pușca și femeia ar trebui completată cu o listă destul de lungă de lucruri ce nu ar trebui împrumutate! Nu voi trece de la această familie mai departe fără a spune ceva și din trecutul ei, pentru a o lega de rădăcinile și neamurile ori vecinii lor:

Spuneam la începutul povestirii că Saveta venise noră de la Higi dintr-o familie cu rădăcini bune. Nu la multă vreme după căsătorie, au început și necazurile. În zonă

¹⁵¹ Pe mine nu m-au mușcat. Fiind prea mic, m-am împiedecat, alergând pe coastă în jos și m-am dus de-a berbeleacul spre părau.

¹⁵² Aceasta a fost atunci când eram mai mari. Ioan începuse să lucreze la carieră și a procurat mai multe batoane de dinamită, groase cam cât un deget și pe care le-am introdus în găurile făcute de noi cu burghiul manual, în butucii de pe coastă. Am pus capsele cu fitil și apoi am umplut găurile cu țărână iar seara, când au început trosniturile cu carbid, ale copiilor pe uliți, noi am dat foc fitilelor. Chiar dacă trosniturile noastre au fost mai puternice, nu au fost băgate în seamă. Măine zi, Ioan a încărcat o căruță zdravănă de butuci spărți, pe care i-a dus acasă. Astăzi povestea îmi pare și mie incredibil de riscantă, gândindu-mă doar la sensibilitatea batoanelor de dinamită și sigur nu s-ar putea repeta, având în vedere regimul actual al explozivilor.

Ioan Cotoc

bântuia bacteria Bubei negre¹⁵³. Într-o singură săptămână le-au murit trei vaci.¹⁵⁴

Nu a trecut mult timp de la această nenorocire că un trăsnet a lovit casa care apoi a ars în întregime. Sigur că astfel de evenimente lasă urme în ființa umană, în psihicul ei, așa urme că unii nici nu-și mai pot reveni. Dar au intervenit neamurile și vecinii, cu ajutor, prin muncă și prin dani. Părinții Savetei i-au dăruit o vacă gestantă, apoi împreună cu vecinii au ridicat o casă nouă, pe care au acoperit-o cu țigle. Necazurile nu s-au terminat deoarece Zali, cumnata lui Laița i-a cerut soțului său Nia să-și revendice jumătate din curtea părintească și ca urmare, Laița a împărțit cu Nia (fratele său) grădina în două, dar pentru aceasta a fost nevoie să-și mute și grajdurile, pe jumătatea lui de curte. Supărarea i-a afectat, pentru o perioadă de timp, mintea Savetei. Țin bine minte, copil mic fiind, am mers la Criș cu mama, pentru spălatul rufelor. Au pârluit mai multe vecine în acea zi și tata le-a dus la Criș cu căruța. După o vreme mie mi-a fost sete și plângeam să-mi dea apă. Mama a încercat să mă potolească spunând că ele termină cu spălatul în scurt timp și plecăm acasă. Copilul voia apă. Atunci moașa m-a luat de mână și am mers în Criș, în amonte de unde spălau femeile, apoi moașa Saveta mi-a dat să beau apă din Criș, cu pumnii.

¹⁵³ Bacillus Anthracis Gram negativ. Boala se mai numește și antrax, dalac, cărbune

¹⁵⁴ De cele mai multe ori boala lovea și în bovinele vecinilor. Așa s-a întâmplat și de această dată. Oamenii nu știau cauza și nu așteptau o dispariție a bacteriei, își cumpărau un alt animal și în scurtă vreme murea și acesta. În gospodăria părinților mei, vecină de gard cu cea din povestire, șase ani la rând nu s-a mai putut crește nici o vacă. S-a invocat și ajutorul lui Dumnezeu prin slujbele preotului și au fost ridicate cruci (rugă) în fiecare curte. Ruga din curtea noastră se mai păstrează și astăzi. Ruga din curtea moșului Laița eu o mai țin minte: era ridicată între fântână și gard.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Unele femei râdeau de ea iar altele îi spuneau mamei mele să n-o lase că ea nu știe ce face. Este adevărat că apa Crișului era puțin lăptoasă din pricina șteampurilor de la Gurabarza, dar aluzia lor era la starea de sănătate a moașei. Deși vedeam că ceva nu este în regulă cu moașa, nu am înțeles decât mult mai târziu situația prin care a trecut acea familie, în perioada respectivă.¹⁵⁵ Anii care au venit au adus liniștea și bunăstarea în acea casă.

O nedeie la Banciu

Ce vreau să vă povestesc acum este legat cumva de Ioan a lui moșu Laița și s-a petrecut la nedeia de la Banciu, într-unul din anii 1962-1963

Nedeia de la Banciu avea loc în duminica dinaintea sărbătorii de Rusalii Era organizată de satul Țărmure. Locul de desfășurare, cel mai des folosit, era proprietatea unui anume Banciu, pe care se afla și un birt și niște șoproane mari. De acolo se trage și numele nedeii. Mai avea o caracteristică acel loc: era în apropierea gării Hălmagiu și lângă șoseaua națională Hălmagiu –Deva. În această duminică nu mai era altă nedeie în zonă și ea deschidea sezonul nedeilor. Aceasta era pricina pentru care se adunau acolo feciori și fete din toate satele din împrejurimi.

Întâmplarea a făcut ca eu să joc lângă Ioan. Nu știu cu cine juca el, dar știu că eu jucam cu o fată de la noi din

¹⁵⁵ Gurile rele ale unor femei, printre care și cumnatăsa șușoteau că de vină este Aurel (Necedu), adică o relație amoroasă între cei doi, fapt căruia -, majoritatea vecinilor nu-i dădeau crezare.

Ioan Cotoc

sat. Îmi plăcea cum joacă, ne înțelegeam bine, era de vârsta mea, dar sigur în scurtă vreme ea urma să se mărite. Asta era treaba ei. Treaba mea era să joc și chiar îmi plăcea. Nu începe bine jocul și vine un tânăr, necunoscut mie și-mi cere să-i împrumut fata la joc. Obiceiul se practica dar nu erai obligat să te supui lui.

-Abia a început jocul. Nu ți-o dau!

Peste puțin timp , vine altul cu aceași cerere.

-Nu ți-o dau! Fata mi-a promis că joacă cu mine.

Până diseară mai este mult, puteți să o jucați și voi.

După acesta a mai venit unul zdravăn ca un stejar și s-a lovit tot de refuz. Acesta n-a mai plecat, s-au întors și primii doi și oarecum m-au izolat în joc. Ioan a văzut că-i vorba de scandal ori de bătaie și a intervenit:

-Lăsați-l măi să joace că se uită lumea la voi. Dacă nu vrea să vă dea fata vreți să-l luați la bătaie? Aveți și voi timp destul, până diseară, s-o jucați.

Intenția lor vădită era să mă scoată din joc și să mă bată.

-Dacă v-ați pus de gând să mă bateți, mergeți în spatele șopronului și când se termină jocul vin la voi să mă bateți. De ce să deranjăm acuma toată nedeia?

-Ne crezi proști ? zice unul. Când se termină, te faci nevăzut.

-Nu mă fac nevăzut. Am spus că vin și voi veni.

-Va veni. Zice altul dintre bătauși, Eu îl cunosc.(eu nu-l cunoșteam pe el)

-Te așteptăm afară!

Au plecat. Fata se înroșise la față de rușine că era pricină de scandal.O întreb:

-Tu-i cunoști?

-Da. Sunt de la Hălmăgel. Cel înalt este neam cu mine, după bunică.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Ioan se apropie de mine și-mi șoptește să plecăm înainte de a se opri muzica. Numai noi doi nu ne putem bate cu ei. Eu știam că el nu s-a bătut niciodată. Și nici eu. N-am fost scandalagii nici care. S-a oprit muzica.

-Ioan, tu nu vii cu mine și vezi să nu vină nicidecum dintre leseni.

-Măi Ionele, vezi că ăștia-s periculoși. Dacă-s băuți scot și cuțitele. Tu vrei să te duc în spate la baciul Lentu?

Mi-am luat inima în dinți și cu groaza-n suflet m-am dus în spatele șopronului.

Se-nmulțiseră dușmanii, ori poate au venit la circ!

-Te dai mare măi? zice unu. Ce, crezi că dacă ai făcut un pic de școală în plus,ești șmecher?

Gândesc: poate scap netupăit, ăștia totuși mă cunosc de undeva.

-Nu sunt șmecher și nu mă dau mare. Am spus că vin și am venit. Sunt aici să mă bateți dacă așa credeți. Nu am vrut să stricăm nedeia. Și să mai știți ceva, că la mine în sat nu se împrumută fetele la joc.

Au început să râdă.

-Ce să te batem mă ? Dacă voiam să te batem, te băteam acolo, că erai singur.

-Nu eram singur, ia uitați-vă la gard. Aia sunt toți leseni. (Ioan îi adunase pe ai noștri de prin apropiere și așteptau să vadă ce se întâmplă. Și era de ajuns un pumn și scandalul era gata). Eu nu pentru asta am venit aici și cred că nici voi.

-Nu te batem măi și nu facem scandal dar ce ai tu cu fata aia că, după câte știi, nu ești logodit cu ea?

-Am fost colegi și-mi place cum joacă. Auziți? a început muzica să cânte, acum o puteți juca voi.

-Ești tare colțos ! Zice feciorul cel înalt. Ști că aia-i vară-mea? Hai să mergem!

Ioan Cotoc

Am aflat în cursul săptămânii următoare că cel care spunea că mă cunoaște lucra la Brad. Ne-am întâlnit pe tren.

-Ionele, eu nu mergeam acolo! Trebuia să-i dai fata și nu era scandal. Ce le-ai spus?

-Că le dau de băut la toți, cât pot bea, numai să nu mă bată!

-Du-te naibi! N-am crezut că ești așa colțos. Hai să jucăm!

Aceasta s-a întâmplat în perioada în care Ioan era holtei. Divorțase de Florica și nu o găsisse încă pe Silvia.

Cotocii. Nuțu.

„Peste-o vreme vine-o vreme /Când și moartea se mai teme

Să te cheme”¹⁵⁶

În satul meu, Cotocii, numărau peste douăzeci de familii din cele osutăzece, câte număra satul întreg. În cele ce urmează va fi în centrul povestirii, doar familia lui Nuțu Cotocilor, de sub steanul lui Adămoi, familie după care s-a numit și ulița-Ulița Cotocilor.

Nuțu Cotocilor a fost feciorul unuia poreclit Cătănuță, despre care avem doar puține informații. Acest Cătănuță a fost cătană în armata imensului Imperiu Austriac, de unde s-a ales și cu porecla. Și s-a mai păstrat în memoria satului vârsta de una sută zece ani, la care a murit acest Cătănuță Cotoc.

¹⁵⁶Carolina Ilica

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Nuțu (poate Ioan, Ionuț) Cotoc, fiul lui Cătănuță, se pare că a fost singurul fecior al familiei. Este posibil ca Nuțu să mai fi avut surori dar nu am găsit astfel de informații. Soția lui Nuțu a fost Iosana, cu care a avut doi feciori și o fată. Despre Iosana nu știm altceva. Copiii au fost: George, Antone și Mali (poate Amalia).

Despre Nuțu știm doar că a fost un om care nu și-a dorit „dobândirea lumii”, a fost molcom ca cei de vârsta lui din sat și a fost preocupat tot timpul să-și cruțe puterile. Se spunea despre el că dacă mergea la moară, când punea sacii cu grâu în căruță, le chema pe cele două nurori, Antița și Zali, să-l ajute dar de fapt ele puneau sacii singure. Se mai știe în sat că Nuțu a fost sănătos până la moarte și că a murit la vârsta de nouăzecișase de ani (de ce o fi murit dacă a fost sănătos?).

Eu l-am cunoscut pe acest om, în jurul vârstei mele de, poate doisprezece ani. Sigur că l-am văzut și până atunci dar nu am reținut altceva decât faptul că era un bătrân oarecare. Când mi-a atras atenția l-am văzut încălecând un cal, la fântâna de sub stean, săltându-se de jos în spatele calului. Și m-am mirat că a făcut aceasta cu mai puțin efort decât îmi trebuia mie ca să încălec. Sau așa mi se părea. Peste vreo doi sau trei ani m-am dus cu baciul Nuțu în Dealul Higiului, la plug. Nu știu să explic de ce s-a ocupat el de această treabă și nu feciorul său George. Dar poate George nu era acasă și cai nu mai aveau. Presupun că Nuțu avea atunci nouăzeci de ani sau poate cu unul mai mult. Am dat plugul jos, am înhămat caii la plug și așteptam să zică ceva. Dar n-a zis nimic.

-Baciul Nuțule cum arăm, cu brazda spre mijloc sau către răzor

-Cătă răzor, că o mai arăm odată la primăvară.

Holda era o țelină nearată de mai mulți ani și probabil voia să pună iarna gunoi și să o mai are odată pentru cartofi.

Ioan Cotoc

-Baciu Nuțule, mergi dumneata la coarne sau la cai?

-Dacă poți tu ține de coarnele plugului, lasă-mă pe mine la cai că mă mai țin de cal și nu-mi vine așa greu. Plugul dă cu mine în toate părțile.

Am potrivit plugul la răzor și am zis Doamne ajută. La Dealul Higiului, pământul se lucra bine. Era un pământ rar ca de pădure. Holda era mică, de trei polovici (cca. cincisprezece ari). Am făcut doar o singură pauză scurtă să-și scoată pământul dintr-o opincă. Nu știu cât a fost de vorbăreț la viața lui dar atunci a tăcut aproape tot timpul. La sfârșit s-a uitat la locul arat și apoi la mine.

-Bună arătură, îmi place. Da noi doi nu ne potrivim. Tu și caii tăi mergeți prea repede și eu sunt prea bătrân pentru plug.

-Ei lasă că nu ești așa bătrân baciule. Uite, odihnește-te pe păturile cailor până adun eu plugul în căruță și înham caii.

-Nu-s bătrân dar cred că am trecut cu ceva peste nouăzeci. Nu mai este nimeni, în sat, așa bătrân.

Când am fost gata s-a urcat în căruță și l-am lăsat la poarta casei, lângă fântână. Acestea sunt puținele amintiri ce mi-au rămas despre cel mai bătrân om din sat, din acele vremi.

Cei doi feciori ai lui Nuțu, s-au însurat în casa părintească apoi și-au făcut o casă mare de cărămidă, cu fundație de piatră și cu două încăperi. Câte una pentru fiecare. Casa au construit-o aproape lipită, cu spatele, de steanul lui Adămoi și cu pivniță sub ea. Cei doi frați nu au prea locuit în această casă. Intrau acolo doar la sărbători, când mai aveau musafiri. Altfel fiecare a locuit în construcțiile mai mici existente în acea curte. George, feciorul cel mare, și-a adus de soție pe Antița, sora lui baciu Antone-a Laii, de la Trăuaș (nepoată bună a bunicii Iosana) iar Antone și-a adus soție pe Zali (Rozalia), din familia lui

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Mateș(Musca) de la Mărgăiești. Fata, Mali, a fost dată soție lui Macavei Cotoc, fiul lui George și Chiva, de la Deal.

George și Antone au concesionat cariera de piatră de la Composesoratul sătesc și în scurtă vreme au ajuns la o bunăstare bănească mult peste oamenii satului. Am spus bunăstare bănească, pentru că prea puțin acești bani au ajuns și în familiile celor doi. În afară de acea casă mare și nepractică (avea, cred, mai mult de 15 trepte la intrare)¹⁵⁷ nu s-a văzut altă procopseală. Dar având bani au ieșit la suprafață unele metehne ale familiei Cotocilor: femeile, birtul, lăutarii și misoginismul. Aceste metehne s-au manifestat vizibil ori mascat, unele mai pronunțat decât altele, la multe dintre familiile cu acest nume.

Împreună cu banii, cei doi frați și-au atras și invidiile unor bărbați din sat, dar mai ales a lui Pavel Morar, cu care au ajuns și la reclamații și apoi cercetări ale autorităților vremii, dintre cele două războaie. S-a ajuns astfel la o alternanță în conducerea carierei de piatră și chiar a funcției de primar al satului.

Voi face o paranteză aici pentru a-mi exprima o opinie nu doar personală ci și a multor locuitori ai satului, spusă de-a lungul atâtor ani și anume că nici Cotocii (George și Antone), nici Pavel Morar, nici cei care au urmat lor, la conducerea carierei de piatră, pe vremea comuniștilor, nu au făcut pentru satul lor, decât o infimă parte din ce s-ar fi putut face pentru drumurile, podețele și podurile sale. Mai rău decât aceasta, au întreținut o vrajbă între oameni, și au împărțit satul în tabere, numai ca să poată ei avea susținători. Și acest lucru este de mirare că

¹⁵⁷ Pentru a fi mai puțin, înaltă intrarea în casă, cineva s-a gândit mai târziu și a făcut alte trepte, amplasate în lungul casei, nu perpedicular. În felul acesta numărul treptelor a scăzut la mai puțin de jumătate din cel inițial.

Ioan Cotoc

deși nu au avut decât o fărâmbă de școală au indus această stare de învrăjpire la fel cum o fac azi, marii politicieni ai țării, care plătesc consilieri pentru aceasta și culmea, tot cu banii celor pe care îi învrăjbesc! Ce este și mai trist este faptul că și astăzi, câteva capete mai diabolice, întrețin starea de vrajbă în sat!

Era obiceiul atunci, pentru cei cu stare , ca sâmbăta în zi de târg să-și etaleze caii pe ulița Hălmagiului și drăguțele în Birtul Mare (care mai dăinuie și astăzi în Hălmagiu). Drăguțele erau ținute pe genunchi și servite cu băuturi dulci (lichior sau vin dulce) iar pe lângă mușterii se învârteau lăutarii. Spun sătenii că la unele petreceri (nedei sau nunți) acești oameni aruncau cu banii în lăutari. Drăguțe aveau și în sat și nici unora nu le păsa de gura lumii (a satului). Iar nevasta știa, vedea și trebuia să tacă. Poate de dragul Mariței de la Vale, șefa de cuib a legionarilor, s-o fi înscris George în această mișcare.

După Al Doilea Război, George, a fost judecat politic pentru apartenența la mișcarea legionară. Când s-a întors de la închisoare a venit cu credința penticostală și a început să facă apostolat pentru acest cult religios. În acest sens era plecat săptămâni întregi, prin țară, pe sate și poate a mai fost și reținut și cercetat de miliție pentru aceasta. Este posibil, aceasta să fi fost cauza pentru care tatăl său Nuțu, a fost nevoit să meargă cu mine la plug.

George a avut două fete, pe Letița (Letiția), căsătorită în casă cu Candin și pe Lucreța (Lucreția), dată noră după Octavian al lui Iliuț.

Cîte păcate și cât de grele o fi făcut George, înaintea lui Dumnezeu, cât de mare și sinceră i-a fost căința și cum a fost primită, noi nu știm. Știe doar Dumnezeu, la a cărui judecată a ajuns George, după o viață zbuciumată, îndărătnică, încrâncenată și poate, la urmă și de pocăință.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Dumnezeu să-l odihnească! Rău cu voia, eu nu am auzit să fi făcut cuiva!

Fetele lui George, Letița și Lucreța trăiesc, când eu scriu aceste rânduri. Au fost foarte frumoase amândouă și iubărețe. Asta a fost din moștenire. Au avut parte de bărbați așezați, molcomi, amândouă. Așa că nu au ieșit scânteii.

Letița și-a adus ginere pe Candin, fratele Minodorei, ambii copii ai lui Toma lui Nuțu zis Adămoi.

Candin a fost un om pașnic, moale și calm. Nu știu a spune ceva deosebit despre el. A fost un om harnic și după împărțirea curții între frații George și Antone, a reușit să-și ridice o casă frumoasă, șură cu grajd și să-și crească cele trei fete: Mărioara, Lena și Sabina (Bina) care, după ce „le-au crescut penele”, au zburat în lumea largă ...!

Lucreța s-a dus noră la Iliuț, familie înstărită și cu gospodăria bine așezată. Soțul său, Octavian a fost un om calm și până la pensie a lucrat la calea ferată. Averea a fost lucrată de Iliuț și de cele două femei: Lucreța și mai puțin soacră-sa Anuța. Feciorul lui Octavian și al Lucreției, George, din motive de ei știute, s-a despărțit de soție. Gurile satului spun că și soacra ar fi avut o contribuție!

Antone, fratele mai mic a lui George, a avut aceleași metehne, dar poate puțin mai potolite. Femeile i-au plăcut și lui, la fel și petrecerile. Soția sa Zali avea dreptul să lucreze și să tacă. După război, când noul regim a preluat carierele, Antone s-a mai așezat pe acasă. Copilul lor, Ioan, a fost trimis la un liceu la Arad sau poate Miniș, pe care nu a reușit să-l termine, din pricini necunoscute, dar la vârsta de 18 ani, cu puțină școală ce o avea peste a altora, a fost angajat contabil la carierele de piatră. Ioan s-a căsătorit cu Aurora, fata lui George-Bagița, de la Higiu. Au avut împreună trei copii: Aurica, s-a căsătorit la Arad, Liliana (Lili), căsătorită la Vârfuri cu Dorel Slev, într-o familie bună cu multe ramificații și George-Gița, a rămas acasă și nu s-a căsătorit.

Ioan Cotoc

Antone a fost nașul părinților mei și față de familia noastră s-a purtat așa ca un părinte sufletesc, nu doar cu sfaturi bune ci și cu ajutorul necesar, când s-a putut. L-am admirat pentru cele bune ale lui și l-am stimat. Fiind vorba de trăsăturile unei familii, le-am arătat deoarece ele se transmit, total sau parțial, mai puternic sau mai estompat, nu doar spre partea bărbătească ci și spre cea femeiască.

Ioan a moștenit și el misoginismul bătrânilor și pofta de femei străine. Soția sa, Aurora, a îndurat multe din aceste metehne și s-a stins în jurul vârstei de șaizeci de ani. La puțin ani după soție a murit și Ioan.

Ioan și Aurora au fost nașii noștri din sat. I-am iubit și respectat dar nu am lăudat ce a fost rău între ei.

S-au dus și ei și bătrânii lor. Îl rugăm pe Dumnezeu să le ierte păcatele și să le facă loc între cei drepți!

Ar mai fi de spus ceva despre George-Gița (el își spune, în momentele „în care se simte bine” Dițu, poate de la Bădițu.

Bagița era porecla bunicului său dinspre mamă). Un copil bun la suflet care a moștenit de la Bagița inadaptabilitatea la un regim fix cu ore de prezentare, cu reguli de respectat și cu șefi. (Bagița spunea că el nu poate lucra la carieră nici dacă rabdă foame.

Nu a răbdat foame, că a câștigat destul de bine lucrând cu caii săi în agricultură, atât pământul propriu cât și pe al altora, chiar dacă uneori i-a fost mai greu decât acelor care lucrau la carieră. Dar a fost sie-și stăpân. Nu a suportat hamul șefilor).

Gița a părăsit serviciul de acar la calea ferată. A vrut să fie liber cu undița pe malul Crișului și poate mai prindea și el câte o femeie pentru potolirea fierbințelilor tinereții. Și el a contribuit la supărarea mamei sale. Astăzi, când se apropie cu pași mari spre bătrânețe este singur pe jumătatea de curte a bunicului său Antone și în tot căsoiul cel mare. Mai

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

lucrează prin sat pentru un ban și când mai primește câte un pahar de vinars și-l prinde seara prin sat, în drum spre casă mai trage câte o cântare de-a lui Avram Iancu. În tot mai rarele mele deplasări în sat, dacă-l întâlnesc, ne îmbrățișăm și el îmi spune:

-Ce mult mă bucur că te văd, finu Ionel.

-Și eu mă bucur! Văd în el toată familia Cotocilor, cu bune și rele și pe Șandor de la Higi, văd o lume care nu mai este și cei de azi nu o mai pot înțelege. Și văd o parte din tinerețea mea!

Petru Craiu și Marița

Cu cât am cu-atât mi-i bine /că nimic nu duc cu mine (Populară)

Ilie, zis Ciobu, a fost tot un Cotoc. Nu știm cine a fost femeia sa dar, cu ea a avut o fată, căreia i-au dat numele Măriuță. Despre fată, spun bătrânii satului, că a plecat la Arad, încă din tinerețe. Apoi, Ciobu și femeia sa au făcut un băiat, pe care l-au botezat Petru.

La vremea de însurătoare, Petru și-a adus nevastă de la Poinari. Avere nu au avut nicicare, decât puținul pământ moștenit de Petru, vreo două holde mici și grădina casei. Au început viața cu niște capre, pe care și le-au mai înmulțit. Din

Ioan Cotoc

iezii vânduți și din laptele caprelor au avut necesarul traiului zilnic. În tinerețe, mai păstoreau și caprele altor săteni. Măgura, dealul din spatele satului, era destul de mare pentru hrana caprelor căci alte animale nu se puteau pășuna acolo, pe dealul destul de abrupt.

Ajunși „stăpâni” pe Măgură, cei doi erau regii Măgurii și poate de acolo i s-a tras lui Petru porecla „Craiu”, craiul Măgurii. Copii n-au avut dar, pentru strictul necesar a fost nevoie să muncească. Și au muncit în ritmul lor, așa cum se muncea atunci, adică **„umblau pe jos, pentru a ajunge cât mai încet la ce-i prea mult”**. Ei aveau filosofia lor: **„mai bine cu puținul, pe care-l avem decât cu multul, de care nu vă mai săturați voi și după care alergați și noaptea, că ziua nu vă ajunge!”**

Marița cânta pe Măgură, cam toată ziua. Cel mai mult cânta trăgănate, triste ori vesele, poate după starea sa interioară.

Deși avea o voce puternică, la distanța de la care cânta nu se puteau distinge versurile dar cântarea sa se auzea în cele trei hotare, ale satelor din jur, de către lucrătorii țarinilor: la plug, la sapă ori la coasă, dar mai ales la seceriș. Se păstrează câteva versuri dintr-o trăgănată pe care o cânta Marița, destul de des: ***Foaie verde ca măru/ Cine-a făcut cântecu/ Nu l-a făcut să-l asculte / L-a făcut de doruri multe.//Cătu-i muntele de-nalt,,Tot praful s-a scuturat./Numai la inima mea / Ce s-a pus nu se mai ia /... /*** Chiar dacă era o statură mai mică și părea un corp mai firav, când începea să cânte, răsunau văile.

Petru „Craiu” mai avea o poreclă: „Ce faci Petre”. Se spunea în sat că porecla i s-ar fi tras de la o situație petrecută într-o dimineață, devreme, în pat. Marița l-ar fi întrebat dacă își face datoria bărbătească:

-Ce faci Petre, f ...-mă ori mă scol la furcă?

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Nu se știe ce a făcut Petru și nici cum s-a difuzat știrea. Să fi ascultat unii derbedei pe la geam, la acea oră matinală ? Greu de crezut. Sătenii credeau că Marița o fi povestit scena, ca fapt divers, într-o seară la furcă ori poate s-o fi plâns vreunuia dintre drăguți, de neputințele soțului.

Bietul Petru a îndurat cu greu această batjocură. Cei care o pronunțau se alegeau cu înjurături și blesteme iar dacă erau în apropiere se puteau alege și cu câteva lovituri de bătă aplicate de Petru. Uneori, această batjocură, îi era adresată de către muncitorii din carieră, fie prin cele trei cuvinte exprimate, fie prin fluierătură. Acestora. Petru le răspundea de pe Măgură arătându-le fundul gol.

Gurile rele spuneau că Marița a avut și drăguți, până la bătrânețe, chiar doi deodată: pe Bancuta și pe Iuăn-a Ploieșoaicii. Aceștia aveau înțelegerea să nu se deranjeze unul pe celălalt. Cum Petru era mort demult, poate că mai avea și Marița nevoie de un bărbat pe lângă ea, să-i aducă măcar lemne pentru foc.

Au rămas, din filozofia Mariței câteva convingeri reținute și redată de Minodora, una dintre vecinele sale:

-Am fost la târg și am vândut doi iezi. Mi-am plătit dările și am cumpărat ce-mi trebuia. Și mai am destulă brânză de vândut. Muncesc eu mult dar și am. Lăudat fie Dumnezeu!

În afara acestei povești, despre acești oameni care se mulțumeau cu foarte puțin, nu a rămas nimic în sat. Nici măcar pietrele de sub casă! Dar după cei nesătui ce rămâne?

Ioan din capătul satului și Nistor de la Higi

Este greu de adus în lumină familii despre care nu mai are cine să-ți povestească ceva și urme scrise nu sunt. Dar este și trist că pe măsură ce timpul își așterne colbul și uitarea, peste cei plecați din lumea aceasta, din mințile urmașilor se șterg legăturile de rudenie, de neam.

Familia despre care vorbesc aici este **Margău**. Una dintre familiile Margău și anume cea din capul satului. Din această familie, cel mai depărtat nume cunoscut a fost Nicolae, căsătorit cu Saveta. Copiii, acestor doi, au fost:

Maria, căsătorită la Ociu;

Petru, căsătorit cu Floarea și

Ioan, căsătorit cu Anișca, una din fetele lui Ionuțu Niaiului, Cotoc după numele de familie.

Petru și Ioan au fost căsătoriți amândoi în casa părintească, urmând ca mai târziu, când se putea, Ioan și Anișca să-și construiască o casă a lor

Prin copilul său Aurel, Petru se înrudește și el cu Ionuțu Niaiului, aducând din această familie pe Ioana de soție lui Aurel. Să reținem despre acest Petru Margău că a devenit străbunicul Mărioarei Margău, căsătorită Slev.

Margău Ioan, rămas în casa părintească, împreună cu soția sa Anișca, au avut și ei trei copii:

Măriuță, măritată la Deal, după Cotoc Toma feciorul lui Nuțu zis Adămoi. Toma lui Adămoi, împreună cu Măriuță, au făcut doi copii, pe Minodora și pe Candin.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Trifon, a fost căsătorit în casa părintească, i s-a adus nevastă pe Lucreția, de la Tisa, cu care a avut patru copii: Veta, căsătorită la Deal cu Aurel a lui Gicu; Iosana, căsătorită la Tisa; Antița, căsătorită cu Nia Șchiopului și Gheorghe-Giorgiță, pe care l-a căsătorit în casă cu Mali sora lui Giorgiuț a lui Dănilă. Unul din feciorii lui Giorgiță, căsătorit în casă, a fost Victor. Acesta, după pensionare a fost epitropul și crâșnicul bisericii din sat. Din păcate „a plecat” și Victor, Dumnezeu să-l odihnească! Au rămas după el două fete, Alina și Voichița. Victor a fost căsătorit cu Silvia, de la Măgulicea

Nistor, al treilea copil a lui Ioan Margău, s-a căsătorit la Higi cu Luci Magdalena, fata lui Lăița lui Ianăș. Noroiul ulițelor de la Higi, în trei anotimpuri ale anului și mai ales lipsa de apă, l-au determinat pe Nistor să-și construiască o casă la Valea Lesei, celălalt cătun al satului.

Nistor, la rândul său a avut și el trei copii: **Marița**, căsătorită cu Margău Sabin, unul din cei trei feciori ai lui Mitru lui Ilie. Cu Sabin, în tinerețe, am fost la pescuit de câteva ori, pe Criș, cu prostovolul. El era cu vreo zece ani mai mare decât mine, dar bunele relații de rudenie și prietenie, s-au păstrat în familiile noastre. Sabin a murit prea tânăr, fie-i țărâna ușoară și pescuitul lin ! Marița trăiește împreună cu Sabina, una din fetele sale;

Iacob, singurul fecior a lui Nistor, „a forțat” de câteva ori frontierele țării, în intenția de a ajunge în America. După detenții repetate, de către organele regimului trecut, a reușit să se stabilească în Statele Unite ale Americii, împreună cu soția sa Aurelia, cu cei trei feciori ai săi și cu socrul său Isidor.

Lenuța-Linuța, a fost fata cea mare a lui Nistor. Era căsătorită cu **Petrea**, unul din cei doi feciori ai lui Giula, cu care a făcut șapte copii. Și această familie, împreună cu copiii lor a emigrat în State, poate și cu sprijin de la Iacob.

Ioan Cotoc

Probabil astăzi sunt mai mulți leșeni în SUA decât în Leasa, mai ales dacă la familia lui Nistor o adăugăm și pe cele a lui Luciu Adam și Luciu Remus!

Cel mai vechi personaj din această povestire, pe care eu l-am cunoscut, a fost Anișca. De la Anișca și până la copiii lui Linuța și Petrea, i-am cunoscut pe toți mai mult sau mai puțin. Copiii lui Linuța nu mi-au rămas în memorie, nici cei mai mari, deoarece când ei au început să crească, eu eram plecat din sat.

Toți descendenții lui Ioan Margău, bărbați și femei, au moștenit multe din trăsăturile frumoase, fizice și de caracter, ale acestuia: oameni așezați, molcomi la vorbă, sfătoși, cinștiți și harnici.

Înainte de a vorbi despre Nistor spun doar câteva cuvinte despre fata lui, Linuța. Ea a fost mai mare de ani decât mine, nu știu exact cu cât, eu apreciez cam cu unsprezece ani, prin comparație cu Minodora cu care și-au disputat pe cei doi frați, Petre și Sandru Țirei.

Linuța a fost cea care imprima în creion florile ce trebuiau cusute pe cămășile și poalele fetelor. A fost perioada după război (al doilea) când în comerț au apărut țesăturile de pânză albă, mai subțire decât cea țesută în casă și ca urmare s-a trecut de la cusătura pe fir ori în puncte la cusătura florală după desen.

Linuța avea o inspirație deosebită în a imagina forme și flori, în aranjarea lor pe material și în alegerea culorilor. Nu doar fetelor și nevestelor din sat le făcea aceste „scrieri”, ci și altora, din satele vecine și chiar mai depărtate. Dar voi reveni la tatăl său, la Nistor.

Nistor, văr primar cu tata, (după Anișca) a fost între primii locuitori ai satului care au aderat la secta (în acea vreme era sectă) penticostală. Un curent nou neoprotestant, foarte prolific în zona Ardealului, după război. După ce s-a ridicat lăcaș de cult pentru penticostali, pe Dealul lui Adămoi

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

(an 1954), drumul celor care mergeau la rugăciune acolo, de la Valea Lesei ori de la Higiu, trecea pe lângă casa noastră și baciul Nistor se mai oprea uneori să schimbe câteva vorbe cu tata. Era îmbrăcat sobru, cu strae țărănești și pălărie neagră. Era de statură medie dar impozantă.

Cred că a rămas în mintea mea ca cel mai respectabil țăran pe care l-am întâlnit. Vorbea puțin și așezat, având pe față tot timpul o seninătate ca un surâs. La noi în casă nu a încercat niciodată să facă apostolat pentru credința sa, deși despre religie și credință se mai discuta. Cred că pe la vârsta mea de șaisprezece ani, l-am rugat pe baciul Nistor să-mi împrumute o biblie. S-a uitat la mine, a zâmbit și-mi zice:

-Biblia sau Noul Testament?

-Biblia, vreau să mă uit puțin prin ea.

-Văruțele, uite eu ți-o împrumut pe a mea cu mare drag și te rog să o citești nu doar să te uiți prin ea. Poți să o ții cât vrei că eu mai am una acasă.

După vreo două luni, s-a oprit din nou la noi și eu am venit cu Biblia să i-o restitui. I-am mulțumit și el m-a prins de mână:

-Nu-mi spui ce te-a interesat de aici?

-Tot și nimic în mod special. Am vrut s-o citesc.

-Și ai citit-o? Toată?

-Da am citit-o. Foarte greu am trecut peste genealogii, peste unele pasaje de pe la Regi. Apocalipsa mi s-a părut o nebuloasă. Să nu te superi pe mine, eu am citit-o acum ca pe o carte de istorie. Nu mi-am propus să descopăr în ea un suport al credinței.

-Cred că pricep ce-ai vrut să spui. Eu mă bucur că te-ai încumetat să citești toată Biblia chiar dacă, așa cum spui, peste unele pasaje ai trecut mai repede. Va veni și vremea credinței și atunci vei ști ce să cauți în această carte. Dar vei avea nevoie și de cineva cu care să comentezi ce citești, ca să

Ioan Cotoc

rămână în minte. Dacă noi mai primim ceva cărți la Adunare o să-ți aduc și ție o biblie, să fie a ta.

-Mulțumesc frumos baciui Nistor!

Pentru mine, încă din acei ani, timpul începuse să alege nebunește. L-am mai întâlnit pe baciui Nistor de câteva ori, odată chiar la el la Valea Lesei. Fața arăta tot tânără, senină. L-am văzut peste ani venind pe uliță de la Adunare, era îmbrăcat în costum de orășan și cu pălărie. Nu-și arăta anii.

A fost ultimul om din sat, din generațiile vechi care a trăit în acele convingeri despre care vorbeam la începutul acestui capitol: cinste, corectitudine, respectul pentru oameni și natură, fără o grabă exagerată, cumpătat în vorbă și faptă, mulțumit cu ce are și cu credință în suflet. Când „a fost chemat să treacă pragul”, trecuse binișor de 90 de ani dar tot o ținută dreaptă și față senină avea.

Viața i-a făcut surprize baciului Nistor mai multe decât ar fi putut visa. Copiii și nepoții l-au dus în America, pentru o perioadă. A ajuns până la cascada Niagara și a venit de acolo cu un braț de poze și de amintiri. După ani de trai pe pământul american s-au întors de acolo și Linuța cu Petrea. Au vrut și ei să-și doarmă somnul cel lung în pământul satului. Dumnezeu să-i odihnească pe toți!

Ioan Cotoc

Șandor de la Higi

Sandor s-a născut la Higi într-o familie cu numele Dărău (sau Darău). Despre părinții lui Șandor nu știm aproape nimic, sau foarte puțin. Sigur a fost o familie cu o gândire bună, evoluată pentru acea vreme și nu foarte săracă. Am făcut afirmațiile de mai sus gândind la faptul că au fost doar trei sau patru familii, în acei ani, care au înțeles necesitatea instruirii copiilor prin școală.

Atunci școală nu se putea face decât la Beiuș, unde funcționa o școală confesională, în limba maghiară. Chiar dacă era confesională școala, niște bani tot erau necesari: îmbrăcăminte, poate și hrană și drumul până acolo. Apoi era și temerea de înstrăinare de neam și limbă a copiilor.

Părinții lui Șandor au avut patru copii: Lazăr, ajuns prin Banat, în împrejurări necunoscute nouă; Mărdălina, dusă soție la Giorgiuțu Nuțului; Țalina, dusă noră la Ionuțu Niaiului, soție lui Pătru și Șandor (Alexandru), personajul acestei istorisiri.

Nu știm câte clase a putut face Șandor la școala ungurească, nu avem nici data nașterii sale, între cei patru copii. Se știe doar că începutul Primului Război Mondial, l-a aflat pe Șandor cătană în armata Imperiului Austriac, cu grad de sergent.

Știm aceasta din faptul că în toamna anului 1918 și prima parte a anului 1919, Șandor, înrolat în Garda Națională din Hălmagiu apoi în Armata Română, a făcut parte din grupul celor doisprezece ostași români decorați cu medalia Regele Ferdinand I, cu spade pe panglică (singurul sergent).

Căsătorit cu Antița de la Paragine, Șandor, a avut un singur copil, pe Mărioara, căreia i-a adus de bărbat pe Dărău Gheorghe, zis Bagița.

Ioan Cotoc

Eu, copil fiind, l-am cunoscut mai puțin dar din acest puțin am înțeles că era mai dificil să te apropii de el. Ținea la faptul că are școală și că a făcut război pe două fronturi, părea să aibă și unele frustrări (cu trimitere către autorități) iar când golea câteva pahare, voia să știe toată lumea că el știe limba ungurească.

L-am întâlnit de mai multe ori la Ocoale, cu animalele. Eu fiind prea mic să fiu băgat în seamă la o discuție, întâlnirea se limita la „bună ziua”! Dar s-a întâmplat să fie o pomană, poate chiar la Giorgiuțu Nuțului, cumnatul lui Șandor, dar nu sunt sigur. Atunci l-am auzit vorbind pe Șandor. Cineva l-a provocat cu „școala”.

Eu mă aflam la o masă vecină cu a lui și stăteam aproape spate la spate. Probabil că eu am fost împreună cu tata, altfel nu aveam cum să stau la masă cu oamenii mari. Am reținut câte ceva din ce spunea el acolo, dar numai mai târziu, peste ani, am înțeles mai bine ce voia să spună:

-Românii s-au temut să-și dea copiii la școlile ungurești, dar nici bani nu aveau. Ungurii nu ne doreau acolo. Nu era zi în care eu să nu iau ocară și bătae de la pruncii ungarilor. Și dascălii se purtau urât cu copiii românilor.

Nația ungurească, dacă ar fi rămas stăpână peste noi, ne-ar fi pus și la plug. Ei ne considerau pe noi în rând cu animalele de povară. Norocul românilor ardeleni a fost în școală, chiar în cea maghiară. Au fost unii copii români care au putut învăța până și la școlile cele înalte de la Viena. Ei au fost cei dintâi care au început să lupte pentru dreptatea românilor din Ardeal.

Au și pătimit mulți, ca Horea ori Iancu iar altora le-au putrezit oasele prin pușcăriile ungurești din Peșta ori Sighidin. Voi nu știți nimic despre aceste treburi. Poate că nici nu credeți ce vă spun. Dar chiar cincizeci de ani dacă aveam când s-au înființat Gărzile tot m-aș fi înrolat.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Tata observase că urechile mele se făcuseră pâlnii pe direcția Șandor, să nu le scape nimic în acea gălăgie care creștea proporțional cu numărul paharelor ce se golea.

-Hai măi pruncule acasă că e vremea de mers după animale la Ocoale. Baci Șandor este în stare să povestească și o săptămână, numai să aibă cine asculta.

La scurtă vreme a „plecat” și Șandor ducând cu el și o parte din acea istorie zbuciumată, pe care nu prea avea la cine să o povestească.

(Târziu, aproape de anul când scriu aceste rânduri, a apărut o carte¹⁵⁸.de memorii despre anii de închisoare ai autorului, Nichifor Crainic. În cei cincisprezece ani de temniță „vecinii”, din celule, s-au tot schimbat. Așa se face că o perioadă, l-a avut vecin de celulă, pe Contele Bethlen, un descendent al prințului Gabriel Bethlen. Deși pasajul cu discuția dintre cei doi și relațiile lor în pușcărie este interesant, el nu-și are locul aici. Voi reda doar o replică din momentul în care N.Crainic îi vorbește Contelui Bethlen - numai ca sondaj - despre posibilitatea unei colaborări prietenești între noi și ei(români și unguri, n.a.), la care i se răspunde:

-Domnule profesor, atâta vreme cât va exista un singur ungur în Ardeal, pace nu va fi între noi.

Vorbea un om mediocru și semidoct. Dar tocmai asta contează!)

Am înserat paranteza, poate ca o discuție a mea, în gând, cu Șandor.

Fata lui Șandor, Mărioara cu soțul ei Bașița, au avut trei fete: Aurora, Tița și Sabina

¹⁵⁸ Nichifor Crainic, *Am cunoscut iadul-Mărturii din închisoare, 1947-1962*. Editura Floare Albă de Colț, 2015 (pag.85).Studiu introductiv – Florin Duțu

Ioan Cotoc

Sabina, cea mai mică dintre surori, s-a dus noră la Antone-a Monului, în sat.

Fata mijlocie, Tița, s-a măritat la Bontăști.

Aurora s-a căsătorit în sat cu Ioan, feciorul lui Antone-a Cotocilor. Se pare că și ea a avut soarta celor două nurori mai în vârstă: Zali, soacră-sa și Antița, căsătorită cu George, fratele lui Antone. În acea casă femeile aveau dreptul să tacă și să lucreze cât mai mult, iar bărbații să nu fie întrebați de nimic, să aibă cele după voie și dacă se putea și câte o drăguță (nu conta că uneori era chiar mai puțin frumoasă decât soția!)

Din căsătoria lui Ioan cu Aurora au rezultat două fete, Aurica și Liliana¹⁵⁹ și un fecior, Gheorghe-Gița. Gița, deși fecior frumos la chip, nu s-a căsătorit. În el se pot observa unele dintre caracterele Cotocilor îmbinate cu cele ale lui Șandor și Bagița

Cunoscătorii satului Leasa, dacă vor zăbovi puțin cu gândul doar la cele două familii, Șandor și Nuțu Cotocilor, își vor aminti gradele de rudenie aproape uitate de tinerii zilei de azi, deși ele se întind pe aproape jumătate de sat. Fără a-l mai pune și pe Giorgiuțu Nuțului!

¹⁵⁹ Vezi și Nuțu Cotocilor

Gica Soficii și nepotul său Victor

Lui Sorin

Gică, se știe că este un diminutiv de la Gheorghe sau George. Dar Gica, Gica de unde vine că seamănă mai mult a muiere, a olteancă? Tot de la George–Gică a Soficii. Acest Gică a Soficii s-a prescurtat fonice și s-a transformat, după pronunția oamenilor locului, în Gică-a Soficii și fără a mai ține seama de reguli gramaticale, a ajuns Gica Soficii. Sofica fiind mama sa. A fost căsătorit cu Sanica, fată a lui Nuțu lui Adămoi. După familie baciul Gica a fost Mateș.

Am cunoscut-o și pe nana Sanica dar nu foarte bine. Am văzut-o de câteva ori când mergeam la Victor, nepotul ei. Mi s-a parut o femeie deschisă, vorbea cu noi și de fiecare dată mă întreba despre părinți. Cred că în tinerețile ei a fost o femeie frumoasă. Avea ochi albaștri și de la ea s-au moștenit ochii la copii și la unii dintre nepoți. După familia Adămoi, familiile noastre se încuscreau.

Gica împreună cu Sanica au avut trei copii: Nicodim, Nistor și Lucreția.

Nicodim a fost căsătorit în casa părintească și împreună cu soția lui, Sabina, au avut un singur copil, pe Dorica, pe care au căsătorit-o cu Tibu Margău.

Nistor a fost dat ginere lui Togiuț, după fiica acestuia Lucreția. Cu Nistor m-am împrietenit păzind caii, noaptea și pe urmă în gara Brad, unde el făcea serviciul de acar. Fiul lui Nistor este Mircea, căsătorit în casă cu Lenuța, fata lui Giorgiuț Cotoc de pe ulița bisericii. Mircea și Lenuța au doi feciori: Alin, căsătorit cu Nicoleta și Daniel, inginer I.T la Timișoara.

Lucreția a fost dată noră lui Margău Gheorghe, după fiul acestuia Florea. Acest Gheorghe a avut trei feciori:

Ioan Cotoc

Florea, Ioniță și Liviu. Florea și Ioniță au murit pe front. Liviu fiind mai mic a scăpat de război și s-a însurat și el în casa părintească. Această casă era o casă nouă , cu fundație de piatră și cu două nivele. Două camere erau jos(puteau fi și pivniță) și două camere sus. Cum Lucreția rămăsese văduvă de război, după Florea, cu care avea un copil, a rămas să locuiască în jumătate din acea casă, cealaltă jumătate revenindu-i lui Liviu cu familia lui. Nu i-a fost ușor lui Lucreția în acei ani. A revenit cu copilul în casa părintească, la Gica Soficii. Lucreția a învățat undeva puțină meserie de croitoreasă și mai primea de lucru de la femeile din sat. Aceste lucrări le executa în camera moștenită după soțul său.

Tatăl meu, Lentu, a fost prieten apropiat cu Florea (erau cam de aceeași vârstă) apoi și cu cei doi frați ai săi. Relațiile de prietenie au rămas și între familii după dispariția celor doi frați.(Liviu îi spunea fãrtat lui tata, în virtutea faptului că tata fusese fãrtat cu fratele său Florea). Acestea au fost relațiile dintre cele două familii și în virtutea lor, dar nu numai, eu m-am împrietenit cu Victor, fiul lui Florea și Lucreția.

Revenind la baciul Gica, eu m-am atașat oarecum de el, nu doar pentru că era bunicul lui Victor ci și pentru că îl cunoscuse pe străbunicul meu, Ionuțul Niaiului și pe bunicul Tonu (Antonie). Pe Ionuț l-o fi cunoscut puțin, Gica fiind tinerel și Ionuț bătrân dar pe Tonu, spunea că îl vizita din când în când acasă, în casa noastră cea bătrână. Îmi povestea un episod de la o astfel de vizită când bătrânul Tonu, s-a dus în cămară să scoată vinars din butoi cu trãgușul de dovleac (tãlvã) și când a dat să urce în târnaț, de pe bolovanul care ținea loc de treaptă, s-a rupt trãgușul, a căzut pe bolovan , s-a spart și s-a risipit bunătatea de vinars (cam un litru).

Baciul Gica era un bun povestitor și în nopțile când păzeam caii, ne ajuta să nu știm cum a trecut noaptea.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Lucreța, după mai mulți ani și-a găsit un cantonier, și pe o parte a grădinii lui Gica, și-au încropit o gospodărie iar când Victor ajunsese fecior de umblat după fete, și era în stare să se ocupe și de gospodărie, mama sa Lucreția cu cantonierul s-au mutat la Țărmure. Nicodim și-a construit și el o gospodărie separată pentru familia lui, tot în curtea lui Gica. Să-i lăsăm pe aceștia toți să-și doarmă somnul de veci și să ne întoarcem la Victor.

Victor Margău și Aurel Morar au fost prietenii mei de școală și de junie. Fiecare dintre cei doi avea ceva deosebit. Victor era mai sentimental, mai moale, Aurel era mai expansiv, îi plăcea pădurea, pescuitul și vânatul, era mai activ.

După renunțarea mea la liceul Avram Iancu și până la vârsta de aproape douăzeci de ani, când Victor s-a însurat, cu el am făcut multe din prostiile acelor ani și ne-am făcut multe planuri. Duminica ori la marile sărbători, Victor lua cheia de la camera mamei sale și ne duceam acolo. Uneori se „întâmpla” să mai ajungă pe acolo și câte una din colegele noastre dar pentru scurt timp, câteva vorbe, un sărut două și gata. Atenționarea din partea nanei Lucreția, „să nu facem prostii pe acolo”, era foarte severă. Împreună cu Victor și cu Aurel mergeam la toate nedeile și la jocurile de la Tisa. Tot cu ei, după ce feciorii mai mari decât noi s-au însurat, organizam vergelul de sâmbătă seara la Bancuta în casă.

Așa de bine mă înțelegeam cu Victor că ne consideram frați (nici unul dintre noi nu avea alți frați) și ne spuneam aproape toate „prostioarele” noastre tinerești. Victor s-a însurat, înainte de armată cu Mărioara, o fată de la Tisa, foarte veselă, cu care a avut două fete, Liliana și Monica.

Monica a avut o căsătorie scurtă apoi un divorț de primul ei soț și s-a recăsătorit cu un băiat de la Tisa, Gheorghe Trifan, cu care are un fecior frumos, Sorin.

Ioan Cotoc

Liliana s-a căsătorit cu un bihorean (se pare), Cornel Buda și trăiesc la Arad.

Relațiile de prietenie dintre mine și Victor s-au păstrat și după căsătoria sa. Mai întâi voi spune ceva despre nunta lui care s-a desfășurat în casa bunicului său, Gica. A fost una dintre ultimele nunți din sat care s-au făcut după tipicul nunților vechi și parțial, de această nuntă, m-am folosit, în descrierea nunții, când am scris monografia satului. Sigur că obiceiurile descrise sunt mult mai vechi, orațiile de asemeni dar atmosfera nunții din monografie a fost creată pe impresia acelei nunți. Aveam atunci nouăsprezece ani, aveam și drăguță-n sat iar la nuntă au fost majoritatea dintre feciorii satului. Până seara târziu au fost și o parte dintre fete.

Nu după mulți ani m-am căsătorit și eu. Soția mea fiind, după părinți, tot de la Tisa. Ne revedeam bucuroși cu familia lui Victor, de fiecare dată când treceam pe uliță la, ori de la, tren, am fost la nunți împreună, am fost la nunta lui Moni, la Poinari și la alte petreceri, până când ... până când a venit vremea, ca noi, eu și soția, să nu vrem să mai vedem pe nimeni!

Și tot ne mai opream să ne-ntrebăm de sănătate dar noi eram pe jumătate morți. Apoi au murit, pe rând, la intervale de un an, părinții noștri. Și s-a îmbolnăvit Victor. Cât mai putea ieși la poartă, mai stăteam de vorbă. L-am mai văzut odată, după ce a căzut la pat, apoi nu am mai avut puterea să-l văd. Stăpânirea mea sentimentală s-a prăbușit. Mă afectează suferința și cu atât mai mult a celor apropiați. Îmi revin greu după o înmormântare la care trebuie să particip, ori după o vizită la un bolnav, pe care nu am cu ce-l ajuta, ba dimpotrivă poate îi măresc suferința. Informațiile despre „starea de sănătate” a lui Victor le aflam de la Dori, fina lor: la care spital au mai fost, care medic l-a mai tratat, ce regim i s-a dat și, martor mi-e Dumnezeu că, seara în pat, îmi făceam planul să mă duc să stau cu el, o lună-două, să

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

încercăm un tratament naturist cu sucuri, despre care citisem că dă uneori rezultate. Dar cum eram eu privit de medici, de familie și cu ce drept? Mie mi-am aplicat acest tratament și cu rezultate bune, dar alta era boala lui ... Și Victor s-a dus! Am plâns, nu doar în sinea mea, am plâns cu lacrimi și atunci, de multe ori și de atunci încoace, chiar și acum când scriu.

Dar iată că acum povestea tristă se repetă cu Aurel Morar!

Acum, la vârsta la care, când bate vântul mai tare și ne prinde câte-un guturai, și parcă uneori palele de vânt aduc „zvon de goarne”, mă gândesc la anii tinereții care au fost frumoși dar și tare agitați. Viața ne-a despărțit drumurile. Unii dintre noi au plecat în lumea fără supărări iar alții ne mai miștim, cu câte un pumn de pilule, că ne mai putem prelungi zilele. Până când?.

De la Coza, la Tinu Lichii și mai departe

Stră-stră- strănepoților lui Coza

„Un răspuns blând domolește mânia ” Pilde 15.1

Voi continua cu câteva familii din sat, alese doar după rădăcinile lor rămuroase, într-o anume perioadă, pentru a rămâne spre neuitare un mod de viață, caracterul acelor oameni, relațiile dintre familii, înrudirile. Acolo nu trebuia poliție. Era un autocontrol, o autocenzură.

Ioan Cotoc

Aș vrea să mai menționez un aspect pentru care, cred eu, este bine ca din când în când să ne mai aducem aminte de rădăcini și de înrudiri: Mi s-a întâmplat, nu odată, să-mi fie prezentat, pe stradă ori într-o anumite situație, o persoană, un tânăr, cu precizarea că este din satul Leasa. Că eu nu-l cunoșteam, mi se părea normal. Sunt mulți ani de când eu am plecat din sat și de o vreme drumurile în sat mi-au fost tot mai rare. Dar îl întreb:

-Dumneata mă cunoști pe mine?

-Doar după nume. De văzut nu cred că v-am văzut până acum.

-Da, și pe deasupra mai suntem și neamuri!

Știm că i se spunea **Coza** și că avea numele de familie Cotoc. Locuia pe ulița de la Deal, având ca vecin spre Apus pe Adămoi, cu Dealul său.

Nu știm nimic despre prima sa soție, nume ori familie din care a provenit. Știm doar că această soție i-a făcut lui Coza cinci copii: **Lica** (poate Vasile-Vasilică ?); George; Veta; Creștina și Petru. Această soție, după ce și-a împlinit prima datorie a sa și anume pe aceea de a naște copii, s-a stins din viață. Ce putea face Coza cu cinci copii ? Îi trebuia un ajutor. Dar cine vrea să vină mamă la cinci copii? A găsit o fată la Paragine (un cătun al satului Tisa, aflat pe un vârf de deal, accesibil doar mersului pe picioare, ori călare). Trejuța (Treja-poate de la Terezia?) a primit să vină în casa lui Coza (deși era mai tânără decât o parte dintre copiii lui) și, așa cum s-a priceput, l-a ajutat să-și crească cei cinci copii, ba chiar i-a mai dăruit unul, din partea ei, pe care l-au botezat Nicolae.

Înainte de a urmări ce a făcut Lica, în casa părintească, să spunem ce s-a întâmplat cu frații lui:

-**George** s-a căsătorit cu vecina Trina, așezată cu gospodăria peste gard, la nord de Coza. Deși George a fost un bărbat foarte frumos și cumpătat, a avut parte de o femeie

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

aspră și se pare că rea, cu care a avut două fete: Lena și Iosana. Lena a fost măritată cu Antonie Morar, pe Ulița Morăreștilor. Această familie s-a continuat prin doi copii: Amalia, măritată la Guravăii și Ioan (zis Antonescu-după numele tatălui), căsătorit în casă cu cea mai mică dintre fetele lui Bagița (George), din familia lui Șandor de la Higiu. Această fată, Sabina, împreună cu Ioan au făcut și ei doi copii: Neli, măritată la Tisa, într-o ramură a familiei Morcan și Ionel-Gheorghe, zis Neluțu. Atât Neluțu cât și tatăl său au moștenit o parte din fizicul lui George a Trinii, dar și bunul simț al acestuia. Neluțu, după terminarea Liceului de Căi Ferate la Timișoara, a fost repartizat la depoul de locomotive Arad, dar și-a continuat studiile și a ajuns inginer. S-a căsătorit cu Luminița Lupan de la Bonțești, cu care are două fete, pe Lorena-studentă și pe Iasmina-elevă. Mai trebuie spus despre această familie că munca și cinstea au făcut-o să fie respectată, în sat și între cunoscuți. Ar mai fi de spus că Neluțu, din tinerețe a învățat să cânte la acordeon și având și o voce plăcută, cântă cu o formație, la diferite ocazii.

-**Veta** a fost măritată după Petru Mager, în capătul de sus al satului, La Măgură.

-**Creștina** s-a măritat pe Ulița Morăreștilor, cu Pavel Morar. Cu acest Pavel a făcut trei copii: Florea, mort pe front; Manole, căsătorit la Tisa și Leontin-Lentu, căsătorit în casa părintească, cu Letiția, de la Paragine, ce provenea dintr-o familie rămuroasă.

Lentu și Letiția au avut doi copii: Aurel, unul dintre prietenii mei de tinerețe și Ioan, dus ginere la Gheleşești, după Estera. Pentru ca acest Ioan Morar să nu fie confundat cu vecinul său Ioan Morar-Antonescu, pe acesta, oamenii l-au „botezat” Anglicel. Amândoi frații, de o hărnicie rară, și-au ridicat gospodării frumoase și familii cu mai mulți copii.

-**Petru**, cunoscut în sat ca Petru Culuii (nu știu de unde provine acest supranume), s-a dus ginere pe Ulița

Ioan Cotoc

Bisericii, la Saveta (poate a Cului?). Cu soția sa, Petru, a avut șase copii, dintre care, în casa părintească a rămas Macavei, iar dintre copiii lui Macavei, a rămas în acea casă Ioan-Neluțu, devenit ceferist, având la rândul său mai mulți copii.

-**Nicolae**, copilul lui Coza, făcut cu Trejuța, era mai tânăr decât copiii lui Lica, fiul cel mare a lui Coza. Nicolae s-a dus ginere la Bonțești și a avut un singur copil, pe Ioan, ajuns maistru la calea ferată. Ioan s-a stabilit în Timișoara, unde are o familie frumoasă și doi nepoți.

Ne întoarcem la copilul cel mai mare al lui Coza:
Lica:

-**Lica** a fost căsătorit în casa părintească. I-au adus de nevastă pe Saveta, de la Higiu (nu am putut afla din care familie a fost Saveta). Împreună cu Saveta, Lica a avut patru copii: Eftimie-zis Tinu, Amalia-Mali, Lena și Anuța.

-**Anuța** a fost dată noră după Togiuț Margău (poate Teodor sau Toader), familie cu stare și cu urmași până în zilele de azi. Urmașii acestei familii, în casa părintească sunt Mircea cu soția sa Lenuța (din familia lui Antone a Laii) și cei doi copii ai lor, Alin și Daniel.

-**Lena**, a fost măritată cu Aurel (Necedu), vecinul de gard, de la Sud. Aurel și Lena au avut un singur copil, pe Ioan-Ionel, ajuns Șef de Gară la calea ferată și stabilit la Zimand. Ionel s-a căsătorit cu Maria Mihoc și au împreună doi feciori, Cosmin și Vlăduț, la care voi reveni pe sfârșitul povestirii.

-**Mali** s-a dus noră la Vârfuri, într-o familie cu numele Slev. A avut un singur copil, fetița Valeria, de vârstă apropiată autorului prezentei scrieri. Valeriei i-au adus ginere pe Voicu Sircuța și au făcut împreună doi feciori, pe Călin, rămas acasă și pe Toma care a ajuns căpitan comandor la aviația militară. Toma Sircuța s-a căsătorit cu Germinia. Au locuit în Timișoara și au un băiat, Andrei, absolvent al unei facultăți I T

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Feciorul cel mare al lui Lica, **Eftimie-Tinu**, a fost de vârsta tatălui meu. S-a căsătorit în casa părintească, după o poveste tinerească, poate prea lungă cu Ioana, fata cea mai mică a Țalinei. Dar nu cu Ioana s-a căsătorit, ci cu Lucreția, fiică a lui Antone a Laii, deci verișoară de gradul doi cu povestitorul. După Lucreția, tatăl meu îi zicea văr, fătaturului său Tinu. Copilul lui Tinu a fost Florica, născută în același an cu mine. Am crescut împreună, ne-am jucat împreună, doar că eu aș fi vrut ca ea să fie băiat.

Tinu, după război s-a ocupat de gospodăria părintească și de agricultură, apoi a început să lucreze și el la Cariera de piatră. Când s-a început construcția Combinatului Siderurgic Hunedoara, un an de zile, Tinu și tata au lucrat acolo cu căruța cu cai, împreună cu alte sute de oameni din împrejurimi (pe urmă au început autocamioanele). Dar Tinu și tata au lucrat împreună de multe ori: au plecat cu căruța spre Banat, cu mere ori cartofi și au adus cereale, au dus lemn de frasin, pentru confecționat căruțe, la meșteri din Macea (într-un an am fost și eu cu ei, cu căruța la Macea-o adevărată aventură pentru un copil)

Baciul Tinu a fost un om calm, jovial, îi plăcea și o gură de țuică dar și poveștile de sub frăgarul nostru. S-a înțeles bine cu toată lumea și mai ales cu cumnatul său Giorgiuț.

Lucreția, soția sa, a fost o fată foarte frumoasă, poate cea mai frumoasă, din sat, la vremea ei. Râdea ușor și cu poftă și când râdea i se înroșea toată fața.

-Florica, după vreo doi ani de înțelegeri între familia ei și a viitorului soț, s-a căsătorit cu Ioan al lui Laița Sonului, dar căsătoria lor a fost de scurtă durată, din pricini doar bănuite și nespuse clar niciodată. Căsătoria s-a desfășurat fără certuri vizibile și fără mânie de lungă durată. Ea s-a recăsătorit, în casa părintească. Și-a adus ginere pe Teodor Dărău de la Tisa, cu care a făcut doi feciori: Dan și Cristian.

Ioan Cotoc

Amândoi feciorii au plecat la liceu și au ajuns în slujbe bune și cu familii frumoase. Amândoi au câte doi copii, fată și băiat.

Florica a rămas singură, într-o gospodărie prea mare pentru ea. Teodor s-a stins prea devreme. Dacă va veni unul dintre copii să se așeze, la bătrânețe, în această casă, nu știm.

Știm însă că au rămas case noi în sat și gospodării bune, în care mai trăiește câte un bătrân ori nu mai trăiește nimeni!

.....
Dacă ne uităm și la această familie, a lui Coza Cotoc, ca și la celelalte prezentate în capitolul Oameni ai satului vom vedea că atunci când oamenii au dus-o foarte greu, pe timpul stăpânirii Austro-Ungare, apoi în timpul Primului Război și chiar după el, o vreme, numărul copiilor care se năștea într-o familie era de la patru în sus. Oamenii erau mai calmi, fără stresul zilei de azi, aveau timpul lor în care se destindeau la o discuție și la un pahar. Mai târziu, când au ajuns la un trai mai îndestulat, numărul copiilor născuți într-o familie a scăzut la unul, cel mult doi. Sigur că explicații sunt. Dar rămâne întrebarea: este bine așa?

.....
Revin la cei doi feciori ai lui Ionel Cotoc de la Zimand, Cosmin și Vlăduț. Aceștia doi, împreună cu alți doi feciori ai lui Petru Cotoc, de la Șarlota, sunt singurii care mai pot perpetua numele Cotoc (din zona Leasa), prin copii lor de parte bărbătească. Din cele peste douăzeci de familii Cotoc, care au fost în sat, acest nume se va stinge.

De la mitralior, la militarul de carieră.

Lui Radu-Valentin!

Petru Floarii, din familia Margău, a fost frate cu Ioan, din capul satului. Cele două familii au locuit o perioadă împreună și după căsătoria celor doi feciori. Apoi au mai construit o casă și s-au despărțit. Floare, în acte, era Paraschiva. De ce i-au spus Floare, nu știm. Știm doar că această Floare, împreună cu Petru, au avut cinci copii: Aurel, Ioan, David, Cornel și Valeria. În povestirea de față vom vorbi doar despre Aurel, feciorul care a rămas în casa părintească.

Aurel s-a născut într-o zi de Crăciun al anului 1913 dar autoritățile civile, din acea vreme, l-au înregistrat abia în 6 ianuarie 1914. Feciorul Aurel a deprins, pe lângă tatăl, său meseria de pietrar și de zidar apoi, în anul 1936, a fost chemat la armată. A făcut armata la Regimentul 93 Infanterie Arad, de unde a fost lăsat la vatră în anul 1938. În anul 1941, Aurel Margău a fost concentrat, la același regiment și trimis

¹⁶⁰ În imagine, stânga: Pușca mitralieră, model 1915, CSRG, „Chauchat”, utilizată în perioada 1908-1945, de către armatele Franței și României. În mijloc, pușca mitralieră Hotchkiss, model 1909, în uz 1914-1960, la armatele Franței și României. În dreapta, pușca mitralieră Lewis, model 1912, în uz 1914-1953, la armatele din Marea Britanie și România. Este posibil ca mitraliorul Aurel Margău să fi început cu prima, deoarece povestea că a avut și căruță pentru transportul ei, dar dacă, în sat, a venit cu o pușcă mitralieră, la finele anului 1943, este mai probabil că aceasta a fost una din celelalte două modele folosite pe front.

Ioan Cotoc

pe Frontul de Răsărit, unde a luptat ca mitralior (de la servanț până la trăgător)

În anul 1943, în timpul luptelor de la Cotul Donului, povestea Aurel, a fost rănit de schijele unui obuz și a fost transportat cu un tren militar la un spital din Viena. După vindecare, convalescența și-a făcut-o la domiciliul părinților unde a fost trimis cu tot echipamentul militar (inclusiv pușca mitralieră). Perioada sa de concediu militar s-a suprapus peste perioada întoarcerii frontului, spre Apus, când rușii au ajuns în Depresiunea Hălmașului. Au fost și unele incidente între soldații ruși încartiruiți prin satele zonei, în acea perioadă și unii soldați români, aflați în permisie, cu armamentul din dotare. În unele unități rusești, disciplina era mai slabă, soldații căutau hrană, pe care o mai luau și forțat, ba mai și furau unele lucruri, de prin casele oamenilor și nu de puține ori s-au dedat și la violuri. În astfel de cazuri sătenii au încercat să se apere, dar în sat nu erau decât femei, copii și bătrâni. Așa se explică implicarea, uneori, a soldaților români aflați în permisie la domiciliul părinților. Am mai amintit despre o astfel de întâmplare în actualele povestiri „în serile târzii, la lumina lămpii VI”. Când soldații ruși au vrut să ia singurul porc din familia lui Mateș Filimon-Monuț, soția sa Ioana, a fugit peste Trăuș să ceară ajutorul soldatului Aurel. Acesta știa că o confruntare directă nu era potrivită și a încercat intimidarea cu câteva salve trase cu pușca mitralieră, pe acea direcție. Intervenția i-a speriat pe soldații ruși care au lăsat porcul și au plecat.

Dar întâlnirea lui Aurel cu rușii a mai avut loc nu peste multă vreme, deoarece Aurel a fost chemat la regiment în Arad, unde soldații au fost organizați în patrulare de jandarmi pentru a păstra ordinea în oraș. Unii dintre rușii, care ajunseseră aici s-au dedat la beții și chiar acte antisociale. Într-o noapte, povestea Aurel, câțiva soldați ruși

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

au intrat în fabrica de spirt și au băut până s-au înecat în bazinul cu rom.

După o scurtă perioadă în Arad, Aurel a plecat, cu regimentul său, pe frontul din Vest și a ajuns până în munții Tatra. De acolo, în anul 1945, a fost demobilizat. Aurel nu a fost singurul om din sat care a servit Patria șase ani, ori

șapte. Astăzi nu ne vine a crede. Cei mai entuziaști ani ai vieții, cei mai frumoși, anii de proiecte, anii de pus temelie, au fost ceruți de Țară pentru sacrificiu, pe altarul ființei sale.

Oricum am vrea să judecăm astăzi, chiar și cinic, fără acele sacrificii, această țară nu ar exista. Nu în această formă. Că ordinele au fost date și atunci, ca și acuma, de conducătorii politici, este adevărat. Că recunoștința și mulțumirile clasei conducătoare, pentru sacrificiul milioanele de

patrioți, combatanți, ori familii afectate, s-a manifestat doar sub presiunea unor momente politice, este tot adevărat. Pe foarte mulți dintre acești eroi, unii politicieni, au crezut că pot să-i mai folosească, odată măcar, la vot și le-au acordat, în anul 1990, o medalie comemorativă, că doar nu implica alocări de fonduri: „Crucea comemorativă a celui de al doilea război mondial”. Chiar și această recunoaștere gratuită (fără obligații materiale, din partea statului pentru ei) a fost tardivă, căci majoritatea acestor eroi s-au stins nemulțumiți de perspectiva ce o lasă urmașilor.

Lăsat la vatră, Aurel s-a căsătorit cu Ioana, fata cea mai mică a Țalinei. Pentru familia lui Aurel încă mai erau multe încercări de biruit.

În acei ani, în țară, pe lângă foamete, bântuia boala de plămâni, (ftizie-tuberculoza-TBC-oftică-haptică etc).

Ioan Cotoc

Această boală a secerat familii întregi, era îngrozitoare pentru că nu avea leac. Țalina a avut patru fete. După ce s-au îmbolnăvit de tuberculoză primele trei, s-a îmbolnăvit și Ioana. Sanatoriile țării erau pline cu bolnavi de plămâni. Medicamentele de atunci le prelungeau viața cu doi trei ani. Deși bacilul Koch, vinovat de această boală perfidă a fost descoperit înainte de anul 1900 (1885 ?), deși cercetătorul Fleming descoperise antibioticele în anul 1928, abia prin anul 1940 s-au putut fabrica, în America, primele unități de penicilină. Despre tratamentul cu penicilină în spitalele din America, se poate vorbi doar din anul 1943, iar la noi în țară doar prin anul 1950 se putea procura pe unele căi și la costuri pe care doar foarte puțini și le puteau permite. Totuși, după anul 1950, în sanatorii a fost introdusă penicilina dar în cantități foarte mici, în comparație cu cele necesare. Salvarea acestor bolnavi a venit după anul 1955, când Fabrica de penicilină de la Iași a început să producă „pe bandă” unitățile de penicilină G potasică¹⁶¹

Penicilina a fost salvarea sutelor de mii de bolnavi de plămâni, inclusiv a Ioanei. Surorile sale mai mari nu au mai apucat această salvare. Trebuie recunoscută eficiența măsurilor de eradicare a acestei cumplite boli, pe care autoritățile vremii le-au luat în țara noastră, nu doar pentru cei bolnavi ci și pentru familiile lor și preventiv, în mediul colateral acestor familii și bolnavilor. Testele pentru depistarea bolii și tratamentul, făcute gratuit, pe durata multor ani, au stopat răspândirea bolii și apoi eradicarea ei.

Împreună cu Aurel, Ioana a avut o fetiță, pe care au botezat-o **Maria**, care a crescut și a rămas cu numele de alint Mărioara. Anii acelor vremuri nu au fost ușori, nici în satul

¹⁶¹ Istoria acestei fabrici este legată de specialiștii Germaniei Democratice, de interesul sovietic și a CAER. Era singura fabrică de antibiotice, în sud-estul Europei acelor ani.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nostru, chiar dacă foamea nu si-a arătat colții așa de tare ca în alte zone. După ce au mai scăpat de boli și de sărăcie, oamenii satului au fost nevoiți să rezolve și problemele celor plecați din familii. Aurel Margău mai avea patru frați, căsătoriți în diferite părți, unii colonizați în zona Aradului, care își ridicau pretențiile la succesiune. Problemele au fost rezolvate și pe vremea când Mărioara ajunsese la vârsta „ieșirii la joc”, familia lui Aurel, își avea rostul ei, dezlegată de toate obligațiile trecutului.

Mărioara era mai mică decât mine cu vreo doi ani¹⁶² și nu se întâmpla vreodată să fie joc în sat fără ca mama să mă atenționeze să le joc pe cele două verișoare, Sabina și Mărioara. Sabina era mai mare decât mine cu câțiva ani, era o fată pogană (vostoșă). O jucam dar nu-mi plăcea să joc cu ea. Ea a fost născută să comande (semăna bunică-sii Țalina) și asta făcea și în timpul jocului: voia să conducă. Cu Mărioara îmi plăcea să joc. Știa să joace bine și era ușoară ca un fulg. Și chiar dacă nu aș fi jucat-o eu, sigur, nu ar fi rămas nejucată.

Mărioarei i-au adus ginere pe Nicolae Slev, fecior dintr-o familie așezată și harnică, din Vârfurile. Împreună, cei doi, și-au refăcut gospodăria și au avut un singur copil, botezat **Nicolae** (după tatăl său) dar alintat Nicu.

Nu știm dacă poveștile bunicului Aurel, despre armată și război au fost cele care au determinat orientarea copilului, dar știm că Nicolae Slev jr.a făcut liceul și apoi Academia de Poliție Al. I. Cuza din București. Anul 1989 l-a aflat în uniforma militară. Evenimentele de la Costești din ianuarie 1990 au fost abordate de tânărul căpitan de jandarmi, Nicolae Slev cu hotărâre și tact, fapt remarcat și de superiorii săi. Peste ani, ofițerul Nicolae Slev, a ajuns în

¹⁶² Nota autorului.

Ioan Cotoc

posturi de mare răspundere, la conducerea unităților de jandarmi, inițial din Arad, apoi din Timișoara.

Ofițerul **Nicolae Slev** s-a căsătorit cu o colegă de Academie, **Angela Irina Banciu**, cu care a făcut un copil: **Radu-Valentin**. Radu-Valentin, la data redactării acestei lucrări, este student în anii terminali ai Institutului de Medicină din Timișoara. Mama sa, doamna colonel Angela-Irina Slev, a lucrat 15 ani ofițer în cadrul Poliției Transporturi, apoi a fost promovată la Direcția Generală Anticorupție, Serviciul Județean Arad, de unde s-a și pensionat.

Sigur că bunicul său Aurel Margău s-ar fi bucurat dacă ar fi putut vedea, în zilele de azi, gradul de colonel, cu însemnele specifice, pe uniforma nepotului său Nicu, iar mama sa Mărioara, ar plânge de bucurie. Poveștile bunicului și educația familiei au dat roade bune!

Familia Adămoi

Cel mai vechi membru, pe care să-l identificăm, din această familie a fost **Cotoc Arsenie**, născut în anul 1833, după mențiunea făcută într-un act militar¹⁶³. Înrolat în armata austriacă, anul războiului Prusiei împotriva Austriei (1859), când în ajutorul Prusiei s-a angajat și Garibaldi, cu o mie de luptători italieni, îl găsește pe Arsenie pe acest front. Armata

¹⁶³ Actele militare și fotografiile, la care se face trimitere în această povestire se află în Monografia satului Leasa, Rădăcini și Neamuri”, pag 302-307, iar genealogia-la pag189. Edit Partoș, Timișoara, 2016

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

austriacă îi consemnează perioada servită în serviciul Imperiului, într-un act și la jubileul de treizeci de ani de la eveniment, Arsenie Cotoc, este invitat la Arad, la ceremonia respectivă, iar pe prima pagină a documentului i se aplică ștampila cu mențiunea jubileului. Participarea la armata austriacă i-a adus lui Arsenie porecla de „Cătana”.

Fiul lui Arsenie a fost Ioan zis Ionuț-**Nuțu și poreclit mai târziu Adămoi**. Nepoata sa Minodora nu a putut explica motivul atribuirii acestei porecle. (Se zicea în sat-Adămoi cu buze moi-vorbă scoasă poate de unele femei care au simțit acele buze. Să nu uităm că și acesta era tot un Cotoc. Vezi și povestirea despre Nuțul Cotocilor). Acest Nuțu a învățat câteva clase la școala ungurească. La vremea căsătoriei și-a adus soție pe Ana de la Vârfuri, având cu aceasta cinci copii, patru fete și un băiat.

Copiii lui Nuțu au fost:

Floarea, căsătorită la Leștioara (a avut două fete, una căsătorită în casă și care a fost mamă a celor două fete, Letiția și Mărioara, cea de a doua, Anuța, a fost soția lui Mateș Iliuț);

Măriuță, căsătorită cu Cotoc Gheorghe-Gălăiescu;

Chiva, căsătorită cu Iuga Gheorghe (bunicul lui Tinu Țirei);

Sanica, căsătorită cu Mateș Gheorghe (Gica Soficii);

Toma, după ce a făcut armata, a fost însurat în casă cu Măriuță, fata lui Anișca și a lui Ioan Margău din capătul de jos al satului

Ana, soția lui Nuțu, a murit. Nuțu, pentru ajutor la copii, s-a recăsătorit cu Ileana de la Groși. Încă de prin anii 1880, Nuțu a fost ales primar în satul Leasa. Poate că la această alegere să fi atârnat și faptul că știa scrie și vorbi ungurește, dar sigur a fost importantă și poziția familiei în sat. Faptul că a fost primar, că a fost și un bărbat plăcut de femei, că în timpul primului război avea rol important în

Ioan Cotoc

atribuirea ajutoarelor de război să-i fi atras și porecla de Adămoi ?! Sigur este faptul că tatăl său Arsenie a trecut averea direct nepotului său Toma (temându-se, probabil, că Nuțu i-ar putea prăpădi averea cu femeile). Pe Cotoc Ioan-Nuțu zis Adămoi îl mai întâlnim în toamna anului 1918, președinte la Garda rurală Leasa, înființată ca urmare a hotărârii Partidului Național Român din 31 oct.1918 și a înființării Gărzii Naționale Centrale la Hălmagiu de către Traian Mager.

Cotoc Toma fiul lui Adămoi s-a născut spre finele anilor 1890.Despre el aflăm că a participat la primul război mondial, dar înrolat în armata română, contingent 1918, Regimentul 86 Infanterie. De la Toma s-a păstrat și o fotografie în uniformă militară (în condiții nu prea bune)și două diplome militare. Prin copiii lui Nuțu-Adămoi și prin Măriuță, fata cu care s-a căsătorit Toma, această familie s-a înrudit cu mai mult de jumătate din sat. (Pentru clarificare se pot consulta schemele genealogice din partea a doua a monografiei satului, pag189)

Cotoc Toma căsătorit cu Măriuță, din familia Margău Ioan, a avut doi copii, pe **Candin și pe Minodora**. Dar Toma a mai avut un copil, în afara căsătoriei, făcut cu Anuța de la Dănești. Pe acest copil l-au botezat **Augustin**.

Candin s-a dus ginere la George Cotoc (fiul lui Nuțu Cotocilor).Împreună cu soția sa Letiția, Candin a avut trei fete. Aceste fete, după ce au crescut, și-au făcut rostul lor și au plecat din sat, toate trei. Când scriu aceste rânduri, Candin este plecat de mult timp dintre noi. A rămas de el o casă frumoasă, șura și grajdurile, toate noi, ridicate prin hărnicia lui. În casă mai trăiește Letiția.

Minodora s-a măritat în casa părintească. Și-a adus ginere pe Țirei Alexandru-Sandru, fecior al lui Giula de la Higiu, cu care au avut doi feciori, **Cantemir și Simon**. Fecior frumos și harnic, Sandru și-a ridicat din temelii,

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

gospodărie nouă. Hărnicia părinților s-a transmis și la cei doi copii. Îmi amintesc că vara, când eu eram acasă, din curtea noastră, îi vedeam destul de des pe Simon și Cantemir venind dinspre Pălceasca, de la coasă ori de la sapă. Umblau fără cămașă. Erau frumoși și bronzăți că le lucea pielea arămie. Ei sunt, cu puțini ani, mai tineri decât mine și în acea perioadă erau la școală, la Arad.

(Nu doar copiii lui Minodora lucrau în vacanțe. Vecini cu ei erau copiii lui Florica Dărau, Dan și Cristi, mult mai tineri decât primii, aflați tot la școală în Arad, dar în vacanțe se implicau în toate muncile gospodăriei. Îi admiram și eu și bunicul lor Tinu Lichii.)

Din păcate Sandru s-a stins de mult. În gospodărie a rămas doar Minodora, care la vârsta sa de 87 de ani, încă ține o vacă, doi sau trei porci și păsări. Adună fân, cultivă cartofi și zarzavaturile necesare. Ultimele oi le-a vândut cu doi ani în urmă. În două rânduri, Minodora a fost și subiect de reportaj pentru „Glasul Aradului”(edițiile din 10 mai 2011 și 19 mart. 2013) care scrie laudativ despre „gospodina la 80 de ani” și că, aceasta, pe lângă întreținerea gospodăriei, mai are timp și pentru mașina de cusut.

Cantemir locuiește la Miniș. Din prima sa căsătorie, cu Mariana, a rezultat o fetiță, Carmen. Din a doua căsătorie cu Gabriela, s-a născut fata Anca. Aceasta este căsătorită cu inginerul Daniel Meșenschi și locuiesc în Arad

Simon locuiește în Arad. Este căsătorit cu Monica și au împreună pe Simona Alina

Cei doi frați sunt pensionari dar muncesc în continuare să-și întrețină gospodăriile (care nu sunt mici). Dacă vor avea nepoți sau nu, acum nu știm. Părinții s-au străduit să-și ajute copiii să termine studiile superioare, mai departe nu mai pot hotărâ.

Ioan Cotoc

Am relatat succint, istoria a trei generații dintr-o familie importantă a satului. Vă rog pe dumneavoastră, dragi cititori, să participați la un exercițiu de imaginație:

Cei cinci copii ai lui Nuțu, patru fete intrate în patru familii numeroase, băiatul Toma căsătorit cu Măriuță, fata lui Anișca, legătură de gradul întâi cu familiile lui Antone a Laii, și Tonu lui Ionuțu Niaiului, apoi prin copiii acestora au rezultat veri de gradul întâi și nu puțini. Urmează înrudirile făcute prin Anuța lui Iliuț și prin frații lui Sandru, Petru și Linuța. Doar singur Petru a avut opt copii (veri de gradul întâi cu copiii lui Sandru). Ne oprim aici, nu ne mai ducem la rudeniile rezultate din încusciri.

Știu că pare plictisitor. *Am vrut doar ca cititorul să înțeleagă faptul că într-o astfel de comunitate nu pot fi disensiuni distructive. Bunul simț te îndeamnă la discuții și aplanarea unor eventuale derapaje. Să nu ne imaginăm ca în acea societate nu erau conflicte, ipocrizie, nemulțumiri, certuri ori curvie și preacurvie. Erau, și erau cunoscute de societate și asumate de cei în cauză. Meritele acelei societăți erau **judecata dreaptă și iertarea, erau înțelegerea și oprirea răului când era mic, era faptul de a curma ura și dușmănia**. Chiar dacă o familie era mai numeroasă, în ea era recunoscut, tacit, un șef (un lider, am zice azi). Șeful putea să fie bărbat ori femeie, soacra ori ginerele, acela care se impunea prin judecată, prin hărnicie ori alte calități în fața întregii familii. Chiar dacă erau nemulțumiri personale, erau discuții, până la urmă hotărârea luată de șef se respecta. Așa se acceptau „lideri” la nivelul unui crâng, uliță ori sat. Nuțu zis Adămoi a fost un astfel de lider în vremea sa!*

La încheierea prezentării acestor familii mai numeroase din sat, pe lângă cele spuse despre acei oameni, despre atmosfera satului din acele vremi și mai ales despre

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

înruirile lor mai adaug aspectul plecării masive din sat a tinerilor (după școlarizare) și a unor familii numeroase emigrate în special în Statele Unite ale Americii (Nistor de la Higi, Isidor, Adam ș.a) Pe unii dintre aceștia „rădăcinile” i-au chemat înapoi să-și doarmă somnul cel lung între neamuri, dar copiii și nepoții lor au rămas acolo și cred că acum, dacă s-ar mai putea aduna la un loc ar fi mai numeroși decât oamenii din satul lor de baștină!

Cap. VI Gânduri despre societate

Două imagini cu bețivi

În general bețivii sunt dezagreabili, stârnesc repulsie. Uneori însă pot stârni și râsul, dar nu un râs care să te facă să te simți bine ci un râs amestecat cu milă.

Prima întâmplare s-a petrecut la Brad, în anul 1964. În orașul nou se înmulțeau construcțiile de locuințe așa de tare că, alți constructori care se ocupau cu străzile, rămâneau în urmă tot timpul. Pe o stradă nouă erau turnate trotuarele din beton și partea carosabilă avea pus doar stratul de pietriș care era nivelat și compresat (compactat). Spre mijlocul străzii a rămas o porțiune mai apăsată la compresare. Cum în

Ioan Cotoc

cursul zilei plouase, în porțiunea respectivă s-a strâns apa, astfel că se formase o baltă, aproximativ de patru metri în diametru și adâncă de un lat de palmă. În această baltă căzuse un bețiv. Eu nu am văzut începutul. Când am ajuns să trec pe acolo erau opriți mai mult de zece privitori, pe cele două trotuare și se amuzau la spectacol. Bețivul încerca să se ridice. Se ridica într-un cot, apoi în genunchi și când încerca să se ridice în picioare cădea din nou pe-o parte sau chiar pe spate, împroșcând în jur, apa din baltă. Nimeni nu ar fi putut să-l ajute fără ca să ajungă ud și murdar ca acest om beat. Nici chiar bețivul nu putea crede ce i se întâmplă. Atâtea încercări nereușite, soldate doar cu o nouă tăvălire, cu altă parte a corpului în baltă. Și de fiecare dată când cădea îl umfla râsul, parcă certându-se cu băutura. După mai mult de un sfert de oră a reușit să iasă, mai târâș, mai în patru labe și s-a trântit pe trotuar. Jalnic și degradant spectacol!

A doua întâmplare s-a petrecut prin anul 1975, la Timișoara în apropierea Gării de Nord. Era dimineața pe la ora șase și jumătate, când se grăbea lumea la lucru. „Circul” avea loc pe trotuar, la intrarea pe trecerea de pietoni, dinspre cofetărie¹⁶⁴ spre policlinica CFR. Acolo, pe trotuar se afla un stâlp care susținea o lampă stradală. De acel stâlp se rezemase un bețiv și pentru că nu avea stabilitate pe verticală, bețivul, cuprinsese cu mâna stângă stâlpul, pe care îl ținea strâns către pieptul său. În mâna dreaptă avea o sticlă de un litru, în care se mai afla, pe aproximativ un sfert din volum, o anume băutură (după culoare părea vin). Cu mâna dreaptă se străduia să ridice sticla spre gură dar o putea ridica doar până la nivelul pieptului. Se chinuia să-și aplece corpul și capul spre sticlă dar stâlpul îi stătea în cale. Înțelegea că nu

¹⁶⁴ În acei ani și până târziu după anul 1989, la capătul șirului de blocuri turn , de pe partea dreaptă a sensului dinspre pod spre, gară funcționa o cofetărie.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

poate și începea să înjure sticla vinovată că nu vrea să se dea golită. Între cearta cu sticla și privirea către trecătorii amuzați de un așa spectacol matinal se punea pe un râs, ori mai corect zis rânjet, prostesc și brusc își aducea aminte de scopul său principal: să golească sticla. Și scena se repeta, cu mici variații la înjurături și grimase până ce s-a putut „îmbărbăta” mai tare. S-a aplecat mai mult din spate, a culisat pe stâlpul strâns între cap și umărul stâng și a ajuns cu sticla la gură. Dar mâna dreaptă nu voia să-l mai asculte să încline sticla, să-i curgă puțin lichid în gură. Și în această efortare disperată, picioarele l-au trădat. Au lunecat în spate. Și omul s-a „prelins ” pe stâlp în jos, spre trotuar, dar cu mâna stângă tot pe după stâlpul cel iubit.,„Tragedia” s-a produs când sticla a atins asfaltul. Băutura s-a amestecat cu lacrimile omului necăjit că și de puținul ce-l mai avea, în sticlă, a fost despărțit de soarta nemiloasă.

Gânduri din nopțile fără somn

„Cine-i înțelept vede bucuros că lumea are nevoie de el, decât că-i este obligată prin recunoștință” Garcian

De ce să scii? De aia, să rămână! Să rămână o vorbă despre un om. Spunea cineva că „**un om nu este mort atâta vreme cât mai este cineva care să vorbească despre el**”. Vedeți ? De-aia vorbesc, să mai trăiască acești oameni prin scrisul meu. Astăzi oamenii nu se mai gândesc decât la ei. Nu mai au timp de prieteni, de vecini, nu mai au timp de citit, n-au timp nici să moară. Dar am citit undeva, ceva,

Ioan Cotoc

despre oamenii ăștia, ceva care suna cam așa că „*cine nu a știut să-și trăiască viața nu are dreptul să moară*” cumplită zicere. Ca și blestemul acela, „*să te bată Dumnezeu să nu mai mori!*” Și ce să faci ? să ajungi obiect de studiu la un institut, să nu mai poți ține minte șirul anilor, să nu mai știe nimeni de unde ești și de ce te-a uitat moartea? Greu blestem! Ferească Dumnezeu!

Eu sunt împăcat cu moartea. Ea are misiunea ei. Va veni când trebuie și este bine că eu nu știu când va veni că pot să-mi văd de viața mea. Pot să mă bucur dimineața că mă trezesc, că mă pot ridica din pat, dar încă nu mă ridic, ascult păsărelele. Dacă nu se ceartă vrăbiile, se cheamă între ei guguștiucii iar, dacă am noroc, aud cum se-ntrec în triluri mierlele. (În pomii de lângă noi s-au aciuat două perechi de mierle. Și dacă mai văd și razele soarelui de dimineață, pot zice ca psalmistul „*aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea*”. Dacă ar fi să mă iau după psalmist, anii mei s-au cam dus. De-acum anii mei sunt un dar de la Ziditor și un răspuns la felul cum i-am trăit pe cei când „umblam în două picioare”¹⁶⁵.

Și uite așa-mi vin gândurile ca un râu pe-al cărui mal stăteam, cândva, să privesc curgerea apei printre pietre, cu un susur care mă ducea spre visare, ca pe punte la scocul morii. Și-mi vin în minte, pe rând, ori de-a valma, vocea mamei, suspinul frunzei, foșnetul pădurii, vocea dragostei, strigătul cucului. Timpul mă împinge din spate dar sunt recunoscător că mă mai pot bucura de verdele ierbii, și de un „bună dimineața ” spus de cineva drag, de un vecin, ori chiar de o floare care și-a deschis petalele, pentru prima dată, în acea dimineață. Ați dat vreodată bună dimineața unei flori?

¹⁶⁵ Aluzie la ghicitoarea: Cine umblă, dimineața-în patru picioare, la amiază-în două și seara- în trei?

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Încercați și veți auzi, după o vreme, o „bună dimineța” din partea florilor.

Uneori mă apucă și gânduri mai urâte după care aș da cu bolovani să le alung. Gândurile acestea sunt perfide nu vor să plece și nu pot scăpa de ele decât înșirându-le în fața ochilor, să le fac de rușine în văzul lumii. Dar tot ele sunt cele norocoase căci astăzi nu prea se mai uită lumea la ele! Deși ar trebui să se uite, căci gândurile urâte tot de la lume îmi vin!

„În fond nu ești ceea ce crezi că ești, ci ceea ce zice lumea că ești!”

Și dintre multele astfel de gânduri, unele, vi le împărtășesc și dumneavoastră!

Cât sunt de bătrân?

„Când ai încetat să mai fii copil, ai murit de mult!” C. Brâncuși

Dacă ne luăm după psalmist, numărul anilor noștri este șaptezeci, optzeci pentru cei în putere iar mai mult decât atât, este osteneală și durere. Dacă vom crede că moartea este o nouă naștere, o trecere spre o nouă viață, atunci nu clipa morții ar trebui să fie problema ci pregătirea pentru această clipă. Cum nu știm când este hotărâtă această clipă, cel mai înțelept lucru ar fi să ne împăcăm cu noi înșine, apoi cu toată

Ioan Cotoc

lumea dar, mai ales, cu Ziditorul. Nu cred că este deloc ușor să facem aceasta, dar dacă am făcut-o putem să ne vedem liniștiți de viața noastră. Fără frica morții! Și poate ajungem chiar bătrâni.

Când moare un om tânăr este vaier și plânset. Moartea unui om bătrân este cu mai puțin zgomot, este parcă în firea lucrurilor, ca sfârșit al unui ciclu. Om trecut de vârsta pomenită de psalmist, împăcat cu sine și cu gândul morții, nu te poți feri de efectele neplăcute ale bătrâneții:

1. *Treptat intri în anonimat.* Acest fapt poate fi pozitiv dacă te gândești de câte obligații nefolositoare poți scăpa. Poți participa la orice întâlniri și acțiuni dorești, cu grupuri pe care ți le alegi singur, fără nici un fel de obligații;

2. Alt efect neplăcut este *starea sănătății, șubrezenia corpulu.* Este adevărat că în timp corpul fizic se șubrezește, începem să ne lamentăm tot mai des, pierdem din memorie și, din păcate, se poate ajunge chiar și la o stare decrepită (partea cea mai urâtă a bătrâneții). Față de acest aspect nu prea există măsuri decât paliative. Și acestea gândite din timp. Dar acest aspect al bătrâneții depinde, în mare parte de felul cum ne-am petrecut anii de până la faza bătrâneții (păstrarea sănătății, multiplele abuzuri, patimile trupești-sex, beții, droguri, alimentație) ș.a. Referitor la felul cum **nu** ne pregătim sănătatea bătrâneței, iertat să-mi fie, aș apela la câteva „pastile-sfaturi” ale părintelui Arsenie Boca,.

-Ruşine este bătrânului plin de poftă,

-Bețivii își beau mintea (zicere din popor).Alcoolul pe unde trece amețește, arde și atrofiază,

-Din trei pricini se îmbolnăvește trupul: de otrăvuri (din lipsa postului); din naștere (când s-a zămislit sub influența alcoolului); din desfrânare (că de la ea provin durerile de spate, de articulațiile coloanei, de șale, slăbesc nervii ș.a.),

-Desfrânarea omoară milioane de celule nervoase,

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

-Răul, nimicul, păcatul, diavolul, nu sunt subiecte sănătoase de gândire căci îmbolnăvesc mintea, conduc la deznădejde

-Mândria singură, chiar și sub cea mai subțire formă a sa, cum e părerea de sine, este în stare să risipească din suflet, toată viața duhovnicească și când te crezi bun să știi că ești nebun,

-Care a sfârșit bine dintre bețivii ce nu au vrut să se lase de patimă?

-Toată vigoarea tinereții o dă cui nu trebuie, iar bătrânețea hârbuită umblă s-o dea lui Dumnezeu,

-Rugăciunea și postul scot dracii poștei și ai mâniei din trup

-Dumnezeu iartă neștiința, dar viclenia ba.

Iată doar câteva dintre cele 800 de sfaturi-cauze ale sănătății trupești și sufletești. Dar să reluăm cu un alt aspect neplăcut al bătrâneții,

3. *Declinul plăcerilor senzuale.* Toată tinerețea noastră am auzit îndemnul la virtute și chiar dacă unii s-au străduit mult pentru ea, la bătrânețe virtutea se poate dobândi cu efort mai mic. Dar dacă în tinerețe nu am ascultat de sfatul „nu faceți abuz și risipă de energie sexuală”, acum la anii târzii nu putem compensa decât cu posibilitate de a observa și admira frumosul, valorile artei și ale inteligenței, ale intelectualității (câte mai există)ș.a,

4. Dintre mai multele aspecte neplăcute ale bătrâneții doresc să mă mai refer doar la unul, *neliniștea morții*. În legătură cu aceasta ar trebui să ne gândim că orice se naște va și muri. Afirmația este valabilă pentru ființe dar și, filozofic, pentru toate lucrurile făcute, pentru toate societățile omenești și chiar pentru materie (la o altă scară de timp). Și nu ar trebui să avem această neliniște căci **dacă nu credem** în înviere, problema cade de la sine. Dar **dacă credem** că vom învia atunci nu mai avem decât clipa de față

Ioan Cotoc

în care mai putem spera să obținem împăcarea cu Marele Judecător, apoi va veni și liniștea dinaintea trecerii.

Constantin Noica folosea despre bătrânețe o expresie că „este o închidere ce se deschide”

Alte studii despre bătrânețe, tratează această vârstă ca pe „o închidere ce se închide”, ca pe *plafonul opac al unui azil*, fără alt rost decât a depozita reziduuri existențiale inutilizabile.(f. trist)

Dar bătrânețea, chiar dacă este vârsta bolilor și a împruținării, poate fi și vârsta înțelepciunii, a experienței și a prestigiului. Bătrânii azilurilor sunt triști, bătrânii cetății sunt impunători. Bătrânii poartă povara înțelepciunii, **ei instruiesc prin simpla lor prezență.**

Și totuși, nu poți trăi fără amărăciune: veștejirea intelectuală și trupească, suferințele și decrepitudinea. Dar, spunea un alt înțelept, că creștinismul chiar dacă nu ne oferă un mijloc de a scăpa de suferință, ne pune la îndemână un mijloc de a o îndura.¹⁶⁶

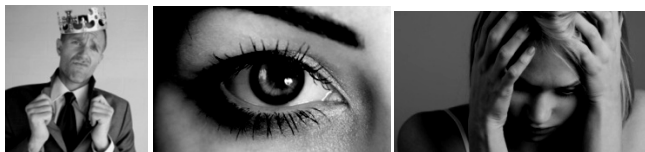

¹⁶⁶ Acest „gând” despre bătrânețe, l-am pus în pagină, nu doar cu informațiile și expresiile adunate în propria memorie ori cu cele simțite și trăite personal, ci și cu ajutorul unor lecturi făcute pe această temă, pe care le recomand celor care doresc să aprofundeze această problemă. Eu nu am putut face un compendiu despre bătrânețe Mi-am spus doar un gând:

- Părăian, Teofil, arhimandrit,-O sinteză a gândirii părintelui.Arsenie Boca, în 800 de capete,Edit. Teognost, Cluj, 2002

-Pleșu, Andrei, Despre inimă și alte eseuri, Humanitas, 2017

-Ciocârlie, Livius, Bătrânețe și moarte în mileniul trei, Humanitas 2005

Ohsawa¹⁶⁷ și mândria

„Mândria este un șarpe cu o mie de capete”

Gândul la bătrânețe mi-a adus aminte de una dintre cărțile despre.sănătate, pe care eu am aflat-o după anul 1989. Această carte se numește Macrobiotica sau arta întineririi și a longevității, scrisă de Georges Ohsawa¹⁶⁸. Nu voi face o prezentare a acestei cărți. Mă voi folosi doar de unele pasaje din ea, pasaje care cred că se vor potrivi pentru explicarea intențiilor mele de aici. După Înțelepții Orientului un **om fericit** ar fi acela care:

„-duce o viață sănătoasă, lungă și este interesat de toate;

-nu-și face griji în legătură cu banii;

-știe instinctiv să evite accidentele și dificultățile ce ar putea să ducă la moartea sa prematură;

-înțelege că universul este ordonat la toate nivelurile sale;

¹⁶⁷ Georges Ohsawa sau Nyoiti Sakurazawa, pe numele său japonez, s-a născut la Kyoto, în anul 1893. Aproape răpus de boală (tuberculoză), devine propriul său medic și se vindecă. Trăitor al principiilor orientului, după deplasările ce le-a făcut în multe părți ale lumii se stabilește în Franța și dezvoltă teoria macrobioticii. Macrobiotica provine de la cuvântul grec, „macro”, care înseamnă mare și „bios”, viață. Este vorba, deci, despre „arta dobândirii unei adevărate longevități”

¹⁶⁸ Cartea a fost publicată la editura de vest, Timișoara, 2002

Ioan Cotoc

-nu năzuiește să strălucească în rândul întâi (ceea ce ar duce la căderea sa printre ultimii) ci caută să stea retras, pentru a fi apoi, pentru totdeauna, primul.”

În concepția orientală despre fericire, Ohsawa, propune urmarea metodei macrobiotice.

-„Ah, cititorule, dacă ai putea de dimineață, când te scoli, să pui pe foc un vas emailat cu jumătate de litru de apă, cu trei sute de grame de cereale complete bine spălate (orez complet, mei, hrișcă sau grâu înmuiat), cu o linguriță rasă de sare marină și să le fierbi acoperit, pe foc potrivit, timp de o oră...

Dacă ai putea, după ce preparatul va fi gata, să iei din el câte o lingură, ferindu-te de a o înghiți imediat, având răbdare, străduindu-te a o păstra în gură cât mai mult, masticând liniștit până ce boabele vor fi zdrobite, diluate, totul fiind transformat într-un lapte, într-un lichid omogen datorită acțiunii enzimatică a salivei...

Și dacă mai târziu, peste o jumătate de oră, poate, ai lua o altă îmbucătură, pe care ai dilua-o cu aceeași grijă, și tot așa, din când în când, până seara, timp în care ți-ai veda de treburi...

Dacă toate astea le-ai face, ai putea curând observa câteva dintre schimbările de care vorbește G. Ohsawa în această carte. Ai observa, de exemplu, cum devii mai calm, cum dispare foamea de carne sau de dulciuri..., cum stresul se reduce și începi să ai un somn minunat, o digestie perfectă, putere de concentrare și cum dispar uneori, dureri care te chinuiau. Și toate acestea datorită eliminării treptate a toxinelor și a tot ceea ce îți încarcă organismul.

Dacă ai putea...să faci acest lucru timp de zece zile, variind preparatul și cantitatea, vei ajunge să-ți schimbi cu totul sângele. Vei avea un sânge curat, nou și întinerit, datorită acestui aliment hrănitor și purificator: cereala lichefiată în gură prin masticăție...

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

A trăi mult și a rămâne tineri este o aspirație legitimă. A îmbătrâni...a întineri...a fi bolnavi sau sănătoși, depinde de alimentație...Nu așteptați să îmbătrâniți, pentru a rămâne tineri!...

Metamorfoza este întotdeauna spectaculoasă și unora li se pare de-a dreptul miraculoasă. În realitate nu este decât simplul efect de reînnoire...produs prin asimilarea unor alimente ce corespund așteptărilor și necesităților reale ale organismului.”¹⁶⁹

„...Teoria lui G.Ohsawa se bazează pe legătura dintre spirit și corp, lucru admis de mii de ani în medicina Orientului și descoperită recent și de medicina noastră. Pe plan spiritual el insistă asupra unei noi atitudini, total diferită, față de viață...Noi oamenii suntem frați deopotrivă cu vecinii, dar și cu cei de la antipodi..., suntem toți pe o corabie, de pe care avem iluzia că putem coborî odată cu moartea. În aceste condiții, de ce să luptăm pentru a strânge (în detrimentul altora și, în final, al nostru) niște bunuri pe care oricum le vom pierde? Lumea este o unitate în care fiecare creatură poartă o părticică de viață, ceea ce ne face să fim analogi și interdependenți...Acestei noțiuni de dependență i se adaugă aceea de sacrificiu, ce se află și ea, la baza tuturor religiilor...”

Am luat din cartea lui G.Ohsawa o definiție a unui om fericit. Cu aceasta am început capitolul. Pentru a fi fericit, omul trebuie să fie sănătos, fizic și spiritual, să trăiască în armonie cu semenii săi (ba chiar cu întreg universul) și să renunțe la preocuparea de a strânge lucruri, pe care oricum, le va lăsa aici în clipa morții, să nu-și pună ego-ul său în centru, mai presus de restul lumii! **Dar ce are**

¹⁶⁹ Extras din Prologul la ediția românească, scris de Rene Levy, Director de Studii Macrobiotice, „Cuisine et Sante”, pentru cartea lui G.Ohsawa.

G. Ohsawa cu mândria? Are! Că un om stăpânit de mândrie este un om foarte bolnav și foarte nefericit.

Pentru „mândrie” mă voi folosi de cartea ce poartă numele „Cum să biruim mândria” care însumează o serie de sfaturi ale Sfinților Părinți, traducere din lb.rusă, la editura Sophia, 2010.

Diametral opusă, ca religie și cultură, cărții lui G. Ohsawa, cartea despre mândrie, pune în antiteză omul mândru cu omul fericit al lui Ohsawa. Iată simptomele începutului acestei boli (căci mândria este, fără îndoială, o boală îngrozitoare care începe cu egocentrismul):

„-setea de laude; nesuferirea mustrărilor, moralei și reproșurilor; purtarea normală, cu scopul de a-și ascunde patimile; starea bănuitoare și ranchiunoasă; bănuirea altora; greutatea în a cere iertare; căutarea căilor ușoare; omul joacă permanent teatru în prezența altora...;

-începe să-și minimalizeze vinovăția, ori s-o nege, ba chiar să o arunce asupra altora în timp ce începe să-și exagereze propria experiență, propriile calități și virtuți;

-începe să-i disprețuiască pe alții, să nu-i mai primească în preajmă, să-i fie silă de ei;

-ajunge să i se pară că nimeni nu-l înțelege, că nimeni nu-l ajută, că toți vor să-i facă rău (faza-mania persecuției)

-când ajunge să creadă că el face totul, că nu mai are nevoie de nimeni, ajunge și la blesteme, această fază este mania grandorii”;

-în următoarea etapă de dezvoltare a bolii, omul o rupe și cu Dumnezeu. Tot ce are, inclusiv calitățile și unele virtuți și le atribuie sieși. El e convins că-și poate aranja viața fără ajutorul altora și că poate dobândi singur tot ce-i trebuie în viață.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Dacă omul ar fi atent asupra atitudinilor și a trăirilor sale ar putea recunoaște trufia din el. Iată ce spune un alt mare îndrumător de suflete cu privire la trufie (mândrie):

„-Ca să o pricepi, ca să o simți, bagă de seamă cum te vei simți când cei din jurul tău fac ceva așa cum nu-ți place ție, împotriva voii tale. Dacă în tine ia naștere în primul rând nu gândul de a îndrepta cu blândețe greșeala, ci nemulțumirea și mânia, să știi că ești trufaș, și încă profund trufaș;

-Dacă până și cele mai mici nereușite te întristează și te apasă, încât nu te mai înveselește nici gândul la purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ce ia parte la treburile noastre, să știi că ești trufaș, și încă profund trufaș;

-Dacă ești fierbinte față de nevoile proprii și rece față de nevoile celorlalți, să știi că ești trufaș, și încă profund trufaș;

-Dacă atunci când vezi restriștile altora, fie aceștia chiar vrăjmași ai tăi, te bucuri, iar când vezi fericirea neașteptată a aproapelui te întristezi, să știi că ești trufaș, și încă profund trufaș;

-Dacă te jignesc chiar și observațiile moderate cu privire la neajunsurile tale, iar laudele pentru calități, pe care de fapt nu le ai, îți fac plăcere, te încântă, să știi că ești trufaș, și încă profund trufaș

- Frica este un semn al trufiei. Sufletul mândru este rob al fricii. Nădăduind în sineși, el se teme și de un zgomot slab, până și de o umbră.

Sufletul omului stăpânit de mândrie devine mohorât și rece; în el se instalează îngâmfare, disprețul, răutatea și ura. Minte devine tulbură. **Omul acesta iese de sub orice ascultare, este insuportabil în orice societate.** Scopul lui este să impresioneze, să-i facă pe ceilalți să se simtă inferiori, el caută cu sete notorietatea, dacă e nevoie chiar prin scandal, răzbunându-se astfel pe lume. **Starea lui sufletească este**

Ioan Cotoc

mohorâtă, lipsită de orice lumină, singurătatea lui e deplină. În fine, acest om o rupe și cu Dumnezeu. Păcatul nu-l mai chinuie, a devenit pentru el o deprindere.

Cuviosul Ioan Scărarul definește mândria ca „sărăcia cea mai de pe urmă a sufletului”. Boala aceasta nu are decât un leac: **Smerenia**. Pentru aceasta este nevoie de ascultare, în trepte:

-întâi ascultarea față de cei îndrăgiți, apoi față de cei apropiați;

-ascultarea față de legile lumii (parcă seamănă cu ce zicea Ohsawa? !);

-ascultarea față de Legea lui Dumnezeu;

-ascultarea față de Biserică, de tainele ei

Tot Sf.Ioan Scărarul spune că „pe curvari îi îndreaptă oamenii, pe cei vicleni-îngerii, iar pe cei mândri doar Dumnezeu”. Da, pentru că mândria este cădere de la Dumnezeu. Și în faza sa cea mai grea, când boala aceasta ajunge la nebunie, numai cu harul lui Dumnezeu se mai poate vindeca. Așa cum smerenia este dată de harul lui Dumnezeu și mândria se poate vindeca numai cu acest har (I, Petru 5, 5).

Chiar dacă eu, personal, nu sunt întru totul de acord cu unele teorii din cartea lui G. Ohsawa și mai ales cu aceea despre școlarizare, cred că ideile sale despre sănătate și fericire ar putea fi un ghid pentru orice societate, mai puțin pentru cea globalizată.

G. Ohsawa enumeră șapte condiții-normă după care fiecare om se poate autoevalua cu privire la starea sa de sănătate fizică și spirituală. El acordă un număr de puncte pentru fiecare condiție îndeplinită. Starea de sănătate începe de pe la totalul de 40 de puncte și trece spre bine când se ajunge la un total de 60 de puncte:

1. Absența oboselii-5 puncte

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

...Dacă faceți un guturai, odată la zece ani, înseamnă că organismul a obosit și oboseala este cauza tuturor bolilor;

2. Un apetit sănătos-5 puncte

Dacă găsiți apetisantă o bucată de pâine neagră...înseamnă că apetitul e bun...Un bun apetit înseamnă sănătate. El include și apetitul sexual. Satisfacerea apetitului sexual cu bucurie este una dintre condițiile sănătății...Puritanii sunt impotenți și de aceea urăsc sexualitatea. Toți cei care sunt acriți și nemulțumiți, interior sau exterior, nu vor intra niciodată în Împărăția Cerurilor;

3. Somn profund-5 puncte

Dacă vorbiți în somn sau dacă aveți vise, înseamnă că somnul vostru nu este bun. Șase ore de somn, trebuie să vă satisfacă pe deplin. Dacă adormiți în trei-patru minute, după ce ați pus capul pe pernă, în orice moment al zilei și în orice împrejurare, înseamnă că spiritul vostru este lipsit de neliniști...;

4. O bună memorie-10 puncte

...Fără o bună memorie nu putem avea o judecată sănătoasă și nu putem decât să regresăm. Macrobiotica vă ajută să vă dezvoltați memoria...continuu;

5. Buna dispoziție-10 puncte

Eliberați-vă de mânie! Un om sănătos, fără anxietăți și boli, este vesel și amabil în toate împrejurările... Fiecare vorbă pe care o roștiți trebuie să exprime recunoștința, ca și cântecul păsărilor...Câți prieteni intimi aveți?(fără cei din familie)...Dacă aveți puțini, înseamnă că sunteți un exclusivist sau un om trist...Dacă nu vă puteți face prieteni intimi din soția și copiii voștri, înseamnă că sunteți foarte bolnavi... Dacă, practicând generozitatea, vă este teamă că vă pierdeți banii sau proprietatea, înseamnă că sunteți bolnav și nefericit, iar judecata voastră supremă este parțial sau total întunecată. Nu vedeți ordinea grandioasă a universului.

Ioan Cotoc

Orbirea spiritului este mult mai primejdioasă decât orbirea fizică...Dacă vă este teamă că vă pierdeți bunurile...ați pierdut complet din vedere originea averii și a vieții voastre...;

6. Viteză de gândire și de execuție-10 puncte

Un om sănătos are capacitatea de agândi și de a acționa corect, rapid și cu eleganță. Rapiditatea este expresia libertății...;

7. Dreptatea-55 de puncte

...Nici măcar Franklin sau Gandhi nu cunoșteau dreptatea!...Această condiție a sănătății se poate exprima astfel:

- să nu mințim niciodată pentru a ne proteja;
- să fim preciși;
- să iubim întreaga lume;
- să căutăm întotdeauna dificultățile, să le găsim, să le combatem să le rezolvăm și să le cucerim cu toată forța de care dispunem;
- să fim din ce în ce mai fericiți, să împăraștiem lumină în întreaga lume;
- să nu avem niciodată dubii, să transformăm nefericirea în fericire.

..Toate aceste puncte (țeluri) se pot realiza pe calea microbioticii... Nu ne putem propune să explicăm noțiunea de dreptate, de sănătate și libertate... Ne mărginim a spune...singurul adevăr îl putem găsi iubind **principiul unic** și macrobiotica..."

Este aproape imposibil ca cineva să le respecte și pe ale Orientului și pe ale Occidentului, și religia Orientului și religia Cestică, dar medicina Orientului a dovedit că trebuie luată serios în seamă, iar sănătatea păstrată ori recâștigată pe calea microbioticii și a autocunoașterii este una, mai bună, decât sănătatea dobândită pe calea pastilelor, a chimiei și a bisturiului.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Și tot adevărat este că nu se poate obține sănătatea fizică, trupească, fără sănătatea spirituală, sufletească!

Ce aveam eu cu mândria? Că, astăzi, doar asta auzim: Să fii mândru! (că ești român, că ești absolventul cutare, că faci parte din..., că l-ai învins pe cutare...). Aceasta este rău?.Nu! Lupta, în sine, pentru un scop nobil și folositor, ție și celor din jur, nu este un lucru rău. Răul vine atunci când egoul tău caută să iasă în față, caută un pedestal, cere temenele în fața lui și mai ales laude. Răul este atunci când egoul schimbă realul cu închipuirea!

Sunt destui bolnavi de boala mândriei, a trufiei, în lume și în această țară, iar dintre aceștia sunt mulți care ne și conduc. Nu pentru aceștia scriu! Ei nici nu vor citi vreodată ce am scris aici, nici nu vor recunoaște că suferă de această boală, (nicicare nu recunosc) deci nici nu vor să se vindece. Eu am scris pentru cei de lângă mine, de lângă noi, pentru oamenii pe care îi iubesc! Am scris pentru că am crezut că așa este bine. Boala aceasta este, poate, mai rea decât orice boală, atât pentru cel bolnav și ajuns în fază avansată, cât și pentru cei apropiați lui! Boala aceasta duce la pierderea sufletului!

Ioan Cotoc

Horea

„Drepturile omului nu sunt la fel cu ale popoarelor din cauză că oamenii deveniți **popor** încetează a mai fi oameni”. Pitagora

Am revăzut, nu de mult, filmul Horea și iar mi s-au răscolit niște sentimente. „Sătulul nu crede Flămândului” este o zicere adevărată. Era de așteptat ca nemeșii să țină populația românească în acea stare apropiată de sclavie. Cunoscând istoria acelor vremuri nu poți să nu simți în tine revolta sentimentului de dreptate. Dar pentru nemeși dreptatea era dată de legile lor. Eu nu sunt pentru dreptatea făcută de revolta gloatei. Dar poate atunci a ajuns cuțitul la os. Înfrângerea revoltei era inevitabilă. Faptul care m-a nemulțumit cel mai tare a fost modul în care s-a reușit prinderea conducătorilor. Episcopul iezuit se mândrea că biserica a adunat banii pentru plata „cozilor de topor”. Nu biserica, popă iezuit, ci tu! Tu te-ai implicat în politică, pentru că ți-ai văzut împuținați arginții. Tu ai târât numele biserici tale în rușinea trădării!

În felul meu, eu cred într-un anume ecumenism. Biserica îl slujește și îl slăvește pe Cel care a întemeiat-o. Și dacă privim bisericile ca pe națiuni, ca pe națiunile Europei, de exemplu? Să se dezvolte fiecare în doctrina sa, în dogma sa, cu respectarea dreptului celorlalte. Oare dacă se respecta acest drept ar mai fi apărut o biserică, cea Greco-Catolică? Eu am mai scris despre aceasta și mi s-a spus că uit sau nu cunosc contribuția acestei biserici la temelia formării Statului

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Român. Aici poate că este vorba de optică: Nu atât Biserica Unită ci, și de această dată, oamenii săi, care nu erau alții decât frunțașii români, marii patrioți. Ei au făcut pasul uniației, poate doar în acest scop (fără nominalizări, pentru a nu greși). Cum nu Biserica Catolică a învrăjbit românii între ei, după 1700, ci o parte dintre marii prelați ai acelei biserici.

Oare prelaților uniți le-a fost mai greu în închisorile comuniste decât celor ortodocși? Cred că este bine să lăsăm Bisericile să caute modul de a trăi în armonie și pace. Vor ajunge astfel și națiunile să se privească altfel iar trădătorii să fie dați osândeii! *Spun aceasta astăzi când se pare că **doar biserica și autoguvernarea mai contrabalansează atomizarea și ghetozarea societății. Într-o societate ghetozată interesul națiunii devine o sintagmă goală!***

N-am aflat ce-i comunismul.

„Când se ridică sus oameni de nimic, nelegiuții
mișună pretutindeni” Ps. 11/8

Vorbesc despre comunism, ca denumire generică pentru un astfel de fenomen, care nici unde nu s-a definit și nu a ajuns la un final să poată cineva filma „aceasta este societatea comunistă”. S-au filmat doar „nereușite”: erori sau orori; lipsă de țel în politică; abuzuri grosolane; hoții din averea nației; etc. – toate acoperite cu ipocrizie, perfidie, de către chiar conducătorii națiunii.

Ioan Cotoc

În societatea dezvoltată de Uniunea Sovietică în blocul răsăritean, deci și în România au fost niște „realizări” până la un punct (în timp cam până prin anul 1975): S-au astupat gurile flămânde, s-a scos „vrajba averii” dintre oameni, nu a mai fost nimeni fără un acoperiș deasupra capului etc. Dar cu ce preț? Dacă ne uităm ce punem în talerul celălalt al balanței față de „realizări” ne îngrozim!

Pentru a putea conduce țara, acel regim, a băgat pământ în gură (nu doar pumnul) la sute de mii de frunțași ai acestui neam:

intelectuali (din toate sferele);

ofițeri;

proprietari de firme (nu doar pe cei de rea credință, jecmănitorii);

politicienii patrioți (în trecut au mai fost și de aceștia);

conducătorii bisericilor;

frunțașii satelor, gospodarii care își sporeau cinstitul avutul moștenit de la părinți (nu vobim de cei răi).

Ajuns la conducere acel regim a făcut și unele bune și relele pe care le-am arătat (puține arătate dintre nenumăratele săvârșite).

Și a fost înlăturat acest regim. Dar n-a pierit. Și se pare că nu v-a pieri. Se pare că se transformă în ceva supranatural, tenebros, de ți-e frică să-i și pronunți numele ca lui satana.

De ce s-a ajuns aici? Există multe explicații logice, istorico-politice, bazate pe „agenturi” etc.

Dar există și o explicație rudimentară, ancestrală și adevărată: comunismul, ca să trăiască, a omorât bunul simț și pe lângă aceasta, structura de susținere a regimului, partea nevăzută, tenebroasă, care avea în mâini „butoanele”, nu voia să renunțe! Mai mult decât atât, a fost momentul prielnic pentru a prelua frâiele puterii, pentru a pune stăpânire pe

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

„cămări”, pe depozitele de „economii” ale țării. Dacă știau unde sunt, că doar ei le-au burdușit, li se părea normal să și le însușească!

Cel mai mare rău pe care l-a produs comunismul (la noi în țară) a fost distrugerea moralei sănătoase a acestui popor.

Ce învățatură mai profundă, mai condensată, mai plină de urmări benefice, există decât „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”. Comunismul ne-a învățat cu „progresul” cu „vrem mai mult”, „noi putem totul”, „religia este un drog pentru idealști”, „vrei ceva? ia-l!”. Rău mare este și acesta că o mare parte a populației țării a rămas cu mintea setată pe acest regim!

Ieri a fost acest regim. Tinerii pe care astăzi societatea îi consideră cei mai evoluți, electroniștii, (I T), nu au aflat despre aceste probleme. Ei trăiesc în lumea lor, a ecranelor. Dar au frustrările lor, unele devastatoare, care conduc la sinucideri, acte de violență și astăzi vedem extremisme radicale.

Internetul, computerul, tableta, au mutilat „cei șapte ani de acasă”. Societatea comunistă a distrus și ea bunul simț și l-a omorât pe „profesorul profesorilor”. Cine îi mai învață pe profesori? și dacă profesorii n-au profesori, unde ajung discipolii? În nici un caz internetul nu dă soluții sociale și mai ales soluții pentru națiuni.

Ioan Cotoc

Oare de ce conducătorii țării sunt tot mai netebnici ?

Ce voi povesti acum este o parte infimă din procesul de scădere a calității învățământului românesc, de toate gradele.

Orice om care a absolvit măcar opt sau zece clase va fi de acord cu mine că, dacă în primele patru clase nu s-au format deprinderile corecte de scriere și citit, în ciclul doi de învățământ acei elevi au avut probleme. Aceste probleme s-au agravat în clasele mai mari și ele nu s-au mai putut corecta. Dacă aceste probleme au fost la matematică, acei elevi în clasele mai mari, mai ales la liceu, nu au mai putut asimila nimic deoarece nu mai puteau înțelege nici o explicație.

În măsura în care eu pot să mă pronunț, asupra acestei probleme, ca primă cauză este un fapt natural: **nu toți elevii au aptitudini excelente pentru școală!**

Mergând cu observațiile mai departe, voi derula analiza fenomenului cu cele întâmplate între anii 1976-1990, la Liceul nr.4, unde și eu am fost profesor. (Am luat anul 1976 ca început pentru că eu de atunci am observații, dar punctul de plecare al procesului a fost mai vechi și anume în momentul când Partidul a început admonestarea dascălilor la toate nivelurile pentru rezultatele proaste din catalog. Și a făcut aceasta prin superiorii dascălilor. Și mai rău!)

Dacă la primele două serii puteam lega problemele (temele) de mașini electrice de pe locomotivă de cunoștințele de fizică învățate, ori de cele de motoare termice, la cea de a treia serie, aceste discuții nu au mai putut fi întreținute. (De altfel din primele două serii au și intrat în învățământul superior, cel puțin, nouă absolvenți).

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Profesionala, recruta elevii din absolvenții de 10 clase. Ca să-mi dau seama cu ce fel de elevi plecam la drum, primele două ore de curs, îi testam prin discuții libere. La întrebarea „cu ce fel de curent se încarcă o baterie de acumulatori?” jumătate de clasă răspundea „cu curent continuu”, un sfert de clasă era pentru curentul alternativ și restul „nu știu”. La întrebarea „ce curent aveți acasă, la întrerupătorul becului?” răspunsurile se grupau cam tot așa, ca la întrebarea anterioară. Legea lui Ohm sau teorema lui Pitagora, mai mult de trei, patru elevi nu o știau. Le-am dat la fiecare câte o foaie de hârtie și le-am spus să facă o cerere pentru a primi mănuși de lucru în laborator (acesta era pretextul). În seria de elevi 1988-1990, nu au fost decât doi elevi care au făcut cererea aproape corect, privită sub aspectul limbii române și al redactării. Dar discutam cu ei și despre ce au făcut în vacanță și despre cărți citite și despre pasiuni extra școlare. Le-am povestit despre condițiile mai grele ale celor care au învățat înaintea lor și cu toate acestea aveau și preocupări culturale ori sportive. Nu am găsit nici unul dornic să cânte la un instrument, la fanfară nici atât.

După 28 de ani de atunci, nici ministerul de resort, nici presa și nici oamenii cu responsabilitate în învățământ nu au putut opri fenomenul scăderii calității învățământului în țara noastră. De ce s-a ajuns aici?

Profesorii cu dăruire au murit. Aceștia au fost cei pregătiți pentru această meserie până prin anii 1960-1970. (Dintre cei ajunși profesori după acești ani, puțini au mai manifestat dăruirea necesară, unii au și renunțat, fie din cauze de salarizare, fie de navetă, fie pentru că se putea și altfel)

Școlile care erau specializate¹⁷⁰ să scoată învățători (oameni instruiți pentru „formare” de oameni, de

¹⁷⁰ Școlile Normale și mai târziu, liceele pedagogice

Ioan Cotoc

caractere frumoase și puternice) și la care se primeau candidații numai după un examen serios, privind anumite aptitudini de muzică, psihologie și pedagogie, au fost desființate.

Conducerea învățământului a fost politizată atât de mult încât corigența unui elev, era privită ca un insucces politic și în consecință imputabilă și profesorului în cauză. Și dacă, pentru a scăpa de critici și sancțiuni, la învățământul elementar, erau „trecuți” toți elevii, aici nu se vedea grozăvia consecinței. Aceasta își arăta fața în etapele următoare (liceu, facultate ori chiar școală profesională).

Locurile la facultate, trebuiau ocupate și s-au ocupat. Când acești absolvenți au devenit ei înșiși profesori, dramatismul situației se arată în toată „splendoarea” de azi.

Să mai adăugăm muncile agricole. „Conducătorului” nu-i trebuiau oameni deștepți ci brațe de muncă „în fabrici și uzine și mai ales pe ogoarele patriei” (altor conducători le-a trebuit carne de tun). Oamenii care gândesc pot deveni periculoși!

Apoi dacă la conducerea învățământului se poate să fii superficial, de ce nu s-ar putea și la școală?

Acum se arată o altă față hâdă a sistemului: **s-a distrus morala**. Nu sunt acestea toate cauzele și nici eu nu sunt omul competent să le analizez. Pe acestea le-au sesizat ochii și mintea mea. Ori dacă eu, un neavizat, le-am văzut, cei responsabili de ce nu au vrut să le vadă? Nu înainte de 1990, că atunci ei au fost cauza. Dar după 1990?

La această oră școala românească nu se arată a fi decât un subprodus al câte unui fost subministru!

Până când un om responsabil din această țară nu va recunoaște că problema creșterii calității învățământului românesc ține în primul rând de profesori și de calitatea și buna moralitate a PROFESORULUI PROFESORILOR și

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

nu va acționa în acest sens, nu se va opri nici scăderea calității și nici corupția generalizată din sistem!

Până când învățătorul, profesorul, a fost foarte mulțumit dacă elevul l-a salutat cu respect pe stradă, am avut învățământ bun. De când învățătorul, profesorul, dirigintele, primește cadouri, la diferite zile festive, onomastice etc., a început decăderea învățământului românesc. Că sunt necesare școlile de meserii, că trebuie modernizate anume ramuri, că trebuie să ne integrăm în prevederile Uniunii Europene, toate sunt adevărate dar acestea se rezolvă „din mers”. Însă fără rezolvarea acelor probleme, de care am vorbit mai sus, adică fundamentul sistemului, nu se va rezolva nimic.

Cei care vor rezolva aceste probleme de bază ale sistemului de învățământ se vor putea numi patrioți!

Nu clădirile nici sălile de sport, rezolvă problema, deși sunt necesare. Ele rezolvă în primul rând burdușirea buzunarelor, unora dintre cei ce se laudă cu ele.

Cred că, până când nu se va rezolva corect problema învățământului românesc, nu vom avea nici conducători de calitate, în instituțiile țării!

Un coleg (Mihai).îmi spune:

-Poate că nu-i chiar așa de gravă situația. Tu nu vezi că toți tinerii noștri care pleacă peste graniță sunt lăudați și fac față concurenței absolvenților marilor centre universitare, cu tradiție la nivel mondial?

-Acesta este un alt aspect al problemei pe care eu nu l-am subliniat, în analiza precedentă. El nu face altceva decât să sublinieze gravitatea și mai mare a situației ce ne așteaptă! Un liceu are patru-cinci clase terminale. Din acești absolvenți, școlile bune ale occidentului recrutează zece-cincisprezece vârfuri, pe cei mai buni. Aceștia pleacă de la nivelul liceelor (câte or fi în țară). Poate nu i-au descoperit pe toți cei cu aptitudini deosebite. Îi vor descoperi în anii

Ioan Cotoc

terminali ai facultăților. Acum vedeți ce rămâne în țară! Din ce rămâne se vor alege conducătorii. Dar partea proastă este că din această mediocritate ce rămâne, o mare parte stă prost și cu educația morală. Acum se vede și mai bine gravitatea situației și se poate înțelege și mai clar de ce este nevoie să se plece de la bazele educației. Aceste baze, însă, nu pot fi puse până când nu se cunoaște politica țării pe termen lung, **până când nu va exista un program de țară pentru educație** acceptat de larga majoritate, cel puțin la fel cum se respectă constituția. Așa că, dragă Mihai, îți mulțumesc pentru oportunitatea acestui aspect al problemei discutate.

Acum credeți că îi fac vinovați numai pe acești slujbași din învățământ? Oare dumneavoastră care citiți nu ați contribuit cu nimic la aceasta? Oare noi cei care știm, chiar nu mai putem face nimic?

Trebuie să fii foarte prost ca să crezi că tu n-ai fost prost niciodată !

Nu sunt eu omul care să poată face un eseu despre prostie, despre toate manifestările ei în societate. Nu mă voi referi sigur la cazurile medicale de oligofrenie ori alte patologii, despre care nu putem discuta. Pe mine mă preocupă cazul prostului care nu te lasă în pace, te agasează, îți strică ziua, cu vorba, cu fapta, cu telefonul, ori mai știe el cu ce.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Îndeobște, prostul este definit ca cineva *care crede că știe* și din această cauză este foarte greu de contrazis. Aduce argumentele lui în acest sens și se înfurie (*De aici și vorba: se mânie ca prostul*). De regulă prostul nu are umor și nici spirit autocritic. Este convins că le știe pe toate. Dă soluții în toate domeniile de activitate: de la religie la politică, de la anume meserie până la medicină. Și mai ales *nu se sfiște să judece pe oricine*, de la vecinul de scară ori colegul de serviciu, la marii specialiști, de profesii ultraspecializate, oameni capabili „cocoșați” de școală și viață.

Un astfel de om, prostul, încearcă zilnic să intre în viața ta. Își dă cu părerea, te face atent să i-o ascuți, își expune opinia, nu-l poți contrazice, o ține pe a lui, vine cu argumente și cu alte argumente și te aduce în situația să nu mai poți scăpa la liman. N-ai voie să-l contrazici, nici să-l critici, ori să-l califici prin vorbă ori nepăsare. Sare ca ars, se umflă, bate toba, umple târgul cu toate invecivele și răutățile la adresa ta. „*Nu te pune cu prostul*” este o vorbă înțeleaptă! ***Prostul poate deveni rău!*** O altă față a sa, pe care este bine să nu i-o cunoști. Și iată cum ne conduce prostul să ne purtăm bine cu el, cu mânuși, cu grijă, să-l respectăm, că doar este o „personalitate” deosebită.

Dar proștii nu sunt doar din mediile cu studii puține ori semidocte. Sunt și oameni culți care îngroașă rândurile proștilor. ***Un prost care se crede cult te „agață” cu o întrebare***, la care el îi cunoștea deja răspunsul. Să nu crezi cumva că are răbdare să-i răpunzi. Sigur răspunsul tău nu este la fel de bun ca cel pe care ți-l spune el. Apoi te întreabă despre cutare carte, dacă ai citit-o și te amețește cu citate. Dacă-l ascuți și te faci interesat, te laudă, se apropie de tine, ar vrea să vă mai vedeți, să țineți legătura și dacă se poate să-i dai numărul de telefon. Poți să i-l dai fără frică, va avea el grijă de tine și de liniștea ta! Te va suna să-ți comenteze un

Ioan Cotoc

articol, din cutare ziar, să-ți explice un cuvânt pe care tu nu l-ai folosit cum trebuie, ș.a, ș.a. Trebuie să fii foarte abil să poți scăpa dintr-o astfel de mreajă.

Eu cred că fiecare dintre noi am avut ori mai avem momente de prostie. Important este să ne trezim, să realizăm greșala. **Prostul prost, nu știe că-i prost.** De altfel, un mare profesor spunea că fiecare comunitate umană are procentul ei de proști, de la comunitatea de cartier, la comunitatea profesorilor, a inginerilor, a medicilor ori academică, până la comunitatea laureaților premiului Nobel.

Trebuie să fii foarte prost ca să crezi că tu n-ai fost prost niciodată! Important este să te distanțezi la timp și să-ți recunoști derapajul!

Sper că n-am supărat pe nimeni. Eu am scris aceasta doar pentru prieteni!

De ce a înnebunit Avram Iancu ?

Mai jos voi scrie ceva despre **bunul-simț** și despre **ascultare**. Aici voi vorbi puțin despre **răspundere**, deoarece aceste trei calități umane se formează în timpul „școlii de acasă”, adică în timpul primilor șase-șapte ani. Aceste trei calități stau la baza formării unui caracter uman bun. Dacă părinții nu au aceste calități, din acele familii vor ieși multipli de „Goe”, vor ieși beizadele care, spre maturitate, vor ajunge pe ecranele televizoarelor, se vor plimba în mașini de lux, bengoase, vor pune stăpânire pe străzi, pe localurile de noapte și histriionii aceștia, fără îndoială vor fi modele pentru

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

alții mai săraci material decât ei, dar care sunt săraci și de aceleași calități, pe care nici beizadelele nu le au. Aceste vlăstare, ajunse la școală, promovează obrăznicia față de colegii din sexul opus (fete sau băieți. A nu se înțelege că beizadelele sunt doar de sex masculin), față de dascăli și mai ales față de organele de ordine. Mai măricei, când ajung la volanul mașinilor fițoase, cumpărate de aceași părinți fără responsabilitate, își fac legile lor pe străzi iar dacă cineva îndrăznește să le facă vreo observație sau, Doamne ferește, să le ceară socoteală pentru vreo daună, dacă nu este trimis la origine, sigur va fi făcut bou ori comunist împuțit. Și acest „caracter” va dori și va face politică, poate întâmplător va ajunge și în învățământ, nuu, nu la catedră, ci la conducere, pe trepte intermediare, sau chiar la vârf (ferească Dumnezeu!). Iată de ce vorbesc despre răspundere, căci despre învățământ am vorbit la alt capitol. „Ce naște din pisică șoareci mănâncă”. Iată de ce era bună legea lustrației. Iată de ce este nevoie de o voință comună. Bună ar fi voința politică, dar dacă politicienii sunt, în majoritate caractere fără cele trei calități, de care vorbeam la început, atunci nu există decât o soluție radicală, de care se pare că *tinerii responsabili* își dau seama tot mai mult că este necesară.

Poporul german, după al doilea război mondial, și-a asumat **responsabilitatea** comună apoi și-a putut dezvolta o viață normală în continuare. Mareșalul Ion Antonescu și-a recunoscut faptele atât în fața judecătorilor săi cât și în fața plutonului de execuție. **Pe Avram Iancu răspunderea l-a apăsât așa de tare încât i s-au întunecat mințile. Până la sfârșitul vieții nu și-a putut ierta moartea miilor de feciori pentru care se simțea vinovat.** Exemplele pot fi numeroase important este ca cel ce a greșit să-și recunoască fapta. Și aceasta se învață de mic copil. Dar pentru aceasta trebuie dascăl și dacă primii dascăli, mama și tata, nu au aceste calități de caracter, sarcina aceasta revine școlii

Ioan Cotoc

instituționalizate și astăzi noi nu avem o școală să poată răspunde unui atare deziderat. **Și cât de mare nevoie are această țară de oameni cu simț de răspundere în conducerea ei!**

Repet că fără un sistem de învățământ bun, bazat pe morală și cu criterii serioase de apreciere a rezultatelor nu vom avea o societate competițională cu alte societăți, nu vom avea conducători buni și ne vom lamenta în continuare cu zicerea „conducătorii sunt ca societatea care i-a produs” lozincă, din păcate, adevărată pentru zilele noastre!

Oare eu am ascultat de cineva vreodată?

Ce este **ascultarea**? În termeni uzuali (nu filozofici) există o persoană care îi cere ceva altei persoane. Persoana care cere este cea care trebuie ascultată: mama, tata, duhovnicul, o persoană mai în vârstă (socotită mai înțeleaptă), profesorul, îndrumătorul (în meserie, sportiv, spiritual, etc.) legiuitorul, judecătorul, primarul, conducătorul militar etc. Vă dați seama că problema aceasta, **ascultarea**, ar putea servi ca temă pentru doctorat la jumătate de planetă.

Cine este ascultătorul? Este o persoană care aude (ascultă) cererea. Poate fi din mulțime sau poate fi una căreia cererea i se adresează în mod direct: fiul sau fiica, învățăcelul (elevul), tânărul, cetățeanul obișnuit, săteanul, ostașul, etc. Tot în termeni uzuali persoana care **face ascultare** poate fi un fiu (fiică) bun (bună), un elev bun, un tânăr care va deveni

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

(poate) înțelept, un oștean care (poate) va deveni un erou sau un ucenic care (poate) va deveni un sfânt.

Dacă privim în viață ascultarea este condiția necesară (dar nu și suficientă) pentru devenire. Ea nu este definitorie dar este necesară. Fără ea nu se poate.

Ascultarea înseamnă să ascult cererea și s-o împlinesc. Nu am timp să întreb de ce? pentru ce?. Nici nu mi va da nimeni un astfel de răspuns. Ea ține de morală (morală pe care au distrus-o comuniștii). Mai ține de credință (credința care a început să fie distrusă încă de la Revoluția Franceză – 1789, apoi de comuniștii și continuă azi, cu și mai mare iureș). Și mai ține de bunul-simț .Acesta mă împiedică să fac greșeli să nu dau cu capul de pereți (că așa-mi cere cineva) să știu exact cine este cel care formulează cererea (și în ce raport mă aflu cu acesta). Să-mi definesc exact locul în procesul ascultării etc.

Primul neascultător a fost tot un om, numit Adam (potrivit Bibliei). Acesta a dat vina pe Eva, iar Eva pe șarpe. Observăm lanțul fugii de răspunere! Așa este că, parcă, seamănă cu ceva din zilele noastre?

Nu pentru Adam scriu și nici pentru studiul biblic. Pentru copii scriu, pentru elevi, pentru studenți, pentru simpli cetățeni, pentru credincioșii care vor să facă ascultare. Ascultarea nu se face din obligație, ci din educație, autoeducație și din autoimpunere și mai ales din **credință**.

Cum poate crede discipolul în îndrumătorul (sau profesorul) lipsit de bun simț care vrea bani pentru examen, pentru teza de doctorat, pentru o rugăciune specială, pentru un post de preot la o biserică bună (bogată)? Cum poate asculta mărturisitorul de un duhovnic care are probleme cu bunul-simț păstoresc (duhovnicesc).

La credință trebuie lucrat! Dar cum? Și cine să o facă? Dacă a fost distrusă credința în familie (în tata, în mama) a fost distrusă apoi și în reprezentanți societății

Ioan Cotoc

(învățători, preoți, primari, poliție, judecători, etc.). Cine a distrus-o? Nu doar orânduirea socială (comunismul). Aceasta a fost un factor dar pe lângă el au fost și sunt mult mai multe **forțe oculte care nu vor familie, nu vor societăți organizate. Ele vor indivizi (numere de cod) fără familie, fără religii, fără țară. Vor doar masă de manevră conform cu ale lor interese (brațe de muncă, carne de tun, mase de manevră în demonstrații dure etc. etc.)**

Din aceste motive biserica este ținta principală. Ea, biserica a ținut neamul acesta nu de două mii de ani, ci cu mult mai înainte de Hristos (chiar dacă atunci erau doar altare și nu temple). Preoții (așa cum erau cu puțină știință de carte, dar cu credință puternică în neam și Dumnezeu) au ținut trează conștiința neamului (nu doar pe meleagurile noastre). Ei au fost oameni ai satelor (cetățitorilor) cu bun-simț, care au avut inspirație, (poate că nu greșesc dacă zic că Duhul Sfânt a fost cu ei). Ei au luat hotărârile în momentele de cumpănă și poporul, „turma”, a făcut ascultare.

Când dispare bunul-simț de la păstor (conducător) dispare și harul (duhul călăuzitor). Am mai vorbit despre aceasta. Trebuie să „lucrăm” la credință. Fără ea nu putem face nimic. Am auzit pe cineva spunând că Dumnezeu nu știe nici o limbă pământească (nici măcar limba engleză!). Dar El este energie și noi suntem energie. Și duh din duhul Lui. Așa ne putem explica expresia Mântuitorului „să te închini în duh și adevăr”. Trebuie să cerem cu emoție puternică, să cerem cu dorință arzătoare, care să devină o energie să ajungă la Creator. Unde să facem aceasta? Sigur nu în fața ecranului de calculator și nici în fața oglinzii. Bisericile probabil vor fi închise ori profanate. Acasă vom fi oprimați (și pedepsiți într-un fel sau altul). Ne va rămâne templul sufletului. Poate că atunci nu vom avea încotro decât să coborâm în inimă, să ne rugăm în Duh!

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Este cunoscută, din Pateric, istorisirea unui părinte din pustie care și-a împlântat toiagul, uscat de ani, lângă chilie și i-a spus ucenicului să-l ude zilnic (pentru cine nu știe o așezare pustnicească se începea la cale de o zi dus întors față de o sursă de apă). Vă dați seama la ce ascultare a fost supus ucenicul. Dar a ascultat. Și peste ani toiagul a înverzit și a rodit și părintele a dus în comunitatea „fraților” fructele toiagului. „Haideți fraților să gustați din fructele ascultării”. Povestirea poate că este o „exelență” în domeniu, o găselniță, pentru cine nu crede, dar trebuie lucrat la ascultare, pe calea familiei (care aproape a dispărut) și pe calea religiei, a bisericii (Aceasta se autodesființează dând apă la moară celor ce vor dispariția bisericii prin „retragerea din cetate” și uneori prin lipsă de bun simț-megalomanie). Știind că este ținta principală a detractorilor ei și a dușmanilor neamului, biserica trebuie să se mute în cetate (în școli, spitale, cantine sociale, cazărmi, etc.). Sigur că are și profesori proști, fără har, poate rău intenționați-plătiți să fie așa de forțele întunericului. Dar pentru câțiva profesori idioți nu scoatem religia din școli, cum nu scoatem nici fizica, nici matematica etc., pentru unii profesori fără har sau maniaci sexuali.

Părintele îi spune copilului „fă aceasta” sau „ferește-te să faci așa ceva”. Nu are timp de fiecare dată să-i explice de ce. Copilul ascultător face ce i se spune. Urmarea neascultării are exemple numeroase. Mă voi opri la unul: După război fiecare părinte le spunea copiilor să se ferească de proiectilele de pe țarină, ori de pe pășune (rămase din timpul războiului neexplodate) cei care nu au ascultat au plătit cu viața sau cu mutilarea unor părți ale corpului. (Oare nu este mai gravă consecința nerespectării avertizării: nu consumați droguri ?!)

Urmarea neascultării chiar dacă nu duce la un copil rebel (rebel și în societate) **lasă urme adânci în**

conștiința copilului, în „eul ” său cu muștrări târzii, unele nereparabile. Urmarea neascultării este dezbinarea familiei, a societății, a bisericii, duce în final la slăbirea unității de familie și de neam

Cum poți ajunge extremist ?

Bunul-simț primar este „supt cu laptele mamei” apoi este învățat în „cei șapte ani”. Trecerea anilor ne-a dovedit că lipsa acestui bun-simț primar, duce, aproape sigur, la catastrofe sociale de amploare, uneori neimaginabile. Există nostalgie după perioada comunistă în special cea de pe urmă „a ceaușeștilor”. Cei care dau cu noroi sau cu bolovani fără să gândească greșesc amarnic. Legile firii (și ale fizicii dacă vreți) dovedesc că nu există ceva fără o cauză, fără motiv (acțiune-reacțiunea).

Socialismul lui Marx, al lui Lenin, al lui Stalin, sau al românilor, pe lângă armatele sovietice în țara noastră, a mai avut o cauză despre care nu vrea nimeni să vorbească. Această cauză era sărăcia unei mari majorități a populației și alături de ea, dar la fel de importantă era nemulțumirea. Nemulțumirea populației, și în special a tinerilor, că după douăzeci de ani de la Unire prosperitatea se vedea doar în buzunarele politicienilor, ale „marilor” din administrație și în jefuirea proprietăților statului (păduri, terenuri, ramuri industriale, contracte etc.). Ardelenii și basarabenii au sesizat prin presă și prin reprezentanții lor din parlament, încălcarea unor înțelegeri de la „Unire”. Presa a sesizat zilnic abuzurile administrației, hoțiilor de proporții. Presa socialistă, mai veche, acum prinsese curaj. Lipsa bunului-simț a băgat vată

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

în toate urechile obligate să audă. Tineretul a ieșit în stradă, au ieșit și muncitorii. Degeaba! Nu mai era bunul-simț.

Bunul-simț nu înseamnă doar să spui „bună ziua”, „ce mai faceți”, „dumneavoastră” nu „tu”. Bunul-simț înseamnă și cele zece porunci din decalogul bibliei. Bunul-simț înseamnă și ceea ce foarte plastic a formulat înțelepciunea populară, pentru existența degetului mare, „până aici”. Bunul-simț înseamnă pentru „cei mari” legi bune, iar pentru cei din administrație să le aplice corect. Bunul-simț nu se termină cu această enumerare.

Și atunci, între cele două războaie, ca și acum, lipsa bunului simț în conducerea țării (de la regele Carol al II-lea, la parlamentari și administrație) se manifesta în jafuri și hoții din avutul țării, tot mai mari, tot mai bănoase. Talpa țării, „pălmașii” – muncitorii, care nu aveau decât brațele, forța de muncă, în afară de greve și manifestații nu aveau ce face. Intelectualitatea s-a închis în carapacea ei. Mai trimitea câte un articol la „gazetă” de care nu se mai sinchisea nimeni. Oare astăzi nu-i la fel? Tineretul nu a mai putut răbda și s-a legat de firavele semne ale băgării în seamă, venite din partea unor patrioți fără doctrină clară și solidă, chiar dacă erau profesori universitari și din partea unor exaltați, să nu le zicem „fundamentalști”, ortodocși. Așa a început tinerimea să se înregistreze în „Frățiile de cruce”. Vorbele erau mari: dreptate, adevăr, credință, dragoste de neam, respect, disciplină, răul trebuie pedepsit, trădarea cere moarte etc, etc. Intenția nu și-a prevăzut urmarea. Acest drum nu ducea decât către extremism. Au urmat legionarii și restul grozăviei este istorie. Oare nu seamănă cu ce vedem acum, în lume, în Europa, dar mai ales la noi? Orice om normal, la un moment dat, se întreabă : Cine sunt eu?, Unde sunt strămoșii mei?, De ce sunt sărac?, De ce nu am țară?, De ce plec în război și pentru ce lupt?. Sunt întrebări care fără oglinda trecutului nu au răspuns. Chiar dacă cineva mi-a spus „valah puturos” eu

Ioan Cotoc

trebuie să știu cine este cel care mi-a spus aceasta, pentru ce mi-a spus, cine sunt eu și apoi pot gândi la ce urmează.

Am început cu bunul-simț. **Este prea mare pericolul pentru țara noastră să nu vedem că tineretul este la capătul răbdării.** O parte, poate „temerarii, ” pleacă peste graniță. Unii, ca și atunci între cele două războaie mondiale, ies în stradă. Dar iată că unii, nu știu cât de mulți, își caută un rost, un țel (o justificare a existenței, fără să trecem în metafizică), în activitatea altor tineri, de aiurea și ai altor religii. Și iată, așa se leagă extremismele religioase și extremiștii în acțiuni. Mai ales că acum aglutinează pe internet, nu sub frăgarul bunicilor!

În prag de alegeri 2020

Toți sîntem egali! Să nu credeți însă că neghiobul este egalul înțeleptului. Pitagora.

(din păcate toate voturile sunt egale!)

„Cel ce privește viața cu dezgust fie că are spiritul bolnav, fie inima putrezită.”

Auzim des sloganul acesta că țara noastră este binecuvîntată de Dumnezeu. Aceasta este o afirmație etalată de unii cu prețiozitate, de parcă ei ar iubi-o mai mult decât alții, așa, ca să zică și ei ceva. Eu cred că sunt dintre cei care, chiar cred că sloganul acesta este adevărat. Acuma să nu mă puneți să vă dovedesc adevărul acestui slogan, că nu pot, chiar dacă aş avea unele argumente. Eu cred și gata! Poate cândva se va dovedi adevărul acestui slogan dar noi, cei de

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

azi, nu vom mai fi să ne bucurăm de dovedirea acestui adevăr!

Astăzi, realitatea, ne trimite spre alte gânduri. Bunăoară mă întreb cum s-a putut întâmpla că, după ce a fost înlăturată o dictatură și a fost proclamată o guvernare democratică, după ce a apărut un alt slogan „libertatea”, să ajungem dintr-o țară bine guvernată, un „popor”. Am citit undeva că Pitagora, pe vremea lui, a făcut afirmația că ***oamenii deveniți „popor” încetează de a mai fi oameni.*** Din păcate această realitate este văzută și simțită, nu trebuie crezută, ea, realitatea aceasta, vine peste noi și ne convinge că asta am ajuns! Cum a fost posibil? Atunci, în decembrie 1989, libertatea a fost furată de către cei care nu o doreau. A fost furată pe la spate de la sufletele inocente, care s-au jertfit pentru ea. În locul libertății, hoții, au adus ***o hâdă care se numește „fac ce vreau”.*** Hâda asta guvernează țara. A făcut legi pe măsura viscerelor sale. A fost întronată minciuna, incultura și hoția. Egoismul și lașitatea au devenit calități care se afișează pe toate canalele media. Adevărata valoare este desființată, la fel ca dreapta socoteală, morala și bunul-simț. Pe toate căile se cultivă dezbinarea în popor și neîncrederea în legi și justiție. În fruntea obștilor, sate sau orașe, se luptă să promoveze proștii. Să nu ne mirăm că aceștia cer să se voteze legi strâmbe, pe măsura judecății lor! Avea părintele Arsenie Boca o vorbă, ajunsă până la noi, că ***„în mîntea strâmbă și lucrul drept se strâmbă!”***

Eu nu vreau să cred că țara aceasta a devenit un „popor de neoameni”, neguvernabil. Cred că în această țară mai există suficienți oameni de adevărată cultură, pricepuți și capabili, care să fie puși în fruntea ei și să scăpăm de această „hâdă de libertate mincinoasă”. Avem doar două căi să facem acest lucru: prin vot și prin trezirea țării. Aș vrea să cred că nu m-am senilizat de tot. În momentul acesta eu așa gândesc, este gândul meu, vorbesc cu mine, pentru că îmi

Ioan Cotoc

pasă! Și cred că totuși mai sunt suficient de mulți , în această țară, cărora să le pese. Știu că prin acest scris nu voi influența schimbarea conducerii hoțșești a țării, chiar dacă el va fi citit de cei câțiva prieteni ai mei. ***Dar poate, cândva, acest scris poate folosi în feluri pe care astăzi nu le putem bănuși, spre trezirea minților.***

Revenind la sloganul de la început, cu țara binecuvântată, după ce națiunea română, a devenit conștientă de sine, „a lucrat” cu toate puterile, cu toate mințile sale luminate, pentru afirmarea sa, pentru întregire. Și dacă gândurile au fost curate și lupta a fost cu dreptate, ne-au venit și vremurile în ajutor. Și țara a devenit regat și a devenit „dodoloanță”. Fără a face istorie, că nu mă pricep, după o vreme și acest sistem de guvernare a fost „furat” de la rege, deși era tot democratic, și niște inși care și-au zis comuniști, au întronat o dictatură a minciunii, pe care au botezat-o „democrație populară”

Patruzeci de ani a „trudit” această democrație populară să desființeze legile nescrise ale acestei țări: morala, bunul simț, dreptatea, credința în legi și în Dumnezeu. Aceste legi nu le-a putut desființa, dar le-a șubrezit zidirea. A inoculat (hoțșește), în tineret, drogul „libertății hâde”. **Noua Democrație** a ridicat doar stindardul libertății viscerale. Și am ajuns aici! Dar nu la capătul drumului. Globalizarea va desființa tot ce ne putem noi imagina despre morală, dreptate și bunsimț. Probabil că se revine, pe un plan superior, la legile spartane: să trăiască doar cei ce pot rezista, cei care știu da din coate, cei care pot fi de folos pentru noua guvernare. Cei slabi să fie lepădați în prăpastie. Este bine, este rău? Este bine să mai aducem aminte, pentru cei ce mai vor să afle cum a fost!

Ioan Cotoc

O lume de ființe degenerate

Zic ființe pentru că, așa cum se va vedea din cele ce voi spune, nu este vorba doar despre oameni ci și despre alte ființe din regnul animal.

Mi-am petrecut copilăria la sat. Acolo oamenii aveau obișnuințele lor, transformate dealungul generațiilor în obiceiuri. Și atunci erau animale pe lângă casa omului, unele chiar care se învățaseră să facă rele. O pisică nu mai vâna șoareci, pătrundea în locul unde erau așezate oalele cu lapte lăsat „la prins” pentru brânză și smântână și vrând să ajungă la smântână, răsturna vasele. Alteori se urca pe masă și fura mâncare din vasele de acolo. Nu pentru că stăpânul era zgârcit și nu o hrănea (erau unii și așa) ci pentru că ea, pisica se dedase la rele. Stăpânul nu era atât de crud încât să o omoare. O ducea la „reeducare” undeva departe de casă, să reînvețe să vâneze, dacă vrea să trăiască. Știu că odată, o pisică, a fost dusă la vreo 30 de kilometri depărtare de casă și lăsată pe un câmp la marginea drumului. A revenit acasă, după vreo două săptămâni, slabă, deșirată, nu mai putea nici mieuna. Era o pisică degenerată, uitase să vâneze păsări ori șoareci. Târziu, spre bătrânețe, am văzut lângă blocul vecin o pisică ce stătea în dreptul unui geam al unei bucătării de la parter, cu ochii țintiți spre geamul de unde, probabil, i se arunca mâncare. În jurul ei, alte ființe, unele tot degenerate, porumbei și vrăbii, ciuguleau firimituri de pâine rămase din mâncarea care li se împrăștiase dimineața. Și această pisică, la fel ca cea din copilăria mea era una degenerată. Așa sunt și o parte a porumbeilor din oraș care au uitat să-și mai caute hrana pe câmp. Dintr-o proastă înțelegere a grijii față de animale, omul le-a făcut dependente de el și implicit le-a dus la degenerarea lor.

Ioan Cotoc

Exemplele sunt nenumărate: câinii de companie, păsările ținute în colivii, animalele sălbatice crescute în gospodăria omului până la maturitate ș.a. Extinderea locuințelor omenești până la marginea pădurilor, ori chiar în păduri, a condus la intrarea urșilor în perimetrul așezărilor omenești.

Acestea au fost câteva exemple, dintre multele posibile, înainte de a vorbi despre degenerarea multor indivizi din specia umană. Nu vorbesc despre cazurile patologice de care se ocupă medicina prin medicii din specialitatea respectivă. În cele ce urmează mă voi opri la mulțimea de cazuri de degenerare umană pe lângă care trecem în fiecare zi și pe care, rare ori, avem răbdarea să le observăm.

Degenerarea umană este cea care ne afectează mai mult decât ne închipuim. Regimul politic trecut și-a pus o amprentă asupra societății românești mult mai puternică decât se arată la prima vedere ori s-ar putea crede:

-a atrofizat inițiativa individului până la desființare. Oamenii s-au dezvățat să mai gândească, să facă ceva după capul lor, de frica să fie acuzați de ceva rău sau chiar de acțiune împotriva regimului;

-așa s-a născut și „limbajul de lemn”. Dacă trebuie să vorbești, atunci să spui ceva care să nu te oblige la o afirmație clară, ori la o poziție fermă care să poată fi interpretată în defavoarea ta;

-pentru a nu fi acuzați de acțiuni antipartinice, conducătorii pe diferite trepte ale societății, așteptau să li se transmită ordinele și indicațiile de la „centru”, din vârful ierarhiei și tot de acolo așteptau ajutoarele bănești sau de altă natură, pentru rezolvarea unor situații din teritoriu. Toate acestea au condus spre dezvoltarea unui spirit și comportament de turmă și cu timpul, degenerant.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Încet, încet s-a pierdut și discernământul politic. Nu mai

era nevoie să gândești. În țară era un singur partid. Deși acel regim se declara democratic, organele de conducere pe diferitele trepte ale societății, erau numite de partid, de sus în jos. Cetățenii nu mai știau alt fel de democrație, mai ales cei născuți în acel regim. Treptat bătrânii, care trăiseră și altfel de politică, au murit. Așa s-a ajuns că, prin anii 80 ai secolului trecut, populația țării să nu mai fie interesată de politică și să nu mai înțeleagă altă democrație, a degenerat simțul democrației. Această degenerare nu a fost doar în țara noastră.

Pe plan mondial au început să apară tot felul de organizații neguvernamentale (O N G) pentru protejarea unor entități care, după părerea acestora, sunt nedrept tratate: organizații pentru protejarea câinilor; a pisicilor; a animalelor în general; a naturii (munți, păduri, ape ș.a), toate acestea în timp ce sute de milioane de copii sunt subnutriți și zeci de milioane mor de foame.

Sigur că agresiunea împotriva animalelor ori a naturii strică echilibrul universal, ofensează întreaga creație și chiar pe Creator, dar starea copiilor nenutriți, a populației subnutrite, oare nu strică echilibrul Universului?

Dar lăsând la o parte aspectul bun al acestor ONG-uri, este bine să vedem și partea degenerată la care s-a ajuns:

-testament pentru lăsarea moștenirii proprietarilor, la câini;

-înmormântări fastuoase la animale de companie;

-am citit undeva că un anume ONG dintr-o anume țară, a propus ca și câinii să aibă drept de vot, care drept să fie exercitat practic de stăpânii lor.(exemplele sunt mult, mult mai numeroase)

Cele de mai sus sunt doar câteva exemple a degenerării înțelegerii corecte a relației dintre om și natură.

Ioan Cotoc

Revenind la aspectul degenerării umane, în ultima jumătate de secol, de la noi, se pot observa manifestările tot mai

pregnante ale acesteia:

-în multe partide existente se votează în unanimitate, exact ca în perioada comunistă(dacă se întâmplă și altfel, sunt excepții);

-limbajul de lemn nu a dispărut;

-semidoctrii din vârful conducerilor (la toate nivelele) se înconjoară de subordonați mai slab pregătiți decât ei;

-în anii de opoziție partidul nu este capabil să-și pregătească specialiști mai buni decât ai partidului de la guvernare, pentru conducerea mai bună a societății, atunci când vor câștiga alegerile (nici nu au de unde).

-acțiunile pentru educație sunt de suprafață (de ochii lumii), nu de profunzime. Cursanții nu trebuie să ajungă în faza în care pot să judece cu mintea lor. „Este mai bine” să accepte idei preconcepute, șabloane, teorii elaborate la nivel mondial, la nivel de globalizare? Oare nu acesta este și rostul numărului nesfârșit al seminariilor, pe toate posturile media sub „nobilul titlu” generic „învață să gândești”? Cum putem numi absolvenții care finalizează aceste cursuri? „oameni schemă”, „mutanți”, oameni cu mintea presetată?

Să ne întoarcem la „omul nou” creat în țara noastră înainte de anul 1989. Este un om ca și mulțimea de oameni din jurul lui. Poate fi un vecin bun, un coleg de muncă, o rudă.

Nu-i vedem părțile de caracter degenerate decât în situațiile speciale: dacă ajunge conducător, în perioadele electorale, în anumite situații de criză și mai ales, atunci când cineva vrea să facă ceva pentru societatea în mijlocul căreia trăiește.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

În astfel de situații îi putem vedea gândirea presetată. El este urmașul (chiar la a treia generație) „oamenilor noi” formați înainte de 1989.

Dacă un om, un ONG, o mișcare socială sau partid politic, ar putea demara o acțiune validă, care să ducă la reformarea învățământului românesc spre competiție de valori autentice, spre formare de buni specialiști în toate domeniile dar mai ales în domeniul învățământului, pentru pregătirea unor profesori interesați și dăruți meseriei, această acțiune se poate numi patriotică și ar merita cea mai înaltă medalie de recunoștință din partea națiunii! (Vlad Țepeș a oprit hoția în cei șase ani ai primei domnii. Nu se mai pune problema acestor pedepse inumane, dar dacă nu în șase ani ci în următorii 30 de ani, învățământul românesc și-ar putea face datoria, s-ar schimba fața țării!)

Există țări în care conducera, parlamentul și executivul, lucrează pentru țară fără a fi salariați pentru această muncă, doar pentru **onoare și mândrie**. Ce avem noi în fruntea țării dacă nu cumva niște oameni cu aceste părți ale caracterului degenerate?

Nu le-a ajuns o leafă uriașă, pe care tot ei și-au stabilit-o, au mai adăugat tot felul de stipendii care mai adună lunar altă leafă iar la pensii și-au adăugat sume nesimțit de mari pentru fiecare mandat. Pentru ce? Nu au slujbe stresante, nici periculoase, sunt păziți de formații specializate, au imunitate în fața legii. Pentru ce această răsplată salarială nesimțită? Pentru că pot!

Ei și-o aprobă, ei și-o dau! Pentru faptul că ei se simt importanți în fruntea țării! Dar au făcut oare ceva bun pentru țară, o lege bună, o hotărâre, au îndreptat oare ceva spre bine, în afară de faptul că au îndreptat o mare parte din averea țării spre propriile buzunare și spre buzunarele acoliților?

Ce este aceasta dacă nu o degenerare a siritului patriotic, o degenerare a dragostei de neam și țară? Nici unul

Ioan Cotoc

dintre ei nu recunoaște aceasta. Părerile lor despre propria persoană sunt foarte bune Atunci care este adevărul? Ipocrizia lor este așa de mare ori chiar sunt bolnavi, nu doar de acea degenerare de care vorbeam ci și de multele variante ale paranoiei!

Postfață

La începutul prezentei lucrări, spuneam că mă adresez nu doar celor nostalgici după anii copilăriei, ci și celor care cercetează problemele societății românești pe o perioadă lungă, de o sută de ani. Povestirile surprind evenimente și probleme sociale ale satului românesc zărăndean, aspecte din învățământul acelor ani, pe difertele lui trepte, relațiile sociale, schimbările survenite după anul 1944, climatul de muncă, relațiile dintre conducători și subalterni, tensiunile din societate, influența globalizării asupra satului românesc etc.

Pornind din lumea satului am fost trăitor al rânduinelilor nescrise ale acelor locuri. În drumul meu, am întâlnit oameni ale căror caractere am încercat să le creionez, considerând că ele sunt demne de atenția urmașilor.

Mă deranjează starea în care a ajuns societatea românească și mai ales lipsa unei perspective. Mă deranjează depopularea țării, sărăcirea ei, scăderea îngrozitoare a nivelului de cultură, dar mai ales faptul că totul, parcă, se întâmplă după o regie scrisă de o minte diabolică.

Mă îngrijorează și mă deranjează atitudinea majorității clasei conducătoare care nu ne mai poate

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

convinge de patriotismul ei. După ce au stors țara de marea majoritate a resurselor(le-au risipit pe nimic doar ca să se aleagă ei cu niște arginți), acum se joacă între ei de-a politica. Și-au pregătit mase de manevră cărora le-au presetat mințile și pe care le pot minți ușor cu promisiuni. Promisiuni pe care nu le pot îndeplini decât înglodând țara în datorii tot mai mari.

Acesta este rezultatul „moralei” comuniste și a calității învățământului din ultimii 50 de ani. Gazetele și posturile media (radio sau TV) cumpărate de acești nepatrioți fac rău țării mai mult decât săbiile unei armate de ocupație. Multa libertate a dus la multă rătăcire. Legile(așa cum sunt ele) nu mai sunt respectate. Cei ce le încalcă, n-au nici o frică de pedeapsă. În țară, pe lângă neputincioșii reali, fojgăie o pătură de „asistați” ai politicienilor care suge, precum căpușele, banul țării. La multele partide nu vedem în doctrina niciunua intenția clară de trezire a țării, de căutare a soluției salvatoare și a pașilor de urmat în perioada imediat următoare.

Economic, țara funcționează ca o colonie. A făcut vreun partid vorbire despre aceasta ? Nici măcar acum în perioadă electorală! În piețe, pe străzi, în sondaje lumea se îngheșuie la vot. Care lume?..Cum care lume? „Lumea” de care vorbeam mai sus, aceea cu mințile presetate! Că din lumea oamenilor normali, câți mai sunt în țară, se duc puțini. Și rău fac că nu se duc! Personal, am credința că salvarea nației nu va veni din exterior(doar dacă nu aduc pe unul cu biciul!), de la globalizare nici atât. Aici la noi trebuie să găsim soluția!

La vârsta mea aș putea spune că nu mă interesează ce va urma. Și nici dacă de mâine, conducerea țării „s-ar înhăma” la jugul redresării politice și economice, generația mea nu ar mai putea observa îmbunătățiri majore dar măcar

Ioan Cotoc

ar vedea că există această voință. Că există motive să reînvie speranța!

.....

...

*Dacă privim încrângăturile familiilor, prezentate în aceste povestiri, înțelegem ce a însemnat familia și satul pentru țară, pentru națiune: Oamenii simțeau că aparțin cuiva, aglutinau, se simțea spiritul de familie, „socializarea” se făcea natural, normal, de dor și de drag. Acum oamenii sunt strânși să facă socializare de către multinaționalele lumii globalizate ! Dar ce au comun unii cu alții? Au încredere să-și mai spună păsurile? **Se mai alină unii pe alții cu vorbe dulci, strângându-se la piept?** Acum au altă soluție: „du-te dragă la psihiatru, tu nu vezi ce stresată ești?” O fi bine, o fi rău?*

Până când urmașii mai țin minte data nedeii din sat, hramul bisericii, numele bunicilor, a unchilor și a verișorilor, mai sunt speranțe!...

Vedeți..., știu că nu sunt scriitor, dar chiar și așa tot scriu: Trag nădejde că cineva..., cândva..., poate va afla cum a fost, demult”, demuult de tot!...

Uite, de-aia zic, mie-mi plac oltenii. Îl băgară pe Brâncuși în societatea aia occidentală, în lumea globalizată. El a vrut, Brâncuși! Și societatea aia l-a înghițit, cu românismul lui cu tot. Dar uite că acum a început să încolțească acolo! Ați văzut? Încolțește românismul lui Brâncuși, în inima Parisului. Dar a „încolțit ”și ia românească în marile case de modă ale lumii!

Și dacă noi, noi ardelenii, cu satele noastre, cu datinile noastre, cu neamurile noastre, vom fi înghițiți, dar nu ne lepădăm de ele, ce-o fi ? Nu ne lăsăm de ele, le luăm cu noi. Poate vor încolți cândva. Poate vor încolți ! ...Cum cine ? Datinile !...Dacă nu le uităm. Dar ni se șterge

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

memoria. Da se șterge !... Dar pecetea ? Pecetea nu se poate șterge. Ea rămâne pe cruce, în biserici, cât vor mai fi biserici, rămâne pe răzoare, dar nu mult. La scrieri le vor da foc, dar nu vor pieri de tot. Scrierile vor rămâne imprimare în duhul celor care le-au citit, ca o pecete, „duhul celor dedemult” și vor învia, vor încolți în lumea globalizată, ca românismul lui Brâncuși!

Autorul

Note

1-Miraculoasa și fascinantă Țară a Zărandului își mai deschide privirii o filă: satul Leasa. Domnul Ioan Cotoc reușește să ofere cititorilor o adevărată **Monografie a acestui sat**, scrisă cu dragoste... O privire asupra principalelor instituții: primăria, școala, biserica, căminul cultural, compozitoratul, ne îndreaptă asupra următorului capitol, deosebit de interesant: habitatul tradițional care ascunde atâtea și atâtea obiceiuri de viață. Excelentă este și prezentarea etnografică a portului popular, acest tezaur de spiritualitate românească.

Un capitol foarte rar întâlnit într-o monografie îl constituie genealogia familiilor din satul Leasa, prilej pentru contemporani de a-și cunoaște originile, iar pentru străini o adevărată și minunată cunoaștere....

O monografie scrisă cu atâta dragoste, cu atâtea și atâtea crâmpie de viață ascunse la prima vedere și aduse

Ioan Cotoc

acum la cuvenita lumină, impresionează și merită toate laudele, pe drept cuvenite.

Despre **Monografia Depoului Timișoara**:... Paginile scrise de acest ceferist de o viață, ing. Ioan Cotoc sunt reale, bine documentate... Coerența descrierii este impresionantă, iar numărul mare al numelor oamenilor și, mai ales, imaginile, sunt idei excelente. Fără imagini povestea, poate, nici nu ar avea așa de multă credibilitate. Imaginile dovedesc și continuitatea activității. În unele cazuri imaginile constituie (înlocuiesc) documente de arhivă.

Paginile se citesc pe nerăsuflate. E bine să citești cu atenție, să vezi imaginile și să te gândești că oamenii aceștia au scris istorie... (Nici nu ne putem imagina cum ar fi evoluat societatea fără calea ferată)...

Se cuvine adus un omagiu autorului care a investit ani de muncă și de cercetare și oferă acum tuturor iubitorilor o carte care răscolește amintirile și stârnește valuri de emoție urmașilor și ceferiștilor de acum!...

*Prof.Dr.Ioan Hațegan
Cercetător principal I, Institutul de Studii bănățene,
Academia Română Timișoara*

2-Această carte (**Monografia Rădăcini și Neamuri**, n. n.) este o monografie de sat. Prin însăși chiar titlul sugestiv ales și stilul în care a fost scrisă, autorul ne prezintă, dragostea acestuia față de satul natal și oamenii acestei vechi așezări din Ținutul Hălmașului... Multitudinea datelor cuprinse în aceste file monografice au fost adunate cu migală de harnicul autor de-a lungul anilor din cele ce au relatat oamenii locului, din ceea ce s-a transmis către noi, din generație în generație, ca tradiție, din fonduri de arhive, lucrări de natură diversă etc... Prin sârguința sa, autorul se referă și la familiile nobile din sat, și și-a extins domeniul de cercetare întocmind arborii genealogici ai tuturor

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

famiilor din satul natal. Arborii genealogici întocmiți cu tabele, vorbesc de la sine despre rădăcini și neamuri, acei oameni simpli din sat din munca cărora s-au născut casele și ulițele satului, pământurile roditoare, cântecele și bocetele, credințele, datinile și obiceiurile, iar prin eroi, puterea de a rezista secole de-a rândul vicisitudinilor vremurilor... Prin această valoroasă scriere, autorul a făcut cel mai de preț cadou pe care l-a putut face pentru satul său natal și consătenii săi. A scrie despre rădăcinile familiei și neamului tău, ale localnicilor ori a localității natale este o datorie de onoare. Din aceste considerente, nu pot decât să-l felicit pentru inițiativa luată și dusă la bun sfârșit.

Prof. dr. Augustin Mureșan, Arad

3-Viața noastră este alcătuită din vise și din amintiri. Visul este temelia realizării personale fără de care nu putem edifica nimic. Amintirile reprezintă o stare de reflecție, de evaluare a celor apuse. Monografia sau amintirile despre amintiri, adunate de fratele Ioan Cotoc, în cartea „**Rădăcini și Neamuri**”, nu sunt altceva decât visul de odinioară al celor dragi, pe care-i condamnăm la nemurire. Scriitorul francez Herve Bazin spunea că: „o viață fără viitor duce către una fără amintiri”. Lucrarea de față, (Rădăcini și Neamuri, n. n.) confirmă că leșenii oriunde s-ar afla au viitor, căci ceea ce îi unește peste generații este dorul de cei dragi, dorul de vis și de amintiri.

Autorul nu s-a oprit cu scrisul doar la această monografie, ci continuă cu o lucrare care ar semăna cu un Bildungsroman, intitulată *Cale lungă ...drum de fier*, În peisajul editorial românesc contemporan, este aproape imposibil să cuprinzi oferta de carte tipărită. Cititorul, oricât de mult și-ar propune, nu poate citi atât cât își dorește. De aceea, se vede nevoit să își restrângă propria arie de studiu.

Ioan Cotoc

Cu toate acestea, evadează uneori din lectura obișnuită pentru a se odihni, din mers. În această categorie de lectură aș încadra lucrarea domnului inginer Ioan Cotoc din Timișoara, *Cale lungă ...drum de fier*. Este o lucrare atipică, ne avertizează și autorul, *care însă te cuprinde de la primele pagini, pentru că îți oferă posibilitatea de a descoperi personalitatea profundă și sensibilitatea cu care domnul Cotoc mânuiește condeiul*.

Prozatorul romantic german Johann Paul Friedrich Richter, cunoscut ca Jean Paul, spunea că „amintirile noastre sunt singurul paradis din care nu putem fi izgoniți”. Acest paradis al domnului Cotoc te predispune la introspecție și meditație. *Amintirile autorului sunt o cale inițiativă spre propriile amintiri, o redescoperire metafizică a propriului paradis, neglijat adesea*. Cuprins de sfială, descoperi că multe din amintirile sau numele celor care au contribuit la propria-ți devenire ajung să se șteargă din memorie. Momentele fericite care au constituit odinioară fundamentul transformării și progresului interior, se descompun treptat sub presiunea unui cotidian apăsător. *Recuperarea acestor bijuterii va coincide cu bucuria regăsirii paradisului pierdut*. ***De aceea, lectura acestei cărți a domnului Ioan Cotoc reprezintă o busolă spre sinele abandonat***. Parcurgerea cărții descoperă principalele elemente ale devenirii oricui. Peste aceste repere, autorul articulează informații și amintiri cu o acuratețe demnă de invidiat. Evenimentele petrecute cu mult timp în urmă provocă distorsiuni de memorie. Însă în cazul de față, detaliile amintirilor sunt numeroase, asemenea unui jurnal. Trăirile emoționale intense sunt cauza amănuntelor precise prezentate de autor. Nu asistăm la o reconstruire a golurilor de memorie și nici la amintiri sugerate. Amintirile sunt detaliate și confirmate de o adevărată arhivă personală de fotografii, de oameni apropiați care au posibilitatea să întărească cele prezentate. Autorul își

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

împlinește astfel o datorie de conștiință și anume, aceea de a mărturisi „**ceea ce a fost și acum nu mai este**”. Poate că aceste urme ale trecutului reprezintă prefața nemuririi. Iată câteva motive pentru care îi îndemnăm pe cititori la o lectură odihnitoare.

*Pr.prof.dr Marius Ioana,
Biserica Studenților din Timișoara*

4- ... Asemenea carte,(**Monografia Depoului**. n. n.) ... complexă și completă... nu s-a mai scris despre depoul Timișoara și nici nu se va mai scrie cât vom trăi noi ... Este o carte despre noi și despre munca noastră.

Vasile Coroamă, Timișoara

5- Printre lucrurile care dăinuie peste veacuri, cartea rămâne unul din cele mai importante, contribuind de-a lungul generațiilor la crearea unui anumit tip de cultură. Educarea omului se face și cu ajutorul cărților, ele fiind obiectul principal care ajută la educare. În ciuda acestui folos, pe care-l aduce cartea, în zilele noastre tot mai puține persoane pun preț pe carte și cu atât mai puțin știu să aprecieze munca depusă de autor la elaborarea ei.

Cartea **Cronică și Monografie-Depoul de locomotive Timișoara**, autor.ing.Ioan Cotoc, este o lectură plăcută, o carte scrisă de un ceferist care a trăit pe propria piele unele evenimente descrise în carte. Cartea abundă în imagini și desigur imaginile nu fac altceva decât să dea credibilitate activităților descrise. Desigur, autorul nu are pretenția că a epuizat toate “poveștile” legate de calea ferată și în speță, despre depou. Cred că, dacă dumnealui nu se apleca asupra acestei munci asidue, nimeni nu ar fi scris monografia depoului. În schimb cartea este scrisă cu suflet și se citește ușor. Personal, sunt uimit de munca depusă pentru a aduna și

Ioan Cotoc

selecta materialele care au stat la baza scrierii acestei cărți. Toți ne amintim anii copilăriei când eram fascinați de locomotive și trenuri. Fiecare cititor fără să vrea, citind cartea, câștigă din inocența pierdută a acelor clipe, devenind pentru câteva momente copil.

Cartea este destinată atât celor care au făcut parte din marea “armată” de CFR-iști cât și celor care simt nevoia unei prime viziuni, de ansamblu, asupra unui domeniu atât de divers.

Ing.Ioan Cotoc a scris și alte cărți, nu numai cărți cu temă feroviară. Mă rog, ca “Stăpânul” să-i dea în continuare multă sănătate, să poată scrie în continuare pentru că are ce transmite prin scris, spre bucuria noastră, a celor care citim.

Ing. Ion Neiconi, Timisoara-23.02.2019

6- „Când păzeam eu noaptea caii” este o carte fascinantă, despre o lume arhaică, aproape uitată astăzi, dar reconstituită cu nostalgie de amintirile și sentimentele unui om, un om care se gândește și la cei care vor urma și le propune modele, precum bunica sa Iosana. Autorul continuă tradiția scriitorilor ardeleni, prezentând un univers rural de o mare diversitate, dar cu repere morale precise, o comunitate care a rezistat eroid de-a lungul istoriei vitrege a Ardealului. E vorba despre un secol cu multe schimbări, iar traseul maturizării protagonistului este surprins cu multă finețe, fiecare vârstă având și „ispitele” proprii. Se remarcă preocuparea pentru autenticitate, filtrată de conștiința narativă. Caracterul de bildungsroman al cărții, completează și monografia satului natal și împreună cu talentul de povestitor, cu care evocă sătenii și rudele, întregesc mărturia emoționantă a celui care i-a cunoscut. Povestirile din „șezători” și credințele vechi dau culoare scrierii.

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Prof.dr.Atena Irimescu, Timișoara, 30.mart. 2018

7- Arc peste vremuri și generații, această lucrare, este cartea de identitate a satului Leasa. Împreună cu Biblia, Monografia, trebuie să fie prezentă în casa fiecărei familii din acest sat!

Monografia, „Rădăcini și Neamuri”, trebuia să fie scrisă! Și pentru că nimic nu este întâmplător, pe această lume, cel care realizează acest lucru este primul absolvent, al unei facultăți, pornit din acest sat, cel căruia, când era copil, sătenii îi spuneau „Ionel al lui Vetuța Lentului”, când a intrat la facultate, i s-a spus „studentul”, mai apoi i-au zis „Ionel inginerul”

De acum încolo, cu siguranță va fi identificat cu „Ionel Cotoc-scriitorul”. Și tot de acum, evenimentele din istoria satului se vor împărți în două: înainte sau după „Monografia Rădăcinilor”

Autorul a săpat, cât a putut de adânc, în istoria întelenită a acestui sat, care doarme în căușul palmei Măgurii ocrotitoare, fără a avea pretenția că a spus tot și că cercul cunoașterii a fost închis, a lăsat celor ce vor veni să întregească lucrarea, înmulțind talantul prin fapte bune, pentru că sacralitate înseamnă și credința în vatra strămoșească, în glie și neam!

Trebuie remarcat faptul că autorul respectă riguros regula afirmației documentate și în partea întâi a lucrării fiecare afirmație are una sau mai multe surse specificate. Mai mult decât atât, spre satisfacția celor interesați, în partea a III-a a lucrării, lucru inedit pentru o monografie, ni se dau, în copie, o parte din lucrările istorice care au servit ca surse documentare.

Ioan Cotoc

Tot în această parte găsim, ca mărturie, o parte a memoriei autorului despre „lumea” acestui sat, memorie care se întinde pe o perioadă mai lungă de o jumătate de secol. Nu cred că un istoric ar fi gândit o astfel de alcătuire inginerască a unei monografii.

Oamenii trec ca umbrele pe suprafața pământului și nu rămâne decât memoria acestei treceri, săpată în trunchiul timpului, prin ceea ce dăinuie și se numește „**istorie**”

„**Gânduri de-a valma**”: Surprinzător de bune, aceste versuri, scrise de un absolvent de Politehnică: teme variate, profunde, care te îndeamnă la meditație!

Cale lungă..Drum de fier, în plan personal, cartea întregește un destin, cu mărturii și teme existențiale: nostalgia vremurilor, amintirile, drumul devenirii parcurs cu demnitate și tenacitate, sunt prezente în fiecare filă. Calea a fost lungă, drumul a fost „de fier”, iar călătorul...un om adevărat!

„Și pentru **cărțile cu cai**, ce au un gust
Și o aromă de gutuie,
Sătenii îți vor face-n sat un bust
Dar eu îți spun:tu meriți o statuie!”

.....
Vremelnicii vătafi, avea-vor o povară
De nu vor ști să-ți prețuiască scrisul,
Și neputând primi că tu ai fost o minte rară,
S-or întrista și Măgura și Crișul

Simon Țerei, Arad, 12 aprilie 2019

8- Gânduri de-a valma. Am citit „gândurile de-a valma”, ale unui om care multă vreme s-a jucat cu cifre iar acum ne dezvăluie minunea „cerceilor de cireș” îndelung

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

tăinuți într-un suflet curat, pe care rîșnița timpului n-a reușit să-l macine.

Am citit și... am plâns. Vorbe în plus... ar fi de prisos!

Când păzeam eu noaptea caii. Oamenii cu caractere puternice nu se lasă purtați de valorile capricioase ale vremurilor, ci luptă din răputeri pentru un țel, pentru o idee. Steaua lor Polară este sistemul de valori dobândit printr-o sănătoasă educație. Există o vorbă din bătrâni: „*Pentru a crește un copil, îți trebiue o mamă, un tată și un sat*” Acel sat, care până în urmă cu câteva decenii era păstrător al unui sănătos sistem de valori, al unor norme morale, de la care orice abatere era drastic amendată. Și rezultatele s-au văzut. **Satul românesc a dat generații de oameni întregi la minte.** Iată aici unul dintre ei – autorul, care...”păzea noaptea caii”.

Odată cu destructurarea acestui sistem de valori, evoluția societății a intrat în derivă...

Privind atent perioada maturității descrise în carte, reiese că principiul ce l-a călăuzit pe acest om a fost: „*Răul să nu-l faci, iar binele să-l taci*”. Remarcabil !

Faptele și trăirile povestite în volum cu acribie, sunt bine cumpănite și încântă prin abundența detaliilor pline de culoare, unele redade cu umor. Un sat din Zarand, descris de un moș cu talent, dar mai ales cu onestitate.

Pentru cei care au cunoscut satele din această parte a României (eu sunt unul), lectura este una fermecătoare. Mulțumesc Ioane!

Tiberiu Canache, Sibiu, 25 aprilie 2019

9- Un punct de vedere personal: Cu un titlu destul de sofisticat „**Când păzeam eu noaptea caii**” este o carte frumos tipărită, cu caractere ușor de citit. Coperta, foarte sugestivă, te îndeamnă la meditație de cum ieși cartea în

Ioan Cotoc

mână. Nota Bene pentru tipografia Xedos, aparținătoare de editura Solness, Timișoara.

Bun cunoscător al satului zărândeian din care se trage, inginerul pensionar Ioan Cotoc, cu condeii său vrăjit, ne face să ne simțim alături de el, atunci când păzea noaptea caii. Ajuns acum la vârsta celor de la care a auzit poveștile cu vâlve și cu aur, ni le spune și nouă spre a simți senzația de „piele de găscă” a celui care pune mâna prima dată pe filonul de aur, din peretele de piatră al minei.

Cu cât citești mai multe pagini și se pare că scrierea se lipește de tine și nu o poți lăsa din mână. Ascultând poveștile cu vrăjitoare, ce se spuneau la șezătorile de la ei de acasă, până când somnul îl doboră cu capul pe pernă, a reținut ce era de reținut, fără să știe că odată și odată le va scrie într-o carte, ca să rămână pentru cei ce mai știu să citească.

Frazele scrise de domnul Cotoc îți lasă senzația că sunt așa de curate, că nu le mai lipsește nimic și că un cuvânt adăugat le-ar strica eșafodajul perfect (ca exemplu pag.70-78, 95-109, ș.a, din volum). Amintirile domnului Ioan Cotoc vin din neuitare și transpuse pe hârtie se duc spre neuitare. Și poveștile curg lin, una după alta, ca și o vale în toiul verii, când apa este caldă și puțină și peștii scot gurile căscate la suprafață, să caute oxigenul.

Am avut prilejul să citesc în tihnă cartea și să mă delectez cu minunatele fraze și cu descrierea întâmplărilor la care autorul a fost părtaș de-a lungul vieții sale. În mod deosebit am mai remarcat darul de povestitor al autorului în fragmentul privind trecerea prin cimitir, în toiul nopții, pentru căutarea cailor rătăciți în holda cu trifoi.

Lecțiile de viață auzite ca povești, noaptea pe lângă focul ce se făcea de către păzitorii cailor, fac parte din măreția folclorului românesc ce continuă să se păstreze nealterat, în cărți ca aceasta scrisă de domnul Ioan Cotoc din Leasa. Mi-a plăcut și povestea cu frăgarul (dudul) sub care se

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

discutau și se rezolvau toate problemele lumești ale satului. Mi-au plăcut și mențiunile despre comerțul acelor ani care se făcea pentru locuitorii satelor: de la „șatră” se cumpărau toate cele trebuitoare gospodinelor și gospodăriilor. Din aceste târguri nu lipseau nici tarabele cu vișle (pe atunci din carne de capră). Se pare că aceste vișle au devenit, pentru moșii zărăndeni, ceva similar cu micii, pentru restul românilor. Nu lipsește din carte nici viața de student ori cea de militar și nici unele episoade din timpul muncii domnului inginer Ioan Cotoc. Mai spre final, autorul, ne spune ceva și despre revoluția de la Timișoara și despre faptul că încă nu știe ce-i acela comunism!. Mai bine!

Mi-a făcut impresia că domnul inginer Cotoc scrie despre fiecare fapt petrecut în viața lui cu toată dragostea unui adolescent care iubește pentru prima dată. Îi doresc domnului Ioan Cotoc să nu închidă această „poartă a adolescenței” pentru că mai are foarte multe de povestit!

*Cu deosebită stimă, Dr. Fernolendt Eugen Marius
Timișoara, vineri, 26 april.2019, ora 5,30 dimineața*

10- Domnul inginer Ioan Cotoc ne-a dovedit că în domeniile pe care le-a abordat a lăsat urme, a făcut o muncă adevărată, o muncă învățată cu metodă: din lumea satului; de la părinți; din studiile făcute cu plăcere și seriozitate, atât în școlile mici cât și în cele mari. Aceste studii au fost susținute pe tot parcursul vieții și de o muncă de autodidact, în sensul propriu și spiritual. Din lumea satului vine cu graiul, realizând o „poveste” specială!

Cale lungă-drum de fier, ne prezintă devenirea autorului ca pe un om care în drumul său a învățat „să facă”, a știut să asculte, a învățat „să vadă” ce privește, a învățat să mulțumească și să fie recunoscător, dar mai ales a învățat să înțeleagă viața. și oamenii lângă care a trăit. Citind cartea, m-

Ioan Cotoc

am bucurat împreună cu eroii ei de tinerețe, de întâmplările și anecdotele studentești și de ironiile fine făcute de autor la adresa unor vicii omenești ori tipologii umane (vezi controlul din depou, coada de topor ș.a.)

Când păzeam eu noaptea caii este un titlu remarcabil. Povestirile prezintă o lume a satului, într-o formă deosebit de agreabilă și savuroasă. Nu ști la care să te oprești: la cele din copilărie, când asculta pe furiș poveștile din șezătorile de iarnă; la cele din adolescență când vuieste clocotul sângelui (foarte reușite povestirile cu Morile de apă, Și de pe cai se poate zbura, Sfinții Petru și Pavel, Legatul ovăzului, Suru, din vol II)

Rămân mărturie peste veacuri personajele din ciclul „Oameni ai satului” și o parte din „Gândurile” autorului. Felicitări!

Timișoara, Ion Izvor, 27 IV.2019

Când păzeam eu noaptea caii Ed. a II - a

Notă despre autor

Ioan Cotoc este absolvent al Politehnicii din Timișoara, promoția 1972. A lucrat ca inginer în cadrul Depoului de locomotive Timișoara, apoi în Regionala CF Timișoara. După pensionare a mai activat 12 ani în domeniul construcțiilor.

A început să publice în anul 2016. Cărți publicate:

1.Rădăcini și neamuri, Editura Partoș

2016., *monografia satului natal, Leasa.*

2.Cale lungă...drum de fier, Editura Solness 2017, proză și imagini în 229 de pagini despre devenirea autorului.

3.Depoul de locomotive Timișoara, Editura Solness, 2017, *monografia depoului.*

4.Gânduri de-a valma. Versuri, Editura Solness, 2018

5.Generații de mecanici de locomotivă. *Albumul mecanicilor și a persoanelor participante, în data de 11. 12. 2017, la momentul lansării Monografiei Depoului de Locomotive CFR Timișoara.* Editura Solness, 2018

6.Când păzeam eu noaptea caii, Povestiri, Editura Solness, 2018.

7. Alte povestiri.cu cai. Editura Solness 2019

8 Rădăcini și Neamuri-Monografia satului Leasa, Vol II, (Partea a IV-a), Album, Locuitorii satului la prezentarea monografiei, Editura Solness, 2019

9. Gânduri, gânduri, tot de-a valma. Versuri, Editura Solness, 2019

10.Gânduri târzii. Versuri, Editura Gutenberg Arad, 2020

11.Monografia satului Tisa, (în colaborare cu Ioan Arpaș) Editura Gutenberg Arad, 2020

12.Versuri în pregătire

13.Când păzeam eu noaptea caii. Povestiri. Ediția a II-a în pregătire

- Ce zici tu Surule, mă ajuți la noapte să furăm o fată?

Suru bate când dintr-un picior când din celălalt și pune capul pe umărul meu, parcă ar fi zis:

- Ce, te mai îndoiești de mine? Când plecăm?

- Plecăm la noapte Surule, puțin înainte de miezul nopții că este cam departe. L-am mângâiat pe Suru și am plecat să mă culc. Fantezia prindea contur în mintea mea, până la cele mai mici amănunte. Încet, încet planul se pune în aplicare... L-am scos pe Suru din grajd.... Am luat-o pe lângă Poieni... și am dat drumul frâului. Când am ajuns în șoseaua națională, Suru nu mi-a mai ascultat comanda să mergem pe șosea. Și-a umflat nările și a luat-o peste țarini printre Țărmure și Poenari de parcă zbura. Nu simțeam trecerea răzoarelor ori a dolmelor. Cerul era senin și plin de stele. Luna era în creștere, aproape să fie plină. Nu știu cum am trecut de Șteia și de Tomești. Și cum de știa calul meu drumul acesta... Când am coborât spre vale..., se lăsase o ceață că nu mai vedeam nici cer nici pământ, venea așa ca vâlătucii, parcă erau caiere imense de călți... După o vreme calul s-a oprit și a întors capul. Parcă ar fi vrut să zică: „cred că aici trebuia să ajungem”. Se pare că da. După descrierea de ieri, asta ar trebui să fie casa. Daa, se potrivește și geamul. Bat ușor și geamul se deschide. O vād!

ISBN 978-606-95214-2-7